

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΜΣ «ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: «ΑΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ»

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: «ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ»

Θέμα Διπλωματικής Εργασίας

*Τα κοινά χαρακτηριστικά των Ελληνικών Περιφερειών που παραμένουν
Περιφέρειες Στόχου 1 (Σύγκλισης, Λιγότερο Αναπτυγμένες) από το 1989
μέχρι σήμερα*

Όνοματεπώνυμο Φοιτητή: ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΛΑΧΟΣ

A.M.: 0815M002

Επιβλέπων Καθηγητής: ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΥΔΙΚΟΣ

ΑΘΗΝΑ 2017

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Περίληψη

Η Πολιτική Συνοχής με την εφαρμογή συγκεκριμένων δράσεων, μέτρων και στοχοθετημένων παρεμβάσεων από το 1989 μέχρι σήμερα έχει συμβάλει σημαντικά στον περιορισμό των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων, που παρατηρούνται στον πυρήνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μέσα από την κατάλληλη θεματική και γεωγραφική συγκέντρωση, καθώς και μέσω των διαδοχικών μεταβολών του κανονιστικού πλαισίου της, η Πολιτική Συνοχής, προσαρμοζόμενη στις απαιτήσεις που αναδύονται από τις αλλαγές του οικονομικού και πολιτικού πεδίου σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ενισχύει ιδιαίτερες τις περιφέρειες, που αντιμετωπίζουν σημαντικά οικονομικά και διαρθρωτικά προβλήματα, μέσω των χρηματοδοτικών ενισχύσεων, που παρέχουν τα Διαρθρωτικά Ταμεία. Συνεπώς, οι περιφέρειες, που έχαιραν της μεγαλύτερης χρηματοδότησης, ορίστηκαν εκείνες που παρουσίαζαν κατά κεφαλή ΑΕΠ μικρότερο του 75% του κοινοτικού μέσου όρου και ονομάστηκαν αρχικά περιφέρειες Στόχου 1, έπειτα περιφέρειες Σύγκλισης και τέλος λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες. Όμως, με την πάροδο των προγραμματικών περιόδων, διακρίνεται μια «ομάδα» περιφερειών που θα συνεχίζει να παραμένει λιγότερο αναπτυγμένη. Σε αυτές τις περιφέρειες, η εργασία θα δώσει ιδιαίτερο βάρος, προβάλλοντας τα κοινά χαρακτηριστικά τους από την πρώτη προγραμματική περίοδο μέχρι σήμερα, στοχεύοντας σε μια σύνθετη επισκόπηση και βασική ομαδοποίησή τους, με βάση τις κατάλληλες μεταβλητές και τα απαιτούμενα στατιστικά δεδομένα.

Λέξεις Κλειδιά: Πολιτική Συνοχής, Περιφερειακή Πολιτική, Περιφέρειες Στόχου 1, Περιφέρειες Σύγκλισης, Λιγότερο Αναπτυγμένες Περιφέρειες

ABSTRACT

The Cohesion Policy, with the application of specific actions, measures and targeted interventions since 1989, has had significant contribution towards eliminating the economic and social inequalities, which are observed mainly in the periphery of the European Union. Through adequate thematic and geographical concentration, as well as through the successive changes of its regulatory frame, the Cohesion Policy, adjusting to the demands that rose from the changes of the economic and political territory –on a European level- considerably upgrades the regions facing major economic and structural issues, via economic funding, coming from the Structural Funds of the Union. Consequently, the regions privileged with the highest funding, were the ones presenting GDP smaller than 75% of the EU average, and were named –to begin with- Objective 1 Regions, then Convergence Regions and finally less developed regions. However, as the funding periods were bypassing, we can detect a small group of regions that remains less developed. This dissertation, will focus on these regions, presenting their common characteristics from the first funding period until today, aiming towards a compound survey and fundamental grouping of these regions, based on the appropriate variables and the required statistical data.

Key-words: Cohesion Policy, Regional Policy, Objective 1 Regions, Convergence Regions, Less developed Regions

Πίνακας Περιεχομένων

Περίληψη.....	3
Πίνακας Συντομογραφιών.....	6
Πίνακας Πινάκων.....	7
Πίνακας Διαγραμμάτων.....	8
Πίνακας Εικόνων.....	12
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	13
ΕΝΟΤΗΤΑ 1: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ.....	15
1. Ορισμός Περιφερειακής Πολιτικής και Περιφερειακού Προβλήματος.....	15
2. Λόγοι καθιέρωσης Κοινοτικής και Εθνικής Περιφερειακής Πολιτικής.....	16
3. Η ιστορία της Περιφερειακής Πολιτικής.....	18
3.1 Τα αρχικά στάδια της Περιφερειακής Πολιτικής (Από τη Συνθήκη της Ρώμης μέχρι το 1988).....	18
3.2 Από την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη μέχρι και το Πρώτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης.....	21
3.3 Η περίοδος 1994-1999 και οι νέοι στόχοι της Πολιτικής Συνοχής.....	25
3.4 Η περίοδος 2000 – 2006.....	31
3.5 Το στρατηγικό πλαίσιο διαμόρφωσης της Περιφερειακής Πολιτικής την περίοδο 2007 – 2013.....	36
3.6 Η νέα προγραμματική περίοδος 2014 – 2020.....	42
4. Περιφερειακές Ανισότητες.....	50
ΕΝΟΤΗΤΑ 2: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	57
ΕΝΟΤΗΤΑ 3: ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ.....	60
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	122
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	126
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	132

Πίνακας Συντομογραφιών

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΜΘ	Ανατολική Μακεδονία Θράκη
ΔΕ	Δυτική Ελλάδα
ΔΤ	Διαρθρωτικά Ταμεία
ΕΓΤΠΕ	Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού Εγγυήσεων
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΠ	Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΟΕΣ	Ευρωπαϊκός Όμιλος Εδαφικής Συνεργασίας
ΕΠ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΕΣΠΑ	Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς
ΕΤΑΕ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων
ΕΤΕπ	Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων
ΕΤΠΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Πολιτικής
κκΑΕΠ	Κατά κεφαλή Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΚΜ	Κεντρική Μακεδονία
ΚΠ	Κοινοτικές Πρωτοβουλίες
ΚΠΣ	Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
ΜμΕ	Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
ΜΟΠ	Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα
ΟΝΕ	Οικονομική και Νομισματική Ένωση
ΠΣ	Πολιτική Συνοχής
ΣυνθΕΕ	Συνθήκη Λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΤΑ	Ταμείο Συνοχής
ΧΜΠΑ	Χρηματοδοτικό Μέσο Προγραμματισμού Αλιείας

Πίνακας Πινάκων

Πίνακας 1: Στόχοι περιόδου 1989 – 1993	21
Πίνακας 2: Περιφέρειες Στόχου 1, 1989-1993.....	22
Πίνακας 3: Διαρθρωτικά Ταμεία και Στόχοι περιόδου 1989 – 1993.....	23
Πίνακας 4: Α΄ ΚΠΣ (Δεσμεύσεις σε εκατ. ECU, τιμές 1988).....	25
Πίνακας 5: Στόχοι περιόδου 1994 – 1999	26
Πίνακας 6: Περιφέρειες Στόχου 1, 1994 – 1999	27
Πίνακας 7: Κοινοτικές Πρωτοβουλίες περιόδου 1994 – 1999.....	28
Πίνακας 8: Κατά κεφαλήν ενίσχυση των Κρατών – Μελών	29
Πίνακας 9: Β΄ ΚΠΣ (Δεσμεύσεις σε εκατ. ECU, τιμές 1992).....	30
Πίνακας 10: Στόχοι περιόδου 2000 – 2006	31
Πίνακας 11: Περιφέρειες Στόχου 1, 2000 – 2006	32
Πίνακας 12: Περιφέρειες Μετάβασης, 2000 – 2006.....	33
Πίνακας 13: Στατιστική για τις περιφέρειες με κατά κεφαλή ΑΕΠ μικρότερο από το 75% εκείνου της ΕΕ, με δεδομένα 1999	34
Πίνακας 14: Διατιθέμενα κονδύλια των Διαρθρωτικών Ταμείων ανά Στόχο	34
Πίνακας 15: Γ΄ ΚΠΣ (Δεσμεύσεις σε εκατ. ΕΥΡΩ, τιμές 1999)	35
Πίνακας 16: Στόχοι και Ταμεία, 2007 – 2013.....	37
Πίνακας 17: Περιφέρειες Σύγκλισης, 2007 – 2013	38
Πίνακας 18: Περιφέρειες Μετάβασης, 2007 – 2013.....	40
Πίνακας 19: ΕΣΠΑ 2007 - 2013 (Δεσμεύσεις σε εκατ. ΕΥΡΩ, τιμές 2004)	42
Πίνακας 20: Λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες, 2014 – 2020.....	43
Πίνακας 21: Περιφέρειες Μετάβασης, 2014 – 2020.....	45
Πίνακας 22: ΕΣΠΑ 2014 - 2020 (Δεσμεύσεις σε εκατ. ΕΥΡΩ, τιμές 2011)	48
Πίνακας 23: Χρηματοδοτική ενίσχυση των λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών, 1989-2020	49
Πίνακας 24: Χρηματοδότηση των λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών ανά τομέα πολιτικής στην ΕΕ των 15, 1989-2013 (% επί του συνόλου)	50
Πίνακας 25: Οι λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες από το 1989 έως το 2015.....	58

Πίνακας Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Ποσοστιαία Κατανομή κονδυλίων ανά κατηγορία περιφερειών,.....	56
Διάγραμμα 2: Ετήσια ένταση ενίσχυσης ανά κατηγορία περιφερειών, 1989 – 2020	56
Διάγραμμα 3: ΑΕΠ – Ελλάδα	61
Διάγραμμα 4: ΑΕΠ – Ιταλία	61
Διάγραμμα 5: ΑΕΠ – Ισπανία, Πορτογαλία	62
Διάγραμμα 6: ΑΕΠ – Γαλλία	62
Διάγραμμα 7: Οικονομικά ενεργός πληθυσμός (άτομα ηλικίας 15-64 ετών) – Ελλάδα....	63
Διάγραμμα 8: Οικονομικά ενεργός πληθυσμός (άτομα ηλικίας 15-64 ετών) – Ιταλία.....	63
Διάγραμμα 9: Οικονομικά ενεργός πληθυσμός (άτομα ηλικίας 15-64 ετών) – Ισπανία, Πορτογαλία	64
Διάγραμμα 10: Οικονομικά ενεργός πληθυσμός (άτομα ηλικίας 15-64 ετών) – Γαλλία ..	64
Διάγραμμα 11: Συνολική Απασχόληση (ατόμων ηλικίας 15 – 64 ετών) – Ελλάδα	65
Διάγραμμα 12: Συνολική Απασχόληση (ατόμων ηλικίας 15 – 64 ετών) – Ιταλία	66
Διάγραμμα 13: Συνολική Απασχόληση (ατόμων ηλικίας 15 – 64 ετών) – Ισπανία, Πορτογαλία	66
Διάγραμμα 14: Συνολική Απασχόληση (ατόμων ηλικίας 15 – 64 ετών) – Γαλλία	67
Διάγραμμα 15: Απασχόληση ανδρών (ατόμων ηλικίας 15 – 64 ετών) – Ελλάδα	67
Διάγραμμα 16: Απασχόληση ανδρών (ατόμων ηλικίας 15 – 64 ετών) – Ιταλία	68
Διάγραμμα 17: Απασχόληση ανδρών (ατόμων ηλικίας 15 – 64 ετών) – Ισπανία, Πορτογαλία	68
Διάγραμμα 18: Απασχόληση ανδρών (ατόμων ηλικίας 15 – 64 ετών) – Γαλλία	69
Διάγραμμα 19: Απασχόληση γυναικών (ατόμων ηλικίας 15 – 64 ετών) – Ελλάδα	69
Διάγραμμα 20: Απασχόληση γυναικών (ατόμων ηλικίας 15 – 64 ετών) – Ιταλία	70
Διάγραμμα 21: Απασχόληση γυναικών (ατόμων ηλικίας 15 – 64 ετών) - Ισπανία, Πορτογαλία	70
Διάγραμμα 22: Απασχόληση γυναικών (ατόμων ηλικίας 15 – 64 ετών) - Γαλλία.....	71
Διάγραμμα 23: Ποσοστό των ατόμων που εργάζονται στους τομείς της έρευνας και της ανάπτυξης – Ελλάδα.....	72
Διάγραμμα 24: Ποσοστό των ατόμων που εργάζονται στους τομείς της έρευνας και της ανάπτυξης – Ιταλία.....	72
Διάγραμμα 25: Ποσοστό των ατόμων που εργάζονται στους τομείς της έρευνας και της ανάπτυξης – Ισπανία, Πορτογαλία	73
Διάγραμμα 26: Ποσοστό ατόμων αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που απασχολούνται στον τομέα των επιστημών και τεχνολογιών (ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού) – Ελλάδα	73
Διάγραμμα 27: Ποσοστό ατόμων αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που απασχολούνται στον τομέα των επιστημών και τεχνολογιών (ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού) - Ιταλία	74
Διάγραμμα 28: Ποσοστό ατόμων αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που απασχολούνται στον τομέα των επιστημών και τεχνολογιών (ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού) – Ισπανία, Πορτογαλία.....	74
Διάγραμμα 29: Ποσοστό ατόμων αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που απασχολούνται στον τομέα των επιστημών και τεχνολογιών (ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού) - Γαλλία.....	75

Διάγραμμα 30: Συνολική Ανεργία – Ελλάδα	76
Διάγραμμα 31: Συνολική Ανεργία – Ιταλία	77
Διάγραμμα 32: Συνολική Ανεργία – Ισπανία, Πορτογαλία	77
Διάγραμμα 33: Συνολική Ανεργία – Γαλλία	78
Διάγραμμα 34: Ανεργία ανδρών – Ελλάδα	79
Διάγραμμα 35: Ανεργία ανδρών – Ιταλία	79
Διάγραμμα 36: Ανεργία ανδρών – Ισπανία, Πορτογαλία	80
Διάγραμμα 37: Ανεργία ανδρών – Γαλλία	80
Διάγραμμα 38: Ανεργία γυναικών – Ελλάδα	81
Διάγραμμα 39: Ανεργία γυναικών – Ιταλία	82
Διάγραμμα 40: Ανεργία γυναικών – Ισπανία, Πορτογαλία	82
Διάγραμμα 41: Ανεργία γυναικών – Γαλλία	83
Διάγραμμα 42: Ανεργία των νέων (άτομα ηλικίας 15-24 ετών) – Ελλάδα	84
Διάγραμμα 43: Ανεργία των νέων (άτομα ηλικίας 15-24 ετών) – Ιταλία	84
Διάγραμμα 44: Ανεργία των νέων (άτομα ηλικίας 15-24 ετών) – Ισπανία, Πορτογαλία ..	85
Διάγραμμα 45: Ανεργία των νέων (άτομα ηλικίας 15-24 ετών) – Γαλλία	85
Διάγραμμα 46: Μακροχρόνια ανεργία (ως ποσοστό του πληθυσμού) – Ελλάδα	86
Διάγραμμα 47: Μακροχρόνια ανεργία (ως ποσοστό του πληθυσμού) – Ιταλία	87
Διάγραμμα 48: Μακροχρόνια ανεργία (ως ποσοστό του πληθυσμού) – Ισπανία, Πορτογαλία	87
Διάγραμμα 49: Μακροχρόνια ανεργία (ως ποσοστό του πληθυσμού) – Γαλλία	88
Διάγραμμα 50: Μακροχρόνια ανεργία (ως ποσοστό της ανεργίας) – Ελλάδα	89
Διάγραμμα 51: Μακροχρόνια ανεργία (ως ποσοστό της ανεργίας) – Ιταλία	89
Διάγραμμα 52: Μακροχρόνια ανεργία (ως ποσοστό της ανεργίας) – Ισπανία, Πορτογαλία	90
Διάγραμμα 53: Μακροχρόνια ανεργία (ως ποσοστό της ανεργίας) – Γαλλία	90
Διάγραμμα 54: Ποσοστό αποφοίτων δημοτικού και γυμνασίου, ατόμων ηλικίας 25-64 ετών – Ελλάδα	91
Διάγραμμα 55: Ποσοστό αποφοίτων δημοτικού και γυμνασίου, ατόμων ηλικίας 25-64 ετών – Ιταλία	91
Διάγραμμα 56: Ποσοστό αποφοίτων δημοτικού και γυμνασίου, ατόμων ηλικίας 25-64 ετών – Ισπανία, Πορτογαλία	92
Διάγραμμα 57: Ποσοστό αποφοίτων δημοτικού και γυμνασίου, ατόμων ηλικίας 25-64 ετών – Γαλλία	92
Διάγραμμα 58: Ποσοστό αποφοίτων λυκείου και μεταδευτεροβάθμιας (μη τριτοβάθμιας) εκπαίδευσης, ατόμων ηλικίας 25-64 ετών – Ελλάδα	93
Διάγραμμα 59: Ποσοστό αποφοίτων λυκείου και μεταδευτεροβάθμιας (μη τριτοβάθμιας) εκπαίδευσης, ατόμων ηλικίας 25-64 ετών – Ιταλία	93
Διάγραμμα 60: Ποσοστό αποφοίτων λυκείου και μεταδευτεροβάθμιας (μη τριτοβάθμιας) εκπαίδευσης, ατόμων ηλικίας 25-64 ετών – Ισπανία, Πορτογαλία	94
Διάγραμμα 61: Ποσοστό αποφοίτων λυκείου και μεταδευτεροβάθμιας (μη τριτοβάθμιας) εκπαίδευσης, ατόμων ηλικίας 25-64 ετών – Γαλλία	94
Διάγραμμα 62: Ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ατόμων ηλικίας 25-64 ετών – Ελλάδα	95
Διάγραμμα 63: Ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ατόμων ηλικίας 25-64 ετών – Ιταλία	95

Διάγραμμα 64: Ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ατόμων ηλικίας 25-64 ετών – Ισπανία, Πορτογαλία.....	96
Διάγραμμα 65: Ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ατόμων ηλικίας 25-64 ετών-Γαλλία	96
Διάγραμμα 66: Ποσοστό ατόμων ηλικίας 15-24 ετών που ούτε δουλεύουν, ούτε σπουδάζουν, ούτε παρακολουθούν κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης – Ελλάδα	97
Διάγραμμα 67: Ποσοστό ατόμων ηλικίας 15-24 ετών που ούτε δουλεύουν, ούτε σπουδάζουν, ούτε παρακολουθούν κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης – Ιταλία	97
Διάγραμμα 68: Ποσοστό ατόμων ηλικίας 15-24 ετών που ούτε δουλεύουν, ούτε σπουδάζουν, ούτε παρακολουθούν κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης – Ισπανία, Πορτογαλία	98
Διάγραμμα 69: Ποσοστό ατόμων ηλικίας 15-24 ετών που ούτε δουλεύουν, ούτε σπουδάζουν, ούτε παρακολουθούν κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης – Γαλλία	98
Διάγραμμα 70: Ποσοστό σχολικής διαρροής ατόμων ηλικίας 18-24 ετών (ως σύνολο) – Ελλάδα.....	99
Διάγραμμα 71: Ποσοστό σχολικής διαρροής ατόμων ηλικίας 18-24 ετών (ως σύνολο) – Ιταλία.....	100
Διάγραμμα 72: Ποσοστό σχολικής διαρροής ατόμων ηλικίας 18-24 ετών (ως σύνολο) – Ισπανία, Πορτογαλία.....	100
Διάγραμμα 73: Ποσοστό σχολικής διαρροής ατόμων ηλικίας 18-24 ετών (ως σύνολο) – Γαλλία.....	101
Διάγραμμα 74: Ποσοστό σχολικής διαρροής ατόμων ηλικίας 18-24 ετών (άνδρες) – Ελλάδα.....	101
Διάγραμμα 75: Ποσοστό σχολικής διαρροής ατόμων ηλικίας 18-24 ετών (άνδρες) – Ιταλία.....	102
Διάγραμμα 76: Ποσοστό σχολικής διαρροής ατόμων ηλικίας 18-24 ετών (άνδρες) – Ισπανία, Πορτογαλία.....	102
Διάγραμμα 77: Ποσοστό σχολικής διαρροής ατόμων ηλικίας 18-24 ετών (άνδρες) – Γαλλία.....	103
Διάγραμμα 78: Ποσοστό σχολικής διαρροής ατόμων ηλικίας 18-24 ετών (γυναίκες) – Ελλάδα.....	103
Διάγραμμα 79: Ποσοστό σχολικής διαρροής ατόμων ηλικίας 18-24 ετών (γυναίκες) – Ιταλία.....	104
Διάγραμμα 80: Ποσοστό σχολικής διαρροής ατόμων ηλικίας 18-24 ετών (γυναίκες) – Ισπανία.....	104
Διάγραμμα 81: Ποσοστό σχολικής διαρροής ατόμων ηλικίας 18-24 ετών (γυναίκες) – Γαλλία.....	105
Διάγραμμα 82: Αναλογία κατοίκων προς ιατρικό προσωπικό - Ελλάδα.....	106
Διάγραμμα 83: Αναλογία κατοίκων προς ιατρικό προσωπικό – Ιταλία	106
Διάγραμμα 84: Αναλογία κατοίκων προς ιατρικό προσωπικό – Ισπανία, Πορτογαλία..	107
Διάγραμμα 85: Αναλογία κατοίκων προς ιατρικό προσωπικό – Γαλλία	107
Διάγραμμα 86: Αναλογία κατοίκων προς νοσοκομειακές κλίνες – Ελλάδα.....	108
Διάγραμμα 87: Αναλογία κατοίκων προς νοσοκομειακές κλίνες – Ιταλία.....	108
Διάγραμμα 88: Αναλογία κατοίκων προς νοσοκομειακές κλίνες – Ισπανία, Πορτογαλία	109
Διάγραμμα 89: Αναλογία κατοίκων προς νοσοκομειακές κλίνες – Γαλλία	109
Διάγραμμα 90: Αεροπορικές μετακινήσεις επιβατών (σε χιλιάδες) – Ελλάδα	110
Διάγραμμα 91: Αεροπορικές μετακινήσεις επιβατών (σε χιλιάδες) – Ιταλία	110

Διάγραμμα 92: Αεροπορικές μετακινήσεις επιβατών (σε χιλιάδες) – Ισπανία, Πορτογαλία	111
Διάγραμμα 93: Αεροπορικές μετακινήσεις επιβατών (σε χιλιάδες) – Γαλλία	111
Διάγραμμα 94: Αεροπορικές μετακινήσεις εμπορευμάτων (σε χιλιάδες τόνους) – Ελλάδα	112
Διάγραμμα 95: Αεροπορικές μετακινήσεις εμπορευμάτων (σε χιλιάδες τόνους) – Ιταλία	112
Διάγραμμα 96: Αεροπορικές μετακινήσεις εμπορευμάτων (σε χιλιάδες τόνους) – Ισπανία, Πορτογαλία	113
Διάγραμμα 97: Αεροπορικές μετακινήσεις εμπορευμάτων (σε χιλιάδες τόνους) – Γαλλία	113
Διάγραμμα 98: Θαλάσσιες μετακινήσεις επιβατών (σε χιλιάδες άτομα) – Ελλάδα	114
Διάγραμμα 99: Θαλάσσιες μετακινήσεις επιβατών (σε χιλιάδες άτομα) – Ιταλία	114
Διάγραμμα 100: Θαλάσσιες μετακινήσεις επιβατών (σε χιλιάδες άτομα) – Γαλλία	115
Διάγραμμα 101: Θαλάσσιες μετακινήσεις εμπορευμάτων (σε χιλιάδες τόνους) – Ελλάδα	116
Διάγραμμα 102: Θαλάσσιες μετακινήσεις εμπορευμάτων (σε χιλιάδες τόνους) – Ιταλία	116
Διάγραμμα 103: Θαλάσσιες μετακινήσεις εμπορευμάτων (σε χιλιάδες τόνους) – Πορτογαλία	117
Διάγραμμα 104: Θαλάσσιες μετακινήσεις εμπορευμάτων (σε χιλιάδες τόνους) – Γαλλία	117
Διάγραμμα 105: Αφίξεις τουριστών σε τουριστικά καταλύματα – Ελλάδα	118
Διάγραμμα 106: Αφίξεις τουριστών σε τουριστικά καταλύματα – Ιταλία	118
Διάγραμμα 107: Αφίξεις τουριστών σε τουριστικά καταλύματα – Ισπανία, Πορτογαλία	119
Διάγραμμα 108: Αφίξεις τουριστών σε τουριστικά καταλύματα – Γαλλία	119
Διάγραμμα 109: Παροχή τουριστικών καταλυμάτων - Ελλάδα	120
Διάγραμμα 110: Παροχή τουριστικών καταλυμάτων – Ιταλία	120
Διάγραμμα 111: Παροχή τουριστικών καταλυμάτων – Ισπανία, Πορτογαλία	121
Διάγραμμα 112: Παροχή τουριστικών καταλυμάτων – Γαλλία	121

Πίνακας Εικόνων

Εικόνα 1: Περιφέρειες που δικαιούνται χρηματοδότηση από τα Διαρθρωτικά Ταμεία, 1989-1993.....	132
Εικόνα 2: Περιφέρειες που δικαιούνται χρηματοδότηση από τα Διαρθρωτικά Ταμεία, 1994 – 1999	133
Εικόνα 3: Περιφέρειες που δικαιούνται χρηματοδότηση από τα Διαρθρωτικά Ταμεία, 2000 – 2006	134
Εικόνα 4: Περιφέρειες που δικαιούνται χρηματοδότηση από τα Διαρθρωτικά Ταμεία, 2007 – 2013	135
Εικόνα 5: Περιφέρειες που δικαιούνται χρηματοδότηση από τα Διαρθρωτικά Ταμεία, 2014 – 2020	136

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ήδη από το έτος ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η άνιση διάχυση της ανάπτυξης στο χώρο και η ολοένα και αυξανόμενη τάση της, που συντελέστηκε τη δεκαετία του 1980 με τις συνεχείς διευρύνσεις, οδήγησε τα θεσμικά όργανα της Ένωσης στη ανάγκη λήψης άμεσων μέτρων - δράσεων για την άσκηση περιφερειακής πολιτικής με άμεσο στόχο την εξάλειψη των ανισοτήτων, που παρατηρούνται σε κοινοτικό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Ειδικότερα, στην ιδρυτική συνθήκη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας γίνεται για πρώτη φορά αναφορά στον όρο της περιφερειακής πολιτικής, μέσω του άρθρου 2, περί ανάγκης ύπαρξης αρμονικής ανάπτυξης των οικονομικών δραστηριοτήτων στο σύνολο της Κοινότητας, μειώνοντας τις διαφορές ανάμεσα στις αναπτυγμένες και στις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες (Παπαδάκη, 2010, 213). Ωστόσο, η πραγματική υλοποίηση της περιφερειακής πολιτικής έλαβε χώρα με την ίδρυση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Πολιτικής το 1975. Επίσης, με την «ενεργοποίηση» της Συνθήκη της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης, το 1986, ένας νέος όρος πρωτοεμφανίστηκε στους κύκλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αυτός της συνοχής, που θα αποτελέσει τον κύριο στόχο της κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής. Συνεπώς, για την προώθηση του κριτηρίου της ισότητας, της αποτελεσματικότητας καθώς και της αλληλεγγύης, με σκοπό την άμεση μείωση των περιφερειακών διαφορών στους δείκτες ευημερίας, η Ένωση θα δαπανήσει το μεγαλύτερο μέρος του προϋπολογισμού της στην ενίσχυση των πιο καθυστερημένων περιφερειών, οι οποίες θα ενισχυθούν μέσω της χρηματοδότησης που παρέχουν τα αρμόδια όργανά της τόσο για την παροχή επιδοτήσεων (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, ΤΣ, ΕΤΘΑ, ΧΜΠΑ, ΕΓΤΠ-Ε), όσο και για την παροχή δανείων (ΕΤΕ, ΕΤΕπ).

Παράλληλα, για την «διευθέτηση» της χωρικής ανισοροπίας, η Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία δημιούργησε και θεσμοθέτησε ένα ιδιαίτερο σύστημα χωρικής κατάταξης, που βασίζεται σε συγκεκριμένα μεγέθη ανά χώρα, γνωστό και ως «Ονοματολογία Εδαφικών Στατιστικών Ενοτήτων» ή αλλιώς *Nomenclature of Territorial Units for Statistics*¹(NUTS) με απώτερο σκοπό την άμεση διενέργεια κοινωνικοοικονομικών αναλύσεων σε περιφερειακό επίπεδο και την πλαισίωση της κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής με τον προσδιορισμό των περιοχών επιλεξιμότητας των διαρθρωτικών ταμείων σε κάθε προγραμματική περίοδο (Παπαδασκαλόπουλος και Χριστοφάκης, 2009, 98).

Με βάση τα παραπάνω, η αναλυτική εξελικτική πορεία της περιφερειακής πολιτικής και οι περιφερειακές ανισότητες, που παρουσιάζουν ιδιαίτερες διακυμάνσεις, από την περίοδο του πρώτου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (1989) μέχρι την περίοδο της εφαρμογής της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020» (2014 - 2020), θα αποτελέσουν το κύριο **αντικείμενο** της παρούσας διπλωματικής εργασίας, της οποίας ο **βασικός στόχος** θα είναι η ανάδειξη, η πορεία και η σύγκριση των λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών της Ένωσης – δηλαδή όλες οι περιφέρειες, των οποίων το κατά κεφαλή ΑΕΠ είναι μικρότερο του 75% του κοινοτικού μέσου όρου - ανά προγραμματική περίοδο, μέσα από την εξέταση κι αξιολόγηση συγκεκριμένων οικονομικών και κοινωνικών δεικτών.

Συγκεκριμένα, η διάρθρωση της εργασίας λαμβάνει την ακόλουθη μορφή:

Η πρώτη ενότητα αναφέρεται αρχικά στην αποσαφήνιση του όρου και του περιεχομένου της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής καθώς και των προβλημάτων που γεννούν εν μέρει τις περιφερειακές ανισότητες σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Επίσης, θα αναλυθούν οι λόγοι καθιέρωσης και ο σκοπός της περιφερειακής πολιτικής, η οποία καταφέρνει να προσαρμόζεται, να μεταβάλλεται και να θέτει νέες προτεραιότητες,

¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=URISERV:g24218>

αναλόγως των οικονομικών δεδομένων και στόχων, όπως θα αναδειχθεί κυρίως μέσα από την παρουσίαση της ιστορικής ανασκόπησης της εν λόγω πολιτικής. Τέλος, παρατίθενται τα αποτελέσματα των πολιτικών Συνοχής, έτσι όπως αυτά προκύπτουν από τις Εκθέσεις Οικονομικής και Κοινωνικής Συνοχής, που δημοσιεύει κατά διαστήματα η Ευρωπαϊκή Ένωση, για να γίνει περισσότερο κατανοητή η πορεία και η αποτελεσματικότητα των πολιτικών που ασκήθηκαν τα τελευταία χρόνια, αναφορικά με τις τάσεις σύγκλισης ή απόκλισης που σημειώθηκαν σε κοινοτικό και περιφερειακό επίπεδο.

Συνεχίζοντας στη δεύτερη ενότητα, θα τεθεί το κύριο ερευνητικό ερώτημα της εργασίας, που θα σχετίζεται με τις «επιδόσεις» των λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών σε διάφορους τομείς της κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας από το 1989 μέχρι σήμερα και επίσης θα καθοριστεί η κατάλληλη μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί τόσο για την άντληση του πρωτογενούς υλικού όσο και για την επεξεργασία των στατιστικών δεδομένων που θα απαιτηθούν.

Στην τρίτη ενότητα, που θα αποτελέσει και το εμπειρικό μέρος της εργασίας, θα γίνει λεπτομερή αναφορά σε όλες τις ευρωπαϊκές περιφέρειες που παρέμειναν περιφέρειες Στόχου 1 καθ' όλη τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου, προβαίνοντας σε άμεση καταγραφή και ανάλυση των χαρακτηριστικών τους με βάση συγκεκριμένες μεταβλητές, που θα ληφθούν υπόψη.

Κλείνοντας, στην τελευταία ενότητα θα γίνει μια σύντομη ανακεφαλαίωση των όσων προηγήθηκαν, τονίζοντας, παράλληλα, τα βασικά συμπεράσματα στα οποία κατέληξε η έρευνα και εκτιμώντας τις μελλοντικές επιπτώσεις, που μπορεί να επιφέρει η νέα προγραμματική περίοδος στις συγκεκριμένες περιφέρειες, στις οποίες, όμως, μέχρι την ώρα συγγραφής της εργασίας, φαίνεται, αν όχι να διευρύνεται, τότε να παγιώνεται το εύρος της απόκλισης που παρουσιάζουν σε σχέση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές περιφέρειες, κυρίως λόγω των επιδράσεων της χρηματοοικονομικής κρίσης των τελευταίων ετών.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

1. Ορισμός Περιφερειακής Πολιτικής και Περιφερειακού Προβλήματος

Η περιφερειακή πολιτική αποτελεί έναν από τους πλέον σημαντικούς τομείς άσκησης μέρους της εθνικής και κοινοτικής πολιτικής, η οποία, λόγω των πολλαπλών πτυχών αναφοράς της, παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες απόδοσης εννοιολογικής ερμηνείας, καθώς προσεγγίζεται από διάφορες ιδεολογικές οπτικές γωνίες και από ανάλογους πολλαπλούς στόχους. Ένας γενικός ορισμός που μπορεί να δοθεί, κατά τους Παπαδασκαλόπουλο και Χριστοφάκη (Παπαδασκαλόπουλος και Χριστοφάκης, 2009, 22) είναι ότι «η περιφερειακή πολιτική αποτελεί ένα σύστημα σκοπών, μέσων και φορέων που συνδυάζονται σ' ένα πρόγραμμα (ή σε μια συνεκτική ομάδα προγραμμάτων) για να επιτύχουν την ισόρροπη μεταβολή της διαπεριφερειακής διάρθρωσης της οικονομίας». Ειδικότερα, σύμφωνα με τον Bachtler (Bachtler, 2001, 3), για την άσκησή της περιφερειακής πολιτικής, λαμβάνονται υπόψη παράγοντες, όπως είναι διάφορες μακροοικονομικές δράσεις, μορφές διοίκησης, τρόποι διακυβέρνησης, καθώς και διάφοροι φορείς ιδιωτικών, εθελοντικών, κοινωνικοοικονομικών και περιβαλλοντικών κλάδων. Στα παραπάνω έρχεται να προστεθεί και η άποψη άλλων επιστημόνων ότι η περιφερειακή πολιτική απαρτίζεται από ένα κράμα ενεργειών τόσο της κεντρικής όσο και της περιφερειακής και τοπικής διοίκησης, οι οποίες σκοπεύουν να επηρεάσουν την οικονομική κατάσταση των περιφερειών (Folmer, 1986, 14). Επιπροσθέτως, ως περιφερειακή πολιτική θεωρείται η βελτίωση της γεωγραφικής κατανομής των περιφερειακών ανισοτήτων (που δημιουργούν και το αποκαλούμενο «**περιφερειακό πρόβλημα**», που συνίσταται στην χωρική ασυμμετρία αναφορικά με την αναπτυξιακή διαδικασία και στην περιφερειακή ανισορροπία), οι οποίες μπορεί να προέρχονται από την δημιουργία της ενιαίας αγοράς – ελεύθερης οικονομίας και συνάμα και από τις αδυναμίες του ίδιου του μηχανισμού της αγοράς (Κόνσολας, 1997, 53-60, Λαμπριανίδης, 2006, 301-308).

Το περιφερειακό πρόβλημα μπορεί να λαμβάνει τη μορφή άνισης ανάπτυξης τόσο εντός των περιφερειών μιας χώρας (σε σχέση κυρίως με τις κοινωνικοοικονομικές ανισότητες μεταξύ περιφερειών ή μεταξύ αστικών, ορεινών, νησιωτικών, απομακρυσμένων, μεθοριακών, παραμεθόριων περιοχών), όσο και μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σημαντικότερα αίτια του περιφερειακού προβλήματος μπορεί να είναι διάφοροι κοινωνικοί, οικονομικοί, γεωγραφικοί και πολιτικοί παράγοντες, όπως είναι η άνιση γεωγραφική κατανομή των φυσικών πόρων, η δομή της οικονομίας των περιφερειών, η κλαδική διάρθρωση, η χαμηλή κινητικότητα των συντελεστών παραγωγής κεφαλαίου και εργασίας, οι πολιτιστικές ιδιαιτερότητες, η έλλειψη διάχυσης καινοτομικών δραστηριοτήτων, το θεσμικό πλαίσιο της οργάνωσης του κράτους και των μηχανισμών λήψης αποφάσεων. Σημαντική είναι και η αναφορά του Begg (Begg, 2003, 163-164), ο οποίος διακρίνει τέσσερις (4) σημαντικούς ιδιαίτερους τύπους περιφερειακών προβλημάτων, που αυτοί προκαλούν και εντείνουν τις περιφερειακές ανισότητες και είναι οι κάτωθι :

α. η έλλειψη ανάπτυξης, η οποία οφείλεται στην αδυναμία εφοδιασμού και ενίσχυσης ορισμένων αστικών κέντρων με τα «τελευταία τεχνολογικά μέσα», που έχει ως αποτέλεσμα, σε περιόδους έντονου ανταγωνισμού που διανύουμε, την καινοτομική ολιγογρία και την οικονομική στασιμότητα αυτών των χωρικών μονάδων σε σχέση με τις υπόλοιπες

β. τα γεωγραφικά μειονεκτήματα, τα οποία οφείλονται στη δυσκολία προσπελασιμότητας ορισμένων απομακρυσμένων περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στη σημαντική απόσταση που απέχουν από τα σημαντικά κέντρα λήψης αποφάσεων.

γ. η οικονομική ολοκλήρωση, οι συνέπειες της οποίας, σε συνδυασμό με τις αλλαγές, κατά καιρούς, των κανονιστικών και ρυθμιστικών πλαισίων, μπορεί να επιφέρει, να ενδυναμώσει και να επιταχύνει τις ήδη υπάρχουσες περιφερειακές ανισότητες.

δ. η έλλειψη-απώλεια ανταγωνιστικότητας, η οποία πηγάζει ως αποτέλεσμα της επιβαλλόμενης οικονομικής και κλαδικής αναδιάρθρωσης και της παγκοσμιοποίησης της αγοράς, μέσω της οποίας επήλθε σημαντική βιομηχανική και αγροτική συρρίκνωση

Από την έως τώρα ανάλυση γίνεται σαφές ότι το περιφερειακό πρόβλημα στηρίζεται και αναδεικνύεται στη βάση τρισυπόστατων συνιστωσών (την χωροταξική, την οικονομική-αναπτυξιακή και την κοινωνική), οι οποίες, σε συνδυασμό με την ανάγκη δημιουργίας ενιαίας οικονομικής αγοράς - ολοκλήρωσης και την μη άμεση ανταπόκριση των Κρατών – μελών, λόγω των αυστηρών κριτηρίων και προϋποθέσεων που έχουν θεσπιστεί για τη συμμετοχή τους στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση, με βάση την Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992, και του συνεπακόλουθου αυξανόμενου ανταγωνισμού (στόχος της οποίας ήταν η προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, έτσι, ακριβώς, όπως τέθηκε για πρώτη φορά στο κείμενο της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης, που έλαβε χώρα το 1986), έχουν «επιταχύνει» εν μέρει, πάρα μετριάσει το ζήτημα των περιφερειακών ανισοτήτων.

2. Λόγοι καθιέρωσης Κοινοτικής και Εθνικής Περιφερειακής Πολιτικής

Οι σκοποί της περιφερειακής πολιτικής διαφοροποιούνται τόσο μέσα στο χώρο (ανάμεσα στα Κράτη κι ανάμεσα στις περιφέρειες) όσο και μέσα στο χρόνο. Πολλά Κράτη δεν αντιμετωπίζουν, σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, ίδιας έντασης προβλήματα και αγκυλώσεις, καθώς παρουσιάζουν έντονες αποκλίσεις και διακυμάνσεις αναφορικά με τα επίπεδα ανάπτυξης που κατέχουν. Μερικοί χαρακτηριστικοί δείκτες αναπτυξιακής ανομοιογένειας, που οφείλονται κυρίως στην αύξηση της γεωγραφικής έκτασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω της ένταξης νέων, κάθε φορά, Κρατών-μελών στο εσωτερικό της, με τη διαδικασία των συνεχών διευρύνσεων, μπορεί να είναι, όπως παρουσιάσαμε και παραπάνω, οι δυνατότητες απασχόλησης, το επίπεδο ανεργίας, το εμπορικό-οικονομικό ισοζύγιο, η πληθυσμιακή πυκνότητα, η οικονομική διάρθρωση, το παραγωγικό πρότυπο, το εκπαιδευτικό επίπεδο του ανθρώπινου δυναμικού, η χωροθέτηση επιχειρήσεων και η βιώσιμη ανάπτυξη (Κόνσολας, 1997, 85-96, Armstrong, 2001, 389, Bachtler, 2001, 4-5). Γι' αυτό το λόγο, σημαντικός σκοπός άσκησης της εθνικής περιφερειακής πολιτικής είναι αρχικά η αντιμετώπιση της εστίασης των οικονομικών δραστηριοτήτων μόνο γύρω από τα μεγάλα αστικά κέντρα και τις μητροπόλεις, μέσω της ομοιόμορφης διασποράς της ανάπτυξης τους στις περιφέρειες, με την παροχή και εφαρμογή επενδυτικών κινήτρων, συγκλίνοντας κατ' αυτό τον τρόπο στα αναπτυξιακά επίπεδα, αποφεύγοντας τη δημιουργία πόλων ανάπτυξης - όπως παλιότερα είχε ισχυριστεί ο Perroux (Νεγρεπόντη, 1986, 101) (σύμφωνα με τον οποίο «η πρόοδος δεν εμφανίζεται παντού και ταυτόχρονα σε σημεία ή πόλους ανάπτυξης με διαφορετικό βαθμό έντασης, διαχέεται προς διαφορετικές κατευθύνσεις και με διαφορετικά αποτελέσματα για το σύνολο της οικονομίας») - τονώνοντας την εθνική και περιφερειακή οικονομία και βελτιώνοντας το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων τους. Επιπροσθέτως, η εθνική περιφερειακή πολιτική θα πρέπει να εστιάσει σε ανάπτυξη

περιφερειακών προγραμμάτων για την αντιμετώπιση κυρίως των πιο καθυστερημένων και ασθενέστερων περιφερειών, που πλήττονται από υψηλό δείκτη ανεργίας και δη της μακροχρόνιας ανεργίας, λαμβάνοντας σημαντικά μέτρα για τη δημιουργία θέσεων εργασίας, σε εκείνους τους κλάδους, που θα αποφέρουν σημαντικό παραγωγικό αποτέλεσμα για την στήριξη και ενδυνάμωση της τοπικής οικονομίας και ανάπτυξης, μέσω της αύξησης και της δικαιότερης κατανομής του εισοδήματος και επίσης μέτρα κατάρτισης και επανεκπαίδευσης του εργατικού - ανθρώπινου δυναμικού. Τέλος, επιδιώκεται ο στόχος της βιώσιμης ανάπτυξης για την συνολική προστασία του περιβάλλοντος, που απειλείται από οικιστικά, μεταφορικά, χωροταξικά, πληθυσμιακά και ενεργειακά προβλήματα. Ένας στόχος, όμως, ο οποίος θα επέλθει μόνο μετά την επίτευξη συνολικής συνοχής, μέσω της πλήρους εξάλειψης των διαπεριφερειακών ανισοτήτων. Ωστόσο, παρατηρούμε, ότι και στους τρεις στόχους, κύριος μοχλός ανάπτυξης των περιφερειών θα είναι η **οικονομική - αναπτυξιακή διάχυση** (εκ μέρους των κρατικών αρχών) προς όλες τις περιφέρειες και η συνεχής απαγκίστρωση των τελευταίων από τα μεγάλα αστικά κέντρα της Χώρας.

Περνώντας τώρα στην ανάγκη άσκησης της κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής, με βάση την επισκόπηση σχετικής βιβλιογραφίας, κυριαρχεί η άποψη ότι ο σημαντικότερος λόγος άσκησης περιφερειακής πολιτικής είναι η εξ' ολοκλήρου εξασφάλιση σταθερότητας και ανάπτυξης στο κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο των Κρατών αντιστοίχως, αντιπαραβαλλόμενη, κατ' αυτόν τον τρόπο, με την άλλη κυρίαρχη άποψη που θέλει την άσκηση περιφερειακής πολιτικής να επιλαμβάνεται την επίλυση όχι μόνο της οικονομικής υφής των περιφερειακών προβλημάτων αλλά και της ηθικής, ανθρωπιστικής και πολιτικής διάστασης, που λαμβάνουν αυτά. Δύο απόψεις στις οποίες ναι μεν ενυπάρχει το κριτήριο της αποτελεσματικότητας και της ισότητας αλλά, τελικά, με το πέρασμα των ετών της άσκησης εφαρμογής της περιφερειακής πολιτικής για τη μείωση των διαπεριφερειακών ανισοτήτων, υπερέχει το κριτήριο της αποτελεσματικότητας, όπως θα παρουσιάσουμε στα επόμενα κεφάλαια (Πετράκος και Ψυχάρης, 2004, 179).

Συγκεκριμένα, διαπιστώνουμε ότι δύο ήταν οι κύριοι παράγοντες - ορόσημα προώθησής της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής (Παπαδασκαλόπουλος και Χριστοφάκης, 2009, 74):

α. το σχέδιο Werner, το 1968, στο οποίο γινόταν για πρώτη φορά λόγος για ίδρυση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, η οποία, όμως, δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί εάν δεν λαμβάνονταν μέτρα για τον περιορισμό των (τότε) περιφερειακών ανισοτήτων

β. η πρώτη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από έξι σε εννέα μέλη, το 1973, με την προσχώρηση της Ιρλανδίας, Δανίας και του Ηνωμένου Βασιλείου, επιδείνωσε παρά εξάλειψε τις περιφερειακές ανισότητες.

Στη συνέχεια, μπορούμε να πούμε ότι καθιερώθηκαν οι παρακάτω λόγοι επιβολής άσκησης κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής (Κόνσολας, 1997, 325-328, Μητούλα, 2006, 163, Armstrong, 2001, 389-393, Jones, 2001, 234-235):

α. οι φτωχότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (κυρίως η Ελλάδα και η Ιρλανδία) δεν διέθεταν τους απαραίτητους πόρους – κονδύλια για να χρηματοδοτήσουν την αντιμετώπιση των περιφερειακών τους προβλημάτων και να συγκλίνουν με αυτό τον τρόπο με την αντίστοιχη κοινωνικοοικονομική κατάσταση των πλουσιότερων χωρών. Έτσι λοιπόν προτάσσοντας (η Ευρωπαϊκή Κοινότητα) το επιχείρημα της οικονομικής στόχευσης και στηριζόμενα τα κράτη αυτά μόνον στους εθνικούς πόρους τους, χωρίς την ευρωπαϊκή συνδρομή, οι ανισότητες θα είχαν διευρυνθεί, καθώς μέσα στο

ευρωπαϊκό πλαίσιο επιτυγχάνεται η μεταφορά κονδυλίων, η μεταφορά πόρων από τις πλουσιότερες στις φτωχότερες περιφέρειες προς επίτευξη της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής. Συνεπώς, κύριος σκοπός της πολιτικής θα είναι η πρόληψη της «υποαπασχόλησης» των διατεθειμένων πόρων, η επιδίωξη άριστης κατανομής των πόρων μεταξύ των τομέων και η επιδίωξη υψηλού ρυθμού μεγέθυνσης των πόρων.

β. η ανάγκη συντονισμού των περιφερειακών πολιτικών που ασκούνται από τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή και από τις περιφερειακές αρχές των χωρών αυτών μέσω της αποτελεσματικής επέμβασης της Κοινότητας που έχει εξελιχθεί σε έναν υπερεθνικό συντονιστικό φορέα, για την ενίσχυση των προβληματικών περιφερειών και επιπλέον η επιτυχής αντιμετώπιση των επιπτώσεων από την εφαρμογή άλλων ευρωπαϊκών πολιτικών που μπορεί να δημιουργήσουν αρνητικές συνέπειες στις Περιφέρειες, όπως είναι η κοινή αγροτική πολιτική και η πολιτική για τον ανταγωνισμό.

γ. η επίτευξη της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής μεταξύ των ευρωπαϊκών περιφερειών, η οποία είναι απαραίτητη για την ολοκλήρωση της ένωσης, καθώς και η ανάγκη περαιτέρω ολοκλήρωσης, έτσι ώστε να επιτευχθεί η δικαιότερη διανομή των ωφελειών της ολοκλήρωσης από την ευρωπαϊκή πολιτική συνοχής, δίνοντας μ' αυτόν τον τρόπο την δυνατότητα στα κράτη-μέλη της να καταβάλλουν τα μέγιστα, ούτως ώστε να επέλθει η απόλυτη ολοκλήρωση.

Από τα παραπάνω, γίνεται αντιληπτό ότι πρωταρχικός στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η μείωση των διαπεριφερειακών και των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων, που θα επιτευχθεί μέσα από την επιδίωξη της ταυτόχρονης ανάπτυξης όλων των χωρικών μονάδων που συνθέτουν την Κοινότητα, ούτως ώστε να αυξηθεί συνολικά η οικονομική αποτελεσματικότητα της Ένωσης και η κοινωνική της συνοχή.

3. Η ιστορία της Περιφερειακής Πολιτικής

3.1 Τα αρχικά στάδια της Περιφερειακής Πολιτικής (Από τη Συνθήκη της Ρώμης μέχρι το 1988)

Για περίπου δύο δεκαετίες από την έναρξη της λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Κοινότητας δεν υπήρχε ρητή αναφορά για την ανάγκη επιβολής Κοινοτικής Περιφερειακής Πολιτικής, ως μεμονωμένης πολιτικής της ΕΟΚ, καθώς οι έξι ιδρυτικές Χώρες της Ένωσης δεν παρουσίαζαν έντονες (οικονομικές και κοινωνικές) ανισότητες μεταξύ τους, χάρη στην ήδη αναπτυγμένη βιομηχανία τους, εξαιρουμένου μόνο του Ιταλικού Νότου, ο οποίος αναγνωριζόταν από το ειδικό πρωτόκολλο που είχε προσαρτηθεί στη **Συνθήκη της Ρώμης (1957)** (Στεφάνου, 1999, 133, Ανδρικοπούλου, 1995, 141, Τσούκαλης, 1998, 292). Ωστόσο, στην εν λόγω Συνθήκη, σύμφωνα με το άρθρο 2, γίνεται μόνο μια αποσπασματική αναφορά στον στόχο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, ο οποίος είναι «να προάγει την αρμονική ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων στο σύνολο της Κοινότητας και τη συνεχή και ισόρροπη επέκταση της οικονομίας, μειώνοντας τις διαφορές ανάμεσα στις ανεπτυγμένες περιφέρειες, που βρίσκονται σε διαρθρωτική οπισθοδρόμηση ή που είναι λιγότερο ανεπτυγμένες», χωρίς να προσδιορίζεται εάν αυτός ο στόχος θα

πραγματοποιηθεί μέσα από εθνική ή κοινοτική ή από κοινού πρωτοβουλία (Πετράκος και Ψυχάρης, 2004, 241). Η μόνη πιο εξειδικευμένη αναφορά στην περιφερειακή ανάπτυξη, επιτυγχάνεται μέσα από το άρθρο 130 της Συνθήκης, όπου ιδρύεται η **Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων** (ΕΤΕπ) και η οποία θα είναι υπεύθυνη για τη χρηματοδότηση εγγυήσεων και δανείων, με ευνοϊκά επιτόκια, για την οικονομική ανάπτυξη των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών καθώς και από τα άρθρα 92 και 93 της Συνθήκης, όπου αναγνωρίζεται ότι οι κρατικές ενισχύσεις θεωρούνται συμβάσιμες με την αρχή της μη κρατικής παρέμβασης ή επέμβασης όταν πρόκειται α) «για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης περιοχών στις οποίες το βιοτικό επίπεδο είναι ασυνήθως χαμηλό ή στις οποίες επικρατεί σοβαρή υποαπασχόληση» και β) ενισχύσεις «για την προώθηση της ανάπτυξης ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων ή οικονομικών περιοχών, εφόσον δεν αλλοιώνουν τους όρους των συναλλαγών, που θα αντίκειται προς το κοινό συμφέρον» (Παπαδάκη, 2010, 213). Έτσι, λοιπόν, παρατηρείται ότι σε αρχικό στάδιο, οι φορείς άσκησης Περιφερειακής Πολιτικής ήταν μόνο τα ίδια τα Κράτη, τα οποία, από τη μια πλευρά, υπολόγιζαν τις περιφερειακές ανισότητές τους, μόνο στο εσωτερικό τους και όχι σε συνδυασμό με τα λοιπά Κράτη, με βάση τον εθνικό μέσο όρο και τον βαθμό απόκλισης απ' αυτόν και, από την άλλη, δεν ήθελαν να προβούν σε κινήσεις αναδιανεμητικής πολιτικής προς ενίσχυση λιγότερων ανεπτυγμένων περιφερειών της Ένωσης (Μαραβέγιας και Ανδρέου, 2007, 131-132). Παράλληλα, από το 1957 κι έπειτα, υπάρχουν ευρωπαϊκοί φορείς, οι οποίοι αν και επιφορτισμένοι με οικονομικά ζητήματα περιφερειακής ισχύς, στα πλαίσια ανεπίσημης Κοινοτικής Περιφερειακής Πολιτικής, δεν διέθεταν επαρκείς χρηματοδοτικούς πόρους και τα κατάλληλα χρηματοδοτικά εργαλεία για την προώθηση της Περιφερειακής πολιτικής. Ειδικότερα, αναφερόμαστε στην **Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα** (ΕΚΑΧ), που παρείχε δάνεια για εύρεση στέγασης σε συγκεκριμένες ομάδες εργαζομένων, το **Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων** (ΕΓΤΠΕ), που παρείχε κίνητρα για επενδύσεις στις μη ευνοημένες αγροτικές περιοχές, και το **Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο** (ΕΚΤ), το οποίο, έχοντας ως στόχο την χωρική κατανομή των οικονομικών δραστηριοτήτων (όπως και η **Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων**) του, ασχολήθηκε με θέματα αγοράς εργασίας και κατάρτισης εργατικού δυναμικού, που προερχόταν από περιοχές που γνώρισαν βιομηχανική αναδιάρθρωση (Πετράκος και Ψυχάρης, 2004, 412, Μαραβέγιας και Ανδρέου, 2007, 284-285).

Στη συνέχεια, σημαντική ήταν η Διάσκεψη Κορυφής της Χάγης, το 1969, (ένα έτος μετά την υποβολή του σχεδίου Werner, όπου για πρώτη φορά αναγνωρίστηκε ότι οι περιφερειακές ανισότητες αποτελούν εμπόδιο στο δρόμο για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και την νομισματική ένωση) όπου πάρθηκε η απόφαση από τα έξι Κράτη της Ένωσης να ξεκινήσουν οι διαδικασίες τόσο για τη δημιουργία μίας Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης όσο και της ένταξης τριών νέων Κρατών στο εσωτερικό της (Δανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιρλανδία), που θα οδηγούσαν στην ανάγκη δημιουργίας ενός Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το οποίο θα αντιμετώπιζε, με τη σειρά του, τις όποιες περιφερειακές ανισοροπίες θα δημιουργούνταν από αυτά τα νέα δεδομένα, σε συνδυασμό, όμως και με την παράλληλη πετρελαϊκή κρίση, που επικρατούσε σε παγκόσμιο επίπεδο (Μπαμπαλιούτας και Μητσόπουλος, 2014, 156, Ανδρικοπούλου, 2000, 340). Έτσι, λοιπόν, το ΕΤΠΑ συστάθηκε εν τέλει το 1975, (Κανονισμός 724/75) μετά και τη δημοσίευση της έκθεσης Thompson, που έκανε αναφορά στην αναγκαία μεταφορά πόρων προς τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές, προβάλλοντας με αυτό τον τρόπο την αρχή της συγκέντρωσης, όπως, επίσης, την αρχή του συντονισμού, ανάμεσα στους διάφορους φορείς άσκησης πολιτικής για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των δράσεων και την αρχή της προσθετικότητας, όπου για πρώτη φορά, γίνεται λόγος πως η κοινοτική συνδρομή θα λειτουργεί

συμπληρωματικά της εθνικής συνδρομής και δεν θα την υποκαθιστά. Με τη σύσταση του ΕΤΠΑ έγιναν τα πρώτα βήματα δημιουργίας Κοινοτικής Περιφερειακής Πολιτικής (Λιαργκόβας και Ανδρέου, 2007, 26). Το ΕΤΠΑ χρηματοδοτούσε, με τη μορφή επιχορηγήσεων, έργα για την ανάπτυξη υποδομών και βελτίωσης βιομηχανιών καθώς και έργα παραγωγικών επενδύσεων, τα ποσά των οποίων κατανέμονταν μεταξύ των Κρατών – μελών βάσει των ποσοστώσεων, που καθόριζε το Συμβούλιο Υπουργών (Κανονισμός 214/79), ενώ το 1979 καθιερώθηκε ποσοστό 5%, εκτός ποσοστώσεων ο χειρισμός των οποίων ανήκε στην διακριτική ευχέρεια της Επιτροπής.

Αργότερα, το 1984, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επιχειρεί, σημαντικές αλλαγές στη λειτουργία του ΕΤΠΑ (Κανονισμός 1787/84), σύμφωνα με τις οποίες το Ταμείο θα συμβάλλει κατά 50% (από 30% που ίσχυε) στη χρηματοδότηση του κόστους κάθε έργου, θα προβλέπεται η χρηματοδότηση εθνικών και κοινοτικών προγραμμάτων, χωρίς, όμως, να εγκαταλείπεται η στήριξη των μεμονωμένων έργων, θα συμμετέχει σε «Ολοκληρωμένες Αναπτυξιακές Δράσεις» σε συνδυασμό με την παράλληλη δράση ενός ή περισσότερων εκ των άλλων Ταμείων στα πλαίσια κοινού προγράμματος και τέλος θα υποβάλει σχέδια που θα προωθούν την ενδογενή ανάπτυξη των περιφερειών. Έτος ορόσημο της Κοινοτικής Περιφερειακής Πολιτικής είναι το 1985, όπου στα πλαίσια που κανόνισε ο Κανονισμός (1784/84) του ΕΤΠΑ, υπογράφεται και εντάσσεται ο Κανονισμός (Κανονισμός 2088/85) για τα **Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Πακέτα (ΜΟΠ)**, στόχων των οποίων θα είναι, μέσα από την επιβολή και ανάπτυξη συγκεκριμένων δράσεων τριετούς διάρκειας, αρχής γεννωμένης από το 1986, (για την Ελλάδα και την Ιταλία προβλέφθηκε επέκταση της ολοκλήρωσής τους μέχρι το 1993) η ενίσχυση της ανάπτυξης των Μεσογειακών περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (δηλαδή της Ελλάδας, της Νότιας Γαλλίας και της Ιταλίας) και η προσαρμογή των οικονομικών διαρθρώσεών τους (ιδίως της προστασίας και της ενίσχυσης της αγροτικής παραγωγής και ανάπτυξης) στα νέα δεδομένα – ανταγωνιστικά, χωροταξικά και οικονομικά - που θα δημιουργούσε, το 1986, η διεύρυνση της Κοινότητας, μέσα από την προσχώρηση δύο νέων μελών, της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, με την οποία θα αυξανόταν περαιτέρω η χωρική ασυμμετρία στο εσωτερικό της (Καμχής, 2007, 78). Με την υιοθέτηση των εν λόγω πακέτων «εισάγεται» για πρώτη φορά η ιδέα του πολυετούς προγραμματισμού μέσω της εκπόνησης και υλοποίησης πολυταμειακών περιφερειακών και τομεακών, με χωρική διάσταση, επιχειρησιακών προγραμμάτων, που παρουσιάζουν τόσο συνοχή μεταξύ τους, όσο και με τις λοιπές κοινές πολιτικές, η δημιουργία θεσμών διαχείρισης, παρακολούθησης και αξιολόγησης των αποτελεσμάτων των προγραμμάτων, η εταιρική σχέση μεταξύ Ευρωπαϊκής Επιτροπής, (στην οποία ανατέθηκε για πρώτη φορά η εκπροσώπηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης), Κρατών – μελών και περιφερειακών και τοπικών αρχών και μία πιο ολοκληρωμένη αντιμετώπιση της αναπτυξιακής διαδικασίας, με συγκεκριμένα μέτρα ανά στόχο παρέμβασης και με προκαθορισμένους πόρους ανά έτος εφαρμογής τους (Ιωακειμίδης, 1998, 320-324, Λιαργκόβας και Ανδρέου, 2007, 27-28, Μαραβέγιας και Ανδρέου, 2007, 587-588). Για την επίτευξη του σκοπού αυτού, η Κοινότητα ανέλαβε να διαθέσει συνολικά 4,1 δις ECU, εκ των οποίων τα 2,5 δις από τα τρία Διαρθρωτικά Ταμεία (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, ΕΓΤΠΕ) και το 1,6 δις από δάνεια της ΕΤΕπ (Μπαμπαλιούτας και Μητσόπουλος, 2014, 159). Παρ' όλ' αυτά, οι συγκεκριμένες καινοτομίες δύσκολα έγιναν αποδεκτές από τις περιφέρειες των Χωρών, που επρόκειτο να επωφεληθούν από τις δράσεις του συγκεκριμένου πακέτου (Καμχής, 2007, 79). Γι' αυτό το λόγο, έπρεπε να παρθούν αποφάσεις και δράσεις για δημιουργία μίας πιο αποτελεσματικής κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής.

3.2 Από την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη μέχρι και το Πρώτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης

Έτος σταθμός για την Κοινοτική Περιφερειακή Πολιτική αποτέλεσε το 1986, οπότε και έλαβε χώρα η λειτουργία της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης (ΕΕΠ), η οποία αποτέλεσε μια ιδιαίτερα σημαντική θεσμική ανασυγκρότηση και τροποποίηση των ιδρυτικών συνθηκών της Κοινότητας, ενσωματώνοντας τον κύριο στόχο της υλοποίησης της ενιαίας εσωτερικής αγοράς (με δεδομένο ότι μετά την ενσωμάτωση της Ισπανίας και Πορτογαλίας στην Ένωση θα διευρύνονταν περαιτέρω οι περιφερειακές ανισότητες) και κάνοντας, παράλληλα, λόγο για την επίτευξη οικονομικής και κοινωνικής συνοχής σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Χαρακτηριστικό είναι το άρθρο 130Α της Συνθήκης, όπου αναφέρει πως «με στόχο την προώθηση μιας αρμονικής ανάπτυξης του συνόλου της Κοινότητας, αυτή αναπτύσσει και συνεχίζει τη δράση της προς την ενδυνάμωση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Ειδικότερα, η Κοινότητα έχει ως στόχο να μειώσει την απόσταση μεταξύ των διαφόρων περιφερειών της και την καθυστέρηση των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών». Με αυτό τον τρόπο, η πολιτική συνοχής λαμβάνει θεσμική υπόσταση και ανακηρύσσεται επίσημα ως μία από τις πολιτικές, που θα πρέπει να λαμβάνονται σε όλες τις αποφάσεις της Ένωσης. Επόμενο σημαντικό βήμα (το οποίο προβλέπεται και στην ΕΕΠ) αποτέλεσε η μεταρρύθμιση των διαρθρωτικών Ταμείων, η έκδοση ενός Κανονισμού-νομικού πλαισίου αναφορικά με την οργάνωση της αποστολής τους, καθώς, και η λειτουργία και ο συντονισμός των παρεμβάσεών τους.

Έτσι λοιπόν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών τον Φεβρουάριο του 1988 όλες οι κυβερνήσεις των χωρών της Ένωσης αποδέχτηκαν τις εισηγητικές προτάσεις της Επιτροπής περί αναμόρφωσης του κοινοτικού δημοσιονομικού συστήματος για την ανάπτυξη της διαρθρωτικής πολιτικής, την εξασφάλιση ενός βιώσιμου συστήματος ιδίων πόρων και την παράλληλη δέσμευση για τον έλεγχο των γεωργικών δαπανών (Λιαργκόβας και Ανδρέου, 2007, 29). Συγκεκριμένα, με αυτήν την δέσμη προτάσεων περί μεταρρύθμισης των Ταμείων – που είναι γνωστή ως «πακέτο Delors», χάριν στο όνομα του τότε Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής», - σύμφωνα με τον Μάριο Καμχή «η Περιφερειακή Πολιτική της Ένωσης μετατράπηκε από μια πολιτική υποστηρικτική των εθνικών περιφερειακών πολιτικών σε μια αληθινά Ευρωπαϊκή Περιφερειακή Πολιτική, καθώς πρόκειται για μια επανάσταση, μια αλλαγή παραδείγματος» (Καμχής, 2007, 80).

Αναλυτικότερα, για πρώτη φορά με βάση τον Κανονισμό 2052/88 διατυπώθηκαν σαφέστερα η συνεργασία μεταξύ των Ταμείων, οι μορφές παρέμβασης και οι αρχές πάνω στις οποίες στηρίζεται η Πολιτική Συνοχής. Επίσης το 1988 αποφασίστηκε ο διπλασιασμός των πόρων των Ταμείων περίπου σε 14 δισ. ECU, που θα αντιστοιχούσε περίπου στο 25% του Κοινοτικού προϋπολογισμού.

Η μεγαλύτερη αλλαγή είναι πως τέθηκαν, συγκεκριμένα, οι παρακάτω θεμελιώδεις στόχοι της Πολιτικής Συνοχής, εκ των οποίων τρεις (Στόχος 1, 2, 5β) έχουν γεωγραφική και δύο (Στόχος 3, 4) θεματική υπόσταση.

Πίνακας 1: Στόχοι περιόδου 1989 – 1993

Στόχος 1	Ανάπτυξη και διαρθρωτική προσαρμογή των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιφερειών
Στόχος 2	Ανασυγκρότηση των βιομηχανικών περιφερειών και περιοχών που πλήττονται από βιομηχανική παρακμή
Στόχος 3	Αντιμετώπιση της μακροχρόνιας ανεργίας
Στόχος 4	Προσαρμογή των εργαζομένων στις βιομηχανικές μεταβολές. Επαγγελματική ενσωμάτωση των νέων

Στόχος 5	5α) Προσαρμογή των γεωργικών διαρθρώσεων, εκσυγχρονισμός και αναδιάρθρωση της αλιείας
	5β) Προσαρμογή των καθυστερημένων αγροτικών περιοχών

Πηγή: Κανονισμός 2052/88

Ως επιλέξιμες **περιφέρειες του Στόχου 1** ορίστηκαν όλες οι περιφέρειες με Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) ανά κάτοικο **κατώτερο του 75%** του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Οι συγκεκριμένες περιφέρειες αντιστοιχούν στο 25% του συνόλου της ευρωπαϊκής οντότητας καλύπτοντας σχεδόν 86 εκατομμύρια κατοίκους. Η χρηματοδότηση του Στόχου 1 πραγματοποιείται από τα τρία Διαρθρωτικά Ταμεία, το ΕΤΠΑ, το ΕΚΤ και το ΕΓΤΠΕ και συγκεκριμένα δαπανήθηκε το 29,6% των πόρων για ανθρώπινους πόρους, το 33,6% για παραγωγικές επενδύσεις και τη μερίδα του λέοντος λαμβάνει το υπόλοιπο 35,2% για δαπάνες στον κλάδο των υποδομών, ειδικότερα στον τομέα των μεταφορών και του περιβάλλοντος. Πρωταθλήτρια στη χρηματοδότηση ήταν η Ισπανία με 10,2 δισ. ECU, ακολουθούμενη από την Ιταλία με 8,5 δισ. ECU και την Πορτογαλία με 8,45 δισ. ECU. Αναλυτικότερα, οι περιφέρειες που επωφελήθηκαν, σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα, είναι οι ακόλουθες:

Πίνακας 2: Περιφέρειες Στόχου 1, 1989-1993

Κράτη	Περιφέρειες	Σύνολο Περιφερειών
 Πορτογαλία	Alentejo, Norte, Centro, Algarve, Lisboa, Região Autónoma da Madeira	6
 Ιρλανδία	North West, West, Midlands East, South East, Shannon, Cork / Kerry	6
 Γαλλία	Corse, DOMs (Guadeloupe, Martinique, Guyane, La Réunion)	5
 Ηνωμένο Βασίλειο	Northern Ireland	1

 Ισπανία	Andalucía, Principado de Asturias, Cantabria, Castilla y Leon, Castilla-La Mancha, Ceuta y Melilla, Comunidad Valenciana, Extremadura, Galicia, Canarias, Región de Murcia	11
 Ιταλία	Campania, Calabria, Puglia, Sicilia, Basilicata, Sardegna, Molise, Abruzzo	8
 Ελλάδα	Ανατολική Μακεδονία – Θράκη, Κεντρική Μακεδονία, Δυτική Μακεδονία, Θεσσαλία, Ήπειρος, Ιόνια Νησιά, Δυτική Ελλάδα, Στερεά Ελλάδα, Πελοπόννησος, Αττική, Βόρειο Αιγαίο, Νότιο Αιγαίο, Κρήτη	13

Πηγή: Κανονισμός 2052/88

Για τις περιφέρειες του Στόχου 2 δαπανήθηκαν συνολικά 6,1 δισ. ECU (δηλαδή το 9% του συνόλου) με κύριους δικαιούχους πρωτίστως το Ηνωμένο Βασίλειο και την Ισπανία για τη στήριξη κυρίως των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, για το Στόχο 3 και για Στόχο 4 δαπανήθηκαν 6,67 δισ. ECU (δηλαδή το 10% του συνόλου) με κύριους δικαιούχους το Ηνωμένο Βασίλειο, την Γαλλία και την Γερμανία και τέλος, για το Στόχο 5α και το Στόχο 5β δαπανήθηκαν συνολικά 6,3 δισ. ECU (δηλαδή το 9,2% του συνόλου) με κύριους δικαιούχους, εξίσου, την Γαλλία και την Γερμανία κυρίως για ενίσχυση των οικονομικών δραστηριοτήτων και υποδομών στις αγροτικές περιοχές.

Από τους παραπάνω στόχους γίνεται σαφές ότι με τον νέο αυτόν Κανονισμό πραγματοποιείται ένας βασικός καταμερισμός έργου ανάμεσα στα Διαρθρωτικά Ταμεία ανά Στόχο και καθορίζονται τα ανώτατα όρια της κοινοτικής ενίσχυσης. Ειδικότερα, η ενίσχυση – χρηματοδότηση των Στόχων αυτών ανά Ταμείο αποτυπώνεται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 3: Διαρθρωτικά Ταμεία και Στόχοι περιόδου 1989 – 1993

	Στόχοι	Διαρθρωτικά Ταμεία
Στόχος 1	Ανάπτυξη και διαρθρωτική προσαρμογή των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιφερειών	ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, ΕΓΤΠΕ-Π
Στόχος 2	Ανασυγκρότηση των βιομηχανικών περιφερειών και περιοχών που πλήττονται από βιομηχανική παρακμή	ΕΤΠΑ, ΕΚΤ
Στόχος 3	Αντιμετώπιση της μακροχρόνιας ανεργίας	ΕΚΤ
Στόχος 4	Προσαρμογή των εργαζομένων στις βιομηχανικές μεταβολές. Επαγγελματική ενσωμάτωση των νέων	ΕΚΤ
Στόχος 5	5α) Προσαρμογή των γεωργικών διαρθρώσεων, εκσυγχρονισμός και αναδιάρθρωση της αλιείας	ΕΓΤΠΕ-Π

	5β) Προσαρμογή των καθυστερημένων αγροτικών περιοχών	ΕΓΤΠΕ-Π, ΕΚΤ, ΕΤΠΑ
--	--	--------------------

Πηγή: Κανονισμός 2052/88

Επίσης, η Επιτροπή για την καλύτερη αντιμετώπιση συγκεκριμένων προβλημάτων ή/και ανεπαρκειών κάποιων μειονεκτουσών περιοχών ή τομέων, παράλληλα με την στήριξη των εθνικών προγραμμάτων και μετά από αίτηση του κάθε Κράτους-μέλους, έθεσε σε εφαρμογή μια σειρά από **Κοινοτικές Πρωτοβουλίες**. Συγκεκριμένα, πρόκειται για την πρωτοβουλία **RECHAR** με στόχο την αντιμετώπιση των βαθιών βιομηχανικών αλλαγών και την βελτίωση του περιβάλλοντος των περιοχών που έχουν υποβαθμιστεί από την εξόρυξη του άνθρακα, την **RESIDER** με σκοπό την μετατροπή χαλυβουργικών περιοχών, για το **ENVIREGION** με σκοπό την βελτίωση του περιβάλλοντος μέσω της μείωσης της ρύπανσης και της διαχείρισης των τοξικών και επικίνδυνων βιομηχανικών αποβλήτων, για την **STRIDE** που στηρίζεται στην επιστήμη και στη τεχνολογία με σκοπό την προώθηση της περιφερειακής καινοτομίας και ανάπτυξης, για την **RETEX** με στόχο την μετατροπή των περιφερειών που εξαρτώνται από τον τομέα της κλωστοϋφαντουργίας, για την **LEADER** με στόχο προώθηση της αγροτικής ανάπτυξης, για την **EUROFORM**, την **NOW** και την **HORIZON** για τη στήριξη των πολιτικών απασχόλησης, για την **REGEN** με σκοπό την ανάπτυξη ενεργειακών δικτύων και μείωση της εξάρτησης κάποιων περιφερειών από το πετρέλαιο, για την **TELEMATIQUE** με στόχο την προώθηση προηγμένων συστημάτων τηλεπικοινωνιών, ιδίως από τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, για την **PRISMA** με σκοπό την προετοιμασία και την ενίσχυση των επιχειρήσεων εν όψει της ενιαίας αγοράς, για την **REGIS** με στόχο την παροχή βοήθειας στις εξαιρετικά απομακρυσμένες περιοχές της Κοινότητας με σκοπό την διαφοροποίηση των οικονομικών δραστηριοτήτων τους, για την και τέλος, την **INTERREG** με σκοπό την ενίσχυση και τη συνεργασία των παραμεθόριων περιοχών της Κοινότητας (Ανδρικοπούλου, 1995, 360-373).

Επιπλέον, έγινε σημαντικός λόγος για τη μέθοδο λειτουργίας των Διαρθρωτικών Ταμείων που θα στηρίζεται στις παρακάτω τέσσερις βασικές **αρχές** (Κανονισμός 2052/88, Κανονισμός 4253/88) :

α. η αρχή της εταιρικής σχέσης, σύμφωνα με την οποία η άσκηση της Διαρθρωτικής Πολιτικής μέσω της κατάρτισης και εφαρμογής προγραμμάτων θα είναι περισσότερο ουσιώδης και αποτελεσματική μόνον εάν επέλθει συνεργασία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του κάθε Κράτους μέλους και των αρμόδιων φορέων σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, έτσι όπως αυτοί ορίζονται από το αντίστοιχο κράτος-μέλος

β. η αρχή της προσθετικότητας, σύμφωνα με την οποία οι χρηματοδοτικές ενισχύσεις των Ταμείων δεν μπορούν να υποκαθιστούν τις δημόσιες διαρθρωτικές δαπάνες του κράτους-μέλους, αλλά να αποτελούν πρόσθετη συνδρομή σ' αυτές με σκοπό την επίτευξη του μεγαλύτερου δυνατού αποτελέσματος για την περιφερειακή ανάπτυξη

γ. η αρχή της συγκέντρωσης, σύμφωνα με την οποία καθορίζεται ότι οι πόροι της Κοινότητας θα συγκεντρώνονται σε περιοχές που τους έχουν μεγαλύτερη ανάγκη

δ. η αρχή του προγραμματισμού, σύμφωνα με την οποία εισάγεται για πρώτη φορά η χρηματοδότηση προγραμμάτων και όχι μεμονωμένων επενδυτικών σχεδίων, όπως γινόταν μέχρι εκείνη την χρονική περίοδο. Ο προγραμματισμός θα διέρχεται μέσα από τρία στάδια: 1) Αρχικά, οι εθνικές κυβερνήσεις θα εκπονούν και θα υποβάλλουν στην Επιτροπή εθνικά ή περιφερειακά αναπτυξιακά σχέδια, τα λεγόμενα Σχέδια Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΣΠΑ), όπου θα αναφέρεται η παρούσα οικονομικοκοινωνική κατάσταση των περιφερειών και η εν δυνάμει λήψη

αναπτυξιακών μέτρων για την ενίσχυσή τους, 2) Μετά, η Επιτροπή ή η κάθε εθνική κυβέρνηση συνάπτει ένα Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, στο οποίο θα αποτυπώνονται λεπτομερώς όλες οι πολυετείς δέσμες δράσεων, που τα δύο μέρη (Επιτροπή και Κράτος-μέλος) θα αναλάμβαναν να χρηματοδοτήσουν και 3) Τέλος, όλες αυτές οι παρεμβάσεις θα λάβουν τη μορφή Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΕΠ), τα οποία θα τίθενται σε υλοποίηση (Παπαδασκαλόπουλος και Χριστοφάκης, 2009, 77-78).

Όλες οι ως άνω παρεμβάσεις και η συμβολή του τομέα της Συνοχής αποτυπώνονται χαρακτηριστικά στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 4: Α΄ ΚΠΣ (Δεσμεύσεις σε εκατ. ECU, τιμές 1988)

Δαπάνες	1989	1990	1991	1992
Κοινή Αγροτική Πολιτική	27,700	28,400	29,000	29,600
Συνοχή	9,200	10,600	12,100	13,450
Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα και Έρευνα	1,650	1,900	2,150	2,400
Άλλες Πολιτικές	2,385	2,500	2,700	2,800
Διοίκηση	4,950	4,500	4,000	3,550
Σύνολο	46,885	48,900	50,950	52,800
Συνολική Δαπάνη Ιδίων Πόρων (% του ΑΕΠ)	1,17	1,18	1,19	1,20
Ποσοστιαία Δαπάνη για τη Συνοχή επί συνόλω (%)	19,6	21,6	23,7	25,4

Πηγή: Μπαμπαλιούτας, Λ., Μητσόπουλος, Κων. (2014). *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Περιφερειακή Πολιτική της Ε.Ε.*, Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 161

3.3 Η περίοδος 1994-1999 και οι νέοι στόχοι της Πολιτικής Συνοχής

Με δεδομένη πλέον τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, που έλαβε χώρα το 1992, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανταποκρινόμενη στις μεταβαλλόμενες αλλαγές που συντελούνταν στο οικονομικό περιβάλλον και ενόψει της νέας δημοσιονομικής περιόδου (1994 - 1999) πρότεινε ένα νέο πακέτο διαρθρωτικών πολιτικών και περιφερειακού προγραμματισμού προς επίτευξη εμβάθυνσης μιας (μελλοντικά) «συμπαγούς» νομισματικής ένωσης και επιτυχούς «έκβασης» της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης. Έτσι, λοιπόν, προωθείται το δεύτερο «πακέτο Ντελόρ» (Β΄ ΚΠΣ), το οποίο θα συμβάλει αποφασιστικά στους τομείς δράσης που είχε προτείνει η Επιτροπή, μέσω της δημοσίευσης της Λευκής Βίβλου, το 1993, με σκοπό την αύξηση της ανταγωνιστικότητας, της απασχόλησης και της ανάπτυξης εν γένει (που θα πρέπει να βασίζεται πλέον στην βιώσιμη ανάπτυξη) για μία πιο υγιή, ανοιχτή, ανταγωνιστική και αλληλέγγυα οικονομία, ιδιαίτερα στα Κράτη που αντιμετώπιζαν σοβαρά οικονομικά διαρθρωτικά προβλήματα. Συνεπώς, προς υλοποίηση των παραπάνω, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Εδιμβούργου αποφασίστηκε η παράταση της διάρκειας της επόμενης προγραμματικής περιόδου κατά ένα έτος, η αναθεώρηση των υφιστάμενων Κανονισμών των Διαρθρωτικών Ταμείων, η διατήρηση των αρχών της προηγούμενης περιόδου, με ενίσχυση κυρίως της εταιρικής σχέσης (καθώς στην κατάρτιση και υλοποίηση των προγραμμάτων θα εμπλέκονται και οι οικονομικοί και κοινωνικοί φορείς, που θα ορίζει το κάθε Κράτος-μέλος) και τροποποίηση εν μέρει της αρχής της προσθετικότητας (καθώς η Επιτροπή θα αναλαμβάνει μόνο εκείνες τις λειτουργίες και αρμοδιότητες, που δεν θα μπορούν να ασκηθούν αποτελεσματικά σε

εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο), ο διπλασιασμός των κονδυλίων των Διαρθρωτικών Ταμείων, που θα άγγιζαν το ποσό των 27,4 δις ECU μέχρι το 1999, το ανώτατο όριο ιδίων πόρων να φτάσει στο 1,27% του ΑΕΠ και τέλος τέθηκαν νέοι στόχοι (Μπαμπαλιούτας και Μητσόπουλος, 2014, 161-162).

Αναλυτικότερα, αναφορικά με τους στόχους, με βάση τον κάτωθι πίνακα, για τον Στόχο 1, ως επιλέξιμες περιφέρειες, ορίστηκαν όλες οι περιφέρειες επιπέδου NUTS II, των οποίων το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι κατώτερο του 75% του Κοινοτικού μέσου όρου, με βάση τα στοιχεία των τριών τελευταίων ετών (1990-1992), καλύπτοντας συνολικά το 26,6% του κοινοτικού πληθυσμού (Bachtler and Michie, 1994, 789-796). Η υλοποίηση του Στόχου 2, προβλεπόταν να υλοποιηθεί σε δύο τριετείς φάσεις με προσαρμογή των επιλέξιμων κάθε φορά περιφερειών, καλύπτοντας το 16,7% του συνολικού πληθυσμού, ενώ ο παλιός Στόχος 3 και 4 συγχωνεύτηκαν στο νέο Στόχο 3 και παράλληλα δημιουργήθηκε ο νέος Στόχος 4. Στον Στόχο 5 (5α) παρατηρείται μια στροφή προς ενίσχυση των οικονομικών δραστηριοτήτων που άπτονται του αλιευτικού τομέα, γι' αυτό και προτείνεται και ιδρύεται (Κανονισμός 2080/93) νέο Διαρθρωτικό Ταμείο, το Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας (ΧΜΠΑ) (Bollen, Hartwig and Nicolaidis, 2000, 25). Τέλος, ο Στόχος 6 δημιουργήθηκε για την ενίσχυση των αραιοκατοικημένων περιφερειών (κυρίως με πυκνότητα πληθυσμού 8 κάτοικοι ή λιγότεροι ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο) ιδίως της Φινλανδίας και της Σουηδίας, που επρόκειτο να εισχωρήσουν στην αγκαλιά της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 1994, καλύπτοντας με αυτό τον τρόπο το 16,6% του πληθυσμού της Φινλανδίας και το 5% της Σουηδίας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1996, σ.15).

Πίνακας 5: Στόχοι περιόδου 1994 – 1999

Στόχοι		Διατιθέμενα Κονδύλια (σε δις. €)	Διαρθρωτικά Ταμεία
Στόχος 1	Προώθηση της ανάπτυξης και της διαρθρωτικής προσαρμογής των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιφερειών	94	ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, ΕΓΤΠΕ-Π
Στόχος 2	Οικονομική ανασυγκρότηση των περιφερειών με βιομηχανική παρακμή	9,4	ΕΤΠΑ, ΕΚΤ
Στόχος 3	Καταπολέμηση της μακροχρόνιας ανεργίας, διευκόλυνση της επαγγελματικής αποκατάστασης των νέων και ένταξη των προσώπων που απειλούνται με αποκλεισμό από την αγορά εργασίας	15,2	ΕΚΤ
Στόχος 4	Διευκόλυνση της προσαρμογής των εργαζομένων, ανδρών και γυναικών, στις μεταβολές της βιομηχανίας και στην εξέλιξη των συστημάτων παραγωγής		ΕΚΤ

Στόχος 5	5α) Επιτάχυνση της προσαρμογής των γεωργικών διαρθρώσεων στο πλαίσιο της αναμόρφωσης της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και διευκόλυνση της προσαρμογής της αλιείας, στο πλαίσιο της αναθεώρησης της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής	13	ΕΤΠΑ, ΕΓΤΠΕ-Π, ΧΜΠΑ
	5β) Οικονομική διαφοροποίηση των ευάλωτων αγροτικών περιοχών		ΕΤΠΑ, ΕΓΤΠΕ-Π, ΕΚΤ
Στόχος 6	Πρόωθηση της ανάπτυξης των ιδιαίτερα αραιοκατοικημένων περιφερειών	697 εκατ. €	ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, ΕΓΤΠΕ-Π

Πηγή: Κανονισμός 2081/1993

Συγκεκριμένα, οι περιφέρειες Στόχου 1 είναι οι ακόλουθες:

Πίνακας 6: Περιφέρειες Στόχου 1, 1994 – 1999

Κράτη	Περιφέρειες	Σύνολο Περιφερειών
 Πορτογαλία	Alentejo, Norte, Centro, Algarve, Lisboa, Região Autónoma da Madeira	6
 Ιρλανδία	North West, West, Midlands East, South East, Shannon, Cork / Kerry	6
 Γαλλία	Corse, DOMs (Guadeloupe, Martinique, Guyane, La Réunion), καθώς και οι περιοχές Valenciennes, Douai και Avesnes (λόγω της εγγύτητάς τους με την βελγική περιφέρεια Hainaut)	5
 Ηνωμένο Βασίλειο	Northern Ireland, Merseyside, Highlands & Islands Enterprise Area	3

 Βέλγιο	Hainaut	1
 Ολλανδία	Flevoland	1
 Γερμανία	Brandenburg, Sachsen, Sachsen – Anhalt, Mecklenburg – Vorpommern, Thüringen, Ost-Berlin	6
 Ισπανία	Andalucía, Principado de Asturias, Cantabria, Castilla y Leon, Castilla-La Mancha, Ceuta y Melilla, Comunidad Valenciana, Extremadura, Galicia, Canarias, Región de Murcia	11
 Ιταλία	Campania, Calabria, Puglia, Sicilia, Basilicata, Sardegna, Molise, Abruzzo (μόνο για τρία έτη από 01/01/1994 έως 31/12/1996)	8
 Ελλάδα	Ανατολική Μακεδονία – Θράκη, Κεντρική Μακεδονία, Δυτική Μακεδονία, Θεσσαλία, Ήπειρος, Ιόνια Νησιά, Δυτική Ελλάδα, Στερεά Ελλάδα, Πελοπόννησος, Αττική, Βόρειο Αιγαίο, Νότιο Αιγαίο, Κρήτη	13

Πηγή: Κανονισμός 2081/93

Παράλληλα, για την συγκεκριμένη περίοδο, καθορίστηκαν εκ νέου οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες, με κάποιες εξ' αυτών να είναι παντελώς καινούργιες και κάποιες άλλες συνέχεια των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου, με το σύνολο των πιστώσεων προς αυτές να ανέρχεται στα 14,27 δις ECU. Συγκεκριμένα, πρόκειται για τις κάτωθι:

Πίνακας 7: Κοινοτικές Πρωτοβουλίες περιόδου 1994 – 1999

Κοινοτικές Πρωτοβουλίες	Στόχος
Leader II	Αγροτική Ανάπτυξη
Interreg II	Παραμεθόριες Περιοχές
Regis II	Ιδιαίτερα απομακρυσμένες περιοχές

Rechar II / Resider II / Konver/ Retex	Διαχείριση βιομηχανικών μεταβολών (άνθρακας, χάλυβας, κλωστοϋφαντουργία-ένδυση στην Πορτογαλία)
Employment / Adapt	Διαφοροποίηση των αγορών εργασίας, ενίσχυση της απασχόλησης
Pesca	Περιοχές αλιείας, ανασυγκρότηση αλιείας
Urban	Ανάπτυξη αστικών συνοικιών που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα
Peace	Ειρηνευτική πρωτοβουλία για τη υποβοήθηση περιοχών της Βόρειας Ιρλανδίας
SMEs	Υποβοήθηση Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων

Πηγή: Ανδρικοπούλου, Ε. (1995). *Οι Περιφέρειες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η εξέλιξη της Περιφερειακής Πολιτικής από την Συνθήκη της Ρώμης έως το Maastricht*, Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο, σελ. 469-486

Άξιο αναφοράς, όμως, είναι να τονίσουμε ότι στη Συνθήκη του Μάαστριχτ, για τη δημιουργία της οικονομικής και νομισματικής ένωσης, δεν γίνεται καμία αναφορά στο Άρθρο 130^A, όπου στόχευε ιδίως η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, δηλαδή την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής μέσω λήψης μέτρων για τη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων. Έτσι, για να επιτευχθούν τα κριτήρια της εν λόγω Συνθήκης συστήνεται, το 1993, το **Ταμείο Συνοχής** (Κανονισμός 1164/94), το οποίο, για πρώτη φορά, θα χρηματοδοτεί με το ποσό των 14,45 δις ECU τα Κράτη μέλη (τα λιγότερο αναπτυγμένα), και όχι τις περιφέρειες, των οποίων το ΑΕΠ είναι χαμηλότερο του 90% του κοινοτικού μέσου όρου (Μαραβέγιας, 2001, 459). Το Ταμείο Συνοχής, εγκαταλείποντας την αρχή της εταιρικής σχέσης, θα χρηματοδοτήσει κυρίως δράσεις για έργα στους τομείς των διευρωπαϊκών δικτύων και του περιβάλλοντος ενώ παράλληλα τα Κράτη-μέλη, που πληρούν τα κριτήρια υπαγωγής στον Ταμείο είναι η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Ελλάδα και η Ιρλανδία, με ποσοστά κατανομής πόρων 55%, 18%, 18% και 9% αντιστοίχως (Κανονισμός 2081/93, Κανονισμός 1164/94). Η ιδιαίτερη ενίσχυση αυτών των Κρατών (σε συνάρτηση και με τα διατιθέμενα κονδύλια των Διαρθρωτικών Ταμείων) και των περιφερειών που υπάγονται στον Στόχο 1, αναλογικά με τον πληθυσμό τους, είναι εμφανής στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 8: Κατά κεφαλήν ενίσχυση των Κρατών – Μελών

Κράτη	Πληθυσμός (σε χιλιάδες)	Κατά κεφαλήν ενίσχυση σε ευρώ
Βέλγιο	1.285	103
Δανία	0	0
Γερμανία	15.452	160
Ελλάδα	10.476	242
Ισπανία	23.746	201
Γαλλία	2.758	144
Ιρλανδία	3.626	282
Ιταλία	19.634	137
Λουξεμβούργο	0	0
Κάτω Χώρες	277	98
Αυστρία	275	133
Πορτογαλία	9.928	256
Φινλανδία	838	121
Σουηδία	450	124

Ηνωμένο Βασίλειο	3.467	124
Σύνολο ΕΕ-15	92.212	187

Πηγή: Bache, I.(1998). *The Politics of European Union in Regional Policy*, Contemporary European Studies, England: Sheffield Academic Press Ltd, σελ. 89

Για πρώτη φορά, όμως, συνδέεται η χρηματοδότηση του Ταμείου Συνοχής με την τήρηση συγκεκριμένης μακροοικονομικής πολιτικής εκ μέρους των Κρατών-μελών, με σκοπό την επίτευξη των κριτηρίων της σύγκλισης (Ανδρικοπούλου, 2000, 107). Στόχος εξάλλου (της περιόδου αυτής) δεν θα ήταν απλά η αναδιανομή πόρων από τα πιο πλούσια Κράτη στα πιο φτωχά, αλλά η επίτευξη μίας ευρύτερης αυτοτροφοδοτούμενης ανάπτυξης, που θα συμβάλει αποφασιστικά στην επίτευξη ευρύτερων και εντονότερων αναπτυξιακών δυνατοτήτων στις περιφέρειες, με τελικό αποτέλεσμα τη μείωση των ανισοτήτων.

Αναλυτικότερα, οι συνολικές δαπάνες για την εν λόγω προγραμματική περίοδο, όπου τα Ταμεία συνολικά διέθεσαν 177 δις ECU (ποσό που αντιστοιχεί στο 33,20% του Κοινοτικού προϋπολογισμού) αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 9: Β΄ ΚΠΣ (Δεσμεύσεις σε εκατ. ECU, τιμές 1992)

Δαπάνες	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Κ.Α.Π.	35,230	35,095	35,722	36,364	37,023	37,697	38,389
Συνοχή	21,277	21,885	23,480	24,990	26,526	28,240	30,000
Ταμείο Συνοχής (ως δαπάνη της Συνοχής)	1,500	1,750	2,000	2,250	2,500	2,550	2,600
Διαρθρωτικά Ταμεία (ως δαπάνη της Συνοχής)	19,777	20,135	21,480	22,740	24,026	25,690	27,400
Εσωτερικές Πολιτικές	3,940	4,084	4,323	4,520	4,710	4,910	5,100
Εξωτερική Δράση	3,950	4,000	4,280	4,560	4,830	5,180	5,600
Διοίκηση	3,280	3,380	3,580	3,690	3,800	3,850	3,900
Επιστροφές	1,500	1,500	1,100	1,100	1,100	1,100	1,100
Σύνολο	69,177	69,944	72,485	75,224	77,989	80,977	84,089
Συνολική Δαπάνη ιδίων πόρων (% του Α.Ε.Π.)	1,20	1,20	1,21	1,22	1,24	1,26	1,27
Ποσοστιαία Δαπάνη για τη Συνοχή επί συνόλω (%)	30,8	31,2	32,4	32,2	34,0	34,8	35,7

Πηγή: Μπαμπαλιούτας, Λ., Μητσόπουλος, Κων. (2014). *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Περιφερειακή Πολιτική της Ε.Ε.*, Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 162

3.4 Η περίοδος 2000 – 2006

Εν αναμονή της νέας μεγάλης διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης με Κράτη της Κεντρικής και της Ανατολικής Ευρώπης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1997 δημοσιοποίησε το «Πρόγραμμα Δράσης 2000» ή αλλιώς «Agenda 2000».² Το εν λόγω Πρόγραμμα, με σκοπό την επίτευξη της ευρύτερης οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, λάμβανε σοβαρά υπόψη τον δημοσιονομικό αντίκτυπο της διεύρυνσης, καθώς η έκταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα αυξανόταν κατά 34%, ο πληθυσμός της περίπου κατά 20%, αλλά το Α.Ε.Π. της μόνο κατά 5%. Αυτό θα οδηγούσε σε σημαντική αύξηση των ανισοτήτων, καθώς το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. των δέκα νέων Κρατών-Μελών θα άγγιζε το 46% του κοινοτικού μέσου όρου, σε αντίθεση με το 64% που κατείχαν στην παρούσα περίοδο τα δέκα πέντε Κράτη-Μέλη της Ένωσης. Για τον λόγο αυτόν έθεσε νέες προτάσεις για τις επερχόμενες δημοσιονομικές προοπτικές, οι οποίες θα είχαν στόχο την βελτίωση της αποτελεσματικότητας των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής με σκοπό την επίτευξη μεγαλύτερης (τομεακής και γεωγραφικής) συγκέντρωσης των διαρθρωτικών ενισχύσεων, την απλουστευμένη λειτουργία και διοίκηση των Ταμείων, καθώς και την βελτίωση της δημοσιονομικής διαχείρισής τους (Λιαργκόβας, 2007, 34). Έτσι, ως αποτέλεσμα των ως άνω ήταν η ενίσχυση μιας περισσότερο ολοκληρωμένης στρατηγικής προσέγγισης της ανάπτυξης. Δεδομένης, όμως, της εισήγησης περί μη αύξησης των δαπανών για διαρθρωτικές πράξεις (προτάθηκε να είναι στο 0,46% του ΑΕΠ της Ένωσης) και της ύπαρξης ενός ανώτατου πλαφόν συνολικής δαπάνης, που θα άγγιζε το ποσοστό του 1,27% του ΑΕΠ του Κοινοτικού Προϋπολογισμού, οι χρηματοδοτήσεις προς τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής θα παρέμεναν σταθερές πλήττοντας έτσι κυρίως τις πιο καθυστερημένες περιφέρειες και Χώρες (προβλέπεται συνεπώς μείωση κατά 13% στο συνολικό επίπεδο των δαπανών για την ΕΕ των 15 Κρατών- μελών σε σχέση με το 1999) ενόψει και της διεύρυνσης στην οποία θα διατίθεντο επιπλέον 45 δισ. ευρώ για τη χρηματοδότησή τους και επιπροσθέτως 7 δισ. ευρώ υπό μορφή προενταξιακής ενίσχυσης (Μπαμπαλιούτας και Μητσόπουλος, 2014, 163, Παπαδάκη, 2004, 256-258). Η εν λόγω προενταξιακή βοήθεια παρέχεται κυρίως μέσω τριών προγραμμάτων, όπως είναι το Ispra (για δράσεις αντίστοιχες των διαρθρωτικών πολιτικών), το Sapard (για την αγροτική ανάπτυξη και τη γεωργία) και το Phare (για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη και την ανάπτυξη διοικητικών δομών) (Καμχής, 2007, 84). Συνεπώς, κατά την νέα επταετή προγραμματική περίοδο (Γ.Κ.Π.Σ.) διανεμήθηκαν για την επίτευξη των στόχων, 195 δισ. ευρώ από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και 18 δισ. ευρώ από το Ταμείο Συνοχής. Ειδικότερα, για την επίτευξη της αρχής της συγκέντρωσης βάσει του νέου Κανονισμού 1260/1999 οι στόχοι μειώθηκαν από επτά σε τρεις. Πιο συγκεκριμένα οι στόχοι παρατίθενται στο παρακάτω διάγραμμα:

Πίνακας 10: Στόχοι περιόδου 2000 – 2006

Στόχος 1	Προώθηση της ανάπτυξης και της διαρθρωτικής προσαρμογής των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιφερειών (περιφέρειες των προηγούμενων στόχων 1 και 6, καθώς και ιδιαίτερα απομακρυσμένες περιφέρειες, με κεφαλήν ΑΕΠ κατώτερο του 75% του Κοινοτικού μέσου όρου)
Στόχος 2	Οικονομική και κοινωνική ανασυγκρότηση των περιφερειών με διαρθρωτικές δυσκολίες (περιφέρειες των προηγούμενων στόχων 2 και 5β)

² https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/cap-history/agenda-2000/com97-2000_en.pdf

Στόχος 3	Στήριξη της προσαρμογής και του εκσυγχρονισμού των πολιτικών και των συστημάτων εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης (περιφέρειες των προηγούμενων στόχων 3 και 4)
-----------------	---

Πηγή: Κανονισμός 1260/1999

Οι συγκεκριμένες περιφέρειες που θα υπάγονται στον Στόχο 1, πλέον, είναι οι ακόλουθες :

Πίνακας 11: Περιφέρειες Στόχου 1, 2000 – 2006

Κράτη	Περιφέρειες	Σύνολο Περιφερειών
 Πορτογαλία	Norte, Centro, Alentejo, Algarve, Região Autónoma dos Açores, Região Autónoma da Madeira	6
 Ιρλανδία	Border Midlands and Western	1
 Γαλλία	DOMs (Guadeloupe, Martinique, Guyane, La Réunion)	4
 Ηνωμένο Βασίλειο	South Yorkshire, West Wales and the Valleys, Cornwall and Isles of Scilly, Merseyside	4
 Φιλανδία	Ita – Suomi, Vali – Suomi, Pohjois - Suomi	3
 Γερμανία	Brandenburg, Chemnitz, Dresden, Leipzig, Dessau, Halle, Mecklenburg – Vorpommern, Thüringen, Magdeburg	9
 Σουηδία	Norra Mellansverige (εν μέρει), Mellersta Norrland (εν μέρει), Övre Norrland (εν μέρει)	3

 Ισπανία	Galicia, Principado de Asturias, Castilla y Leon, Castilla-La Mancha, Extremadura, Comunidad Valenciana, Andalucía, Región de Murcia, Ceuta y Melilla, Canarias	10
 Ιταλία	Campania, Puglia, Basilicata, Calabria, Sicilia, Sardegna,	6
 Ελλάδα	Ανατολική Μακεδονία – Θράκη, Κεντρική Μακεδονία, Δυτική Μακεδονία, Θεσσαλία, Ήπειρος, Ιόνια Νησιά, Δυτική Ελλάδα, Στερεά Ελλάδα, Πελοπόννησος, Αττική, Βόρειο Αιγαίο, Νότιο Αιγαίο, Κρήτη	13

Πηγή: Απόφαση της Επιτροπής (L 194), 1999/502/ΕΚ

Παράλληλα, εφαρμόζεται μεταβατική στήριξη των περιφερειών που ήταν την προηγούμενη προγραμματική περίοδο στον Στόχο 1, ενώ κατά την περίοδο 2000 – 2006 δεν θα είναι επιλέξιμες λόγω της αύξησης του ΑΕΠ τους που θα συνεπάγεται η διεύρυνση της Ένωσης με περιφέρειες χαμηλότερου κατά κεφαλήν ΑΕΠ.

Πίνακας 12: Περιφέρειες Μετάβασης, 2000 – 2006

Κράτη	Περιφέρειες
Γερμανία	Ostberlin
Βέλγιο	Hainaut
Ισπανία	Comunidad Autónoma de Cantabria
Ιταλία	Molise
Ιρλανδία	Southern, Eastern
Κάτω Χώρες	Flevoland
Πορτογαλία	Lisboa & Vale do Tejo
Ηνωμένο Βασίλειο	Northern Ireland, Highlands & Islands
Γαλλία	Corse, και οι διοικητικές περιφέρειες Valenciennes, Douai, Avenses

Πηγή: Κανονισμός 1260/99

Προς ενίσχυση των παραπάνω έρχεται να προστεθεί ο παρακάτω πίνακας, όπου αποτυπώνεται η επίπτωση της επερχόμενης διεύρυνσης και η «εκτόπιση» ορισμένων περιφερειών από το Στόχο 1.

Πίνακας 13: Στατιστική για τις περιφέρειες με κατά κεφαλή ΑΕΠ μικρότερο από το 75% εκείνου της ΕΕ, με δεδομένα 1999

Δείκτης	Στην ΕΕ-15=100	Στην ΕΕ-25	
	ΕΕ-15=100 21.257€	ΕΕ-15=100 21.257€	ΕΕ-25=100 18.423€
Πληθυσμός των περιφερειών (εκατομμύρια)	66	136	112
εκ των οποίων περιφέρειες της ΕΕ-15	66	66	45
Πληθυσμός ως ποσοστό της ΕΕ-15, ΕΕ-25	18%	30%	25%
περιφέρειες της ΕΕ-15 ως ποσοστό του συνόλου της ΕΕ-15	18%	18%	12%

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2001). Δεύτερη Έκθεση για την Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή, σελ. Α-23

Επίσης, μειώθηκε και ο αριθμός των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών από 13 σε 4, που είναι οι: Equal (για την προώθηση νέων πρακτικών καταπολέμησης πάσης φύσεως διακρίσεων και ανισοτήτων στην πρόσβαση στην αγορά εργασίας), Leader+ (για την αγροτική ανάπτυξη και την ανάπτυξη της υπαίθρου), Urban II (για την οικονομική και κοινωνική αναζωογόνηση-ανασυγκρότηση των πόλεων) και Interreg III (για την διαπεριφερειακή, διασυνοριακή, διακρατική συνεργασία με σκοπό την επίτευξη της αρμονικής και ισόρροπης ανάπτυξης). Οι υπόλοιπες Κοινοτικές Πρωτοβουλίες προτάθηκαν να ενσωματωθούν στα Επιχειρησιακά Προγράμματα των Στόχων 1, 2, και 3 μετά από πρωτοβουλία εκάστου Κράτους-Μέλους (Καμχής, 2007, 83, Παπαδάκη, 2004, 248-249).

Πίνακας 14: Διατιθέμενα κονδύλια των Διαρθρωτικών Ταμείων ανά Στόχο

	Διατιθέμενα Κονδύλια (σε δισ. ευρώ)	Διαρθρωτικά Ταμεία Χρηματοδότησης των Στόχων	Ποσοστό Διαρθρωτικών Ταμείων (%)	Ποσοστό Κάλυψης του Πληθυσμού (%)
Στόχος 1	135,90	ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, ΕΓΠΕ-Π, ΧΜΠΑ	69,70	22,20
Στόχος 2	22,50	ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, ΧΜΠΑ	11,50	18,00 (31,00% μετά

				την διεύρυνση)
Στόχος 3	24,05	ΕΚΤ	12,30	---
Κοινοτικές Πρωτοβουλίες	10,43	ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, ΕΓΠΕ-Π	5,35	
Τεχνική βοήθεια και Καινοτόμες ενέργειες	1,27	ΕΤΠΑ	0,65%	
Αλιεία	1,11	ΧΜΠΑ	0,50%	

Πηγή: Κανονισμός 1260/1999

Στη συνέχεια με βάση τον Κανονισμό 1264/1999 και τον Κανονισμό 1265/1999 καθορίστηκε η συμπληρωματική δράση του Ταμείου Συνοχής με εκείνη των Διαρθρωτικών Ταμείων, της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και των άλλων χρηματοδοτικών μέσων που θα είχε ως στόχο την βοήθεια των λιγότερο αναπτυγμένων Κρατών-Μελών. Συγκεκριμένα, για την περίοδο 2000 – 2006 επιλέξιμες Χώρες για συνδρομή από το Ταμείο Συνοχής θα είναι η Ελλάδα, η Ισπανία και η Πορτογαλία. Η ενδεικτική κατανομή των συνολικών πόρων του Τ.Σ. μεταξύ των δικαιούχων Κρατών-Μελών θα είναι η εξής : Ισπανία κατά 61,00% – 63,50%, Ελλάδα κατά 16,00 – 18,00%, Πορτογαλία κατά 16,00 – 18,00% και Ιρλανδία κατά 2,00 – 6,00%. Επιπλέον, το μέγιστο ποσοστό κοινοτικής ενίσχυσης που χορηγείται από Τ.Σ. κυμαίνεται μεταξύ 80,00 – 85,00% των δημόσιων ή των ιδιωτικών δαπανών (Παπαδάκη, 2004, 255).

Επιπροσθέτως, οι καινοτομίες που εισάγονται στη νέα αυτήν περίοδο είναι ότι η διαδικασία ελέγχου της προσθετικότητας απλοποιείται και διενεργείται μόνο στην αρχή, στη μέση και στο τέλος της περιόδου προγραμματισμού. Επίσης ενισχύονται οι έλεγχοι με την θέσπιση αρχών και διαχείρισης από τα Κράτη-Μέλη και η Επιτροπή έχει την δυνατότητα να αναστείλει τις πληρωμές σε περιπτώσεις στρεβλώσεων. Εισάγεται η ενισχυμένη διαδικασία αξιολόγησης (εκ των προτέρων αξιολόγηση, ενδιάμεση αξιολόγηση και εκ των υστέρων αξιολόγηση) και τίθενται συγκεκριμένοι ρυθμοί υλοποίησης με βάση συγκεκριμένους δείκτες παρακολούθησης (Κανονισμός 1260/99). Τέλος, προβλέπεται το 4% του μεριδίου του κάθε Κράτους-Μέλους να παρακρατείται ως αποθεματικό επίδοσης και να διατίθεται στο μέσον της περιόδου στα Προγράμματα που παρουσίασαν τις καλύτερες επιδόσεις με βάση τους αρχικούς τους στόχους (Παπαδασκαλόπουλος και Χριστοφάκης, 2009, 81-83).

Όλες οι ως άνω παρεμβάσεις (Δαπάνες-Δράσεις) παρουσιάζονται αριθμητικά στον παρακάτω πίνακα :

Πίνακας 15: Γ' ΚΠΣ (Δεσμεύσεις σε εκατ. ΕΥΡΩ, τιμές 1999)

Δαπάνες	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Κ.Α.Π.	40,920	42,800	43,900	43,770	42,760	41,930	41,660
Συνοχή	32,045	31,455	30,865	30,285	29,595	29,595	29,170
Ταμείο Συνοχής (ως Δαπάνη της Συνοχής)	2,615	2,615	2,615	2,615	2,515	2,515	2,510
Διαρθρωτικά Ταμεία (ως Δαπάνη της Συνοχής)	29,430	28,840	28,250	27,670	27,080	27,080	26,660

Εσωτερικές Πολιτικές	5,930	6,040	6,150	6,260	6,370	6,480	6,600
Εξωτερική Δράση	4,550	4,560	4,570	4,580	4,590	4,600	4,610
Διοίκηση	4,560	4,600	4,700	4,800	4,900	5,000	5,100
Επιστροφές	900	900	650	400	400	400	400
Προενταξιακό Ταμείο	3,120	3,120	3,120	3,120	3,120	3,120	3,120
Προενταξιακές Δράσεις			4,140	6,710	8,890	11,440	14,220
Σύνολο	89,600	91,110	98,360	101,590	100,800	101,600	103,840
Συνολική Δαπάνη ιδίων πόρων (% του Α.Ε.Π.)	1,27	1,27	1,27	1,27	1,27	1,27	1,27
Ποσοστιαία Δαπάνη για τη Συνοχή επί συνόλω (%)	35,8	34,5	31,4	29,8	29,3	29,1	28,1

Πηγή: Μπαμπαλιούτας, Λ., Μητσόπουλος, Κων. (2014). Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Περιφερειακή Πολιτική της Ε.Ε., Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 164

3.5 Το στρατηγικό πλαίσιο διαμόρφωσης της Περιφερειακής Πολιτικής την περίοδο 2007 – 2013

Στις 17 Δεκεμβρίου 2005, υπό την Βρετανική προεδρία, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συμφώνησε στην υλοποίηση της νέας γενιάς προγραμμάτων (για την επερχόμενη προγραμματική περίοδο 2007-2013), αφού, όμως, πρώτα λήφθηκαν σοβαρά υπόψη α) οι ανισότητες που δημιουργήθηκαν από την είσοδο των δέκα νέων Κρατών το 2004, β) η εν αναμονή είσοδος της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στην Ένωση το 2007, γ) η αδυναμία επικύρωσης της Συνταγματικής Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δ) οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Γκέτεμποργκ περί ανάπτυξης της αειφορία και τέλος ε) το σχέδιο με τίτλο «Πολιτική της Συνοχής για την ενίσχυση της ανάπτυξης και της απασχόλησης – Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές της Κοινότητας, 2007-2013», που είχε δημοσιεύσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 6 Ιουλίου του 2005 (και που θα αποτελούσε τη βάση για τα εθνικά προγράμματα μεταρρυθμίσεων των Κρατών-Μελών), με δεδομένο ότι εξετάστηκαν τα έως τότε αποτελέσματα από την υλοποίηση των προτεραιοτήτων που τέθηκαν στην Συνθήκη της Λισσαβόνας(24/03/2000), περί ανάγκης αύξησης της απασχόλησης και της ανταγωνιστικότητας στο πλαίσιο ενός παγκοσμιοποιημένου περιβάλλοντος, βασισμένο στην οικονομία της γνώσης, την έρευνα και την καινοτομία (Λιαργκόβας και Ανδρέου, 2007, 73-74, Παπαδασκαλόπουλος και Χριστοφάκης, 2009, 73-86, Μπαμπαλιούτας και Μητσόπουλος, 2014, 164-165).

Έτσι, λοιπόν, οι Κατευθυντήριες γραμμές της Ευρώπης για την περίοδο 2007-2013, που θα έδιναν μια νέα ώθηση στη στρατηγική της Λισσαβόνας, θα είναι α) να γίνουν η Ευρώπη και οι περιφέρειές της πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση, β) να υπάρξει βελτίωση της γνώσης και της καινοτομίας και τέλος γ) να δημιουργηθούν περισσότερες, καλύτερες και βιώσιμες θέσεις εργασίας (Βοσκόπουλος, 2009, σ.223). Συνεπώς, και με βάση τα άρθρα 25 και 26 του Κανονισμού 1083/2006 του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, οι Κατευθυντήριες γραμμές

ενισχύουν τις συνέργειες μεταξύ της Πολιτικής Συνοχής (και τους γενικούς προσανατολισμούς της οικονομικής πολιτικής, που έχουν τεθεί), της Στρατηγικής της Λισσαβόνας και των εθνικών και περιφερειακών προτεραιοτήτων και ενισχύουν την οικειοποίηση της Πολιτικής Συνοχής από τις περιφερειακές και τοπικές αρχές, τους κοινωνικούς εταίρους και άλλους εμπλεκόμενους φορείς που έχει ορίσει το κάθε Κράτος-Μέλος, ενισχύοντας με αυτό τον τρόπο την αρχή της εταιρικής σχέσης.

Προς επίτευξη των στόχων που πηγάζουν από την Συνθήκη της Λισσαβόνας, στην νέα προγραμματική περίοδο, δημιουργείται ο στόχος για την περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση, ο παλιός Στόχος 1 αντικαθίσταται από τον Στόχο της Σύγκλισης και για πρώτη φορά εισάγεται, ως αυτόνομος στόχος, η εδαφική συνοχή με την προσωνύμιο Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία (Παπαδασκαλόπουλος και Χριστοφάκης, 2009, 102-108). Συγκεκριμένα, οι στόχοι, τα Ταμεία (που μειώθηκαν σε τρία) και τα ποσοστά κοινοτικής συνδρομής στη δημόσια δαπάνη αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 16: Στόχοι και Ταμεία, 2007 – 2013

Στόχοι	Ταμεία	Ποσοστό Κοινοτικής Συμμετοχής στη Δημόσια Δαπάνη
Στόχος 1 Σύγκλιση	ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, ΤΣ	75% έως 85%
Στόχος 2 Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση	ΕΤΠΑ, ΕΚΤ	50 έως 75%
Στόχος 3 Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία	ΕΤΠΑ	75% έως 85%
	ΤΣ	85%

Πηγή: Καν. 1086/2006, Καν.1080/2006, Καν. 1081/2006, Καν. 1085/2006

Ο Στόχος «Σύγκλιση» αποβλέπει στην ταχεία μείωση των ανισοτήτων με την ενίσχυση των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών και Κρατών-Μελών της Ένωσης μέσα από σημαντικούς τομείς δράσης – που θα χρηματοδοτήσουν τα Διαρθρωτικά Ταμεία (ΕΤΠΣ, ΕΚΤ) και το Ταμείο Συνοχής - όπως είναι το ανθρώπινο κεφάλαιο, η κοινωνία της γνώσης, η καινοτομία, η αποτελεσματικότητα της διοίκησης και το περιβάλλον. Το σύνολο των πόρων που θα διατεθεί για τον στόχο αυτό ανέρχεται στα 251,136 δις ευρώ, δηλαδή στο 81,54% του συνόλου. Για τα Διαρθρωτικά Ταμεία επιλέξιμες θα είναι όλες εκείνες οι περιφέρειες που το κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους είναι μικρότερο του 75% του κοινοτικού μέσου όρου. Οι εν λόγω περιφέρειες παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 17: Περιφέρειες Σύγκλισης, 2007 – 2013

Κράτη	Περιφέρειες	Σύνολο Περιφερειών
 Πορτογαλία	Norte, Centro, Alentejo, Região Autónoma dos Açores	4
 Γαλλία	DOMs (Guadeloupe, Martinique, Guyane, La Réunion)	4
 Ηνωμένο Βασίλειο	West Wales and the Valleys Cornwall and Isles of Scilly	2
 Γερμανία	Brandenburg-Nordost, Mecklenburg – Vorpommern, Chemnitz, Dresden, Dessau, Magdeburg, Thüringen	7
 Ισπανία	Galicia, Castilla-La Mancha, Extremadura, Andalucía	4
 Ιταλία	Campania, Puglia, Calabria, Sicilia	4
 Ελλάδα	Ανατολική Μακεδονία – Θράκη, Θεσσαλία, Ήπειρος, Ιόνια Νησιά, Δυτική Ελλάδα, Πελοπόννησος, Βόρειο Αιγαίο, Κρήτη	8
 Τσεχική Δημοκρατία	Stredni Cechy, Jihozapad, Severozapad, Severovychod, Jihovychod, Stredni Morava, Moravskoslezsko	7

 Εσθονία	Eesti	1
 Λετονία	Latvija	1
 Λιθουανία	Lietuva	1
 Ουγγαρία	Kozep-Dunantul, Nyugat- Dunantul, Del-Dunantul, Eszak-Magyarország, Eszak-Alfold, Del-Alfold	6
 Μάλτα	Malta	1
 Πολωνία	Lodzkie, Mazowieckie, Malopolskie, Slaskie, Lubelskie, Podkarpackie, Swietokrzyskie, Podlaskie, Wielkopolskie, Lubuskie, Dolnoslaskie, Opolskie, Kujawsko-Pomorskie, Warminsko-Mazurskie, Pomorskie	15
 Σλοβενία	Slovenija	1
 Σλοβακία	Zapadne Slovensko, Stredne Slovensko, Vychodne Slovensko	4

 Βουλγαρία	Severozapaden, Severen tsentralen, Severoiztochen, Yugoiztochen, Yugozapaden, Yuzhen tsentralen	6
 Ρουμανία	Nord-Vest, Centru, Nord-Est, Sud-Est, Sud-Muntenia, Bucuresti-Ilfov, Sud-Vest Oltenia, Vest	8

Πηγή: Απόφαση της Επιτροπής 04/08/2006, 2006/595/EK

Επίσης, για τις περιφέρειες (όπως παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα) που το κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους υπερβαίνει, λόγω της διεύρυνσης, το 75% του κοινοτικού μέσου όρου, θα διατεθεί το 4,99% του συνολικού ποσού, καθώς θα τεθούν σε καθεστώς σταδιακής εξόδου, λαμβάνοντας, παράλληλα, σταδιακά μειωμένη χρηματοδότηση.

Πίνακας 18: Περιφέρειες Μετάβασης, 2007 – 2013

Χώρα	Περιφέρειες
Βέλγιο	Province de Hainaut
Γερμανία	Brandenburg – Sudwest, Lüneburg, Leipzig, Halle
Ελλάδα	Κεντρική Μακεδονία, Δυτική Μακεδονία, Αττική
Ισπανία	Principado de Asturias, Región de Murcia, Ciudad Autónoma de Ceuta, Ciudad Autónoma de Melilla
Ιταλία	Basilicata
Αυστρία	Burgenland
Πορτογαλία	Algarve
Ηνωμένο Βασίλειο	Highlands and Islands

Πηγή: Απόφαση της Επιτροπής 04/08/2006, 2006/595/EK

Το Ταμείο Συνοχής, από την πλευρά του, θα χρηματοδοτήσει, με το 23,22% των πόρων του, όλα τα Κράτη-Μέλη, των οποίων το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι κατώτερο του 90% του κοινοτικού μέσου όρου (όπως είναι η Βουλγαρία, Εσθονία, Κύπρος, Λετονία, Λιθουανία, Μάλτα, Πολωνία, Ρουμανία, Σλοβενία, Σλοβακία, Πορτογαλία και Ελλάδα) και επίσης με μία μεταβατική, ειδική και σταδιακά μειούμενη χρηματοδότηση, τα Κράτη που για στατιστικούς λόγους (λόγω της διεύρυνσης), υπερέβησαν το 90% του κοινοτικού μέσου όρου. Εν προκειμένω μιλάμε μόνο για την περίπτωση της Ισπανίας.

Ο δεύτερος στόχος «Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση» στοχεύει κυρίως στην ενίσχυση της απασχόλησης, στην ελκυστικότητα των περιφερειών, στην προώθηση της καινοτομίας, στην στήριξη των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και έρευνας και στη δυνατότητα πρόληψης των οικονομικών και κοινωνικών μεταβολών. Στον στόχο αυτό, που θα χρηματοδοτηθεί από το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ με 54,96 δις ευρώ, επιλέξιμες θα είναι όλες οι περιφέρειες που δεν καλύπτονται από το στόχο «Σύγκλιση», στις οποίες θα δοθεί και το 79,26% των

πόρων των Ταμείων που προορίζονται για τον στόχο αυτό, καθώς και οι περιφέρειες, που ανήκαν στον Στόχο 1 της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου, και οι οποίες πλέον δεν πληρούν τα κριτήρια ένταξης στον στόχο «Σύγκλιση» και τυγχάνουν μεταβατικής στήριξης (κυρίως λόγω της διεύρυνσης που έλαβε χώρα το 2004), γι' αυτό και θα λάβουν το υπόλοιπο 20,74% των πόρων.

Ο στόχος «**Ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία**» αποβλέπει στην ενίσχυση της διασυνοριακής, διεθνικής και διαπεριφερειακής συνεργασίας, όπως ακριβώς, αποσκοπούσε η μέχρι πρότινος κοινοτική πρωτοβουλία INTERREG, η οποία πλέον απορροφήθηκε από τον εν λόγω στόχο. Σκοπός είναι η προώθηση κοινών λύσεων για τις αρχές των Χωρών που γειτνιάζουν στους τομείς της ενίσχυσης και ανάπτυξης των αστικών περιοχών, των περιοχών με φυσικά μειονεκτήματα, των παράκτιων περιοχών, των πλέον μειονεκτικών αραιοκατοικημένων περιφερειών και στην ανάπτυξη των οικονομικών τους σχέσεων. Η συνεργασία των περιοχών αυτών θα επικεντρωθεί στους τομείς της ανάπτυξης, του περιβάλλοντος, της πρόληψης κινδύνων και της ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδάτων. Επιλέξιμες περιοχές θα είναι όλες οι περιοχές επιπέδου NUTS III στα εσωτερικά και εξωτερικά σύνορα της Ένωσης. Για την ενίσχυση των περιοχών αυτών θα διατεθούν συνολικά 8,72 δις ευρώ από το ΕΤΠΑ, εκ των οποίων το 73,86% για τη χρηματοδότηση της διασυνοριακής συνεργασίας, το 20,95% για τη διεθνική συνεργασία και το 5,19% για τη διαπεριφερειακή συνεργασία. Παράλληλα, για την επίτευξη του στόχου αυτού, με την αναθεώρηση των Κανονισμών των Ταμείων, ιδρύθηκε και ο Ευρωπαϊκός Όμιλος Εδαφικής Συνεργασίας (ΕΟΕΣ) (Κανονισμός 1082/2006).

Επιπλέον, τίθενται σε εφαρμογή τρία νέα μέσα περιφερειακής πολιτικής, στόχος των οποίων είναι η προώθηση της αποτελεσματικής διαχείρισης των κονδυλίων και η αξιοποίηση των διαθέσιμων μέσων χρηματοδοτικής τεχνικής. Πρόκειται για τα προγράμματα Jeremie (στόχος η ανάπτυξη των πολύ μικρών και των μεσαίων επιχειρήσεων), Jessica (στόχος η προώθηση βιώσιμων επενδύσεων στις αστικές περιοχές) και το Jaspers (στόχος η παροχή τεχνικής βοήθειας προς τα Κράτη για την προετοιμασία επενδυτικών σχεδίων ύψιστης σημασίας).

Από την πλευρά τους, τα Κράτη για να επιτύχουν τις πολιτικές και στρατηγικές προτεραιότητές τους, οι οποίες θα πρέπει να συμβαδίζουν και με τις κατευθυντήριες γραμμές της Ένωσης για την Συνοχή, υποβάλουν ένα «εθνικό στρατηγικό πλαίσιο αναφοράς» (ΕΣΠΑ) προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία θα εγκρίνει την εξασφάλιση της συνέπειας των παρεμβάσεων των Ταμείων αναφορικά με τις στρατηγικές κατευθύνσεις. Το ΕΣΠΑ θα αποτελέσει το νέο βασικό προγραμματικό κείμενο της Πολιτικής Συνοχής και δεν θα αποτελεί πλέον μέσο διαχείρισης όπως ήταν τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης.

Σε αντίθεση με τα έως τώρα δεδομένα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εμπλέκεται λιγότερο στη διαχείριση των προγραμμάτων δίνοντας μεγάλη όμως βαρύτητα στην εκτέλεση των προγραμμάτων και στην ύπαρξη αποτελεσματικών δομών ελέγχου. Συγκεκριμένα, καταργούνται οι κοινοτικές πρωτοβουλίες, αφού εντάσσονται στους στόχους των προγραμμάτων, αποδυναμώνοντας έτσι εν μέρει το ρόλο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, **ενισχύεται η αρχή της προσθετικότητας** καθώς επιβάλλεται μηχανισμός αυτόματης δημοσιονομικής διόρθωσης σε περίπτωση μη τήρησής της, επιπλέον ενδυναμώνεται **η αρχή της συγκέντρωσης** μέσω της ταξινόμησης των περιφερειών με ενιαία κριτήρια (όπως είναι ο συνολικός πληθυσμός, το επίπεδο ανεργίας, απασχόλησης και ευημερίας) και **η αρχή του προγραμματισμού** με τη σύνταξη ολοκληρωμένων πολυετών προγραμμάτων, με προκαθορισμένους πόρους ανά έτος, που περιλαμβάνουν την αναλυτική αποτύπωση της κατάστασης της κάθε περιφέρειας, την ιεράρχηση των στόχων και την ομαδοποίηση έργων σε συγκεκριμένα μέτρα ανά στόχο (Παπαδασκαλόπουλος και Χριστοφάκης, 2009, 111-115).

Συνοπτικά, όλες οι ως άνω παρεμβάσεις (Δαπάνες-Δράσεις) παρουσιάζονται αριθμητικά στον παρακάτω πίνακα :

Πίνακας 19: ΕΣΠΑ 2007 - 2013 (Δεσμεύσεις σε εκατ. ΕΥΡΩ, τιμές 2004)

Δαπάνες	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Βιώσιμη Ανάπτυξη	51,090	52,148	53,330	54,001	54,945	56,384	57,841
Ανταγωνιστικότητα (ως δαπάνη της Βιώσιμης Ανάπτυξης)	8,250	8,860	9,510	10,200	10,950	11,750	12,600
Συνοχή (ως δαπάνη της Βιώσιμης Ανάπτυξης)	42,840	43,288	43,820	43,801	43,995	44,634	45,241
Κ.Α.Π.	54,972	54,308	53,652	53,021	52,386	51,761	51,145
Αγροτική Βοήθεια (ως δαπάνη της Κ.Α.Π.)	43,120	42,697	42,279	41,864	41,453	41,047	40,645
Εσωτερικές Πολιτικές	600	690	790	910	1,050	1,200	1,390
Λοιπές Πολιτικές	520	520	520	520	520	520	520
Εξωτερική Δράση	6280	6550	6830	7120	7420	7740	8070
Διοίκηση	6720	6900	7050	7180	7320	7450	7680
Επιστροφές	419	191	190				
Σύνολο	120,601	121,307	122,362	122,752	123,641	125,055	126,646
Συνολική Δαπάνη ιδίων πόρων (% του Α.Ε.Π.)	1,24%	1,24%	1,24%	1,24%	1,24%	1,24%	1,24%
Ποσοστιαία Δαπάνη για τη Συνοχή επί συνόλω (%)	35,8	34,5	31,4	29,8	29,3	29,1	28,1

Πηγή: Μπαμπαλιούτας, Λ., Μητσόπουλος, Κων. (2014). Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Περιφερειακή Πολιτική της Ε.Ε., Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 166

3.6 Η νέα προγραμματική περίοδος 2014 – 2020

Πριν από την έναρξη της νέας προγραμματικής περιόδου 2014 – 2020, η Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν αντιμέτωπη με πληθώρα προβλημάτων, που προκλήθηκαν ιδίως λόγω της χρηματοοικονομικής κρίσης που έπληξε την Ευρώπη, ήδη από τα μέσα της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου. Η εν λόγω κρίση είχε ως αποτέλεσμα την επιδείνωση των κοινωνικών και οικονομικών δεικτών (με προεξέχουσα την ραγδαία αύξηση της ανεργίας και της φτώχειας), ιδίως στις Χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου, φέρνοντας παράλληλα στο προσκήνιο, από τη μια πλευρά, τη δημοσιονομική εκτροπή αρκετών Χωρών κι από την άλλη το «ελαττωματικό»

θεσμικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όλα αυτά όμως θα επέφεραν για πρώτη φορά την συρρίκνωση της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής και το άνοιγμα της ψαλίδας αναφορικά με τις ανισότητες που θα παρουσίαζαν οι ευρωπαϊκές περιφέρειες μεταξύ τους.

Έτσι, λοιπόν, η Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσω της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ευθυγραμμιζόμενη με την αναθεωρημένη Στρατηγική της Λισσαβόνας, για σημαντική αύξηση της απασχόλησης και τόνωση της εδαφικής συνοχής και την Στρατηγική «Ευρώπη 2020», της οποίας σαφής στόχος ήταν η μετατροπή της Ευρώπης σε «μία έξυπνη, βιώσιμη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς οικονομία», προσφέροντας υψηλά ποσοστά απασχόλησης, παραγωγικότητας και κοινωνικής συνοχής, το 2011 πρότεινε μια νέα δέσμη μέτρων για την Πολιτική Συνοχής για την περίοδο 2014 – 2020. Συγκεκριμένα, για τη νέα προγραμματική περίοδο προβλέφθηκε νέα ταξινόμηση περιφερειών, εκσυγχρονισμός της λειτουργίας των Ταμείων (Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, Ταμείο Συνοχής, Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας) με επιπλέον ενίσχυση του ΕΚΤ, μείωση του προϋπολογισμού για την Πολιτική Συνοχής, εισαγωγή για πρώτη φορά της «εκ των προτέρων αιρεσιμότητας», που συνδέει την έναρξη της εφαρμογής των επιχειρησιακών προγραμμάτων με την εκπλήρωση συγκεκριμένων προϋποθέσεων ανά Διαρθρωτικό Ταμείο, εισαγωγή της «μακροοικονομικής αιρεσιμότητας», που συνδέει τις χρηματοδοτήσεις από τα Διαρθρωτικά Ταμεία με την δημοσιονομική και μακροοικονομική προσαρμογή των Κρατών-Μελών και τέλος, η εισαγωγή της «αρχής της θεματικής συγκέντρωσης», η οποία επιτρέπει στις περιφέρειες να συγκεντρώνουν τους πόρους από τα Διαρθρωτικά Ταμεία σε μια σειρά από συγκεκριμένες προτεραιότητες, οι οποίες, όμως, θα είναι παράλληλα συμβατές με την έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη.

Ειδικότερα ο προϋπολογισμός της νέας περιόδου θα είναι στα 336 δις ευρώ, μειωμένος σχεδόν κατά 14 δις σε σχέση με την προηγούμενη προγραμματική περίοδο, πλήττοντας κυρίως τα Κράτη που επηρεάστηκαν (ή θα συνεχίζουν να επηρεάζονται) περισσότερο από την κρίση, στα οποία, όμως, θα πρέπει να προστεθούν κι άλλα 40 δις ευρώ που θα διατεθούν για την θέσπιση του νέου μηχανισμού «Συνδέοντας την Ευρώπη» (CEF), στόχος του οποίου είναι η ενίσχυση των υποδομών, μεταφορών και ενέργειας, για την περαιτέρω τόνωση των Διευρωπαϊκών Δικτύων.

Οι περιφέρειες που θα είναι επιλέξιμες για χρηματοδοτική ενίσχυση θα είναι πλέον τρεις :

α) οι «λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες» (πρόκειται για τις πρώην περιφέρειες σύγκλισης), όπου το κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους είναι μικρότερο από το 75% του κοινοτικού μέσου όρου. Εδώ το ποσοστό συγχρηματοδότησης κυμαίνεται μεταξύ 75% - 85% σε λιγότερο αναπτυγμένες και απομακρυσμένες περιφέρειες. Συγκεκριμένα, οι εν λόγω περιφέρειες παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα :

Πίνακας 20: Λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες, 2014 – 2020

Κράτη	Περιφέρειες	Σύνολο Περιφερειών
 Πορτογαλία	Norte, Centro, Alentejo, Região Autónoma dos Açores	4

 Γαλλία	DOMs (Guadeloupe, Martinique, Guyane, La Réunion, Mayotte)	5
 Ηνωμένο Βασίλειο	West Wales and the Valleys, Cornwall and Isles of Scilly	2
 Ισπανία	Extremadura	1
 Ιταλία	Campania, Puglia, Basilicata, Calabria, Sicilia	5
 Ελλάδα	Ανατολική Μακεδονία – Θράκη, Θεσσαλία, Ήπειρος, Ιόνια Νησιά, Δυτική Ελλάδα, Πελοπόννησος, Βόρειο Αιγαίο, Κρήτη	8
 Τσεχική Δημοκρατία	Stredni Cechy, Jihozapad, Severozapad, Severovychod, Jihovychod, Stredni Morava, Moravskoslezsko	7
 Εσθονία	Eesti	1
 Λετονία	Latvija	1
 Λιθουανία	Lietuva	1

 Ουγγαρία	Kozep-Dunantul, Nyugat- Dunantul, Del-Dunantul, Eszak-Magyarország, Eszak-Alfold, Del-Alfold	6
 Πολωνία	Lodzkie, Mazowieckie, Malopolskie, Slaskie, Lubelskie, Podkarpackie, Swietokrzyskie, Podlaskie, Wielkopolskie, Lubuskie, Dolnoslaskie, Opolskie, Kujawsko-Pomorskie, Warminsko-Mazurskie, Pomorskie	15
 Σλοβενία	Vzhodna Slovenija	1
 Σλοβακία	Zapadne Slovensko, Stredne Slovensko, Vychodne Slovensko	3
 Βουλγαρία	Severozapaden, Severen tsentralen, Severoiztochen, Yugoiztochen, Yugozapaden, Yuzhen tsentralen	6
 Ρουμανία	Nord-Vest, Centru, Nord-Est, Sud-Est, Sud-Muntenia, Sud-Vest Oltenia, Vest	7
 Κροατία	Jadranska Hrvatska, Kontinentalna Hratska	2

Πηγή: Απόφαση της Επιτροπής C (2014) 974, 2014/99/ΕΕ

β) οι «περιφέρειες μετάβασης» (πρώην περιφέρειες σταδιακής εισόδου/ εξόδου) όπου το κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους κυμαίνεται από 75% - 90% του κοινοτικού μέσου όρου και το ποσοστό συγχρηματοδότησης ορίζεται στο 60%.

Πίνακας 21: Περιφέρειες Μετάβασης, 2014 – 2020

Βέλγιο	Hainaut, Liège, Luxembourg, Namur
Δανία	Sjaelland
Γερμανία	Branderburg-Nordost, Brandenburg-Sudwest, Mecklenburg-Vorpommern, Lüneburg, Chemnitz, Dresden, Sachsen-Anhalt, Thüringen

Ελλάδα	Δυτική Μακεδονία, Ιόνια Νησιά, Στερεά Ελλάδα, Πελοπόννησος, Βόρειο Αιγαίο Κρήτη
Ισπανία	Castilla-La Mancha, Andalucía, Región de Murcia, Ciudad Autónoma de Melilla, Canarias
Γαλλία	Picardie, Basse-Normandie, Nord-Pas de Calais, Lorraine, Franche-Comté, Poitou-Charentes, Limousin, Auvergne, Languedoc-Rousillon, Corse
Ιταλία	Abruzzo, Molise, Sardegna
Μάλτα	Malta
Αυστρία	Burgenland
Πορτογαλία	Algarve
Ηνωμένο Βασίλειο	Tees Valley and Durham, Cumbria, Lancashire, Merseyside, East Yorkshire and Northern Lincolnshire, South Yorkshire Lincolnshire, Shropshire and Staffordshire, Devon, Highlands and Islands, Northern Ireland

Πηγή: Πηγή: Απόφαση της Επιτροπής C (2014) 974, 2014/99/ΕΕ

γ) οι «**πιο αναπτυγμένες περιφέρειες**» (πρώην περιφέρειες ανταγωνιστικότητας), όπου το κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους είναι μεγαλύτερο του 90% του κοινοτικού μέσου όρου.

Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Ένωση για να πετύχει τους στόχους Στρατηγικής «Ευρώπη 2020», προβλέπεται ενδυνάμωση του ρόλου του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου που θα χρηματοδοτεί δράσεις για την καταπολέμηση της ανεργίας, για την εκπαίδευση και δια βίου μάθηση, για την καταπολέμηση της φτώχειας και την κοινωνική ενσωμάτωση, που θα αντιπροσωπεύουν συνολικά το 25% των συνολικών πόρων για τη συνοχή της νέας περιόδου. Συγκεκριμένα, το 25% των πόρων των «λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών» θα προέρχεται από το ΕΚΤ, ενώ για τις «περιφέρειες μετάβασης» και τις «περισσότερο αναπτυγμένες» το ποσοστό ανέρχεται σε 40% και 50% αντιστοίχως (Κανονισμός 1304/2013). Απ' την άλλη πλευρά το ποσοστό συγχρηματοδότησης του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης που θα χρηματοδοτήσει δράσεις που άπτονται κυρίως του τομέα της έρευνας, τεχνολογίας, καινοτομίας, επικοινωνιών, περιβάλλοντος, ενέργειας, ενίσχυσης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, θα κυμαίνεται στο 75% για τις «λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες», στο 60% για τις «περιφέρειες μετάβασης» και στο 50% για τις «περισσότερο αναπτυγμένες περιφέρειες» (Κανονισμός 1301/2013). Επίσης, το Ταμείο Συνοχής θα εξακολουθεί να ενισχύει Κράτη-Μέλη το ΑΕΠ των οποίων είναι μικρότερο του 90% του κοινοτικού μέσου όρου με δράσεις στους τομείς των υποδομών, μεταφορών, περιβάλλοντος και επιπλέον στον τομέα της ενέργειας.

Για την επίτευξη των τριών Στόχων της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020» προβλέπονται επτά Εμβληματικές Πρωτοβουλίες στις οποίες όλα τα Κράτη-Μέλη θα πρέπει να προσβλέπουν για την ουσιώδη επίτευξή τους (Μπαμπαλιούτας και Μητσόπουλος, 2014, 286-287). Συγκεκριμένα πρόκειται για :

1. Έξυπνη ανάπτυξη

α. «Νεολαία σε κίνηση», με σκοπό κυρίως την βελτίωση της εκπαίδευσης, των προοπτικών απασχόλησης των νέων, τη μείωση του υψηλού ποσοστού ανεργίας τους και την τέλος, την ενίσχυση της ελκυστικότητας σε διεθνές επίπεδο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Ευρώπης.

β. «Ένωση Καινοτομίας» με σκοπό κυρίως την ενίσχυση της έρευνας και της καινοτομίας, την δημιουργία νέου ευρωπαϊκού πλαισίου για την έρευνα και την καινοτομία και επίσης την αύξηση των επενδύσεων σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση.

γ. «Ψηφιακό Θεματολόγιο για την Ευρώπη», με στόχο την ανάπτυξη των υπηρεσιών πρόσβασης στο διαδίκτυο υψηλής ταχύτητας και την δημιουργία ψηφιακής ενιαίας αγοράς από την οποία θα επωφελούνται τα νοικοκυριά, οι πολίτες και οι επιχειρήσεις.

2. Διατηρήσιμη ανάπτυξη

α. «Μια Ευρώπη που χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τους πόρους της», με στόχο κυρίως τη μετάβαση χαμηλών εκπομπών άνθρακα για την επίτευξη της αιεφόρου ανάπτυξης, κυρίως μέσω της αύξησης της χρήσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

β. «Μια βιομηχανική πολιτική για την εποχή της παγκοσμιοποίησης», με στόχο την βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος κυρίως για τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις και η ανάπτυξη βιώσιμης βιομηχανικής βάσης μέσα από τη μετάβαση στην καινοτομία και την ανταγωνιστικότητα.

3. Ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς

α. «Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα κατά της φτώχειας», με στόχο την πρόσβαση στην απασχόληση και την κοινωνική ασφάλιση των ατόμων που ζουν σε συνθήκες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, ούτως ώστε μ' αυτόν τον τρόπο να εξασφαλισθεί η κοινωνική και η εδαφική συνοχή.

β. «Ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας», με στόχο την αύξηση της απασχόλησης στο 70% του πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αφορά άτομα ηλικίας 20 έως 60 ετών, τη μείωση των ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο, την αύξηση όσων φοιτούν σε ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, την ευελιξία στην αγορά εργασίας με σκοπό την δημιουργία θέσεων εργασίας.

Έτσι, λοιπόν, μέσα από τη στροφή στην έξυπνη εξειδίκευση που επιχειρείται αυτή την περίοδο, τίθενται έντεκα θεματικοί στόχοι, όπου θα πρέπει να επικεντρώνονται οι δράσεις που χρηματοδοτούνται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία. Πρόκειται για τις:

1. Έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη και καινοτομία
2. Τεχνολογίες της πληροφορίας και των επικοινωνιών (ΤΠΕ)
3. Ανταγωνιστικότητα των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων
4. Μετάβαση προς μια οικονομία με μειωμένη χρήση άνθρακα
5. Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και πρόληψη διαχείρισης κινδύνων
6. Προστασία περιβάλλοντος και αποτελεσματική διαχείριση πόρων
7. Βιώσιμες μεταφορές και άρση προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων
8. Απασχόληση και υποστήριξη της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού
9. Κοινωνική ένταξη και καταπολέμηση της φτώχειας
10. Εκπαίδευση, απόκτηση δεξιοτήτων και δια βίου μάθηση
11. Ενίσχυση θεσμικής ικανότητας και αποτελεσματική δημόσια διοίκηση

Αρμόδια για τις χρηματοδοτήσεις των νέων στόχων θα είναι τα Ταμεία του Κοινού Στρατηγικού Πλαισίου (το οποίο αντικαθιστά τους Κοινοτικούς Στρατηγικούς Προσανατολισμούς), που θα διασφαλίσει τον καλύτερο συντονισμό των διαφόρων διαρθρωτικών μέσων της Ένωσης και θα αποτελέσει το κύριο κείμενο αναφοράς που θα χρησιμεύσει στην εκπόνηση των Συμβάσεων Εταιρικής Σχέσης και των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων. Από την πλευρά τους οι Συμβάσεις Εταιρικής Σχέσης, οι οποίες αντικαθιστούν τα Εθνικά Στρατηγικά Πλαίσια Αναφοράς, αποτελούν το πλαίσιο μέσα από το οποίο διέπονται όλες οι δράσεις των Διαρθρωτικών Ταμείων και τέλος, τα Επιχειρησιακά Προγράμματα θα είναι το κύριο εργαλείο διαχείρισης όπου θα αποτυπώνονται οι σαφείς και μετρήσιμοι στόχοι,

καθώς και οι προτεραιότητες των Συμβάσεων Εταιρικής Σχέσης, συμβάλλοντας κατ' αυτόν τον τρόπο στην επίτευξη των εθνικών στόχων.

Με δεδομένο, όμως, ότι απ' την μια πλευρά η νέα προγραμματική περίοδος θα επικεντρωθεί κυρίως στις επενδύσεις στην ανάπτυξη και την απασχόληση, καθώς και στην ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία και από την άλλη πλευρά οι χρηματοδοτήσεις της Πολιτικής Συνοχής αναφέρονται σε όλες ανεξαιρέτως τις περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και όχι μόνο στις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες, όπως ίσχυε στο παρελθόν, τότε θα έχουμε ως αποτέλεσμα οι «περιφέρειες μετάβασης» και οι «λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες» θα ενισχυθούν περισσότερο δεδομένης της σημαντικής δικτύωσης, εξωστρέφειας και επιχειρηματικότητας που επιδεικνύουν, αποφέροντας κατ' αυτόν τον τρόπο βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των τοπικών και κατά συνέπεια των εθνικών οικονομιών στις οποίες υπάγονται (οι περιφέρειες). Έτσι λοιπόν παρατηρείται μια μετατόπιση του στόχου της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την επίτευξη της σύγκλισης στην επίτευξη του στόχου της συνολικής ανταγωνιστικότητας και παραγωγικότητας, ευνοώντας έμμεσα κατ' αυτόν τον τρόπο τις ήδη αναπτυγμένες περιφέρειες, δεδομένης της έλλειψης της χωρικότητας των παρεμβάσεων, των στόχων και των προβλημάτων, καθώς προτάσσεται εμφανώς πλέον το κριτήριο της αποτελεσματικότητας και όχι εκείνο της ισότητας μεταξύ των περιφερειών και των πληθυσμιακών ομάδων, οδηγώντας έτσι στην αύξηση του μεταξύ τους χάσματος.

Εν κατακλείδι, οι ως άνω χρηματοδοτικές παρεμβάσεις (Δαπάνες-Δράσεις) παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα :

Πίνακας 22: ΕΣΠΑ 2014 - 2020 (Δεσμεύσεις σε εκατ. ΕΥΡΩ, τιμές 2011)

Δαπάνες	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Έξυπνη και Διατηρήσιμη Ανάπτυξη	60.283	61.725	62.771	64.238	65.528	67.214	69.004
Ανταγωνιστικότητα (ως δαπάνη της Διατηρήσιμης Ανάπτυξης)	15.605	16.321	16.726	17.693	18.490	19.700	21.079
Συνοχή (ως δαπάνη της Διατηρήσιμης Ανάπτυξης)	44.678	45.404	46.045	46.545	47.038	47.514	47.925
Κ.Α.Π.	55.883	55.060	54.261	53.448	52.466	51.503	50.558
Αγροτική Βοήθεια (ως δαπάνη της Κ.Α.Π.)	41.585	40.989	40.421	39.837	39.079	38.335	37.605
Εσωτερικές Πολιτικές	2.053	2.075	2.154	2.232	2.312	2.391	2.469
Εξωτερική Δράση	7.854	8.083	8.281	8.375	8.553	8.764	8.794
Διοίκηση	8.218	8.385	8.589	8.807	9.007	9.206	9.417
Επιστροφές	27						

Σύνολο	134.318	135.328	136.056	137.100	137.866	139.078	140.242
Συνολική Δαπάνη ιδίων πόρων (% του Α.Ε.Π.)	1,03	1,02	1,00	1,00	0,99	0,98	0,98
Ποσοστιαία Δαπάνη για τη Συνοχή επί συνόλω (%)	33,2	33,6	33,8	33,9	34,1	34,1	34,1

Πηγή: Μπαμπαλιούτας, Λ., Μητσόπουλος, Κων. (2014). Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Περιφερειακή Πολιτική της Ε.Ε., Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 166-168

Κλείνοντας, μετά την λεπτομερή ανάλυση των διαφορετικών σταδίων της Πολιτικής Συνοχής, που αναδείξαμε μέχρι την τρέχουσα προγραμματική περίοδο, και τις χρηματοδοτικές ενισχύσεις που δαπανήθηκαν προς ενίσχυση των ευρωπαϊκών περιφερειών, καλό θα ήταν να παρουσιαστεί συγκεντρωτικά η χρηματοδότηση των λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών από τα Διαρθρωτικά Ταμεία, που διαχρονικά ήταν και η μεγαλύτερη από τις υπόλοιπες περιφέρειες της Ένωσης. Έτσι, με βάση τον Πίνακα 23, παρατηρούμε την σταδιακή αύξηση της χρηματοδότησης προς τις εν λόγω περιφέρειες, με ιδιαίτερη ενίσχυση να λαμβάνει χώρα την περίοδο 2007 - 2013, όπου άγγιξε τα 213,27 δις, αφού, αρχικά, είχε προηγηθεί η περίοδος 1994 - 1999, όπου επιτεύχθηκε διπλασιασμός των πόρων (από 43,8 σε 93,9 δις). Ωστόσο, η πορεία της χρηματοδότησης αυτών των περιφερειών είναι ανάλογη των αυξομειώσεων του συνολικού προϋπολογισμού της Πολιτικής Συνοχής, που ακολουθήθηκε όλες αυτές τις περιόδους, εξ' ου και η μείωση της ενίσχυσης που παρατηρείται την τρέχουσα προγραμματική περίοδο, δεδομένου ότι η χρηματοδότηση διαμορφώθηκε στα 182,2 δις από 213,27 δις την αμέσως προηγούμενη προγραμματική περίοδο.

Πίνακας 23: Χρηματοδοτική ενίσχυση των λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών, 1989-2020

Προγραμματική Περίοδος	Χρηματοδοτική ενίσχυση (σε δις)
1989 - 1993	43,81
1994 - 1999	93,9
2000 - 2006	135,9
2007 - 2013	213,27
2014 - 2020	182,2

Για να έχουμε, όμως μία πιο πλήρη εικόνα της χρηματοδότησης των λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών της ΕΕ των 15, συνίσταται η παρακολούθησή της ανά τομέα πολιτικής μέχρι την προγραμματική περίοδο 2007 - 2013. Ειδικότερα, με βάση των παρακάτω πίνακα, η στήριξη των επιχειρήσεων και η ενίσχυση και βελτίωση των υποδομών καταλαμβάνουν σταθερά το μεγαλύτερο μέρος των ενισχύσεων, ακολουθούμενες από την προώθηση του ανθρώπινου κεφαλαίου και τη βελτίωση του περιβάλλοντος. Συγκεκριμένα, η ενίσχυση των επιχειρήσεων αντιστοιχούσε σχεδόν στο ένα τρίτο των πόρων, αγγίζοντας την περίοδο 2007 - 2013 το 34,4% εξ' αυτών, (από 31,5% την πρώτη προγραμματική περίοδο) κυρίως, για την άμεση επίτευξη των στόχων της Συνθήκης της Λισσαβόνας, με εξαίρεση την περίοδο 2000 - 2006 όπου το ύψος της χρηματοδότησης μειώθηκε στο 28%, στρέφοντας, την ίδια χρονική περίοδο, το μεγαλύτερο μέρος των πόρων προς ενίσχυση του κλάδου των υποδομών (30,9%), ο οποίος παρά την σημαντική ενίσχυση που γνώρισε την αρχική περίοδο (36,3%) και τη μεγάλη μείωση που ακολούθησε (26,1%), κατέληξε στο 23,2% την περίοδο 2007 - 2013. Επιπροσθέτως, οι πόροι για την ενίσχυση του ανθρώπινου

κεφαλαίου παρουσίασαν ελάχιστες διακυμάνσεις, καθώς από το 20,6% την πρώτη περίοδο, κατέληξε στο 22,3% την περίοδο 2007-2013, μετά τις μεγαλύτερες ενισχύσεις των δύο προηγούμενων προγραμματικών περιόδων στο 24,7% και στο 24,5% αντιστοίχως. Τέλος, παρά την αρχικά ισχνή «αντιμετώπιση» των περιβαλλοντικών θεμάτων, η χρηματοδοτική ενίσχυση κυμάνθηκε τις επόμενες περιόδους κοντά στο 14,0% (περίοδοι 1994-1999 και 2000-2006), με το μεγαλύτερο ποσοστό να καταγράφεται την περίοδο 2007-2013, όπου άγγιξε το 15,4% των συνολικών πόρων.

Πίνακας 24: Χρηματοδότηση των λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών ανά τομέα πολιτικής στην ΕΕ των 15, 1989-2013 (% επί του συνόλου)

Λιγότερο Αναπτυγμένες Περιφέρειες και Ταμείο Συνοχής				
Τομέας πολιτικής	1989 - 1993	1994 - 1999	2000 - 2006	2007 - 2013
Στήριξη των επιχειρήσεων	31,5	33,0	28,0	34,4
Υποδομές	36,3	26,1	30,9	23,2
Ανθρώπινο κεφάλαιο	20,6	24,7	24,5	22,3
Περιβάλλον	1,6	14,3	14,0	15,4
Τεχνική βοήθεια	0,4	0,0	1,8	4,3
Άλλο	9,7	1,9	0,8	0,4
Σύνολο	100	100	100	100

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2014). Έκτη Έκθεση Οικονομικής, Κοινωνικής και Εδαφικής Συνοχής, σελ. 206

4. Περιφερειακές Ανισότητες

Έχοντας ως κύριο στόχο τη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων και την επίτευξη ευρύτερης οικονομικής σύγκλισης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κάθε τρία χρόνια (άρθρο 175 Συνθήκη), μέσα από τις Εκθέσεις Συνοχής που υποβάλλει, παρουσιάζει την πρόοδο που επετεύχθη για την πραγματοποίηση του ως άνω αποτελέσματος, τόσο σε κρατικό όσο και σε περιφερειακό και ενδοπεριφερειακό επίπεδο. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την **Πρώτη Έκθεση Οικονομικής και Κοινωνικής Συνοχής**,³ που εκδόθηκε το 1996 και αποτέλεσε τη βάση πάνω στην οποία θα στηρίζονταν συγκεκριμένες προτάσεις, που θα συμπεριλαμβάνονταν αργότερα στην Agenda 2000 και τη **Δεύτερη Έκθεση Συνοχής**,⁴ που εκδόθηκε το 2001 και λάμβανε υπόψη τα νέα δεδομένα που θα δημιουργηθούν σε επίπεδο κοινωνικής, οικονομικής και εδαφικής συνοχής, μετά τη διεύρυνση της Ένωσης με δέκα νέα Κράτη, το διάστημα 1983-1999 παρατηρείται μια αύξηση του κκΑΕΠ όλων των Χωρών και ιδίως των Χωρών συνοχής (Ελλάδα, Πορτογαλία, Ισπανία, Ιρλανδία) κατά δώδεκα ποσοστιαίες μονάδες (από το 66% στο 79% του κοινοτικού μέσου όρου). Παράλληλα, παρατηρείται ότι το κκΑΕΠ του 10% του πληθυσμού που ζούσε στις πιο εύπορες περιφέρειες ήταν κατά 2,6 φορές υψηλότερο από το κκΑΕΠ του αντίστοιχου 10% που ζούσε στις φτωχότερες περιφέρειες. Επίσης, την περίοδο 1988 – 1999, πετυχαίνεται μια σημαντική σύγκλιση του κκΑΕΠ των

³ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/repco_en.htm

⁴ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/contentpdf_en.htm

περιφερειών του Στόχου 1 σε σχέση με τον αντίστοιχο κοινοτικό μέσο όρο, καθώς παρατηρήθηκε αύξησή του από το 63% στο 70%. Όμως, δεν παρατηρείται και η ανάλογη διάχυση αυτής της αύξησης μεταξύ των περιφερειών, καθώς, από τη μια πλευρά, υπάρχουν περιφέρειες που αύξησαν το κκΑΕΠ τους από το 37% το 1991 στο 68% το 1995 (όπως περιφέρειες της Γερμανίας από το 37% στο 68% και της Ιρλανδίας από το 64% στο 102%) και από την άλλη, περιφέρειες όπου παρουσίασαν μικρή ή περαιτέρω απόκλιση (όπως είναι η περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας, όπου από το 63% συρρικνώθηκε στο 60% και η περιφέρεια Ηπείρου, που έμεινε σταθερή στο 43%). Επιπροσθέτως, η παραγωγικότητα των περιφερειών Στόχου 1 αυξήθηκε ελάχιστα από το 64% στο 67%, την περίοδο 1988-1999. Όσον αφορά τον τομέα της απασχόλησης, παρατηρείται σημαντική αύξηση, μέσω της δημιουργίας 2 εκατομμυρίων νέων θέσεων εργασίας, κυρίως στον τομέα των υπηρεσιών, αγγίζοντας με αυτό τον τρόπο το 60% της συνολικής απασχόλησης. Ωστόσο, αυτό το ποσοστό απασχόλησης απέχει αρκετά από το 70% έτσι όπως είχε τεθεί στη Σύνοδο της Λισσαβόνας και που κατάφεραν τελικά να τον υλοποιήσουν μόνο το Ηνωμένο Βασίλειο, η Δανία, η Σουηδία και η Ολλανδία. Ειδικότερα, την περίοδο 1994-1999, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η απασχόληση στον τομέα των υπηρεσιών αυξήθηκε κατά 2,5%, με χαμηλότερη όμως ένταση στις Χώρες της Μεσογείου, ενώ, την ίδια χρονική περίοδο, συρρικνώθηκε η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα κατά 3,2%, με μεγαλύτερη, όμως, μείωση στην Ισπανία και την Ελλάδα κατά 4,5% και 4,3% αντιστοίχως. Περνώντας στον τομέα της ανεργίας, παρατηρείται μια ανάμεικτη εικόνα. Συγκεκριμένα, την περίοδο 1983-1993, η ανεργία μεταξύ των εικοσιπέντε περιφερειών με τα μικρότερα ποσοστά, έπεσε στο 4,6% από το 4,8%, ενώ στις αντίστοιχες εικοσιπέντε με τα μεγαλύτερα ποσοστά, η ανεργία εκτινάχθηκε από το 17,2% στο 22,4%. Σε διακρατικό επίπεδο, η ανεργία παρέμεινε υψηλή, καθώς το 1999, μόνο η Φινλανδία, η Γαλλία, η Ισπανία, η Ελλάδα και η Ιταλία παρουσίαζαν ποσοστά ανεργίας πάνω από 10%, την ίδια περίοδο που το μέσο ποσοστό ανεργίας στην Ένωση ήταν 9,2% και Κράτη όπως η Πορτογαλία, το Λουξεμβούργο, η Αυστρία, και η Ολλανδία είχαν ποσοστά ανεργίας κάτω του 5%. Επιπροσθέτως, η ανεργία στις περιφέρειες Στόχου 1 άγγιξε το 16,6% το 1999, εάν και υπήρχαν περιφέρειες της Ισπανίας και της Ιταλίας, που παρουσίασαν ποσοστά 19,3% και 22,4% αντιστοίχως. Σημαντικό επίσης πρόβλημα είναι η ανεργία των νέων, όπου σε περιφέρειες της Νότιας Ιταλίας και Ισπανίας ξεπέρασε το 30%, και η μακροχρόνια ανεργία, όπου αν και μειώνεται από το 49% στο 46% την περίοδο 1997-1999, ωστόσο είναι υψηλότερη από τις αρχές του 1990 και παράλληλα σε κάποιες ελληνικές και ιταλικές περιφέρειες ξεπερνάει το 60% των ανέργων. Έτσι, από τη μια πλευρά παρατηρείται ότι σε περιφερειακό επίπεδο, η μείωση των ανισοτήτων επιτυγχάνεται εν μέρει, μέσω της σταδιακής και σταθερής σύγκλισης των Χωρών Συνοχής (κυρίως της Ιταλίας και Πορτογαλίας), όμως, στο εσωτερικό των Κρατών-Μελών οι ανισότητες αυξάνονται ραγδαία.

Με την έκδοση της **Τρίτης Έκθεσης Συνοχής**⁵ τον Φεβρουάριο του 2004, παρουσιάζεται η σημαντική επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης στην οποία έχει περιέλθει η Ένωση, μέσω της σταδιακής αύξησης της ανεργίας, καθώς επίσης και οι προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει μετά την προσχώρηση σε αυτήν των δέκα νέων Κρατών, επιτείνοντας το ήδη υπάρχον μεγάλο πρόβλημα των (κοινωνικών - οικονομικών) ανισοτήτων. Συγκεκριμένα, αναγνωρίζεται ότι ωφελημένες βγαίνουν κυρίως οι Χώρες Συνοχής, οι οποίες αυξάνουν το ΑΕΠ τους (στην Ελλάδα και την Πορτογαλία κυμαίνεται κοντά στο 70% του κοινοτικού μέσου όρου), την παραγωγικότητά τους και τις δημόσιες επενδύσεις τους (κατά 66% η Ιρλανδία, 24% η Ελλάδα, 18% η Πορτογαλία), μειώνοντας εν μέρει το χάσμα με τα

⁵ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion3/cohesion3_en.htm

υπόλοιπα Κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης, την περίοδο 2000-2006, γίνεται εμφανές ότι με δεδομένο τις «σημαντικές μεταβιβάσεις από τα Διαρθρωτικά Ταμεία προς τις περιφέρειες Στόχου 1, που αντιστοιχούσαν στο 2,3% του ΑΕΠ της Πορτογαλίας, στο 2,3% της Ελλάδας και στο 0,9% της Ισπανίας, οι περιφέρειες, που έλαβαν τις μεγαλύτερες ενισχύσεις ανά άτομο (ιδίως οι ελληνικές και πορτογαλικές), αναπτύσσονταν περισσότερο από τις υπόλοιπες, βελτιώνοντας με αυτό τον τρόπο την παραγωγικότητά και την μακροπρόθεσμη ανταγωνιστικότητά τους. Ωστόσο, όμως, το 2003, παρά την σημαντική αύξηση του δείκτη απασχόλησης στις Χώρες Συνοχής, δεν παρατηρείται συνακόλουθη αύξηση του εν λόγω δείκτη και σε επίπεδο ΕΕ-25, καθώς το ποσοστό αυξήθηκε μόλις κατά περίπου 2,5 ποσοστιαίες μονάδες, αγγίζοντας το 62,9%. Ένα επίπεδο απασχόλησης σαφώς απομακρυσμένο και υπολειπόμενο του στόχου (70%) της Συνόδου της Λισσαβόνας.

Πιο διαφωτιστική της ως άνω κατάστασης είναι η **Τέταρτη Έκθεση Συνοχής**,⁶ που εκδόθηκε τον Μάιο του 2007, αξιολογώντας τη συμβολή των τελευταίων προγραμμάτων συνοχής, προς επίτευξη της πολυπόθητης περιφερειακής οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής, ιδίως μετά τη μεγάλη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που έλαβε χώρα το 2004. Συγκεκριμένα, σε εθνικό επίπεδο παρατηρείται ότι, την περίοδο 1994-2006, οι Χώρες Συνοχής παρουσίασαν αξιόλογα επίπεδα ανάπτυξης καθώς η Ελλάδα, η Ισπανία και η Ιρλανδία αύξησαν το κκΑΕΠ τους από το 74%, το 91% και το 102%, στο 88%, 102% και 145% του κοινοτικού μέσου όρου αντιστοίχως. Μόνο το κκΑΕΠ της Πορτογαλίας παρέμεινε χαμηλό, φτάνοντας στο 74% του κοινοτικού μέσου όρου. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, το κκΑΕΠ αυξήθηκε κατά έξι ποσοστιαίες μονάδες, γεγονός που οφείλεται κυρίως στην ενίσχυση της παραγωγικότητας των περιφερειών Στόχου 1, της οποίας τα επίπεδα ήταν σημαντικά ενισχυμένα στα νέα Κράτη – μέλη και στις Χώρες Συνοχής. Από, παρατηρείται ραγδαία ανάπτυξη του κκΑΕΠ των νέων Κρατών, ιδίως εκείνων της Βαλτικής, της Πολωνίας, Σλοβακίας και Ουγγαρίας, των οποίων το ποσοστό ανάπτυξης είναι υπερδιπλάσιο εκείνου του κοινοτικού μέσου όρου. Σε περιφερειακό επίπεδο, για την ίδια εξεταζόμενη περίοδο, σημειώνεται μείωση του αριθμού των περιφερειών (από 78 σε 70) με κκΑΕΠ χαμηλότερο του 75% του κοινοτικού μέσου όρου, καθώς, κι εκείνων με κκΑΕΠ χαμηλότερο του 50% του κοινοτικού μέσου όρου (από 39 σε 32). Επίσης, στις πιο ανεπτυγμένες περιφέρειες παρουσιάζονται σταδιακά χαμηλά ή και αρνητικά ποσοστά οικονομικής ανάπτυξης, με αποτέλεσμα το κκΑΕΠ να έχει υποχωρήσει σε 27 περιφέρειες και σε άλλες 5 περιφέρειες να έχει πέσει κάτω από το 75% του κοινοτικού μέσου όρου. Όσον αφορά την απασχόληση, σημειώθηκε μικρή αύξηση των θέσεων εργασίας πανευρωπαϊκά, ιδίως, από το 2001 κι έπειτα, τόσο στις Χώρες Συνοχής (με εξαίρεση την Πορτογαλία, που μετά το 2001, παρέμεινε στάσιμη) όσο και στα νέα Κράτη, όπως στη Ρουμανία και την Πολωνία. Ωστόσο, την περίοδο 2000-2005 εάν και παρατηρείται μείωση της ψαλίδας στον τομέα της απασχόλησης, ωστόσο σε μερικές Χώρες σημειώθηκε μείωση της απασχόλησης στις περισσότερες περιφέρειες. Επιπροσθέτως, την περίοδο 2000 – 2005, στον τομέα της ανεργίας παρατηρείται μείωση από το 13,4% στο 12,4% στις περιφέρειες σύγκλισης ενώ στις πιο ανεπτυγμένες περιφέρειες παρέμεινε σταθερή κάτω από το 8%. Παράλληλα, η ανεργία των γυναικών παρουσιάζει σημάδια βελτίωσης, δεδομένου ότι το ποσοστό της μειώθηκε κατά περίπου 30% από το αντίστοιχο των αντρών εντός Ευρωπαϊκής Ένωσης την προαναφερθείσα περίοδο. Επίσης, ένα στοιχείο που πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη είναι ο δείκτης της φτώχειας που μαστίζει Χώρες, όπως είναι η Ιρλανδία, Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία, Λιθουανία και Πολωνία και αγγίζει περίπου το 20% του πληθυσμού τους, ένα ποσοστό σαφώς υψηλότερο από το

⁶ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion4/index_en.htm

κοινοτικό μέσο όρο που βρίσκεται στο 16% κι ακόμη υψηλότερο από το 10% που εμφανίζεται σε κάποιες Χώρες του ευρωπαϊκού βορρά. Επιπλέον, στον τομέα της εκπαίδευσης, παρατηρείται σημαντική αύξηση των ατόμων ηλικίας 25-34 ετών που κατέχουν πανεπιστημιακό πτυχίο, καθώς, το 2003, το 23% εξ' αυτών, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, είχε πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αν και σε ορισμένες περιφέρειες σύγκλισης, το ποσοστό αυτό ήταν κατά τι μικρότερο. Τέλος, η Έκθεση κάνει λόγο για συγκέντρωση των οικονομικών δραστηριοτήτων, κατά ένα μεγάλο ποσοστό, στις περιφέρειες των πρωτευουσών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τόσο στο μητροπολιτικό τους κέντρο όσο και στα προάστια τους, προτείνοντας τη δημιουργία δευτερευόντων πόλων ανάπτυξης, οι οποίοι θα δώσουν νέα ώθηση στην ανάπτυξη του ανθρώπινου και υλικού δυναμικού, μειώνοντας από τη μια πλευρά την ανεργία και την ένδεια των μεγάλων αστικών κέντρων και παρέχοντας παράλληλα καλύτερες κοινωνικές υπηρεσίες στους πολίτες, βελτιώνοντας το βιοτικό τους επίπεδο. Η Πέμπτη Έκθεση Οικονομικής, Κοινωνικής και Εδαφικής Συνοχής,⁷ που δημοσιεύτηκε το Νοέμβριο του 2010, είναι η πρώτη έκθεση που παρουσιάζεται μετά τα πρώτα σημάδια «εκδήλωσης» της οικονομικής κρίσης, αναλύοντας την πορεία των περιφερειακών ανισοτήτων και τον αντίκτυπο της πολιτικής συνοχής σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο με απώτερο στόχο την επίτευξη των δεδομένων της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020». Ειδικότερα, τονίζεται ότι η πολιτική συνοχής έδωσε την ώθηση για την ανάπτυξη όλων των Κρατών-μελών και κυρίως των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών της Ένωσης, μειώνοντας σημαντικά τις ανισότητες, αυξάνοντας παράλληλα το κκΑΕΠ και την απασχόληση και μειώνοντας τα ποσοστά ανεργίας. Οι περιφέρειες Σύγκλισης, αν και το κκΑΕΠ τους κυμαίνεται κοντά στο 58% του κοινοτικού μέσου όρου, κατάφεραν να μειώσουν τη διαφορά τους (στο κκΑΕΠ) κατά 5%. Η αύξηση της παραγωγικότητας στις συγκεκριμένες περιφέρειες είναι τρεις φορές μεγαλύτερη, το ποσοστό απασχόλησης αγγίζει το 58%, με την απασχόληση στον τομέα της μεταποίησης να αυξάνεται κατά 1% από το 2000 έως το 2009, τον αγροτικό τομέα να καταλαμβάνει ακόμη παραπάνω από το 15% της συνολικής απασχόλησης, και την ανάπτυξή τους να στηρίζουν κυρίως στον τομέα των χρηματοοικονομικών και επιχειρηματικών υπηρεσιών, των μεταφορών κι εμπορίου, της μεταποίησης και της βιομηχανίας, με ποσοστό απασχόλησης που αγγίζει το 40%, το οποίο, όμως, δεν στάθηκε αρκετό για να ισοσκελίσει τις απώλειες στον τομέα της γεωργίας που δημιουργήθηκαν τα τελευταία χρόνια μέσω της άμεσης και επιταχυνόμενης οικονομικής αναδιάρθρωσης που επιχειρήθηκε. Επίσης, το συγκεκριμένο ποσοστό είναι αρκετά χαμηλό σε σχέση με το δείκτη απασχόλησης στους προαναφερθέντες αναπτυξιακούς τομείς των υπόλοιπων περιφερειών, που έφτασε το 50%. Επιπλέον, το ποσοστό ανεργίας εξακολουθεί να είναι τέσσερις μονάδες υψηλότερο στις περιφέρειες Σύγκλισης, το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 25-64 ετών με πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αγγίζει το 17% έναντι 25% των υπόλοιπων περιφερειών και το ποσοστό του ανθρώπινου δυναμικού που απασχολείται στον τομέα της επιστήμης και της τεχνολογίας προσεγγίζει το 12% έναντι 17% (των υπόλοιπων περιφερειών), μειώνοντας, με αυτό τον τρόπο, κατά μία μονάδα, τη διαφορά τους από το 2000 κι έπειτα. Επιπρόσθετα, γίνεται λόγος για τις μεγάλες ανισότητες που υπάρχουν στον τομέα των υποδομών (αυτοκινητόδρομοι, σιδηρόδρομοι), του περιβάλλοντος (όπως είναι η κλιματική αλλαγή, η χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, το σύστημα επεξεργασίας λυμάτων και η ατμοσφαιρική ρύπανση) και προτείνεται οι περιφέρειες Σύγκλισης να στραφούν ιδίως σε δραστηριότητες υψηλής προστιθέμενης αξίας, προάγοντας τις νέες τεχνολογίες και την καινοτομία

⁷ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion5/index_el.cfm

για να μπορέσουν να ενισχύσουν την οικονομική και κοινωνική συνοχή, μειώνοντας συνάμα το χάσμα που τις χωρίζει από τις υπόλοιπες περιφέρειες.

Από την πλευρά της, η Έκτη Έκθεση Οικονομικής, Κοινωνικής και Εδαφικής Συνοχής,⁸ που δημοσιεύτηκε το 2014, σε μια περίοδο έξαρσης της οικονομικής κρίσης, παρουσιάζει την αύξηση των περιφερειακών ανισοτήτων σχεδόν σε όλους τους κοινωνικούς και οικονομικούς τομείς. Αρχικά, παρόλο που το κΑΕΠ αυξανόταν ταχύτερα στα λιγότερο αναπτυγμένα Κράτη την περίοδο 2000 - 2013, ωστόσο παρουσίασε πολύ μεγάλη μείωση την περίοδο 2008 - 2013 ιδίως στην Ελλάδα (κατά 5,2%), Κύπρο (κατά 3,2%), Κροατία (κατά 2,7%) και Σλοβενία (κατά 2,4%). Επιπλέον, την περίοδο 2008 - 2012, το ποσοστό απασχόλησης σε ευρωπαϊκό επίπεδο έπεφτε ανά έτος κατά 0,8%, ενώ την οκταετία που προηγήθηκε αυξανόταν με ρυθμό 0,5% ετησίως. Χαρακτηριστικότερη περίπτωση, όμως, είναι η μείωση της απασχόλησης στις Χώρες που επλήγησαν περισσότερο από την κρίση, μέχρι εκείνη την περίοδο, δηλαδή την Ισπανία, την Ελλάδα, την Ιρλανδία και την Πορτογαλία, όπου παρουσίασαν ετήσια ποσοστά μείωσης της τάξης του 3,9%, 3,7%, 3,6% και 2,4%. Σε αυτό συνέτεινε και η μείωση της απασχόλησης στον τομέα των κατασκευών και της μεταποίησης με την παράλληλη μείωση των δημοσίων επενδύσεων κατά 20% σε ευρωπαϊκό επίπεδο και κατά 60% στην Ελλάδα, την Ιρλανδία και Ισπανία. Επίσης, στις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες και τις περιφέρειες μετάβασης τα ποσοστά απασχόλησης είναι περίπου δέκα ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από τον εθνικό στόχο, σε σύγκριση με τις τρεις ποσοστιαίες μονάδες στις περισσότερο αναπτυγμένες περιφέρειες. Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι το μέσο ποσοστό απασχόλησης στις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες το 2013 ήταν χαμηλότερο του 2000. Τέλος, το χάσμα στα ποσοστά απασχόλησης μεταξύ των δύο φύλων είναι σχετικά μικρό στις Χώρες του ευρωπαϊκού βορρά, αλλά, όμως είναι μεγαλύτερο από είκοσι ποσοστιαίες μονάδες στην Ιταλία, Ελλάδα, Ρουμανία, Πολωνία και Τσεχική Δημοκρατία.

Αναφορικά με τον τομέα της ανεργίας, το χρονικό διάστημα 2007 - 2012 σημειώθηκε μεγάλη αύξηση σε 210 από 277 ευρωπαϊκές περιφέρειες, δηλαδή σε όλες σχεδόν τις περιφέρειες εκτός από εκείνες της Γερμανίας, που βγήκαν ενισχυμένες. Στο 24% εξ αυτών, η ανεργία διπλασιάστηκε, με ιδιαίτερη «ενίσχυση» να παρατηρείται στις περιφέρειες της Ισπανίας, Ελλάδας, Ιρλανδίας και των Χωρών της Βαλτικής, όπου τα ποσοστά της ξεπέρασαν κατά πολύ το 18%. Όσον αφορά το τομέα της ανεργίας, αν και το 2008 ήταν στο 7,1%, το 2013 σκαρφάλωσε στο 10,9%, που ήταν και το υψηλότερο ποσοστό στην ευρωπαϊκή ιστορία. Επίσης, η ανεργία των νέων 15-24 ετών συνέχισε να αυξάνεται σταδιακά, αγγίζοντας το 23% του εργατικού δυναμικού, την ίδια στιγμή όπου στο 25% των περιφερειών η ανεργία ξεπέρασε το 35% και τις Χώρες του Νότου να αγγίζουν και να ξεπερνάνε σε κάποιες περιπτώσεις το 50%. Η ανεργία των γυναικών, αν και σε ευρωπαϊκό επίπεδο το 2013 εμφανίζεται ίδια με εκείνη των αντρών, σε περιφερειακό επίπεδο είναι 5% υψηλότερη σε 15 περιφέρειες, η πλειοψηφία των οποίων βρίσκεται στην Ισπανία και την Ελλάδα.

Επιπλέον, ελάχιστες είναι οι λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες που έχουν επιτύχει τον εθνικό στόχο για το ποσοστό πληθυσμού με πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, σ αντίθεση με το 29% των αναπτυγμένων περιφερειών που ήδη το έχει καταφέρει. Έντονες είναι επίσης και οι διακυμάνσεις στον τομέα της έρευνας, μέσα από το ποσοστό των δαπανών που διατίθενται, καθώς σε ευρωπαϊκό επίπεδο αντιπροσωπεύουν το 2% του ΑΕΠ, σε περιφερειακό όμως επίπεδο υπάρχουν περιφέρειες όπως είναι η Δυτική Μακεδονία και το Βόρειο Αιγαίου, όπου μετά βίας αγγίζουν το 0,1% του ΑΕΠ. Αναφορικά με το ποσοστό της σχολικής διαρροής, στις

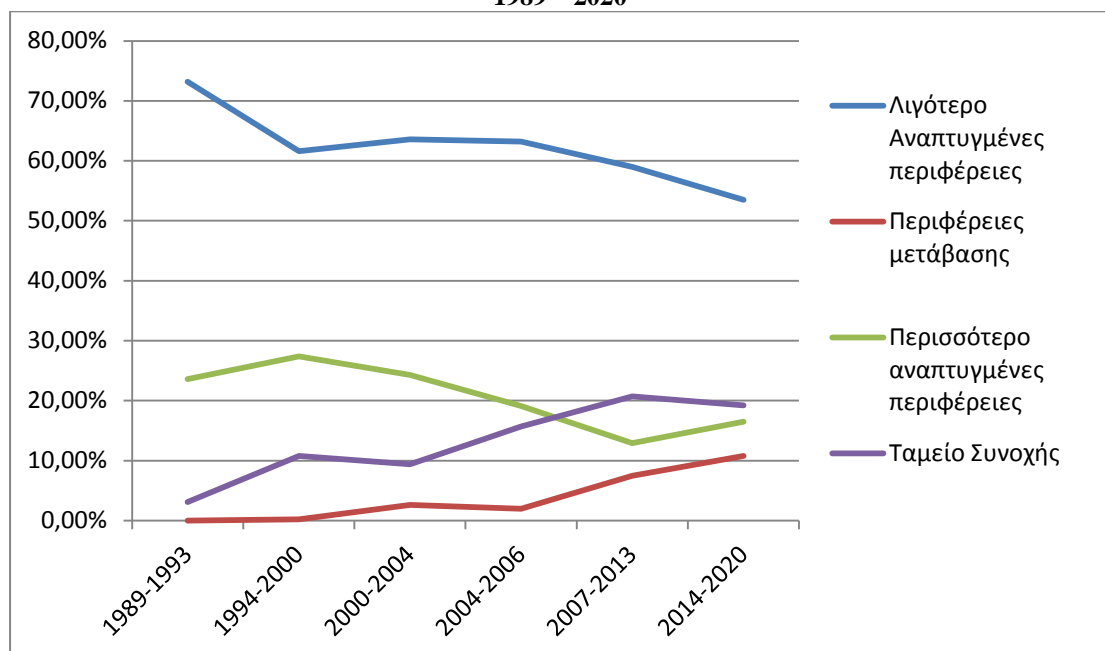
⁸ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion6/6cr_en.pdf

λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες άγγιξε το 12,1%, ξεπερνώντας κατά μία ποσοστιαία μονάδα το αντίστοιχο των αναπτυγμένων περιφερειών αλλά προσεγγίζοντας τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (11,9%). Τέλος, αυξάνονται τα ποσοστά φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού σε ευρωπαϊκό επίπεδο, με ιδιαίτερο αντίκτυπο στην Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο, όπου η αύξηση είναι ιδιαίτερα έντονη στις περιφέρειες των λιγότερο αναπτυγμένων Κρατών κι όχι τόσο στις μητροπόλεις τους.

Από τα παραπάνω επίσης παρατηρείται αύξηση των περιφερειακών ανισοτήτων στο εσωτερικό των Κρατών, κυρίως της Βουλγαρίας, Ρουμανίας Ελλάδας κατά 22%, 12% και 12% αντιστοίχως, λόγω της μείωσης του κκΑΕΠ τους, καθιστώντας την οικονομική κρίση υπαίτια για την διακοπή της διαδικασίας σύγκλισης, που είχε επιτευχθεί, εν μέρει, μέχρι το 2009, κυρίως μέσω της αύξησης της απασχόλησης και της μείωσης της ανεργίας, αυξάνοντας κατά αυτό τον τρόπο τις διακρατικές, διαπεριφερειακές και ενδοπεριφερειακές ανισότητες, η «επούλωση» των οποίων θα διαρκέσει ακόμη μεγάλο χρονικό διάστημα.

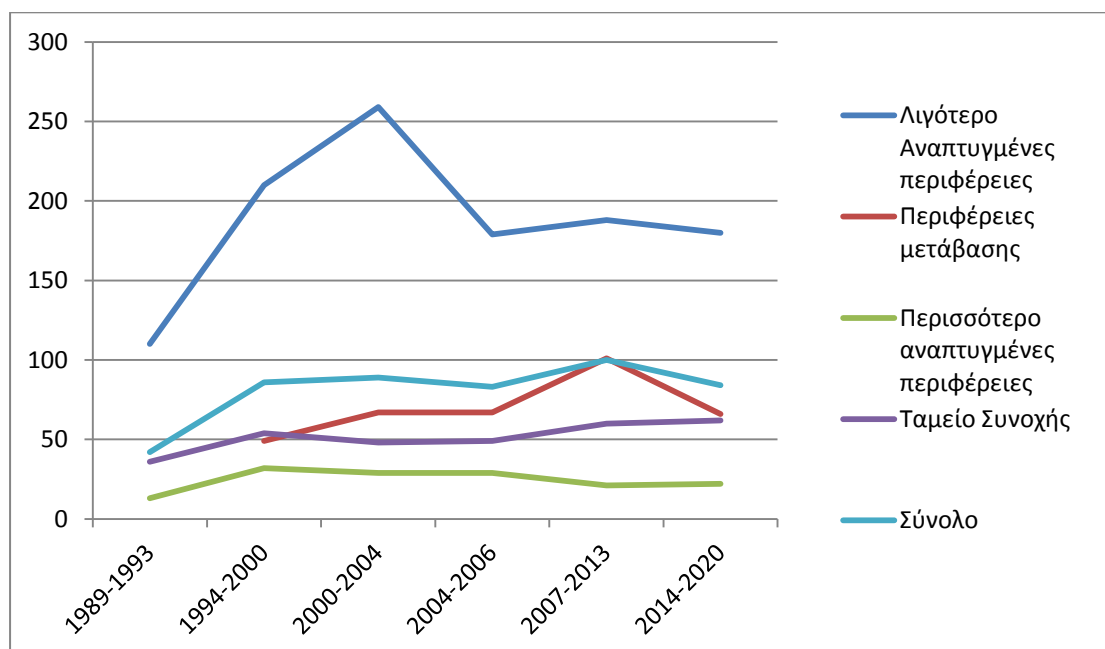
Κλείνοντας, παρά τη διεύρυνση των περιφερειακών ανισοτήτων, που αναλύθηκαν σε κοινοτικό επίπεδο, μέσα από τα στοιχεία που παρατίθενται στην Έκτη Έκθεση Συνοχής, δίνεται μία πιο σφαιρική εικόνα της «αποτελεσματικότητας» της χρηματοδοτικής στοχοθέτησης των παρεμβάσεων ανά προγραμματική περίοδο, τόσο ως προς την ετήσια ένταση ενίσχυσης, όσο και προς την ποσοστιαία κατανομή των κονδυλίων ανά κατηγορία περιφερειών από το 1989 έως το 2020. Συγκεκριμένα, όπως φαίνεται και από τα παρακάτω διαγράμματα, το μεγαλύτερο μέρος της χρηματοδότησης εξακολουθεί να κατανέμεται στις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες, στις οποίες εάν ληφθούν υπόψη και οι «χρηματοδοτήσεις» από το Ταμείο Συνοχής, τότε βλέπουμε πως το ποσοστό ενίσχυσης προς τις εν λόγω περιφέρειες είναι σχεδόν σταθερά, καθώς, ξεκινώντας από το 76,3% την περίοδο 1989-1993, κατέληξαν στο 72,7% την περίοδο 2014-2020, αόφτου, όμως, την περίοδο 2007-2013 είχαν σημειώσει χαρακτηριστική άνοδο φτάνοντας στο 79,7%. Αναφορικά με την ετήσια ένταση ενίσχυσης των περιφερειών (σχετικά με τον καλυπτόμενο πληθυσμό), στις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες ξεκίνησε με 110 ευρώ ανά άτομο, υπερδιπλασιάστηκε την περίοδο 2000-2006, αφού άγγιξε τα 259 ευρώ ανά άτομο, για να μειωθεί στα 180 ευρώ ανά άτομο την περίοδο 2014 – 2020. Επίσης, η ένταση της ενίσχυσης από το Ταμείο Συνοχής ξεκίνησε με 54 ευρώ ανά άτομο την περίοδο 1994-1999 για να μειωθεί μετά τη διεύρυνση του 2004 στα 48 ευρώ ανά άτομο και να συνεχίζει να αυξάνεται μετά, φτάνοντας στα 62 ευρώ ανά άτομο την περίοδο 2014-2020.

Διάγραμμα 1: Ποσοστιαία Κατανομή κονδυλίων ανά κατηγορία περιφερειών, 1989 – 2020

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2014). Έκτη Έκθεση Οικονομικής, Κοινωνικής και Εδαφικής Συνοχής, σ.187

Διάγραμμα 2: Ετήσια ένταση ενίσχυσης ανά κατηγορία περιφερειών, 1989 – 2020 (ευρώ ανά κεφαλή, σε σταθερές τιμές του 2011)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2014). Έκτη Έκθεση Οικονομικής, Κοινωνικής και Εδαφικής Συνοχής, σ.187

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Έχοντας ήδη προβεί σε αναλυτική περιγραφή του σκοπού της Κοινοτικής Περιφερειακής Πολιτικής και των διαφόρων σταδίων εξέλιξης και προσαρμογής της ανά προγραμματική περίοδο, παρατηρήσαμε ότι παρ' όλο που οι ανισότητες σε κοινοτικό επίπεδο είναι μεγαλύτερες από εκείνες σε εθνικό επίπεδο, οι διαπεριφερειακές ανισότητες είναι αισθητά μεγαλύτερες, με σημαντικά ποσοστά απόκλισης. Αν και προσδιορίστηκε λεπτομερώς η γεωγραφική κατανομή των περιφερειών, που έρχονταν (και συνεχίζουν να χρήζουν) κάθε φορά σημαντικής χρηματοδοτικής ενίσχυσης από τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό, μέσω επιβολής κυρίως διαρθρωτικών παρεμβάσεων, για την κάλυψη των σημαντικών αναγκών τους, τόσο για την αλλαγή του οικονομικού τους μοντέλου και την ευθυγράμμιση τους με τους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και για τον περιορισμό των ανισοτήτων τους με βάση τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, ωστόσο υπάρχουν περιφέρειες που παρουσιάζουν διαχρονικά τάσεις «επιβράδυνσης», μη καταφέροντας να καρπωθούν τα σημάδια ανάπτυξης, που ήταν (ή και είναι) εμφανή στις υπόλοιπες περιφέρειες.

Για την διαλεύκανση και την καλύτερη κατανόηση της αποτυπωθείσας κατάστασης σε περιφερειακό επίπεδο, η διπλωματική εργασία καλείται να απαντήσει σε ένα πολύ σημαντικό ερευνητικό ερώτημα, που δεν είναι άλλο από το **ποιά είναι τα χαρακτηριστικά και η διακύμανση των περιφερειακών ανισοτήτων των ευρωπαϊκών περιφερειών Στόχου 1 από το 1989 μέχρι σήμερα**. Με την απεικόνιση και ανάλυση των ως άνω στοιχείων, θα ακολουθήσει μια πρώτη ομαδοποίηση περιφερειών με βάση τις επιδόσεις τους σε βασικές μεταβλητές. Ειδικότερα, ενώ το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν αυτών των περιφερειών είναι μικρότερο του 75% του κοινοτικού μέσου όρου, είναι σημαντικό να παρατηρηθούν οι τάσεις σύγκλισης ή απόκλισης, που εμφανίζουν τόσο μεταξύ τους, όσο και σε σχέση με το ευρωπαϊκό επίπεδο. Μερικές από τις μεταβλητές που θα ληφθούν υπόψη θα είναι οι ευκαιρίες ένταξης στον τομέα της απασχόλησης, ο δείκτης ανεργίας, το εκπαιδευτικό προφίλ των κατοίκων, το «βάθος» της εισχώρησης της έρευνας και της τεχνολογίας στον εργασιακό τομέα, η πληθυσμιακή πυκνότητα και η «πρόοδος» στον τομέα των υποδομών, του τουρισμού και της υγείας. Με αυτό τον τρόπο, από τη μια πλευρά, θα αναδειχθούν οι περιφέρειες που «προσεγγίζουν» πιο πολύ τις ευρωπαϊκές επιδόσεις κι άλλες που παραμένουν σημαντικά καθυστερημένες και από την άλλη, θα αποκαλυφθεί αν πραγματικά το χαμηλό ΑΕΠ των συγκεκριμένων περιφερειών «προδιαγράφει» και τις χαμηλές αποδόσεις τους ως προς τα υπόλοιπα δεδομένα.

Όσον αφορά τη **μεθοδολογία** που θα ακολουθηθεί για την εκπόνηση της εργασίας, θα χρησιμοποιηθούν στοιχεία από την ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία, καθώς, και από εκθέσεις (εκθέσεις οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, εκθέσεις οικονομικής και κοινωνικής προόδου), άρθρα και εφημερίδες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που άπτονται του τομέα της Περιφερειακής Πολιτικής. Επίσης, καταλυτική θα είναι και η συνεισφορά του πρωτογενούς υλικού της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας (EUROSTAT), σχετικά με την «πορεία» των στατιστικών δεδομένων σε περιφερειακό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Συνεπώς, με την χρήση των παραπάνω δεδομένων, η μέθοδος που θα χρησιμοποιηθεί θα είναι αυτή της **περιγραφικής στατιστικής**. Ειδικότερα, με την περιγραφική στατιστική, που αποτελεί κλάδο της στατιστικής, επιδιώκεται η αναλυτική, συστηματική και αποτελεσματική συλλογή, οργάνωση, ταξινόμηση, παρουσίαση και επεξήγηση ενός συνόλου δεδομένων, κάνοντας χρήση των απαραίτητων γραφημάτων και πινάκων. Έτσι, λοιπόν, η **ποσοτική ανάλυση**, που θα διενεργηθεί, θα διακρίνεται και «από την αναζήτηση εμπειρικών γενικεύσεων και κανονικότητων και από τον έλεγχο τυχουσών αιτιωδών υποθέσεων. Εξάλλου, η

αιτιότητα αποτελεί πάντα το σημείο αναφοράς για την στατιστική επεξεργασία των κοινωνικών και οικονομικών δεδομένων, αφού γίνεται χρήση των όρων ανεξάρτητης και εξαρτημένης μεταβλητής, που εκφράζουν, με την σειρά τους, την αιτία και το αποτέλεσμα, ως προς τις υπό έλεγχο θεωρητικές υποθέσεις. Αποτέλεσμα όλων αυτών θα είναι η ανάδειξη των γενικών τάσεων, ομοιόμορφων ή μη, που σημειώνονται στις συγκεκριμένες περιφέρειες από το 1989 έως σήμερα» (Κυριαζή, 2003, 149).

Ειδικότερα, οι εν λόγω περιφέρειες, (αρχικά περιφέρειες Στόχου 1, έπειτα περιφέρειες Σύγκλισης και τώρα λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες), που παρέμειναν στην ίδια κατηγορία καθ' όλη τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου, είναι οι ακόλουθες:

Πίνακας 25: Οι λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες από το 1989 έως το 2015

Κράτος	NUTS II	Κωδικός	NUTS III	Κωδικός
 Ισπανία	Extremadura	ES43	Badajoz	ES431
			Cáceres	ES432
 Πορτογαλία	Norte	PT11	Terras de Tras-os-Montes	PT11E
			Ave	PT119
			Cávado	PT112
			Douro	PT11D
			Alto Tâmega	PT11B
			Área Metropolitana do Porto	PT11A
			Alto Minho	PT111
			Tâmega e Sousa	PT11C
	Centro	PT16	Região de Aveiro	PT16D
			Região de Coimbra	PT16E
			Região de Leiria	PT16F
			Viseu Dão-Lafões	PT16G
			Beira Baixa	PT16H
			Médio Tejo	PT16I
			Beiras e Serra da Estrela	PT16J
	Alentejo	PT18	Oeste	PT16B
			Alto Alentejo	PT186
			Baixo Alentejo	PT184
Alentejo Litoral			PT181	
Alentejo Central			PT187	
Lezíria do Tejo	PT185			
 Ιταλία	Basilicata	ITF5	Potenza	ITF51
			Matera	ITF52
	Calabria	ITF6	Cosenza	ITF61
			Reggio di Calabria	ITF65
			Crotone	ITF62
			Cantanzaro	ITF63
	Campania	ITF3	Vibo Valentia	ITF64
			Caserta	ITF31
			Benevento	ITF32
			Napoli	ITF33

	Puglia	ITF4	Avellino	ITF34	
			Salerno	ITF35	
			Taranto	ITF43	
			Brindisi	ITF44	
			Lecce	ITF45	
			Foggia	ITF41	
	Sicilia	ITG1	Bari	ITF42	
			Trapani	ITG11	
			Caltanissetta	ITG15	
			Palermo	ITG12	
			Enna	ITG16	
			Messina	ITG13	
			Catania	ITG17	
			Agrigento	ITG14	
Ragusa	ITG18				
Siracusa	ITG19				
 Ελλάδα	Ανατολική Μακεδονία – Θράκη	EL51 \Rightarrow EL11 (NUTS 2010)	Έβρος	EL511	
			Ξάνθη	EL512	
			Ροδόπη	EL513	
			Δράμα	EL514	
			Καβάλα	EL515	
	Κεντρική Μακεδονία	EL52 \Rightarrow EL12 (NUTS 2010)	Ημαθία	EL521	
			Θεσσαλονίκη	EL522	
			Κιλκίς	EL523	
			Πέλλα	EL524	
			Πιερία	EL525	
			Σέρρες	EL526	
			Χαλκιδική	EL527	
	Δυτική Ελλάδα	EL63 \Rightarrow EL23 (NUTS 2010)	Αιτωλοακαρνανία	EL631	
			Αχαΐα	EL632	
			Ηλεία	EL633	
	Ήπειρος	EL54 \Rightarrow EL21 (NUTS 2010)	Άρτα, Πρέβεζα	EL541	
			Θεσπρωτία	EL542	
			Ιωάννινα	EL543	
	Θεσσαλία	EL61 \Rightarrow EL14 (NUTS 2010)	Καρδίτσα, Τρίκαλα	EL611	
			Λάρισα	EL612	
			Μαγνησία	EL613	
	 Γαλλία	Guadeloupe	FRA1 \Rightarrow FR91 (NUTS 2010)	Guadeloupe	FRA10
		Martinique	FRA2 \Rightarrow FR92 (NUTS 2010)	Martinique	FRA20
		Guyane	FRA3 \Rightarrow FR93 (NUTS 2010)	Guyane	FRA30
		La Réunion	FRA4 \Rightarrow FR94 (NUTS 2010)	La Réunion	FRA40

Πηγή: EUROSTAT

ΕΝΟΤΗΤΑ 3: ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

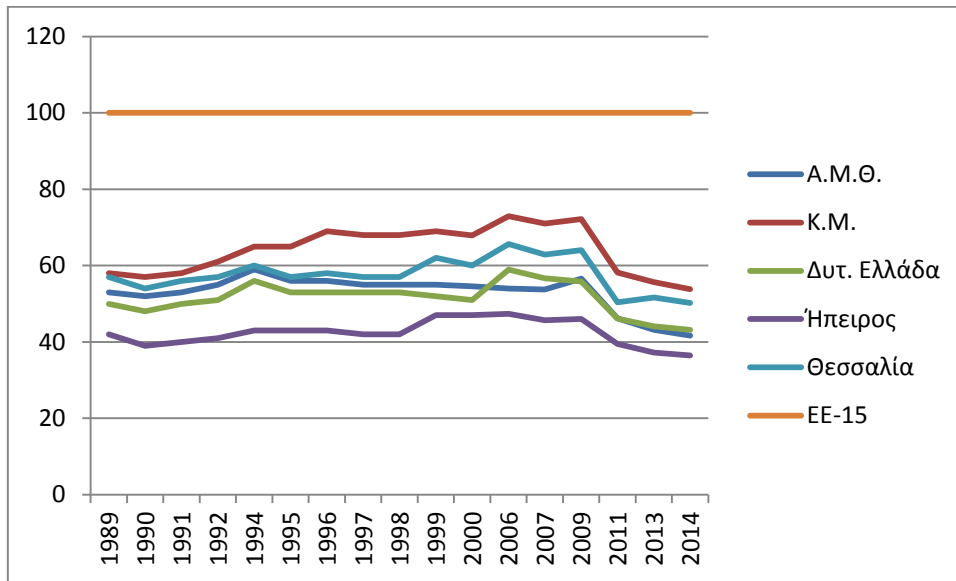
Λαμβάνοντας υπόψη τα στατιστικά δεδομένα, που εμφανίζουν οι λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες (Πίνακας 25) από το 1989 μέχρι το 2015, θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε διεξοδικά τα κοινά χαρακτηριστικά τους τόσο ως προς το ΑΕΠ όσο και προς τους τομείς της απασχόλησης, της ανεργίας της εκπαίδευσης, της υγείας, του τουρισμού και των μεταφορών.

Ξεκινώντας την ανάλυσή μας, θα σταθούμε στον πιο σημαντικό δείκτη κατηγοριοποίησης των περιφερειών, δηλαδή το **Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν**. Συγκεκριμένα, αν και από το 1989, όλες οι ιταλικές περιφέρειες (με πρώτη την Puglia-71.0%) παρουσίαζαν μεγαλύτερο ΑΕΠ από τις υπόλοιπες περιφέρειες, με το πέρασ των ετών και ιδιαίτερα από το 2000 κι έπειτα, κατέγραφαν σταθερή μείωσή του, φτάνοντας σε ποσοστά περίξ του 51,0% (Campania, Calabria) και του 58,0% (Basilicata). Αντιθέτως, παρατηρούμε τις ελληνικές περιφέρειες και την περιφέρεια της Extremadura να αυξάνουν σημαντικά το ΑΕΠ τους την περίοδο 2000-2009, φτάνοντας ακόμη στο 72,0% (περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας).

Επίσης, αξιοπρόσεκτη είναι η ραγδαία πτώση του ΑΕΠ, που καταγράφεται κυρίως στις ελληνικές περιφέρειες, μετά το 2009, λόγω της εμφάνισης της οικονομικής κρίσης. Συγκεκριμένα, παρατηρούμε ότι η μεγαλύτερη μείωση σημειώθηκε στην περιφέρεια Θεσσαλίας, κατά 29,8%, φτάνοντας το 50,0%, στην περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης κατά 27,0%, φτάνοντας το 41,7% κι εν γένει και στις υπόλοιπες ελληνικές περιφέρειες με ποσοστά πάνω από 20,0%. Αυτή η ένταση της μείωσης του ΑΕΠ δεν είναι όμως όμοια και στις ιταλικές περιφέρειες, όπου θα φτάσει μόλις μέχρι το 12,06%, στις περιφέρειες της Campania και της Calabria, με τις υπόλοιπες περιφέρειες να έχουν απολέσει μικρότερο μέρος του ΑΕΠ τους, ούτε όμως και στην περιφέρεια της Extremadura, όπου θα περιοριστεί στο 9,83%, φτάνοντας στο 55%. Σε αντίθεση με τις άλλες περιφέρειες, οι πορτογαλικές παρουσίασαν «σχεδόν μηδαμινές» απώλειες (μέση μείωση κατά 2,0%) και ορισμένες υπερπόντιες περιφέρειες, όπου κατέγραψαν αύξηση του ΑΕΠ, φτάνοντας ακόμη και σε ποσοστά πάνω από το 60,0% (Guadeloupe, Martinique).

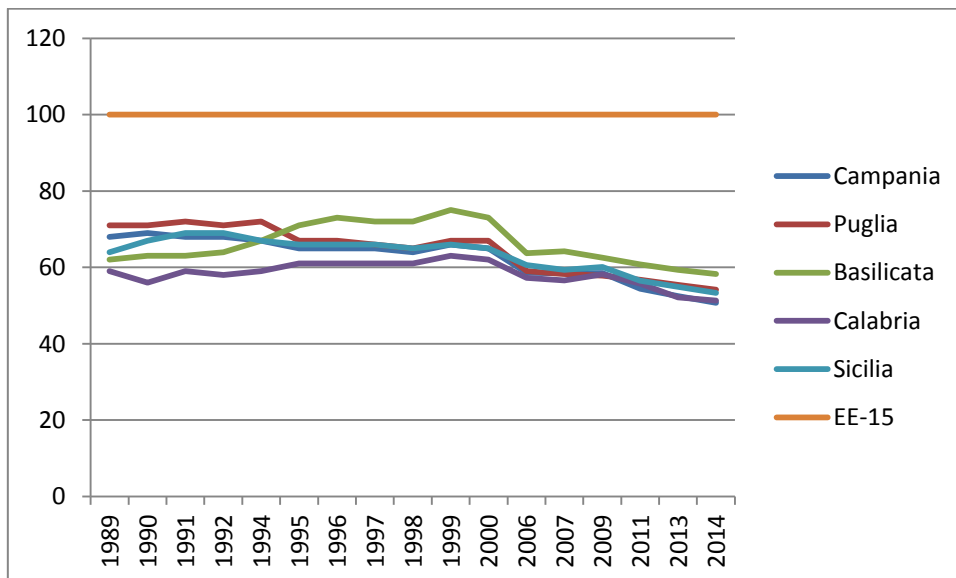
Ωστόσο, θα πρέπει να τονίσουμε ότι το χαμηλότερο ποσοστό του ΑΕΠ διαχρονικά καταγράφεται στην περιφέρεια της Ηπείρου, με ποσοστά κάτω του 50,0%, φτάνοντας στο 2015 το 36,0%. Τέλος, ένα άλλο σημαντικό στοιχείο που προκύπτει από την ανάλυση των στοιχείων, είναι το γεγονός πως το ΑΕΠ όλων των ελληνικών και των ιταλικών περιφερειών έχει επιστρέψει σε επίπεδα προ του 1989.

Διάγραμμα 3: ΑΕΠ – Ελλάδα

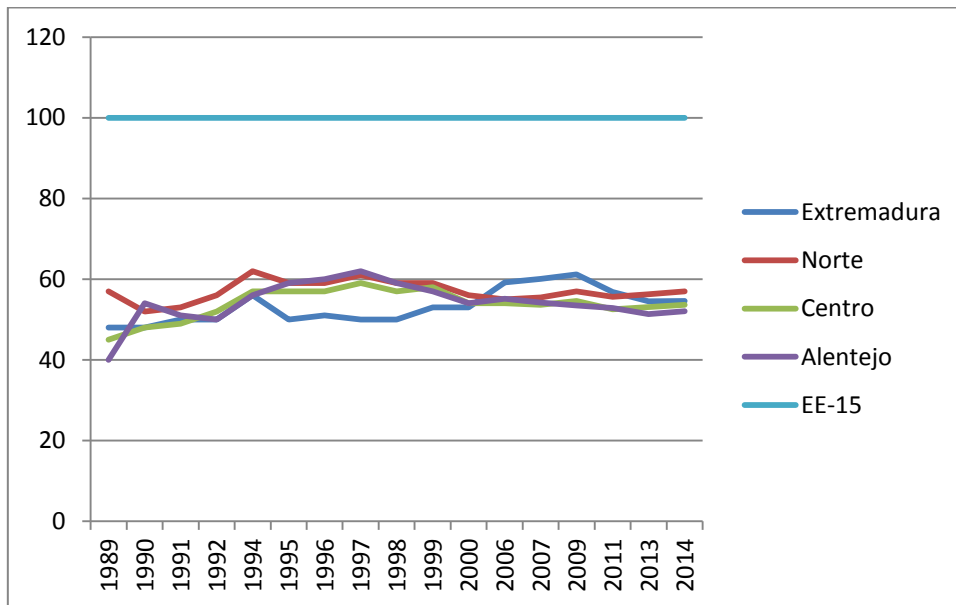
Πηγή: EUROSTAT και ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 4: ΑΕΠ – Ιταλία

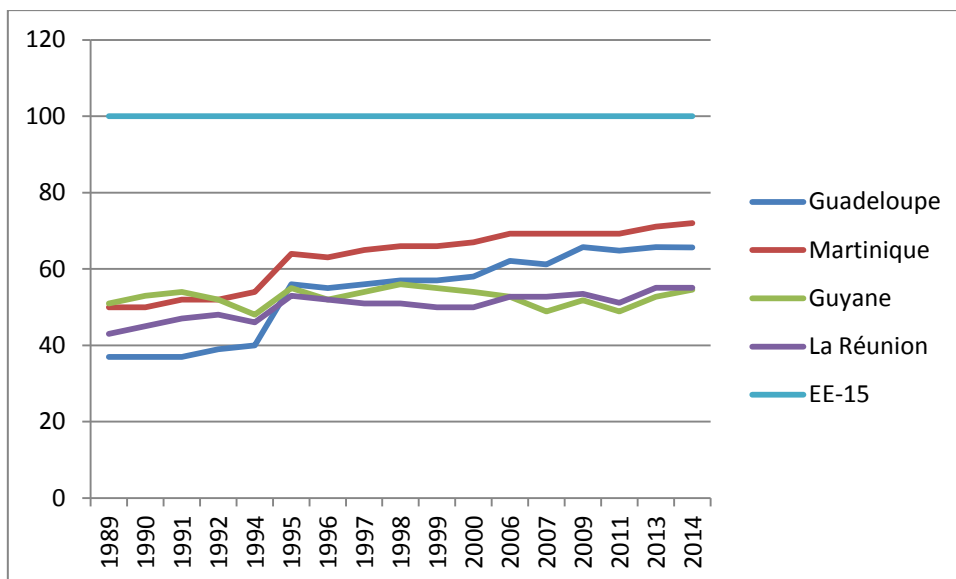
Πηγή: EUROSTAT και ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 5: ΑΕΠ – Ισπανία, Πορτογαλία

Πηγή: EUROSTAT και ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 6: ΑΕΠ – Γαλλία

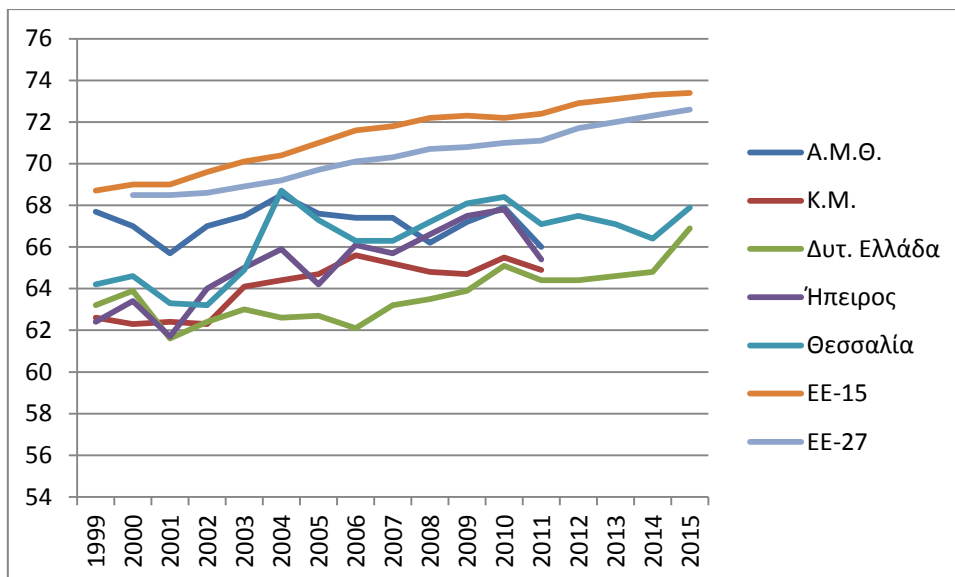

Πηγή: EUROSTAT και ίδια επεξεργασία

Συνεχίζοντας με τα στοιχεία του **οικονομικά ενεργού πληθυσμού ατόμων ηλικίας 15 – 64 ετών**, παρατηρείται αύξηση του ποσοστού του κατά 6,84%, από 68,7% σε 73,4%, σε επίπεδο EE-15 τα έτη 1999-2015. Τα μεγαλύτερα ποσοστά του οικονομικά ενεργού πληθυσμού παρατηρούνται στις περιφέρειες της Πορτογαλίας, στο Centro (από 72,6% σε 74,3%), Alentejo (από 68,7% σε 73,5%) και στο Norte (από 70,9% σε 71,6%). Στον αντίποδα, παρατηρούμε τις ιταλικές περιφέρειες να σημειώνουν πολύ χαμηλά ποσοστά, οι οποίες, ιδίως μετά το 2004, υπέκυψαν σε

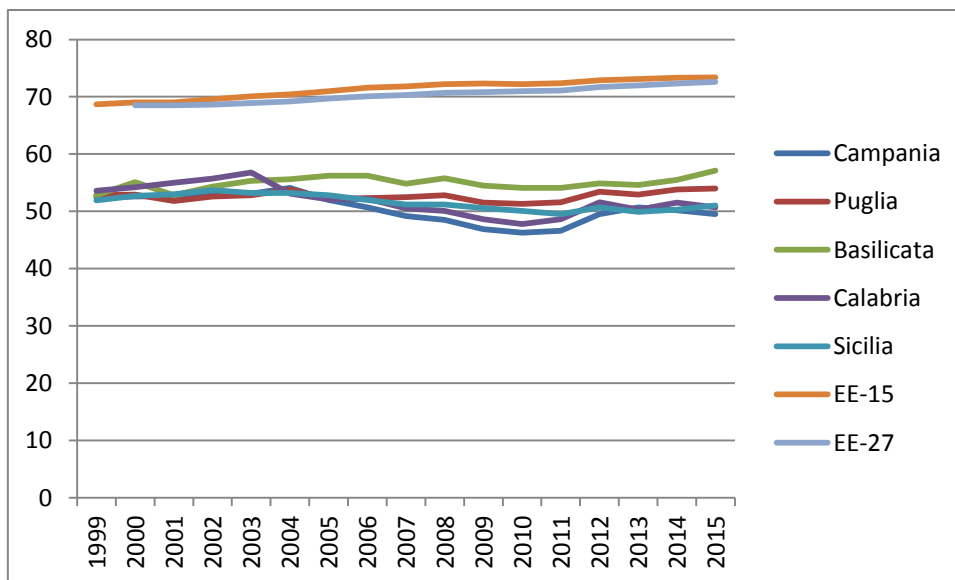
περαιτέρω πτώση. Χαρακτηριστικές είναι οι περιφέρειες της Campania (από 52,4% σε 49,5%), Calabria (από 53,6% σε 50,7%), Sicilia (από 51,9% σε 51,0%), οι οποίες υπολείπονται, κατά περίπου 20%, του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Επίσης, όλες οι ελληνικές περιφέρειες, οι οποίες αν και αρχικά αύξαναν τα ποσοστά τους, την περίοδο 2010-2011 παρουσίασαν μια μικρή κάμψη, η περιφέρεια της Extremadura, καθώς και τα υπερπόντια διαμερίσματα της Γαλλίας εμφανίζουν χαμηλότερα ποσοστά συγκριτικά με την ΕΕ-15.

Διάγραμμα 7: Οικονομικά ενεργός πληθυσμός (άτομα ηλικίας 15-64 ετών) – Ελλάδα

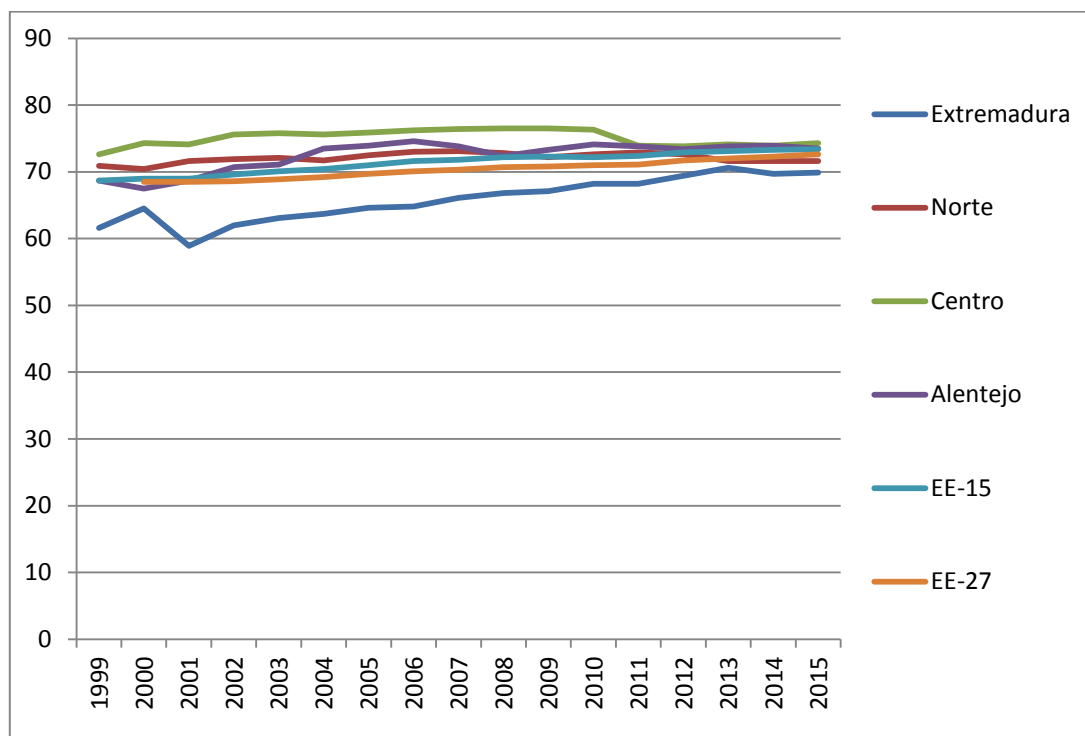
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 8: Οικονομικά ενεργός πληθυσμός (άτομα ηλικίας 15-64 ετών) – Ιταλία

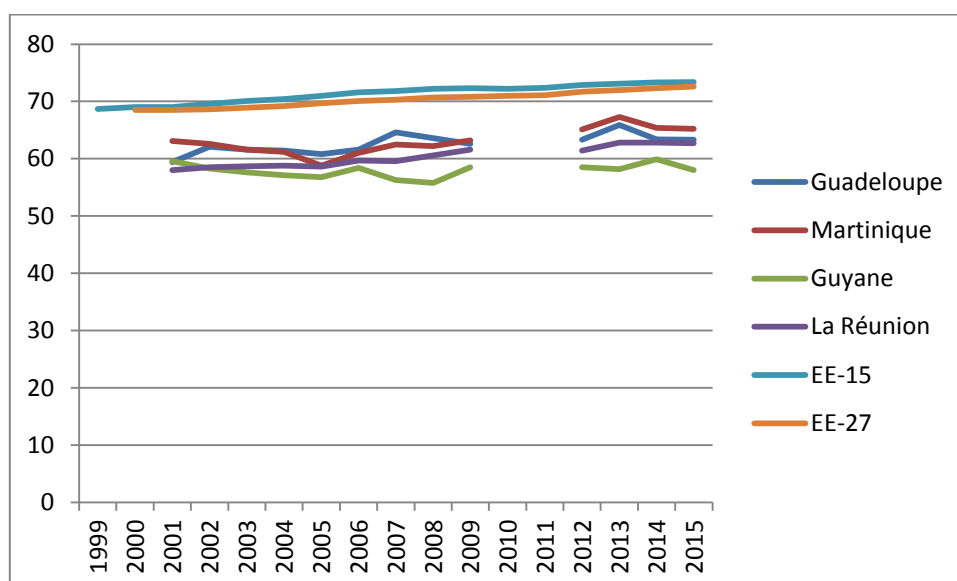
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 9: Οικονομικά ενεργός πληθυσμός (άτομα ηλικίας 15-64 ετών) – Ισπανία, Πορτογαλία

Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 10: Οικονομικά ενεργός πληθυσμός (άτομα ηλικίας 15-64 ετών) – Γαλλία

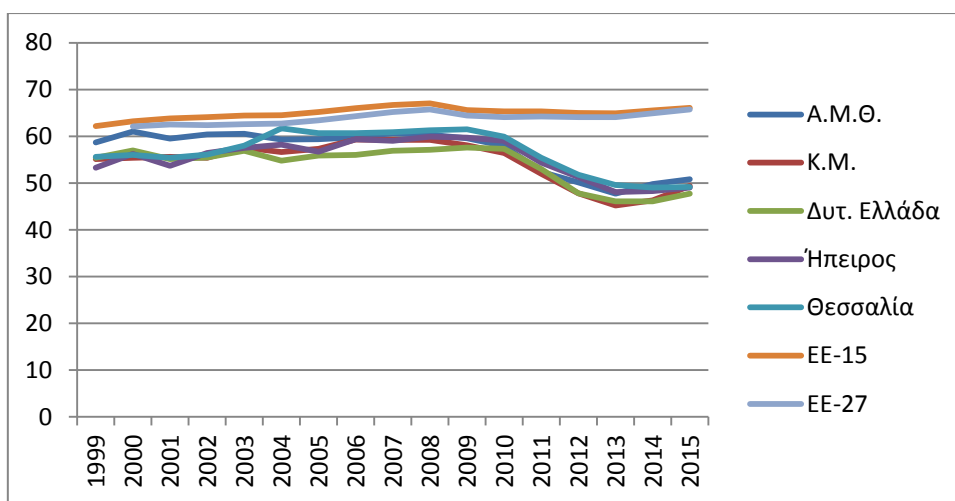

Πηγή: EUROSTAT

Συνεχίζοντας με τον τομέα της **συνολικής απασχόλησης** παρατηρούμε πως σε επίπεδο EE-15 και EE-27 παρουσιάζει μια διαχρονική και συνάμα σταδιακή τάση αύξησης μέχρι το 2008, αγγίζοντας το 67,0% και 65,7% αντίστοιχα, ακολουθούμενη, όμως, από ήπια πτώση μέχρι το 2013, φτάνοντας το 64,1% (EE-15) και το 64,9% (EE-27), οπότε και θα γνωρίσει τα πρώτα σημάδια σημαντικής ανάκαμψης. Σε περιφερειακό επίπεδο, παρατηρείται όμοια περίπου τάση. Αρχικά, όλες οι ιταλικές περιφέρειες εμφάνιζαν τα χαμηλότερα ποσοστά απασχόλησης, καθώς υπολείπονταν, του ευρωπαϊκού μέσου όρου κατά περίπου 30,0%, καθώς τα ποσοστά τους μετά βίας άγγιζαν το 45,0%, με «χειρότερες» περιφέρειες να εμφανίζονται η Calabria με

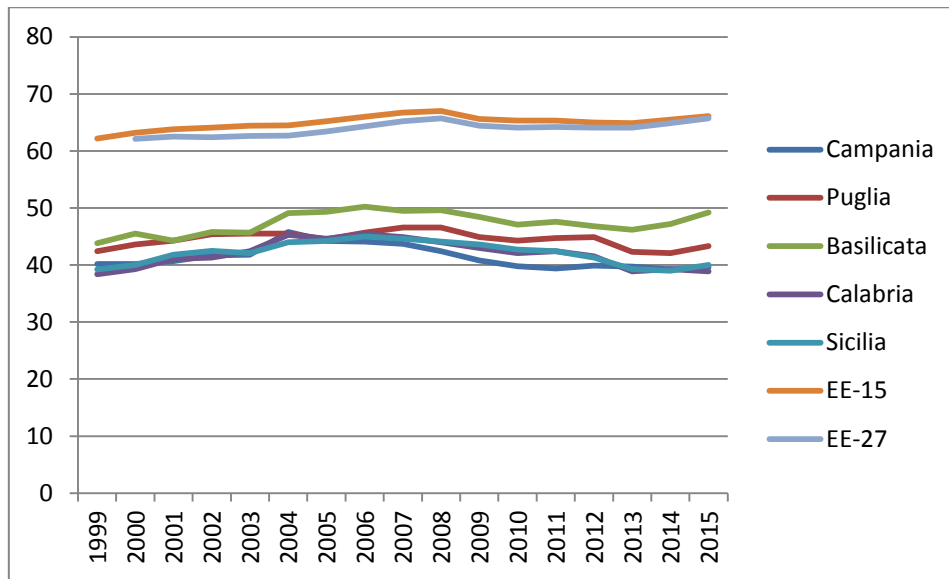
ποσοστά 38,9%.και η Campania με 39,6% το 2015. Τις ιταλικές περιφέρειες ακολουθούν οι ελληνικές και η Extremadura, όπου κατά μέσο όρο τα ποσοστά απασχόλησης κυμαίνονται κοντά στο 59,0% το 2008, με καλύτερη περιφέρεια να θεωρείται η Θεσσαλία, η οποία το 2008 άγγιξε το 61,5%. Καλύτερη είναι η κατάσταση, με υψηλότερα ποσοστά απασχόλησης, στις πορτογαλικές περιφέρειες, οι οποίες συμβαδίζουν με τη μέση απασχόληση σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ενώ η περιφέρεια Centro παρουσιάζει υψηλότερα ποσοστά από την ΕΕ. Ωστόσο, σε αυτό το σημείο αξίζει να παρουσιάσουμε την πορεία της απασχόλησης κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης. Συγκεκριμένα, ως συνέχεια των ανωτέρω, η ΕΕ-15 και ΕΕ-27 γνώρισαν μια μικρή ύφεση της τάξης του 3,0% περίπου, καθώς, στη μεν πρώτη, η απασχόληση μειώθηκε από το 67,0% το 2008 στο 64,9% το 2013 και στη δε δεύτερη από το 67,0% στο 64,9% το ίδιο έτος. Όμως, η μείωση αυτή δεν είναι ίδια σε όλες τις περιφέρειες. Οι περιφέρειες της Ελλάδας και της Ισπανίας γνώρισαν μείωση κοντά στο 20,0%, με τη μεγαλύτερη να σημειώνεται στην Κεντρική Μακεδονία, όπου από το 59,2% το 2008 «κατέληξε» στο 45,2% το 2013. Πιο ήπια ήταν η μείωση στις πορτογαλικές περιφέρειες (μέση μείωση κοντά στο 10,5%), ενώ ίδια είναι περίπου η εικόνα στις ιταλικές περιφέρειες, οι οποίες, όμως, απέχουν πάρα πολύ από το κοινοτικό μέσο όρο, καθώς ενδεικτική είναι η κατάσταση στην Calabria και τη Sicilia, όπου η απασχόληση έφτασε το 38,9% και 39,3% το 2013. Σε γενικές γραμμές, πρέπει να αναφέρουμε πως ενώ σε ευρωπαϊκό επίπεδο, την περίοδο 1999 – 2015, το ποσοστό απασχόλησης αυξήθηκε περίπου 6,0%, την ίδια στιγμή που οι ελληνικές περιφέρειες μείωσαν τα ποσοστά τους περίπου κατά 10,0% και οι πορτογαλικές κατά 8,0%, επιτείνοντας με αυτό τον τρόπο τις ανισότητες σε διαπεριφερειακό επίπεδο.

Διάγραμμα 11: Συνολική Απασχόληση (ατόμων ηλικίας 15 – 64 ετών) – Ελλάδα

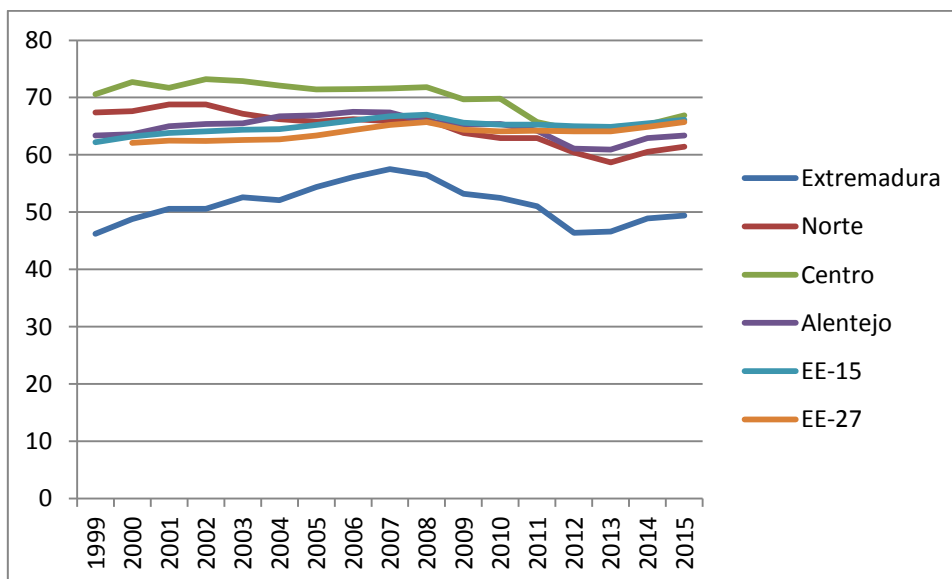
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 12: Συνολική Απασχόληση (ατόμων ηλικίας 15 – 64 ετών) – Ιταλία

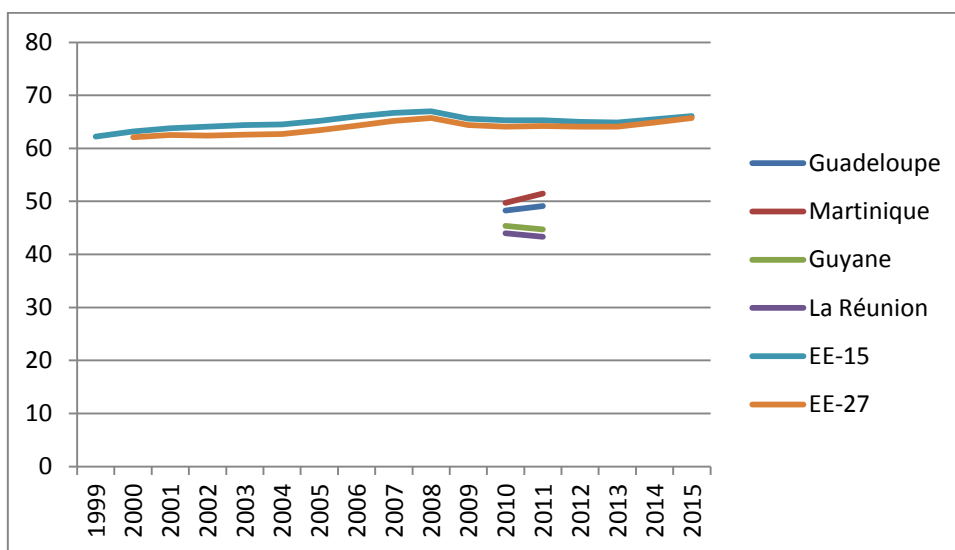
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 13: Συνολική Απασχόληση (ατόμων ηλικίας 15 – 64 ετών) – Ισπανία, Πορτογαλία

Πηγή: EUROSTAT

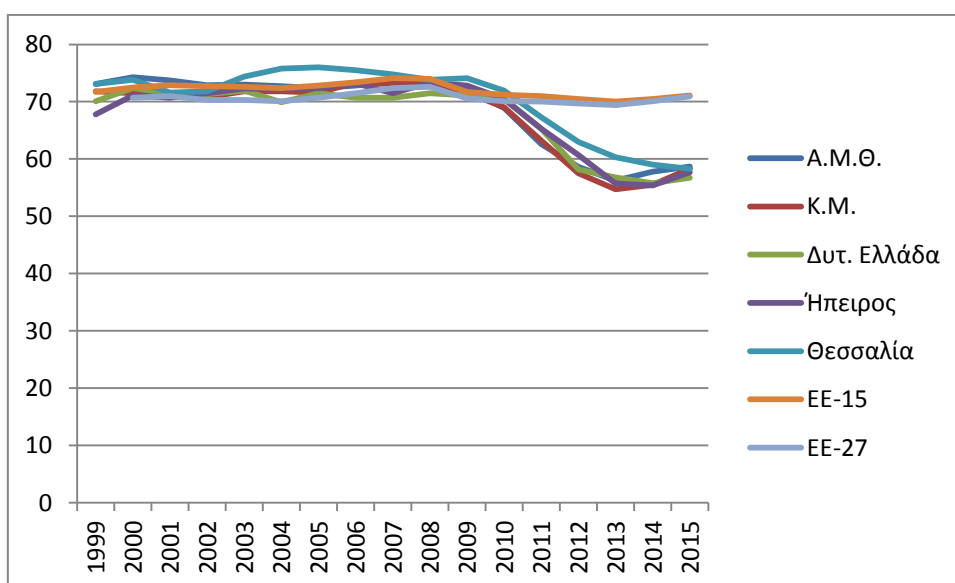
Διάγραμμα 14: Συνολική Απασχόληση (ατόμων ηλικίας 15 – 64 ετών) – Γαλλία

Πηγή: EUROSTAT

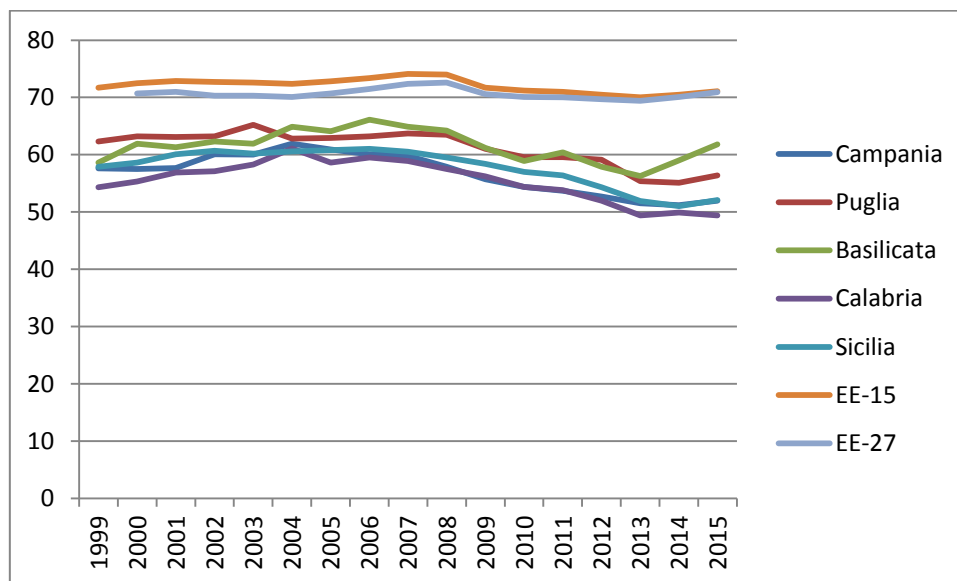
Αντίστοιχη είναι η πορεία της **απασχόλησης κατά φύλο** τόσο σε ευρωπαϊκό επίπεδο όσο και σε περιφερειακό. Το σημαντικότερο δεδομένο που πηγάζει από τα στατιστικά στοιχεία των περιφερειών είναι το γεγονός πως η αντρική απασχόληση υπερಿಸχεί σημαντικά της γυναικείας σε όλα τα επίπεδα. Συγκεκριμένα, στις ιταλικές και τις ελληνικές περιφέρειες η αντρική απασχόληση απέχει περίπου τριάντα ποσοστιαίες μονάδες. Από την άλλη πλευρά, η σημαντική πτώση της αντρικής απασχόλησης τα χρόνια της κρίσης, την επαναφέρουν σε ποσοστά χαμηλότερα από το 1999, πράμα που αποτυπώνεται εμφανώς και στα αντίστοιχα ποσοστά της συνολικής απασχόλησης. Κλείνοντας πρέπει να τονιστεί ότι την περίοδο 1999 – 2015, η γυναικεία απασχόληση σε όλες τις ιταλικές περιφέρειες «έτρεξε» με υψηλότερο ρυθμό από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, χωρίς, όμως, να μπορέσει να υπερβεί το ήμισυ του ευρωπαϊκού ποσοστού, καθώς οι περιφέρειες Campania, Puglia, Calabria και Sicilia άγγιξαν το 2015 το 27,4%, 30,5%, 28,6% και το 28,1% αντιστοίχως, την ίδια ώρα που στην ΕΕ-15 άγγιξε το 61,2% και στην ΕΕ-27 το 60,4%.

Διάγραμμα 15: Απασχόληση ανδρών (ατόμων ηλικίας 15 – 64 ετών) – Ελλάδα

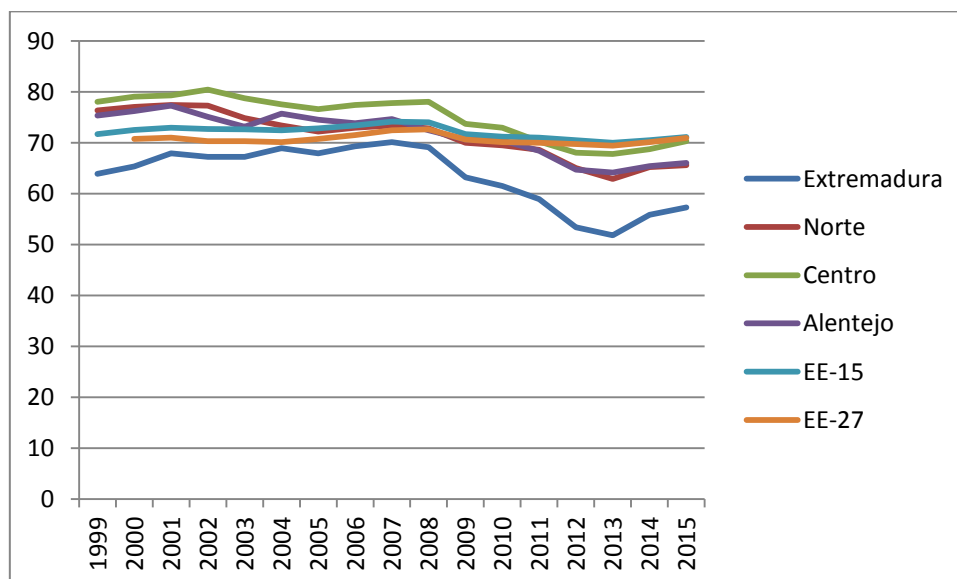
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 16: Απασχόληση ανδρών (ατόμων ηλικίας 15 – 64 ετών) – Ιταλία

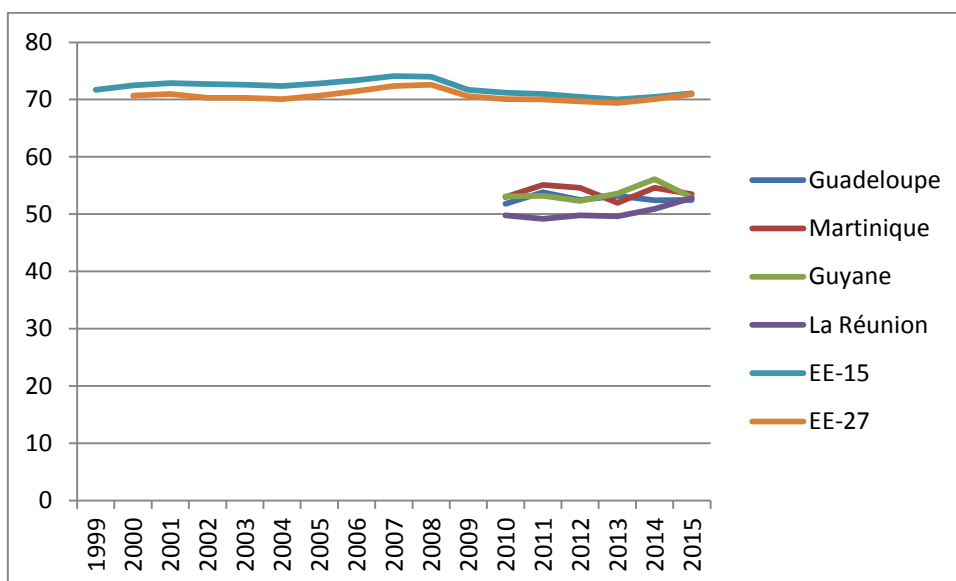
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 17: Απασχόληση ανδρών (ατόμων ηλικίας 15 – 64 ετών) – Ισπανία, Πορτογαλία

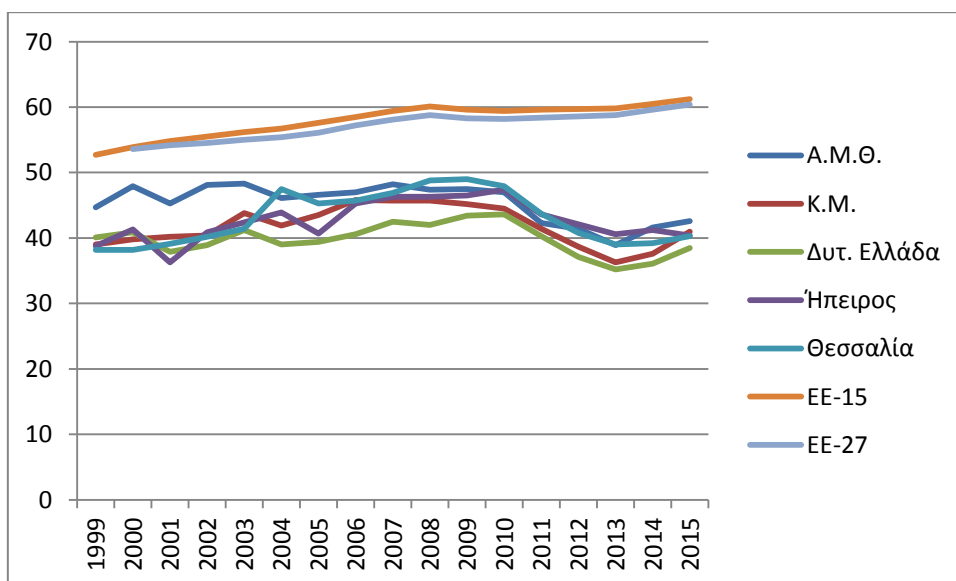
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 18: Απασχόληση ανδρών (ατόμων ηλικίας 15 – 64 ετών) – Γαλλία

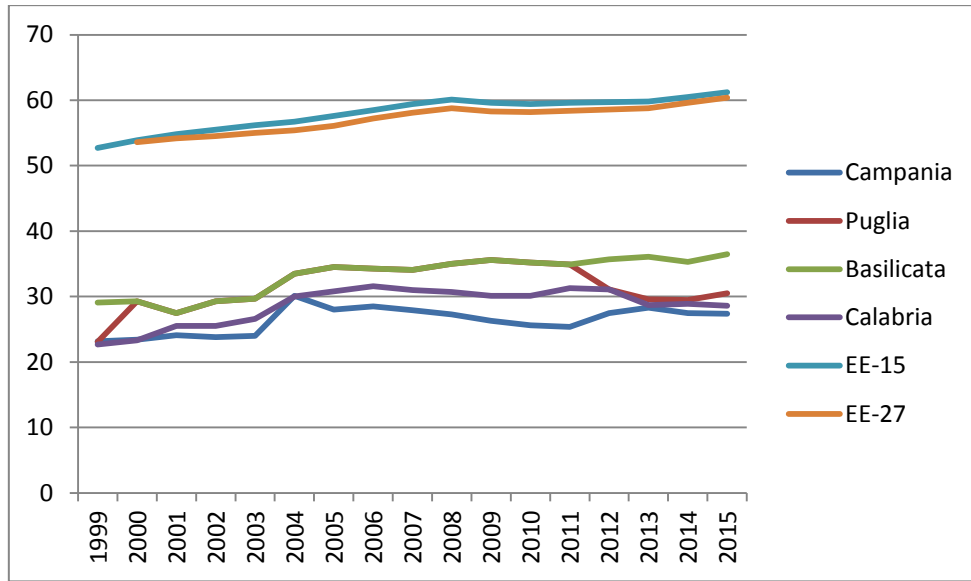
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 19: Απασχόληση γυναικών (ατόμων ηλικίας 15 – 64 ετών) – Ελλάδα

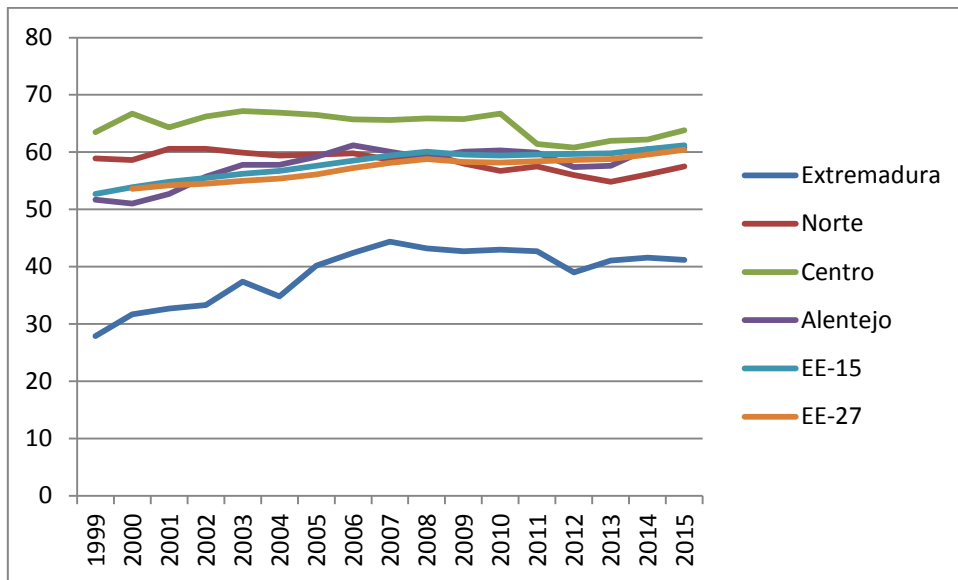
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 20: Απασχόληση γυναικών (ατόμων ηλικίας 15 – 64 ετών) – Ιταλία

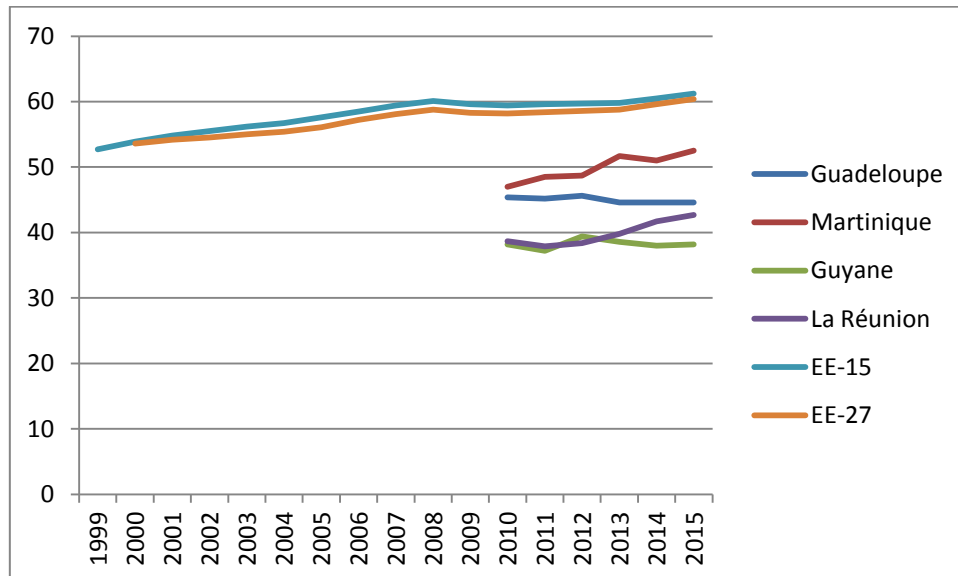
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 21: Απασχόληση γυναικών (ατόμων ηλικίας 15 – 64 ετών) - Ισπανία, Πορτογαλία

Πηγή: EUROSTAT

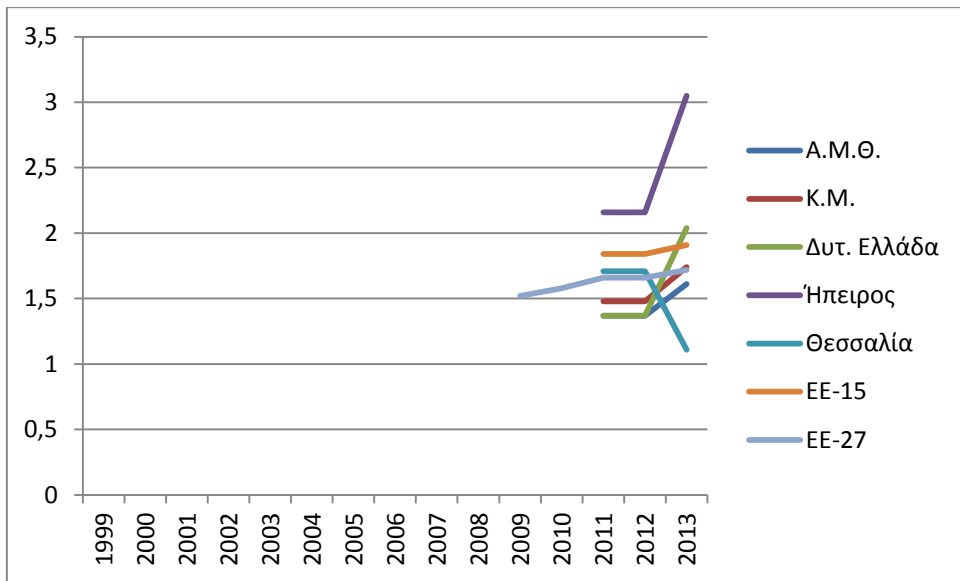
Διάγραμμα 22: Απασχόληση γυναικών (ατόμων ηλικίας 15 – 64 ετών) - Γαλλία

Πηγή: EUROSTAT

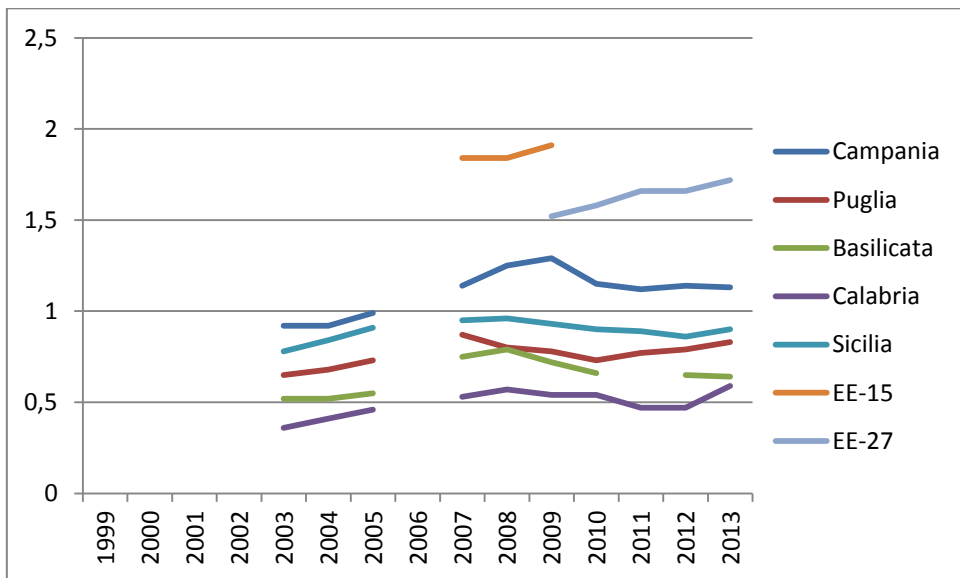
Επίσης, θα εστιάσουμε στο **ποσοστό των ατόμων που εργάζονται στους τομείς της έρευνας και της ανάπτυξης**, αναφορικά με το ποσοστό του ενεργού πληθυσμού. Σε επίπεδο EE-15, το ποσοστό είναι διαχρονικά κατά τι υψηλότερο από την EE-27. Συγκεκριμένα, το 2013 αγγίζει το 1,91%, την ίδια στιγμή που οι περιφέρειες της Ηπείρου και της Δυτικής Ελλάδας εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά, στο 3,05% και το 2,04% αντίστοιχως. Από την άλλη πλευρά, σε γενικές γραμμές, όλες οι περιφέρειες παρουσίαζαν παρόμοια – χαμηλά - ποσοστά, με σημαντική, όμως, αύξηση να παρατηρείται στις περιφέρειες Norte και Centro με το πέρας των ετών, φτάνοντας το 1,68% και το 1,52% αντίστοιχα, καταφέροντας με αυτό τον τρόπο να τριπλασιάσουν τα ποσοστά τους και σε συνδυασμό με την Κεντρική Μακεδονία (1,74%) και την Ανατολική Μακεδονία – Θράκη (1,61%) να προσεγγίσουν εν μέρει το ευρωπαϊκό ποσοστό. Τέλος, από τις ιταλικές περιφέρειες, τα καλύτερα ποσοστά εμφανίζει η Campania (1,13%), η οποία αυξάνει με πιο γοργό ρυθμό από τις υπόλοιπες τα ποσοστά της και ταυτόχρονα, παρουσιάζει σχεδόν διπλάσια ποσοστά από την Calabria (0,59%).

Διάγραμμα 23: Ποσοστό των ατόμων που εργάζονται στους τομείς της έρευνας και της ανάπτυξης – Ελλάδα

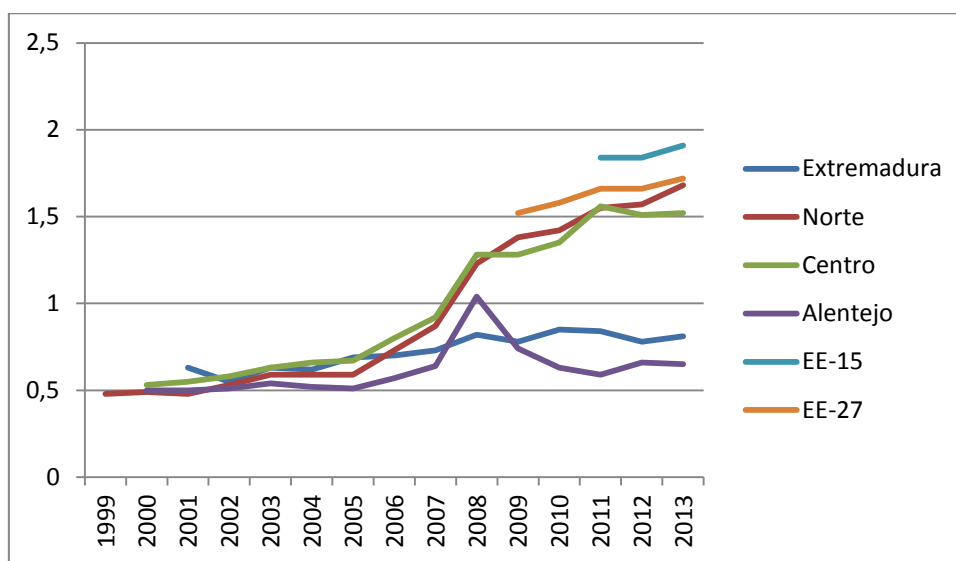
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 24: Ποσοστό των ατόμων που εργάζονται στους τομείς της έρευνας και της ανάπτυξης – Ιταλία

Πηγή: EUROSTAT

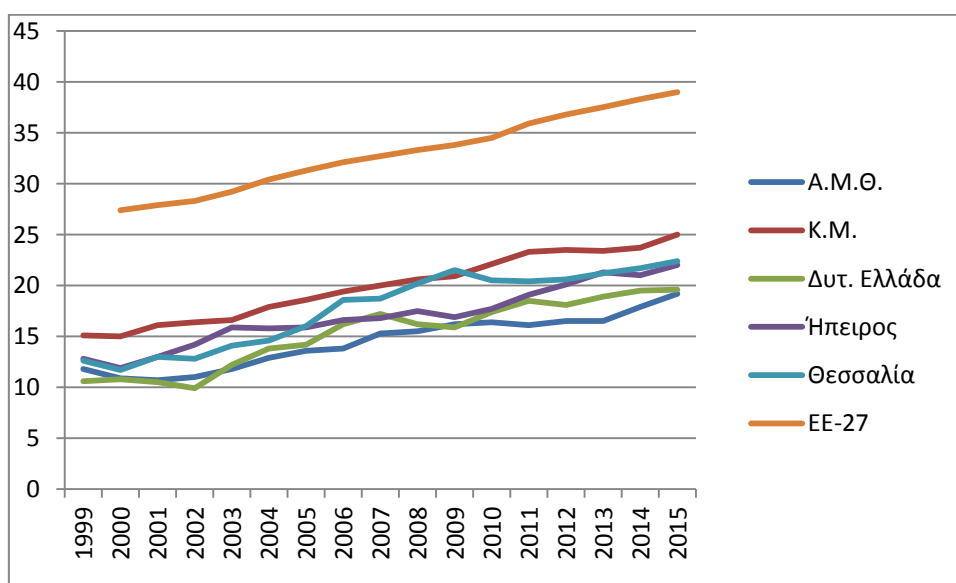
Διάγραμμα 25: Ποσοστό των ατόμων που εργάζονται στους τομείς της έρευνας και της ανάπτυξης – Ισπανία, Πορτογαλία

Πηγή: EUROSTAT

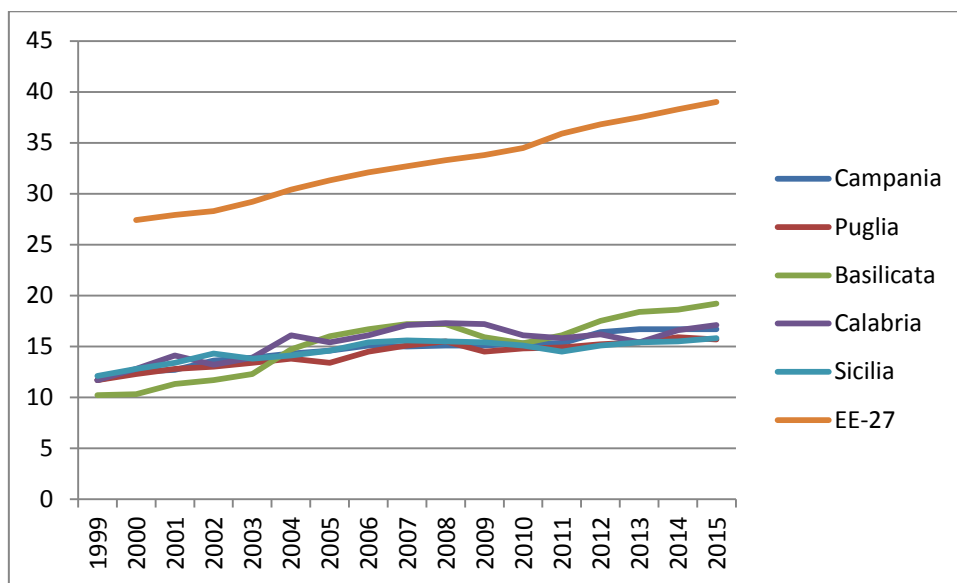
Τέλος, σχετικά με το ποσοστό των ατόμων, που είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και εργάζονται στον τομέα της τεχνολογίας και της επιστήμης, τα μεγαλύτερο ποσοστό (ως προς τον συνολικό πληθυσμό) σημειώνεται το 2015, στην περιφέρεια της Extremadura, με ποσοστό περίξ του 24,0%, το οποίο, όμως, απέχει αρκετά από το ευρωπαϊκό μέσο ποσοστό του 39,0%. Λίγο πιο κάτω βρίσκονται οι πορτογαλικές περιφέρειες, οι οποίες αν και ξεκίνησαν με τη «χειρότερη αναλογία» (με ποσοστά κάτω του 9,0%), με το πέρας των ετών και με την εκρηκτική άνοδο που κατέγραψαν (πάνω από 140,0%), «ισοφάρισαν» τις ελληνικές περιφέρειες, καταγράφοντας ποσοστά γύρω στο 20.0% με 22,0%, απέχοντας παρ' όλα αυτά σχεδόν 50,0% του κοινοτικού επιπέδου. Κλείνοντας, βλέπουμε πως στις ιταλικές περιφέρειες καταγράφονται τα πιο χαμηλά ποσοστά, αφού σε καμία περιφέρεια δεν σημειώνεται ποσοστό πάνω από το 20,0%.

Διάγραμμα 26: Ποσοστό ατόμων αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που απασχολούνται στον τομέα των επιστημών και τεχνολογιών (ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού) – Ελλάδα

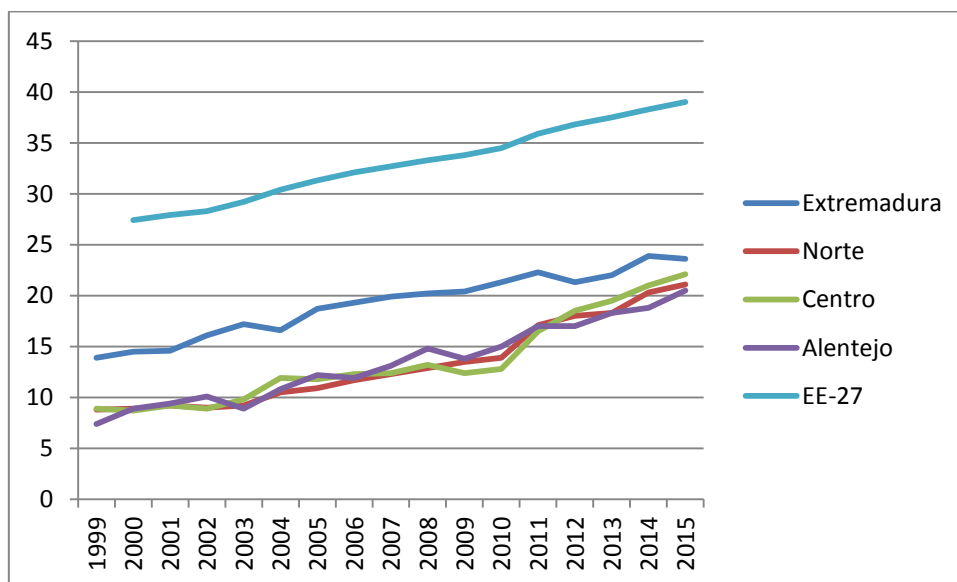
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 27: Ποσοστό ατόμων αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που απασχολούνται στον τομέα των επιστημών και τεχνολογιών (ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού) - Ιταλία

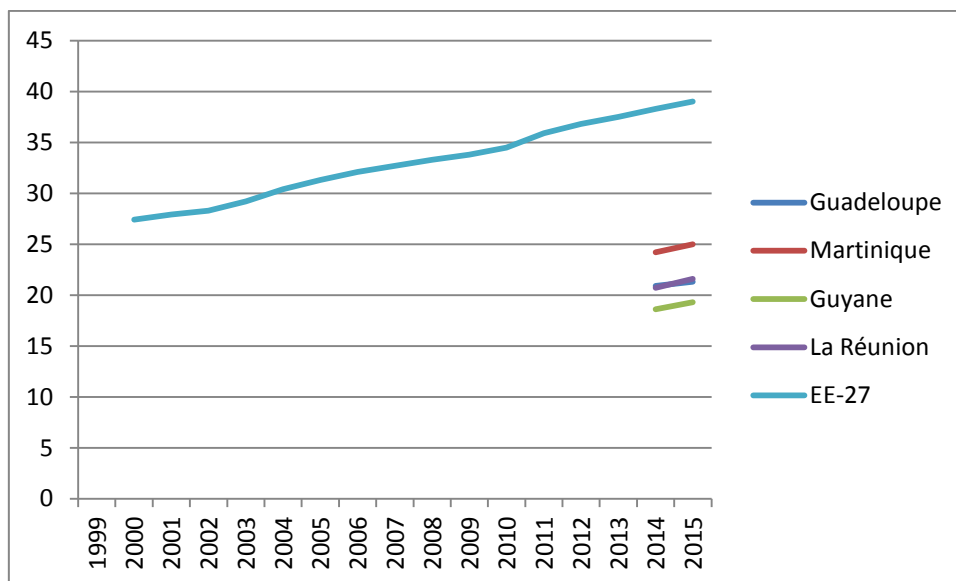
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 28: Ποσοστό ατόμων αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που απασχολούνται στον τομέα των επιστημών και τεχνολογιών (ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού) – Ισπανία, Πορτογαλία

Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 29: Ποσοστό ατόμων αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που απασχολούνται στον τομέα των επιστημών και τεχνολογιών (ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού) - Γαλλία

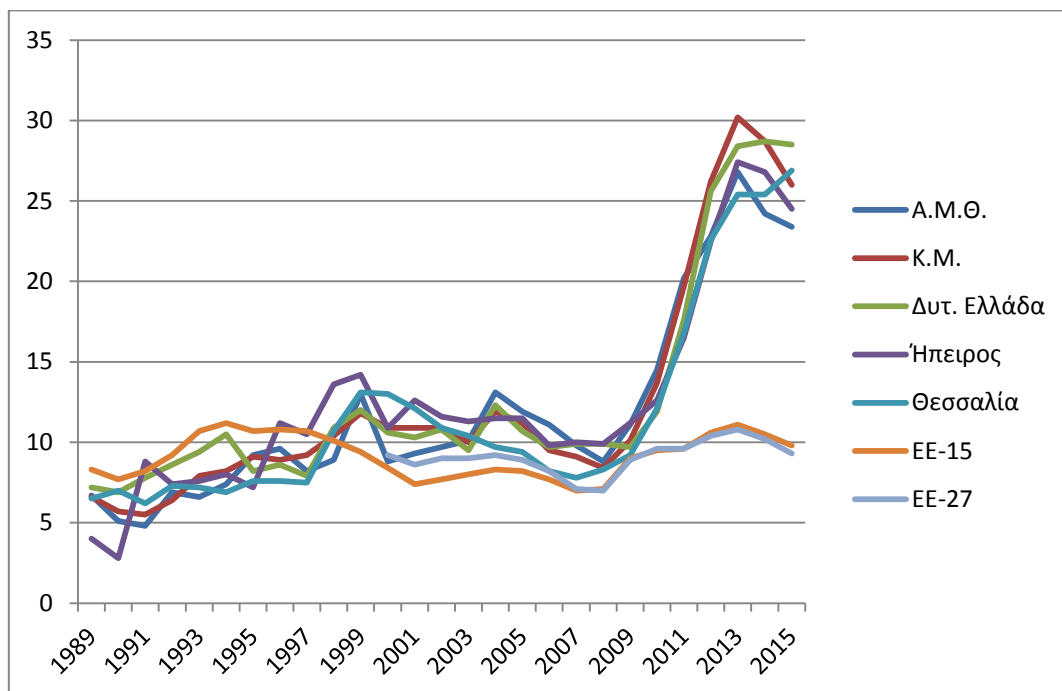
Πηγή: EUROSTAT

Περνώντας τώρα στον **τομέα της ανεργίας**, παρατηρούμε την σταδιακή αύξηση που σημειώθηκε σε επίπεδο EE-15 από το 1989 (8,3%) μέχρι το 1994 (11,2%), την σταδιακή αποκλιμάκωση της μέχρι το 2007, φτάνοντας στο 7,0%, και την μετέπειτα αύξησή της στο 9,8% το 2015. Σε περιφερειακό επίπεδο, βλέπουμε όλες τις ελληνικές περιφέρειες, μέχρι το 1994, να σημειώνουν καλύτερα ποσοστά από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, όπως επίσης και οι περιφέρειες του Centro και του Alentejo, οι οποίες καταγράφουν τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας από τις εξεταζόμενες περιφέρειες. Αντιθέτως, η περιφέρεια της Extremadura, σημειώνει σταθερή αύξηση της ανεργίας, με το ποσοστό της να αγγίζει το 32,3%. Επιπλέον, τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας την περίοδο 1994 - 2003 σημειώνονται σε όλες τις ιταλικές περιφέρειες, οι οποίες, σε κάποιες περιπτώσεις (όπως είναι η περιφέρεια της Calabria με 25,0% το 2003) αγγίζουν τα διπλάσια και τα τετραπλάσια ποσοστά από τις ελληνικές και τις πορτογαλικές περιφέρειες αντιστοίχως, ξεπερνώντας ακόμη και την περιφέρεια της Extremadura, η οποία κατάφερε να την μειώσει αισθητά, αγγίζοντας το 16,5%. Επίσης, παρά τη μείωση της ανεργίας που συντελέστηκε τα έτη 2004 - 2007 στις ιταλικές, τις ελληνικές περιφέρειες και την περιφέρεια της Extremadura, δεν παρατηρείται η ίδια εικόνα στις πορτογαλικές περιφέρειες, οι οποίες συνεχίζουν να αυξάνουν τα ποσοστά τους, φτάνοντας ακόμη και στο 9,3% στην περιφέρεια του Centro, ποσοστό δηλαδή κατά τι υψηλότερο από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο εκείνης της περιόδου (EE-15=7,0%). Παρ' όλα αυτά, τα έτη που ακολούθησαν, η ανεργία εκτινάχθηκε σε όλες τις ελληνικές περιφέρειες με ποσοστά αύξησης πάνω από το 60,0%, φτάνοντας συγκεκριμένα στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας στο 28,5% το 2015, καταγράφοντας αύξηση της τάξης του 139,49%. Την ίδια χρονική περίοδο, όμως, η αύξηση στις ιταλικές περιφέρειες ήταν μικρότερη, με εξαίρεση την περιφέρεια της Calabria, όπου αυξήθηκε κατά 92,43%, φτάνοντας στο 22,9% το 2015, ενώ στις πορτογαλικές περιφέρειες παρουσιάστηκε ήπια αύξηση, που δεν ξεπέρασε το 21,05%, σε αντίθεση με την αύξηση που σημειώθηκε σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η οποία ήταν μόλις 3,15%.

Για μια πιο σφαιρική εικόνα της πορείας της ανεργίας όλα αυτά τα έτη, παρατηρούμε πως σε επίπεδο EE-15, αυξήθηκε κατά 18,07%, από το 8,3% το 1989

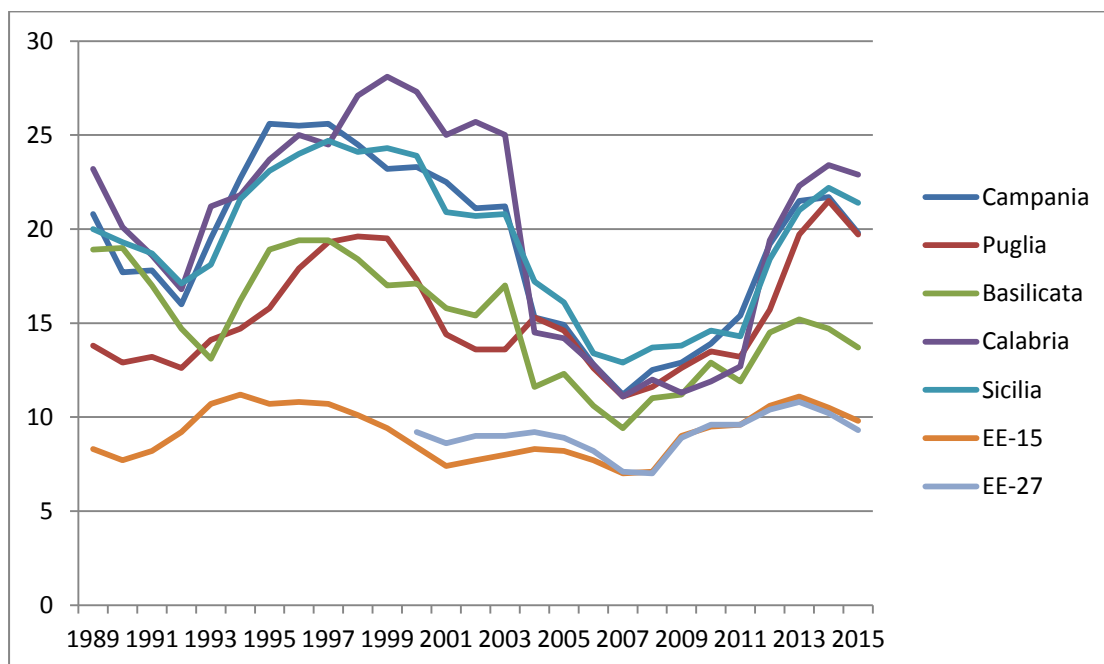
στο 9,8% το 2015. Εντυπωσιακή είναι επίσης η αύξησή της στις ελληνικές περιφέρειες, με ποσοστά άνω του 200,0%, στην περιφέρεια του Centro κατά 217,24%, Norte κατά 372,41% και Alentejo κατά 14,65% (οι οποίες πορτογαλικές περιφέρειες θα έχουν και τα μικρότερα ποσοστά ανεργίας από τις υπόλοιπες περιφέρειες) και στην περιφέρεια της Extremadura κατά 26,52%, φτάνοντας στο 29,1% το 2015, που θα αποτελέσει και το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας από όλες τις περιφέρειες (ακολουθούμενη από τις ελληνικές περιφέρειες), σε αντίθεση με τις περιφέρειες της Basilicata, Campania και Calabria, όπου καταγράφηκε μείωση κατά 26,73%, 4,80% και 1,29% αντιστοίχως, παρουσιάζοντας καλύτερα ποσοστά από τις προαναφερθείσες περιφέρειες.

Διάγραμμα 30: Συνολική Ανεργία – Ελλάδα

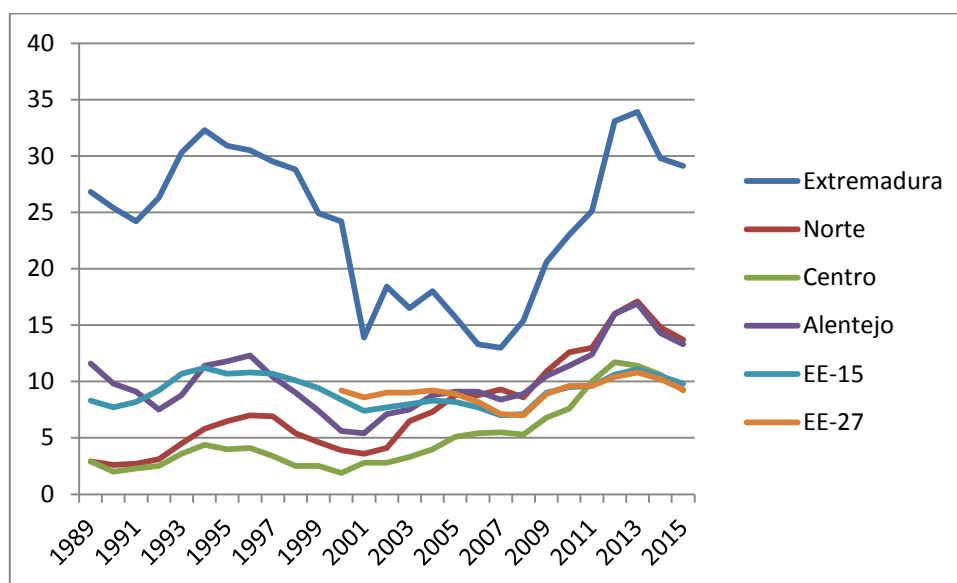
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 31: Συνολική Ανεργία – Ιταλία

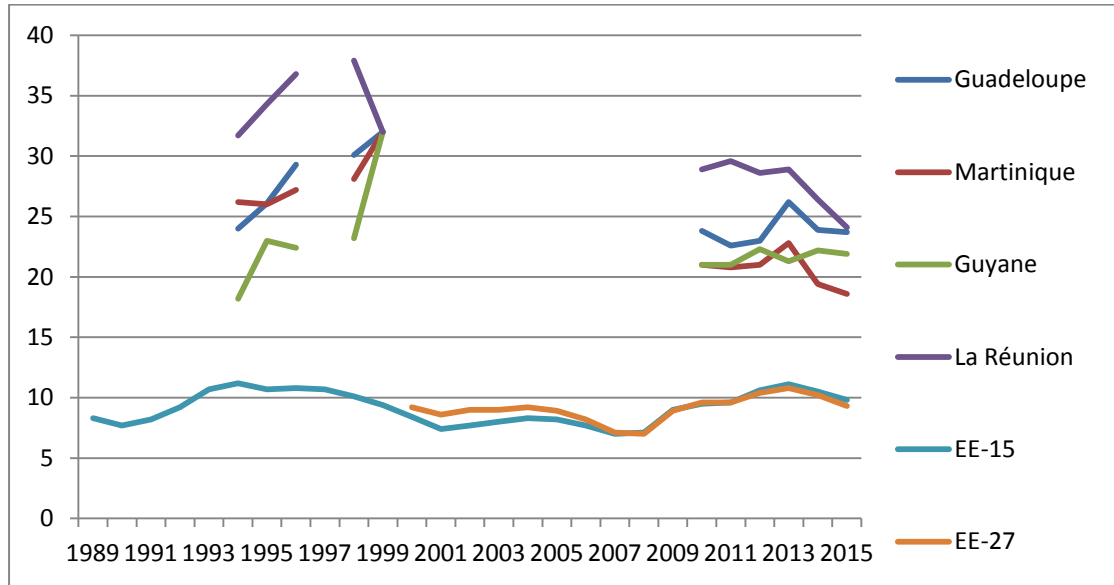
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 32: Συνολική Ανεργία – Ισπανία, Πορτογαλία

Πηγή: EUROSTAT

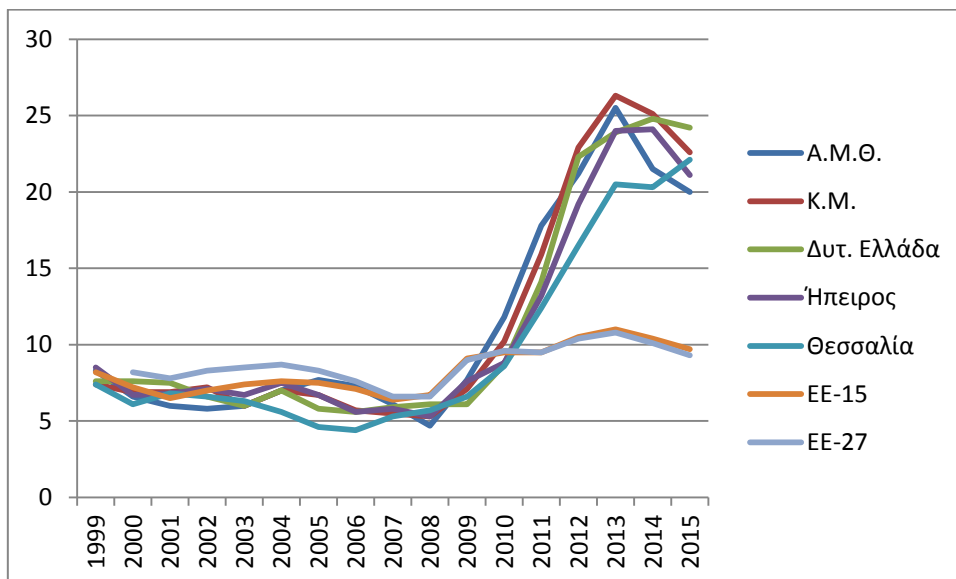
Διάγραμμα 33: Συνολική Ανεργία – Γαλλία

Πηγή: EUROSTAT

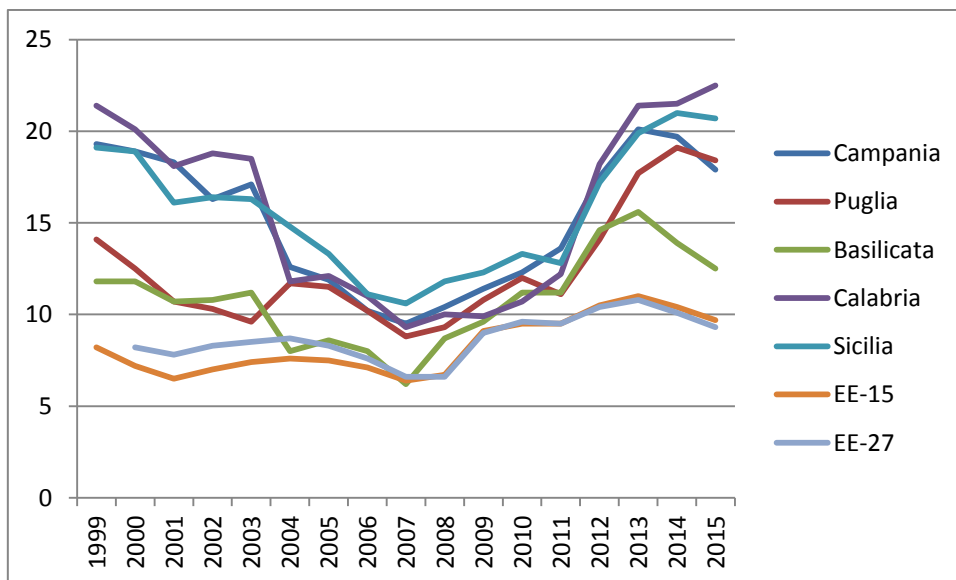
Ωστόσο, σε αυτό το σημείο θα πρέπει να εξετάσουμε την διάρθρωση της ανεργίας κατά φύλο και κατά ηλικία. Αρχικά, **η ανεργία, που παρατηρείται στους άνδρες**, είναι μικρότερη από την αντίστοιχη των γυναικών σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Συγκεκριμένα, σε επίπεδο EE-15, η ανεργία παρουσίασε αύξηση 18,29%, φτάνοντας στο 9,7% το 2015, σε αντίθεση με την EE-27, όπου η αύξηση της ανεργίας άγγιξε το 13,41%, φτάνοντας στο 9,3% την ίδια χρονική περίοδο. Και στις δύο περιπτώσεις, η ανεργία έβαινε μειούμενη μέχρι το 2008 και μετά αυξήθηκε σημαντικά έως το 2013, κυρίως, λόγω της δημοσιονομικής κρίσης, όπως είπαμε και πρωτύτερα. Αρχικά, θα πρέπει να τονίσουμε, ότι καλύτερα ποσοστά (από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο) εμφανίζονταν στις πορτογαλικές περιφέρειες - κυρίως στο Centro – οι οποίες, όμως, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες εξεταζόμενες περιφέρειες αύξαναν τα ποσοστά τους κάθε χρόνο. Κατά την χρονική περίοδο 1999-2015, ενώ σε αρχικό στάδιο τα ποσοστά ανεργίας είναι χαμηλά στις ελληνικές περιφέρειες, ωστόσο, με το πέρας των ετών, παρουσίασαν σημαντική αύξηση (ξεπερνώντας τα ποσοστά των ιταλικών περιφερειών), φτάνοντας σε υπερδιπλάσια ποσοστά του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Επίσης, ιδιαίτερη βαρύτητα θα πρέπει να δοθεί και στην ανάλυση της ανεργίας την χρονική περίοδο 2008-2013. Ενώ τη συγκεκριμένη περίοδο, η ανεργία σε επίπεδο EE-15 αυξήθηκε κατά 64,17% (από 6,7% σε 11,00%) και σε επίπεδο EE-27 κατά 63,63% (από 6,6% σε 10,8%), υπάρχουν, πρωτίστως, οι ελληνικές περιφέρειες και η Extremadura και δευτερευόντως οι πορτογαλικές και οι ιταλικές περιφέρειες που αύξησαν τα ποσοστά τους με πιο ραγδαίο τρόπο. Ειδικότερα, η ανεργία στην περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης αυξήθηκε κατά 442,55% (από 4,7% σε 25,5%), Κεντρικής Μακεδονίας κατά 396,22% (από 5,3% σε 26,3%), Ηπείρου κατά 352,83% (από 5,3% σε 24,0%) Δυτικής Ελλάδας κατά 291,80% (από 6,1% σε 23,9%), Θεσσαλίας κατά 259,64% (από 5,7 σε 20,5%), Extremadura κατά 190,99% (από 11,1% σε 32,3%), Norte κατά 121,62% (από 7,4% σε 16,4%), Centro κατά 184,61% (από 3,9% σε 11,1%), Alentejo κατά 137,87% (από 6,6% σε 15,7%) και Calabria κατά 114,0% (από 10,0% σε 21,1%). Με βάση τα ανωτέρω, ενώ μέχρι το 2008, όλες οι περιφέρειες παρουσίαζαν ενεργά σημάδια μείωσης της ανεργίας τους, μετά τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, οι προσπάθειες σύγκλισης εξανεμίστηκαν και σε κάποιες περιφέρειες, ιδίως ελληνικές, παρατηρήθηκε μεγάλη διεύρυνση του χάσματος.

Διάγραμμα 34: Ανεργία ανδρών – Ελλάδα

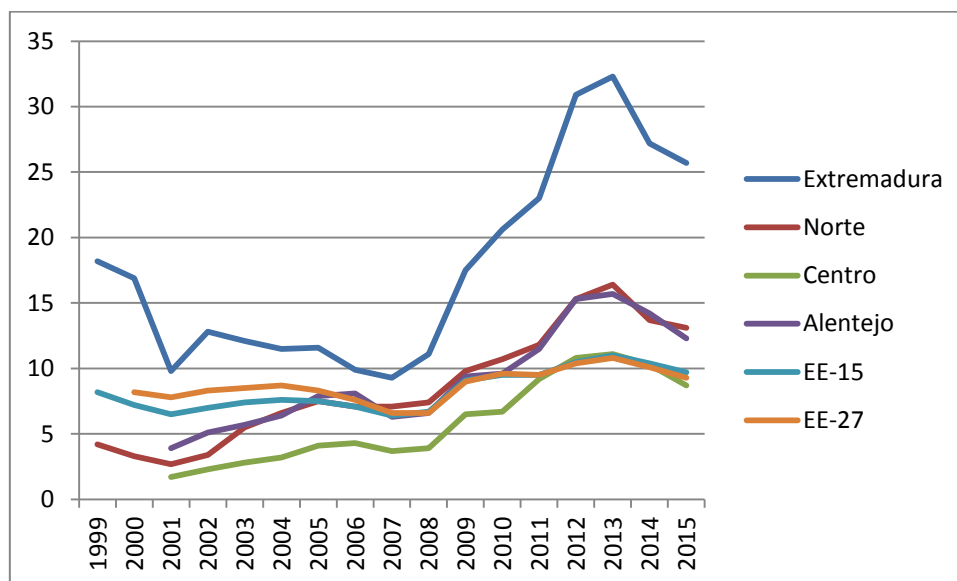
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 35: Ανεργία ανδρών – Ιταλία

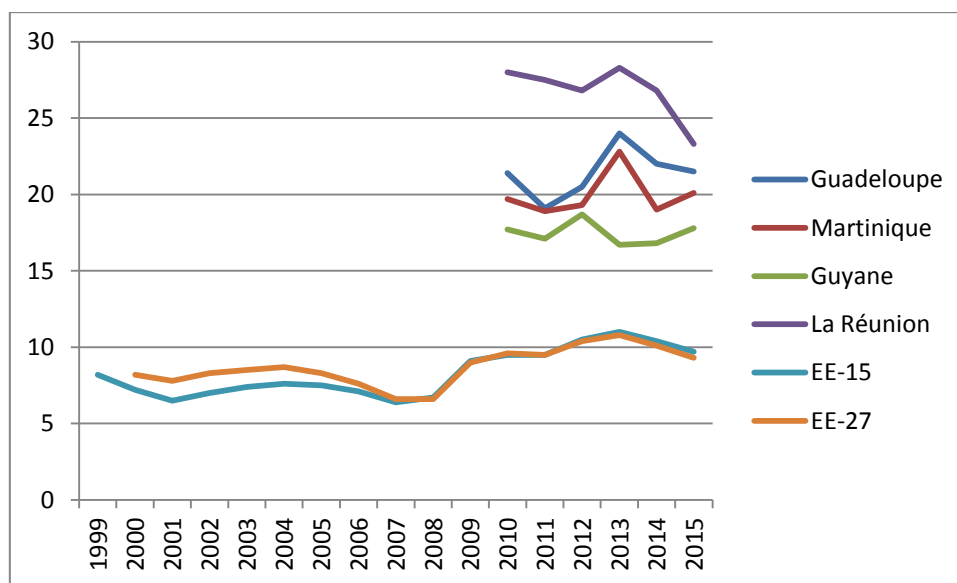
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 36: Ανεργία ανδρών – Ισπανία, Πορτογαλία

Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 37: Ανεργία ανδρών – Γαλλία

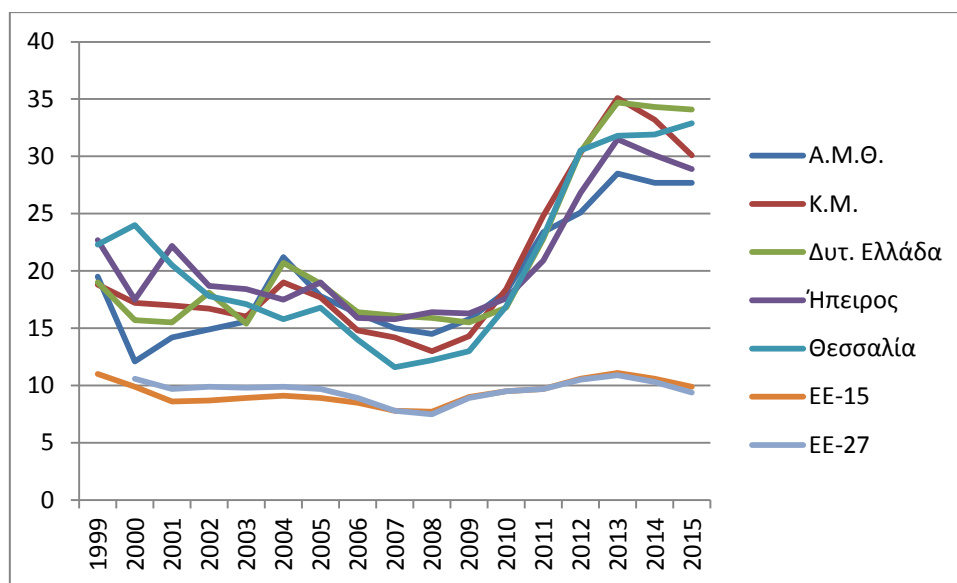

Πηγή: EUROSTAT

Περνώντας τώρα στην **ανεργία των γυναικών**, που στις περισσότερες περιπτώσεις είναι υψηλότερη εκείνης των αντρών, σε επίπεδο ΕΕ-15 άγγιξε το 9,9% ενώ σε επίπεδο ΕΕ-27 το 9,40% το 2015, σημειώνοντας, παράλληλα, συνολική μείωση την περίοδο 1999-2015, κατά 10,0% και 12,76% αντιστοίχως, «πετυχαίνοντας» τα ίδια ποσοστά με εκείνα του 2000. Από την άλλη πλευρά, σχεδόν διπλάσια είναι τα ποσοστά της ανεργίας στις ελληνικές περιφέρειες το 1999, όπως στην Ήπειρο με 22,70% και Θεσσαλία με 22,30%, υπερτριπλάσια σε κάποιες ιταλικές περιφέρειες, όπως η Calabria με 40,20%, η Sicilia με 35,20% και η Campania με 31,30% και στην ισπανική περιφέρεια Extremadura με 37,10%. Παράλληλα, τα χαμηλότερα ποσοστά εμφανίζονται στις πορτογαλικές περιφέρειες, ιδίως στο Centro

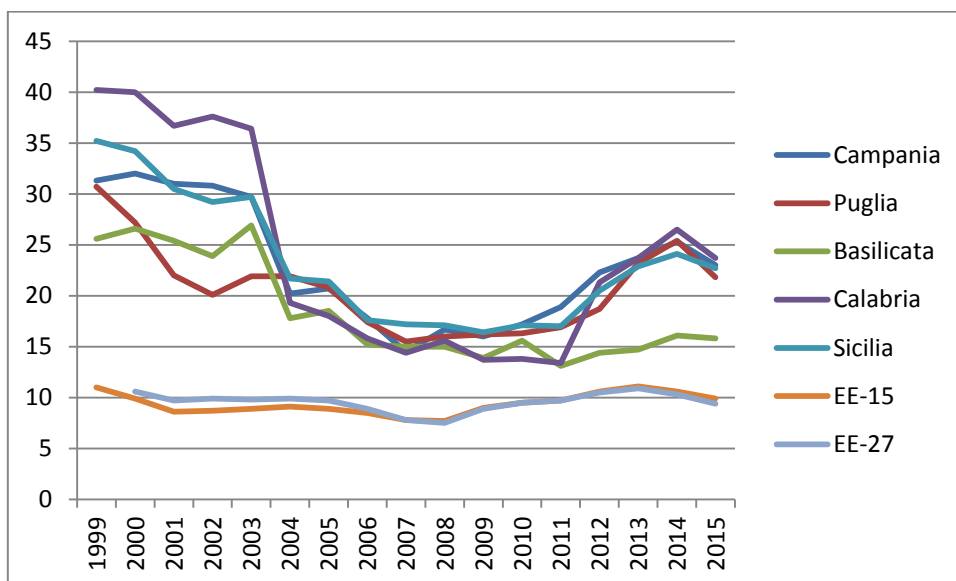
με 2,60%, Norte με 5,10% και το Alentejo με 10,60%. Σε όλη την χρονική περίοδο, παρατηρείται σημαντική μείωση (πάνω από 25,0%) της ανεργίας των γυναικών σε όλες τις ιταλικές περιφέρειες, με τη μεγαλύτερη να σημειώνεται στη Calabria κατά 41,04% και Basilicata κατά 38,28%, φτάνοντας στο 23,70% και 15,8% αντιστοίχως, κι επίσης στην περιφέρεια Extremadura κατά 9,70%, παραμένοντας, όμως στο πολύ υψηλό ποσοστό του 33,5%. Όλες οι υπόλοιπες περιφέρειες παρουσίασαν σημαντικά ποσοστά αύξησης, με τα εντονότερα να σημειώνονται στις ελληνικές περιφέρειες, κυρίως στην Δυτική Ελλάδα κατά 79,47%, φτάνοντας στο 34,10% και στην Κεντρική Μακεδονία κατά 60,10%, φτάνοντας στο 30,10%. Οι τρεις πορτογαλικές περιφέρειες, παρά την σημαντική αύξηση που σημείωσαν την ίδια περίοδο, εμφάνισαν ποσοστά κατά τι υψηλότερα από τα αντίστοιχα της ΕΕ-15, φτάνοντας περίπου στο 14,4%, με εξαίρεση την περιφέρεια Centro, που είχε περίπου τα ίδια ποσοστά με τα ευρωπαϊκά δεδομένα. Όπως και στην περίπτωση της ανεργίας των ανδρών, έτσι και η ανεργία στις γυναίκες την περίοδο 2008 – 2013, σε επίπεδο ΕΕ-15 και ΕΕ-27 αυξάνεται απότομα κατά 44,15% και 45,33%, φτάνοντας στο 11,10% και 10,90% αντιστοίχως. Παρόμοια ποσοστά αύξησης εμφανίζουν οι ιταλικές περιφέρειες, εκτός της Basilicata, ενώ, ταυτόχρονα, μεγαλύτερες είναι οι αυξήσεις στις πορτογαλικές περιφέρειες και την Extremadura. Παράλληλα, η αύξηση σε αρκετές ελληνικές περιφέρειες είναι υπερδιπλάσια, με χαρακτηριστικότερη την περίπτωση της Κεντρικής Μακεδονίας (+ 170,0%) με ποσοστό ανεργίας 35,1% και της Θεσσαλίας (+ 160,25%) με ποσοστό 31,8%. Η μοναδική περιφέρεια που θα μειώσει τα ποσοστά της εμφανίζεται η Basilicata, κατά 2,0%, αγγίζοντας το 14,7%.

Διάγραμμα 38: Ανεργία γυναικών – Ελλάδα

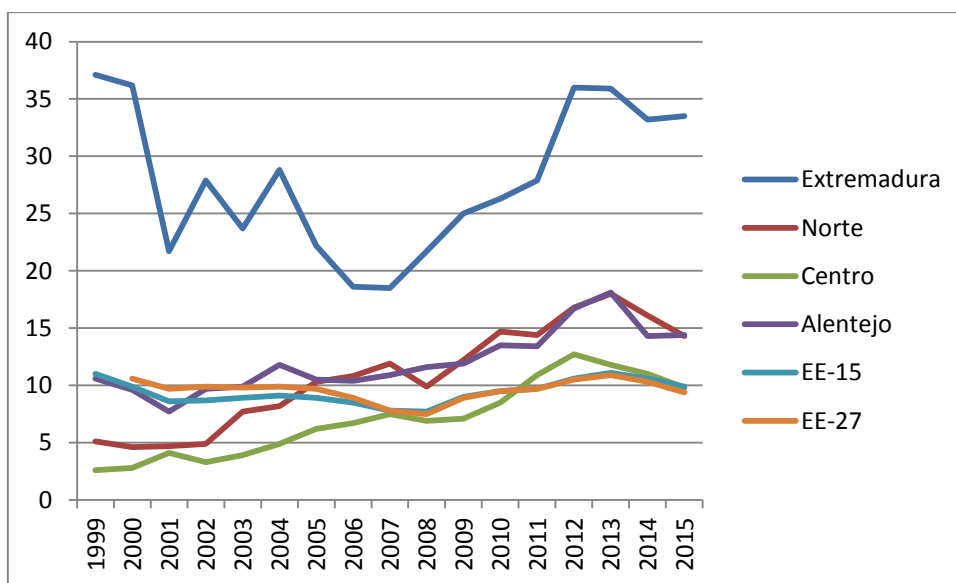
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 39: Ανεργία γυναικών – Ιταλία

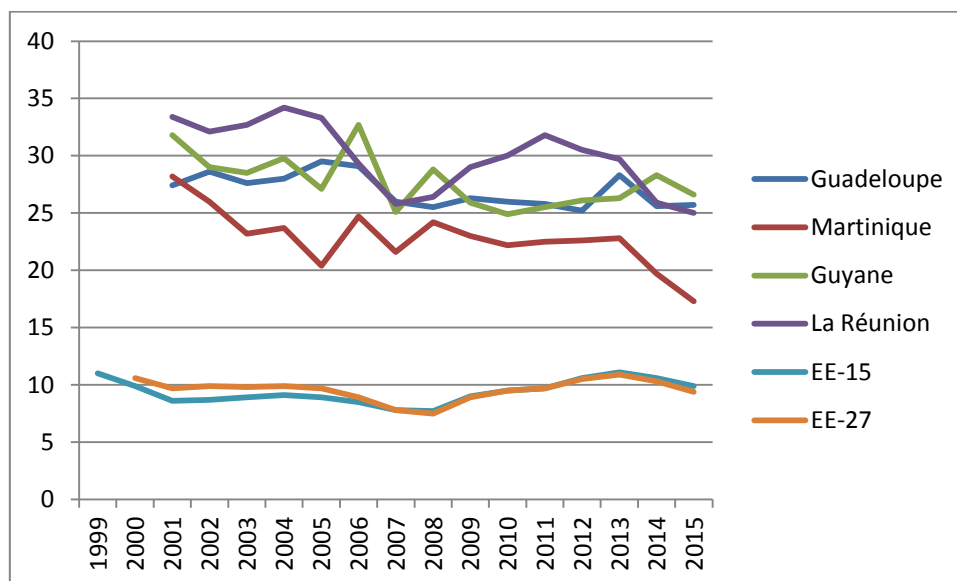
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 40: Ανεργία γυναικών – Ισπανία, Πορτογαλία

Πηγή: EUROSTAT

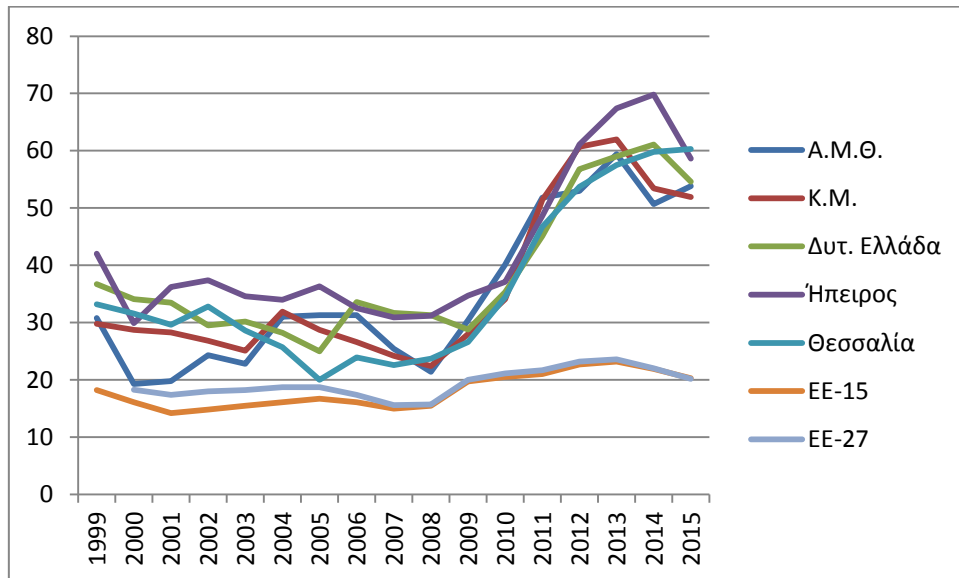
Διάγραμμα 41: Ανεργία γυναικών – Γαλλία

Πηγή: EUROSTAT

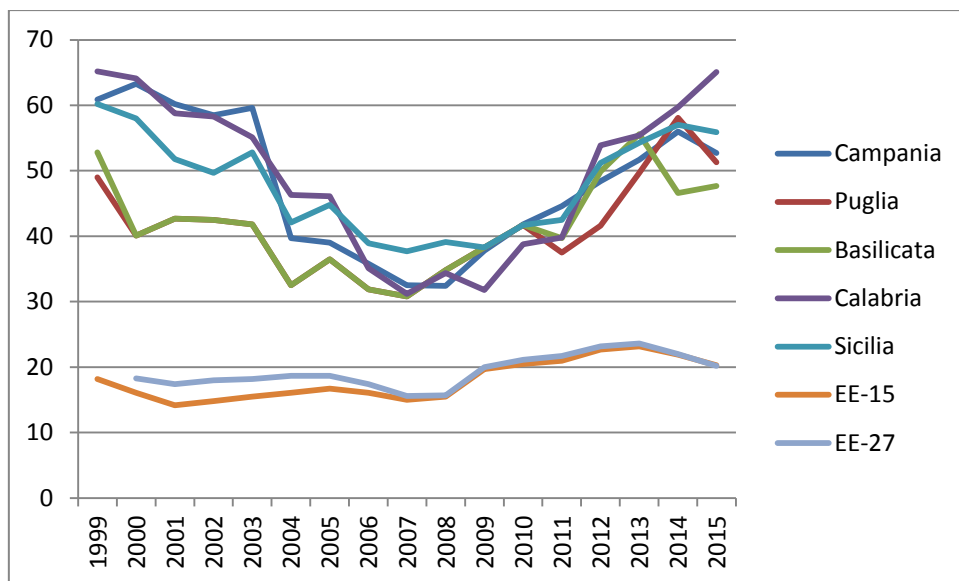
Σχετικά με το «ευαίσθητο» θέμα της **ανεργίας των νέων**, ηλικίας 15 – 24 ετών, το ποσοστό της σε επίπεδο EE-15 ήταν ανέκαθεν διπλάσιο της συνολικής ανεργίας. Συγκεκριμένα, την περίοδο 1999-2015, η ανεργία κυμαινόταν από το 18,2% έως το 20,3%, με σταδιακή μείωση τα πρώτα έτη μέχρι το 2008 και με έντονη αύξηση την περίοδο που ακολούθησε. Από την ανάλυση των στατιστικών, προκύπτει πως οι περιφέρειες Centro και Norte, μέχρι το 2003 και το 2010 αντιστοίχως, παρουσίαζαν όμοια ποσοστά με τον κοινοτικό μέσο όρο, παρά την μετέπειτα ραγδαία αύξησή της ανεργίας, που ήταν δυσανάλογη της ευρωπαϊκής αύξησης. Επίσης, αν και οι ιταλικές περιφέρειες είχαν όλα τα χρόνια μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας από τις ελληνικές περιφέρειες, με το πέρας των ετών και την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης, βρέθηκαν να εμφανίζουν σχεδόν όμοια ποσοστά με τις συγκεκριμένες περιφέρειες, με εξαίρεση την περιφέρεια Calabria, που παρουσίασε 65,1% το 2015. Συγκεκριμένα, τα μεγαλύτερα ποσοστά εμφανίστηκαν στην περιφέρεια Θεσσαλίας με 60,3%, Ηπείρου με 58,6%, Sicilia με 55,9% ακολουθούμενες από την Extremadura με 55,4%. Παρ' όλο αυτά, την πενταετία 2008 – 2013, ενώ η ανεργία αυξάνεται κατά περίπου 50% σε επίπεδο EE-15 (έφτασε το 23,2%) και EE-27 (έφτασε το 23,6%), η αντίστοιχη αύξηση είναι υπερτριπλάσια στην περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης (που έφτασε στο 59,4%), την Κεντρική Μακεδονία (που έφτασε στο 62,0%) και την Norte (που έφτασε στο 35,4%), διπλάσια στην Extremadura, (που έφτασε στο 61,5%), ενώ ηπιότερη και συνάμα μικρότερη είναι στα γαλλικά υπερπόντια διαμερίσματα. Από τα παραπάνω, προκύπτει ότι η ισπανική περιφέρεια, οι ελληνικές και οι ιταλικές περιφέρειες εμφανίζουν τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας, καθώς, περισσότεροι από τους μισούς νέους παραμένουν άνεργοι (τα ποσοστά ανεργίας ξεπερνούν το 50,0%).

Διάγραμμα 42: Ανεργία των νέων (άτομα ηλικίας 15-24 ετών) – Ελλάδα

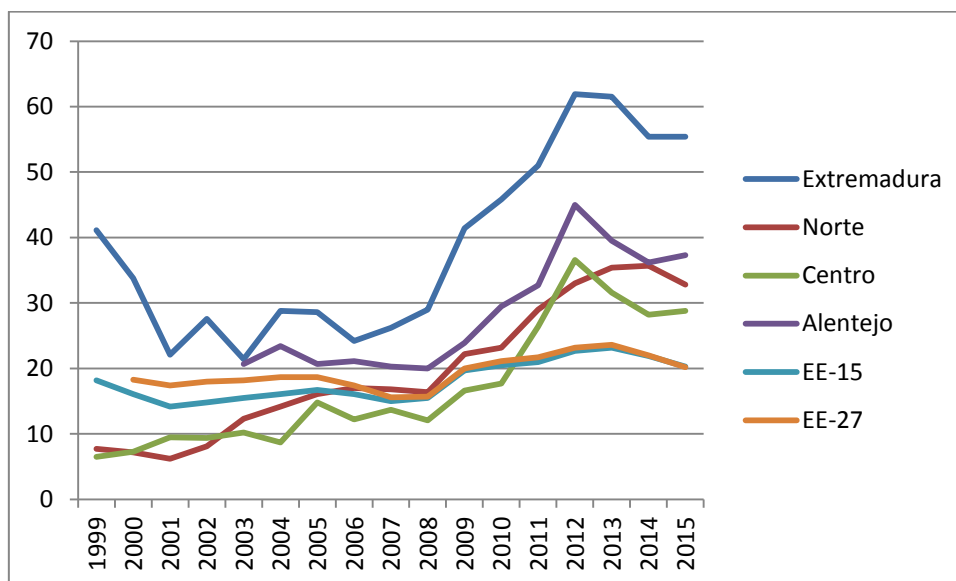
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 43: Ανεργία των νέων (άτομα ηλικίας 15-24 ετών) – Ιταλία

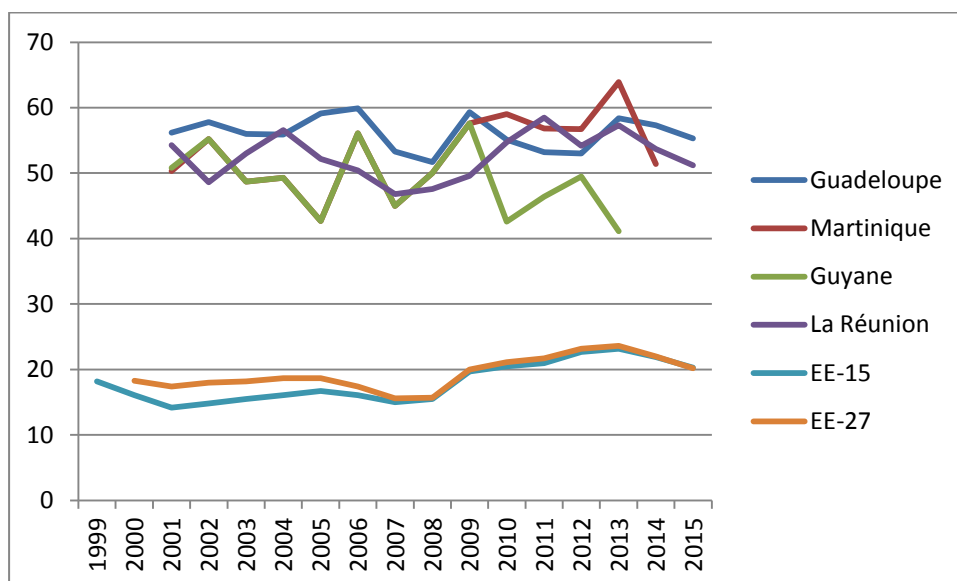
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 44: Ανεργία των νέων (άτομα ηλικίας 15-24 ετών) – Ισπανία, Πορτογαλία

Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 45: Ανεργία των νέων (άτομα ηλικίας 15-24 ετών) – Γαλλία

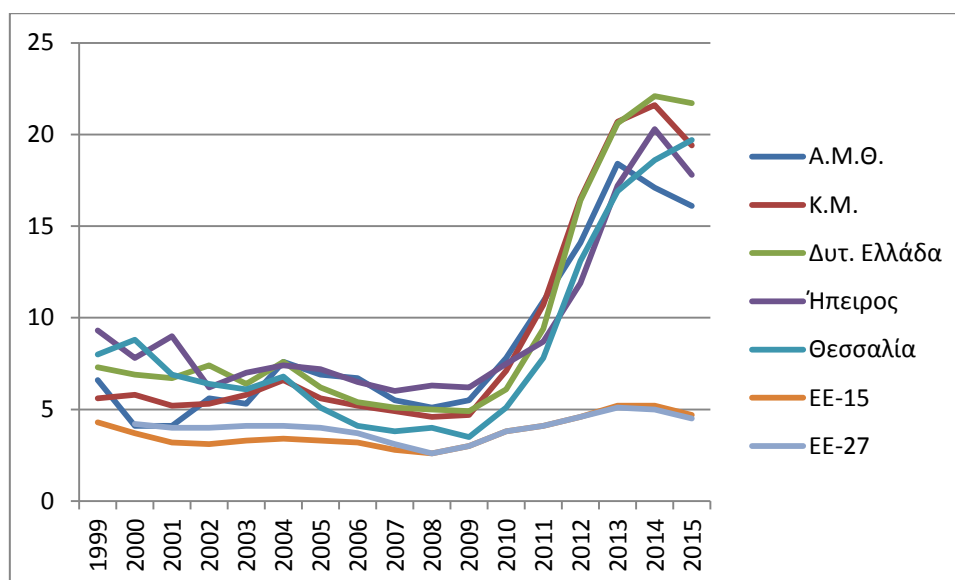

Πηγή: EUROSTAT

Όσον αφορά τη **μακροχρόνια ανεργία, συγκριτικά με το ποσοστό του οικονομικά ενεργού πληθυσμού**, σε επίπεδο EE-15 και EE-27, ήταν ανέκαθεν πολύ χαμηλή και έβαινε συνέχεια μειούμενη μέχρι το 2008, για να αυξηθεί την επόμενη πενταετία και να ανακάμψει αργότερα. Συγκεκριμένα, το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας μειωνόταν μέχρι το 2008, όπως σε όλες τις υπόλοιπες περιφέρειες, φτάνοντας το 2,6% σε ευρωπαϊκό επίπεδο, για να αυξηθεί περίπου στο διπλάσιο τα επόμενα χρόνια και να αρχίσει να παρουσιάζει μια μικρή πτώση τη διετία 2014 – 2015. Ανάλογη πορεία εμφανίζεται στις περιφέρειες Norte, Centro και Alentejo, οι οποίες, αν και στην αρχή είχαν μικρότερα ποσοστά μακροχρόνιας ανεργίας, μετά το 2008 παρουσίασαν σημαντική αύξηση, με εξαίρεση εν μέρει την Centro, όπου το 2015 είχε σχεδόν το ίδιο ποσοστό (5,0%) με τον κοινοτικό μέσο όρο. Από την άλλη πλευρά, τα μεγαλύτερα ποσοστά μακροχρόνιας ανεργίας, αρχικά, εμφανίζονται στις

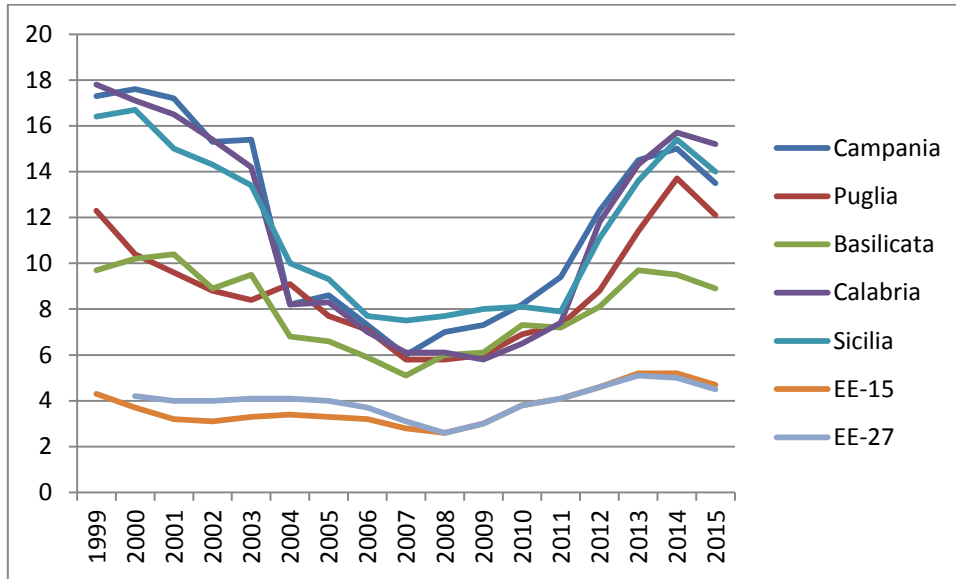
ιταλικές περιφέρειες, οι οποίες παρά τη σημαντική αποκλιμάκωση των ποσοστών τους, που εμφάνισαν μέχρι το 2008, με σημαντικότερη την περιφέρεια Calabria (από το 17,8% έφτασε στο 6,1%), παρουσίασαν σημαντική αύξηση τα έτη που ακολούθησαν. Ωστόσο, τα ποσοστά των συγκεκριμένων περιφερειών εμφανίζονται μειωμένα, το 2015, συγκριτικά με τα αντίστοιχα του 1999. Επιπλέον, τη μεγαλύτερη αύξηση μακροχρόνιας αύξησης σημείωσαν όλες οι ελληνικές περιφέρειες, με πρωταγωνίστριες την περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (κατά 246,42%), που άγγιξε το 19,4% και Δυτικής Ελλάδας (κατά 197,26%), που άγγιξε το 21,7%. Οι ως άνω αυξήσεις δημιουργήθηκαν κυρίως την περίοδο 2008 - 2013, όπου οι ελληνικές περιφέρειες παρουσίασαν αύξηση άνω του 200,0%, (όπως και η Extremadura με ποσοστά άνω του 150,0%), ποσοστά σαφώς αυξημένα σε σχέση με τον μέση ευρωπαϊκή αύξηση, που σημειώθηκε την ίδια χρονική περίοδο, αγγίζοντας περίπου το 70,0%, καθώς, σε επίπεδο ΕΕ-15, η ανεργία αυξήθηκε από το 3,0% στο 5,0% και σε επίπεδο ΕΕ-27 από το 3,0% στο 5,2%. Συνεπώς, όλες οι ελληνικές περιφέρειες παρουσίαζαν τριπλάσια ποσοστά μακροχρόνιας ανεργίας σχετικά με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, ξεπερνώντας κατά πολύ το 16,0%.

Διάγραμμα 46: Μακροχρόνια ανεργία (ως ποσοστό του πληθυσμού) – Ελλάδα

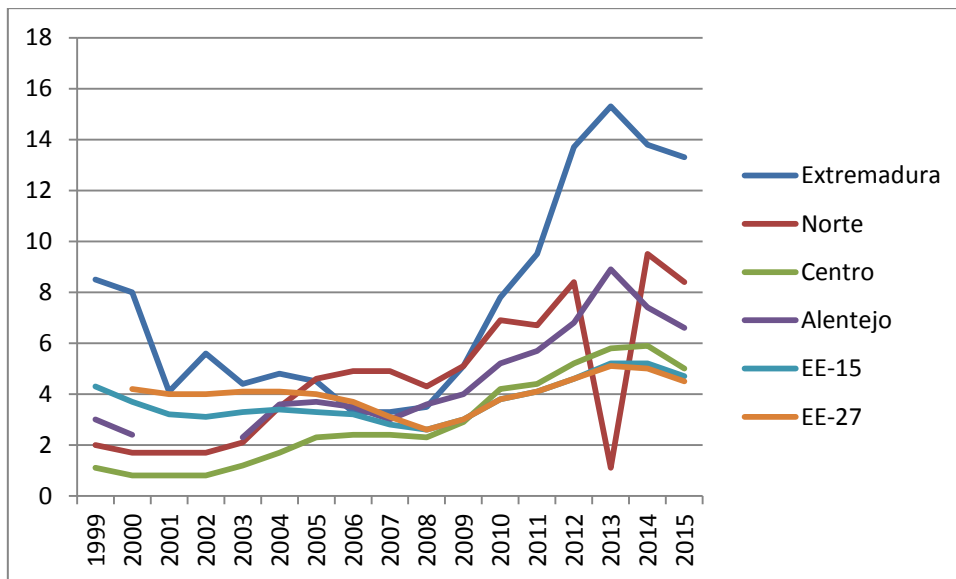
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 47: Μακροχρόνια ανεργία (ως ποσοστό του πληθυσμού) – Ιταλία

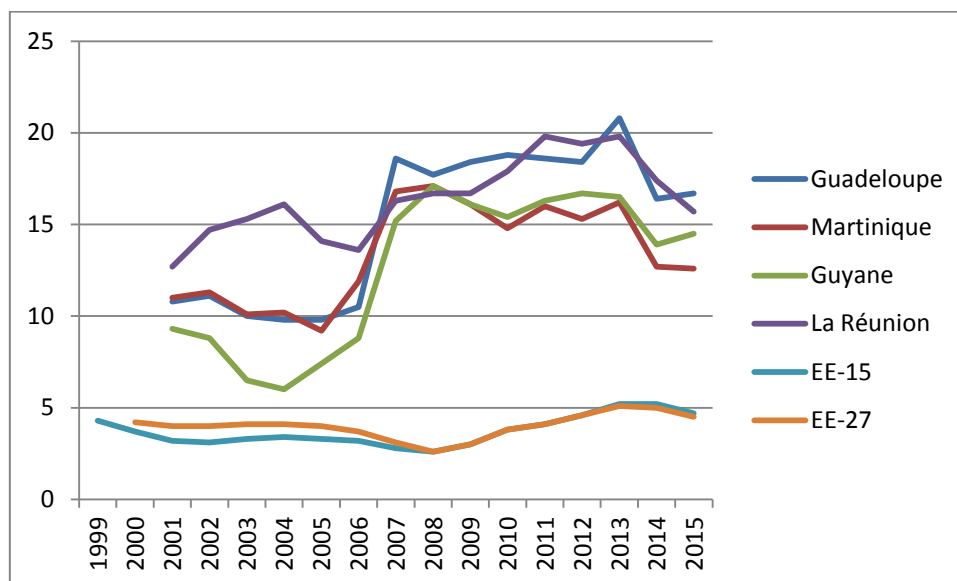
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 48: Μακροχρόνια ανεργία (ως ποσοστό του πληθυσμού) – Ισπανία, Πορτογαλία

Πηγή: EUROSTAT

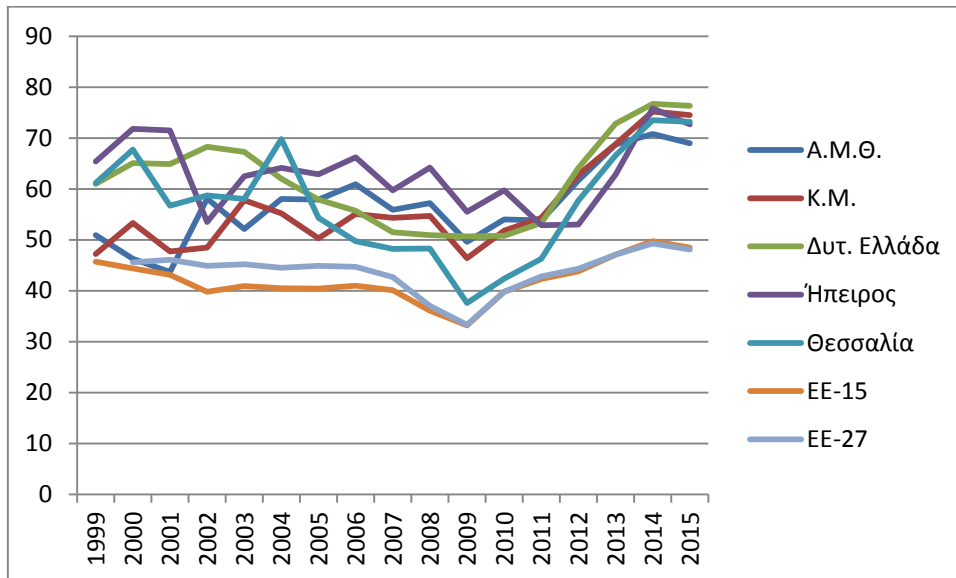
Διάγραμμα 49: Μακροχρόνια ανεργία (ως ποσοστό του πληθυσμού) – Γαλλία

Πηγή: EUROSTAT

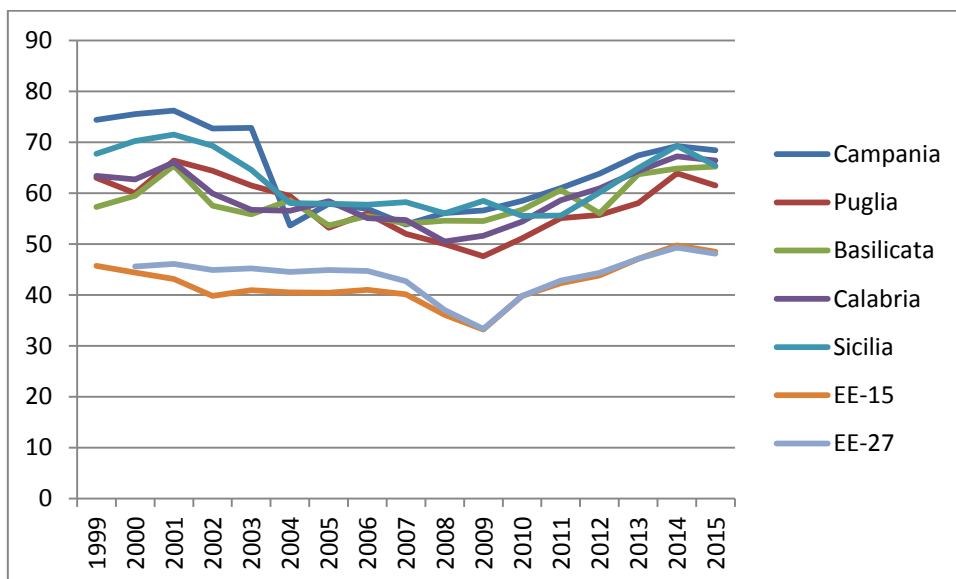
Πιο διευκρινιστική είναι η ανάλυση της **μακροχρόνιας ανεργίας σε σχέση με το ποσοστό της ανεργίας**. Η μακροχρόνια ανεργία σε επίπεδο EE-15 γνώρισε μια αύξηση της τάξης του 6,12%, φτάνοντας στο 48,5% το 2015 από το 45,7% το 1999. Αντίστοιχη ήταν και η αύξηση σε επίπεδο EE-27, όπου έφτασε στο 48,1% την ίδια χρονική περίοδο. Ωστόσο, οι ιταλικές και οι ελληνικές περιφέρειες (όλες με ποσοστά πάνω από 60,0%) παρουσίαζαν τα υψηλότερα ποσοστά μακροχρόνιας ανεργίας, τα όποια, τα έτη 2009 – 2014, αυξήθηκαν σημαντικά, φτάνοντας στο σημείο να ξεπεράσουν ακόμη και το 70,0% (μόνο στις ελληνικές περιφέρειες). Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τα υψηλότερα ποσοστά να εμφανίζονται στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας με 76,3%, Κεντρικής Μακεδονίας με 74,5%, Θεσσαλίας με 73,2% και Ηπείρου με 72,7%, ακολουθούμενες από την περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και τις λοιπές ιταλικές περιφέρειες, που εμφάνισαν ποσοστά κατά τι μικρότερα από το 70,0%. Παρόμοια ποσοστά εμφανίζονται και στα υπερπόντια διαμερίσματα (με ποσοστά που κυμαίνονται από το 65,2% έως το 70,3%). Επίσης, η περιφέρεια της Extremadura, παρόλο που είχε μικρότερα ποσοστά το 1999, με το πέρας των ετών και την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης, αύξησε κι αυτή σημαντικά τα ποσοστά της, κατά 33,91%, φτάνοντας στο 45,8%. Συνεπώς, παρατηρούμε ότι η αύξηση της μακροχρόνιας ανεργίας «τρέχει» με πολύ υψηλούς ρυθμούς σε όλες τις περιφέρειες, με τον υψηλότερο να σημειώνεται, πρωτίστως, στις ελληνικές και δευτερευόντως, στις ιταλικές περιφέρειες, «απέχοντας» κατά πολύ από τον κοινοτικό μέσο όρο.

Διάγραμμα 50: Μακροχρόνια ανεργία (ως ποσοστό της ανεργίας) – Ελλάδα

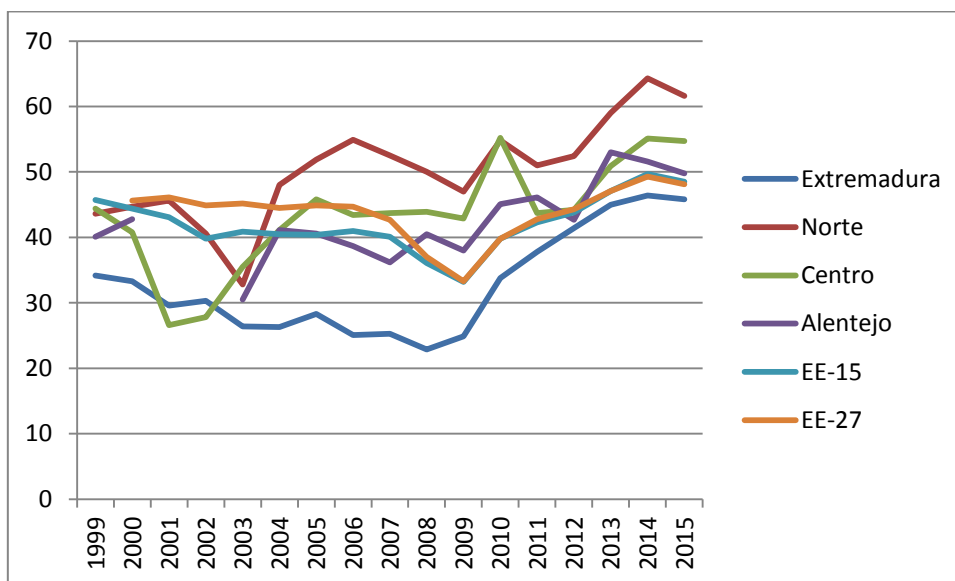
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 51: Μακροχρόνια ανεργία (ως ποσοστό της ανεργίας) – Ιταλία

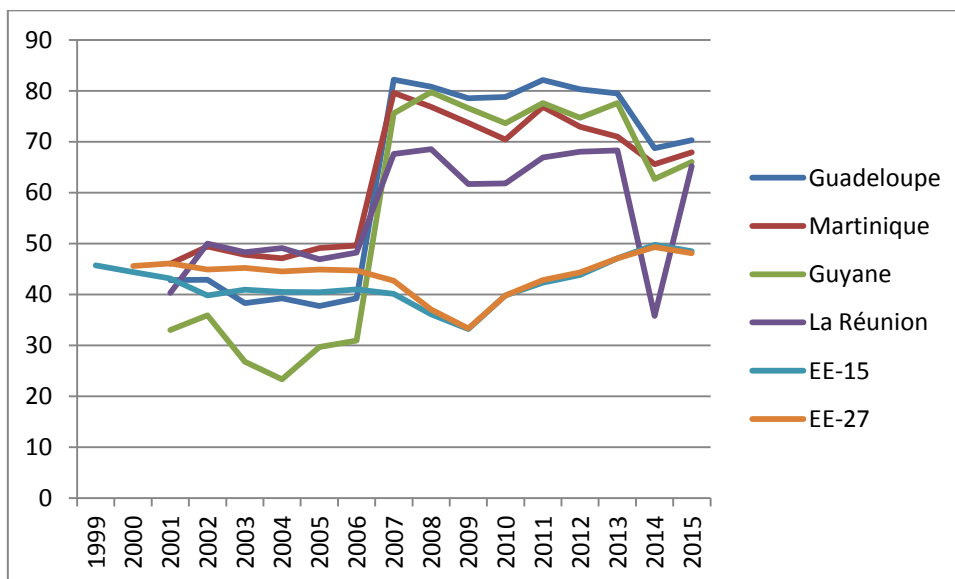
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 52: Μακροχρόνια ανεργία (ως ποσοστό της ανεργίας) – Ισπανία, Πορτογαλία

Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 53: Μακροχρόνια ανεργία (ως ποσοστό της ανεργίας) – Γαλλία

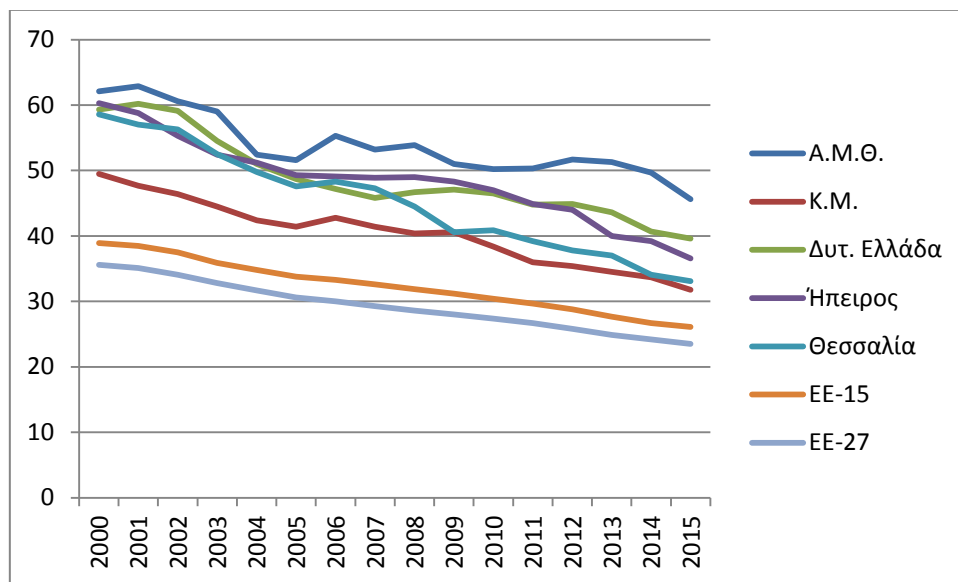

Πηγή: EUROSTAT

Όσον αφορά το **μορφωτικό επίπεδο των ατόμων ηλικίας 25 – 64 ετών**, παρατηρείται μια σταδιακή μείωση των αποφοίτων πρωτοβάθμιας και με παράλληλη αύξηση εκείνων της δευτεροβάθμιας και της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, αρχής γενομένης από τους **αποφοίτους δημοτικού και γυμνασίου**, παρατηρούμε πως τόσο σε επίπεδο EE-15 όσο και σε EE-27, το ποσοστό τους μειώνεται σημαντικά κατά περίπου 33,0%, αγγίζοντας το 2015 το 26,1% και 23,5% αντιστοίχως. Ανάλογη πορεία μείωσης είχαν και οι ελληνικές περιφέρειες με προεξάρχουσα την περιφέρεια Θεσσαλίας, η οποία κατάφερε να μειώσει τα ποσοστά της κατά 43,51%, φτάνοντας το 33,1%, ποσοστό, όμως, σαφώς υψηλότερο του ευρωπαϊκού μέσου όρου, όπως εξάλλου ισχύει σε όλες τις ελληνικές περιφέρειες της. Στον αντίποδα, όλες οι υπόλοιπες περιφέρειες δεν πετυχαίνουν τα ίδια ποσοστά μείωσης που παρατηρούνται σε ευρωπαϊκό επίπεδο κι συνεπώς θα εξακολουθήσουν

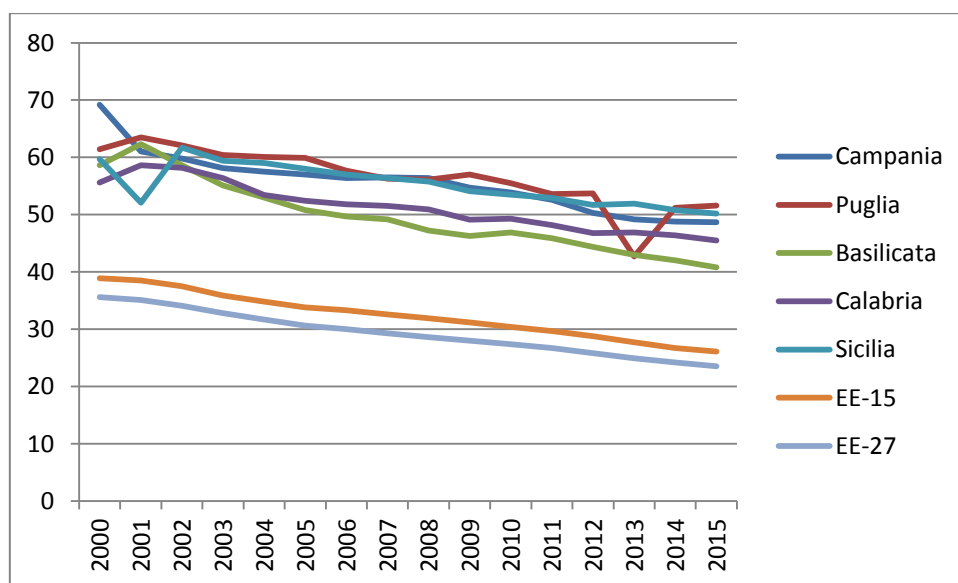
να μένουν μακριά από την «διαμορφωθείσα τάση», με τις περισσότερες εξ' αυτών να σημειώνουν ποσοστά γύρω ή άνω του 50,0%, ιδίως οι πορτογαλικές (που στην αρχή είχαν διπλάσια ποσοστά από την ΕΕ-15 και ΕΕ-27, με ποσοστά που ξεπερνούσαν το 84,0%) και η περιφέρεια της Extremadura.

Διάγραμμα 54: Ποσοστό αποφοίτων δημοτικού και γυμνασίου, ατόμων ηλικίας 25-64 ετών – Ελλάδα

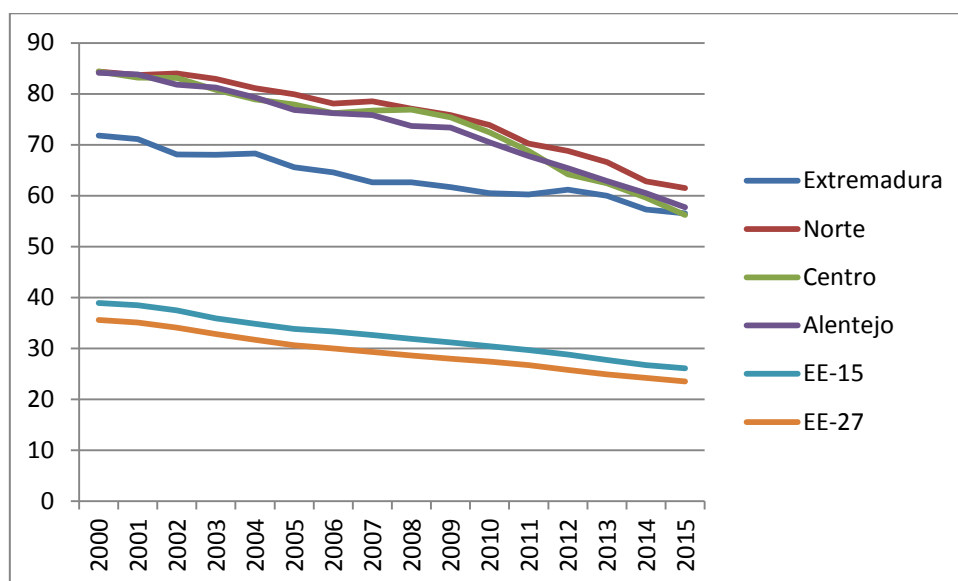
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 55: Ποσοστό αποφοίτων δημοτικού και γυμνασίου, ατόμων ηλικίας 25-64 ετών – Ιταλία

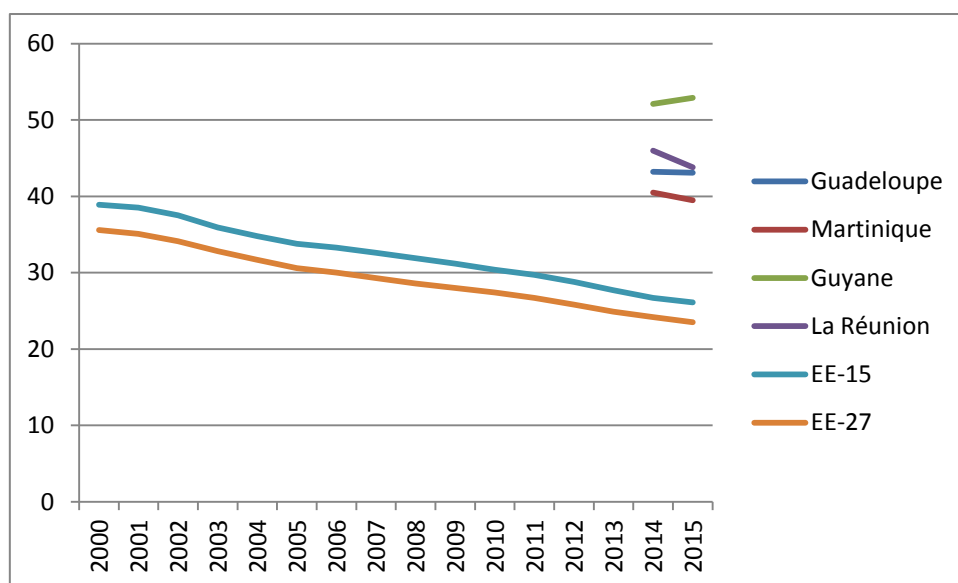
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 56: Ποσοστό αποφοίτων δημοτικού και γυμνασίου, ατόμων ηλικίας 25-64 ετών – Ισπανία, Πορτογαλία

Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 57: Ποσοστό αποφοίτων δημοτικού και γυμνασίου, ατόμων ηλικίας 25-64 ετών – Γαλλία

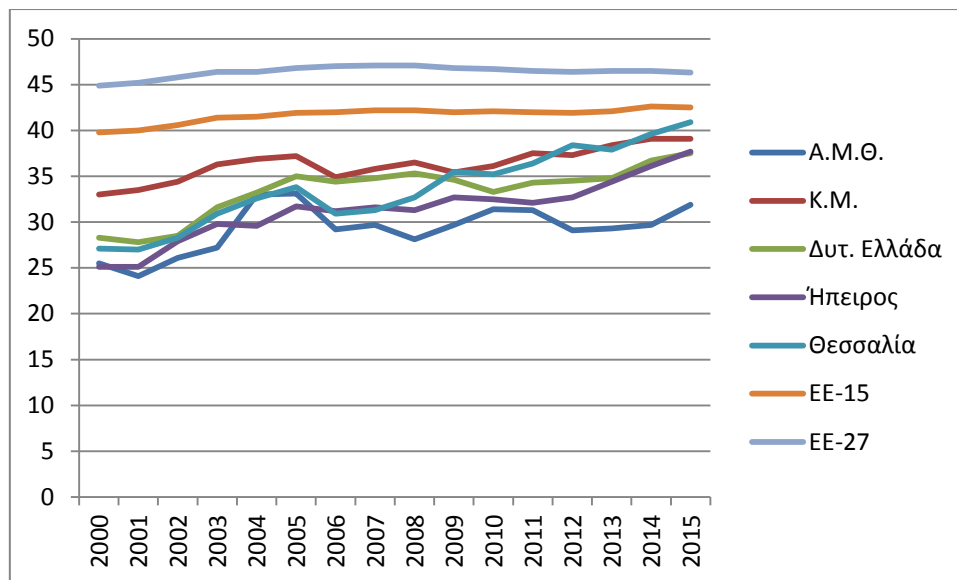

Πηγή: EUROSTAT

Συνεχίζοντας με τους **αποφοίτους λυκείου και μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης**, παρατηρείται η ακριβώς αντίθετη πορεία σχετικά με την προηγούμενη κατηγορία. Ειδικότερα, όλες οι περιφέρειες αυξάνουν σημαντικά τα ποσοστά τους, σε σημείο αρκετά μεγαλύτερο από αυτό που σημειώνεται σε επίπεδο EE-15 και EE-27, όπου το ποσοστό αυξάνεται κατά 6,78% και 3,11%, φτάνοντας στο 42,5% και 46,3% αντιστοίχως, το 2015. Τα μεγαλύτερα ποσοστά αύξησης σημειώνονται στις πορτογαλικές περιφέρειες, με ποσοστό άνω του 100,0% και ακολούθως σε αρκετές ελληνικές, ιδίως στη Θεσσαλία και Ήπειρο, κατά 50,0%. Ωστόσο, οι πορτογαλικές και η περιφέρεια της Extremadura απέχουν πάρα πολύ από τον κοινοτικό μέσο όρο, καθώς το 2015, ιδιαίτερα η Extremadura σημείωσε ποσοστά χαμηλότερα από 18,0%. Επίσης, οι ιταλικές και οι ελληνικές περιφέρειες κινούνται προς την ίδια πορεία

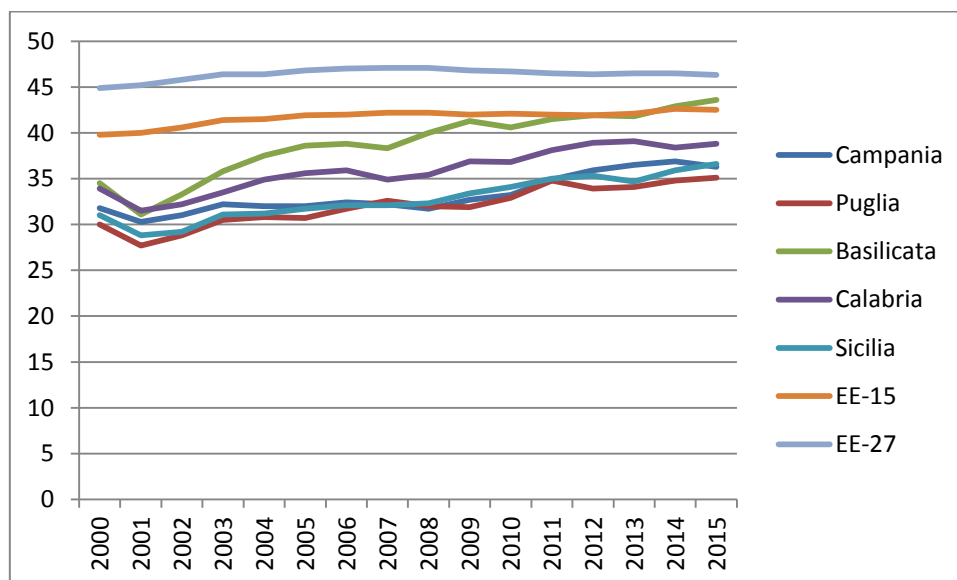
μεταξύ τους, με εξαίρεση την περιφέρεια Basilicata και Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, όπου η μεν πρώτη θα αγγίξει το 2015 το 43,6% και η δε δεύτερη το 31,9%.

Διάγραμμα 58: Ποσοστό αποφοίτων λυκείου και μεταδευτεροβάθμιας (μη τριτοβάθμιας) εκπαίδευσης, ατόμων ηλικίας 25-64 ετών – Ελλάδα

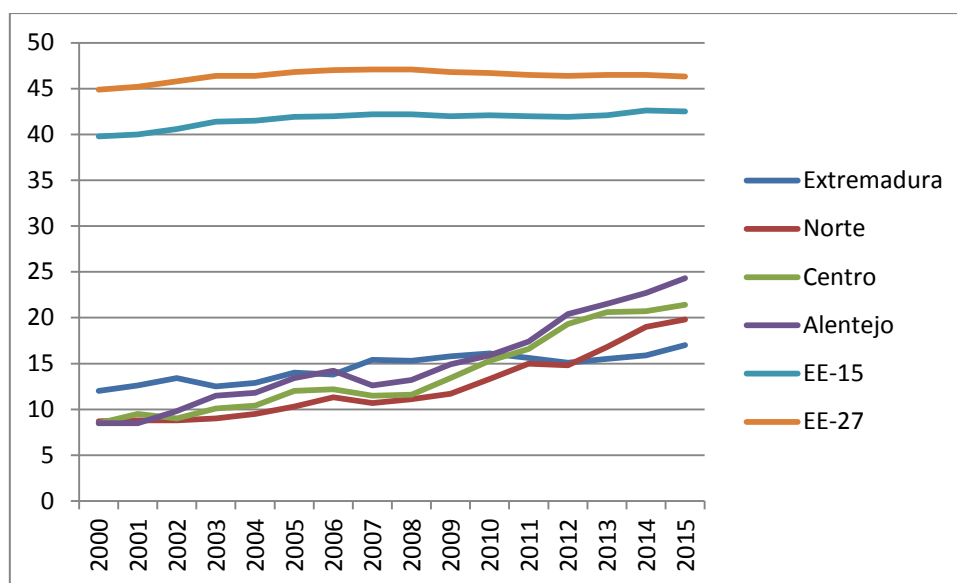
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 59: Ποσοστό αποφοίτων λυκείου και μεταδευτεροβάθμιας (μη τριτοβάθμιας) εκπαίδευσης, ατόμων ηλικίας 25-64 ετών – Ιταλία

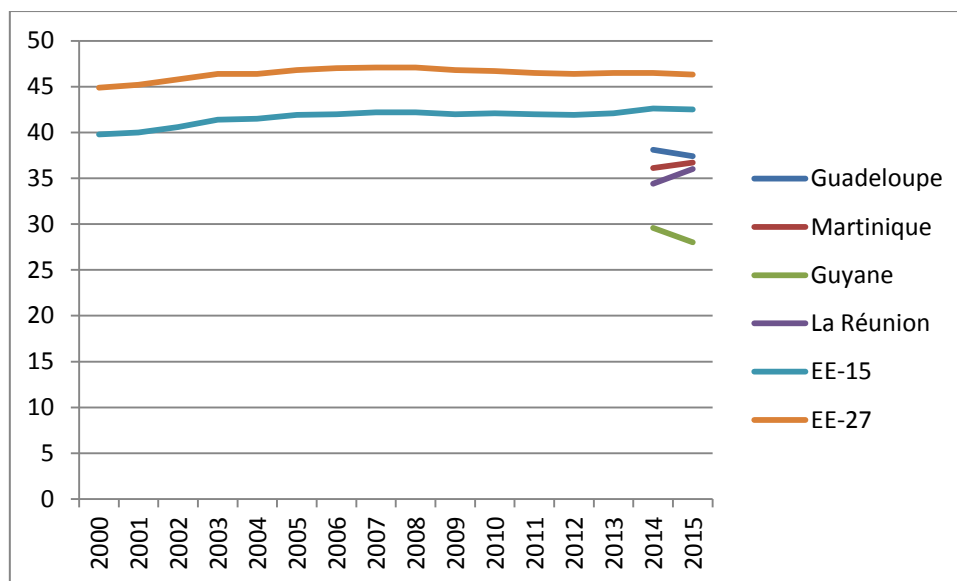
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 60: Ποσοστό αποφοίτων λυκείου και μεταδευτεροβάθμιας (μη τριτοβάθμιας) εκπαίδευσης, ατόμων ηλικίας 25-64 ετών – Ισπανία, Πορτογαλία

Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 61: Ποσοστό αποφοίτων λυκείου και μεταδευτεροβάθμιας (μη τριτοβάθμιας) εκπαίδευσης, ατόμων ηλικίας 25-64 ετών – Γαλλία

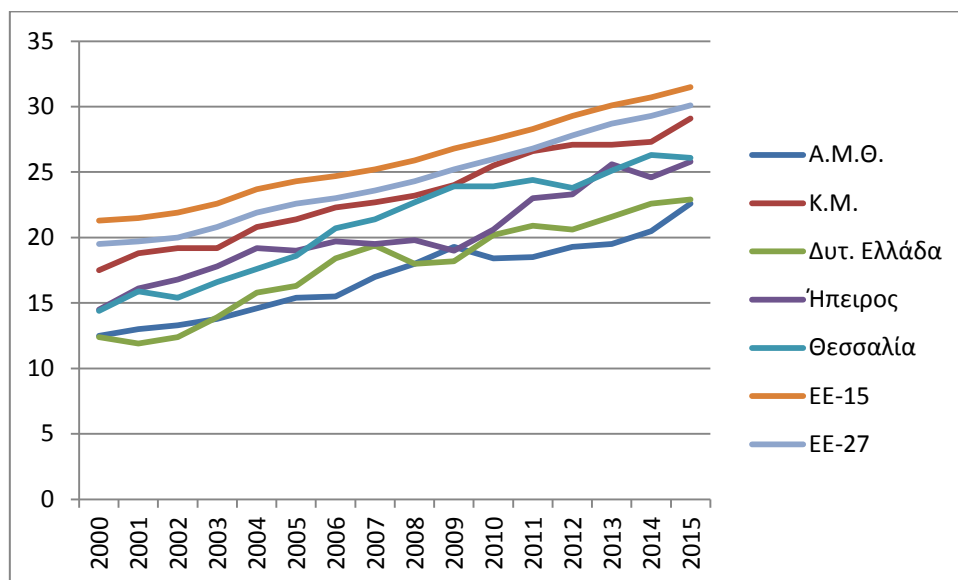

Πηγή: EUROSTAT

Ανάλογη είναι και η κατάσταση των **αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης**, οι οποίοι αυξάνονται σημαντικά σε επίπεδο EE-15 και EE-27, περίπου κατά 50,0%, φτάνοντας το 31,5% και το 30,1% αντίστοιχα το 2015, με τα ποσοστά των υπόλοιπων περιφερειών να αυξάνονται περαιτέρω, ιδίως των πορτογαλικών και των ελληνικών περιφερειών, οι οποίες, όμως, απέχουν πολύ από τον μέσο ευρωπαϊκό επίπεδο. Συγκεκριμένα, από τις πορτογαλικές περιφέρειες, μόνο το Centro, θα καταφέρει να αγγίξει το 21,8% το 2015, με τις υπόλοιπες να κυμαίνονται κάτω του 20,0%, όπως συμβαίνει και στις περισσότερες εκ των «γαλλικών» περιφερειών, και, επίσης, και σε όλες τις ιταλικές περιφέρειες, οι οποίες εμφανίζονται να κατέχουν τα μισά ποσοστά

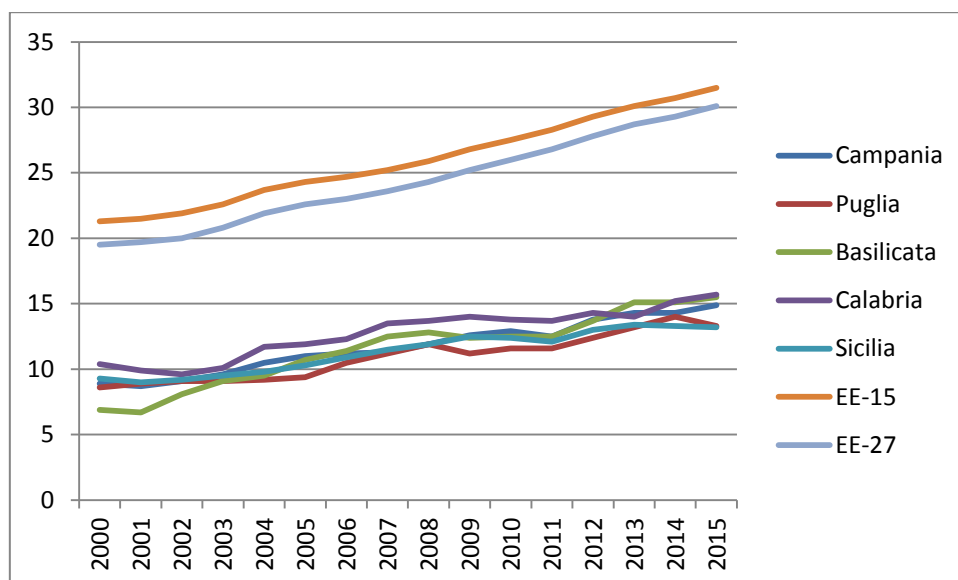
συγκριτικά με την ΕΕ, καθώς μόλις η Calabria θα αγγίξει το 15,7% το 2015. Λίγο καλύτερη είναι η εικόνα στις ελληνικές περιφέρειες, με καλύτερη την περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, η οποία αυξάνοντας κατά 66,28% τα ποσοστά της, θα καταφέρει το 2015 να φτάσει το 29,1%, έρχοντας, έτσι κατά τι πιο κοντά στον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Διάγραμμα 62: Ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ατόμων ηλικίας 25-64 ετών – Ελλάδα

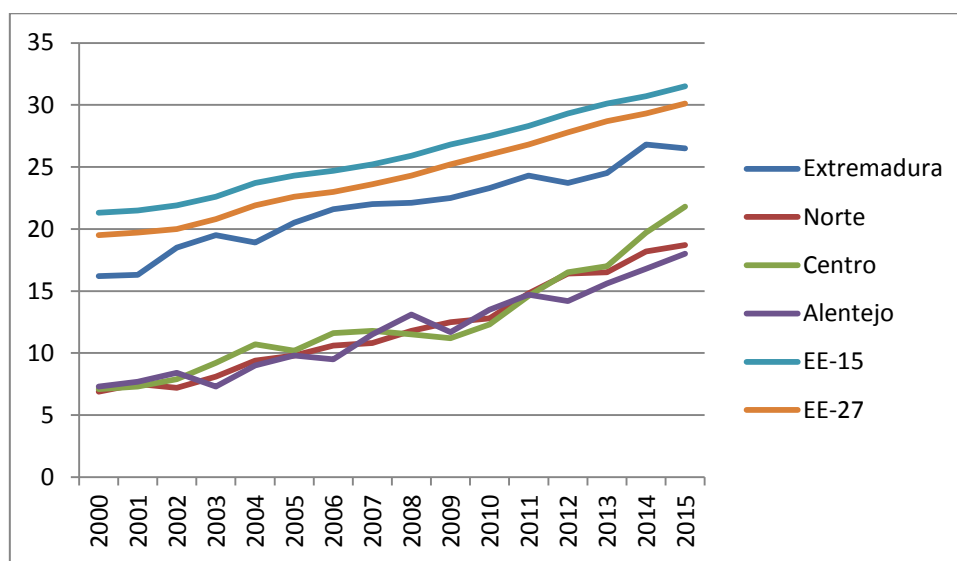
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 63: Ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ατόμων ηλικίας 25-64 ετών – Ιταλία

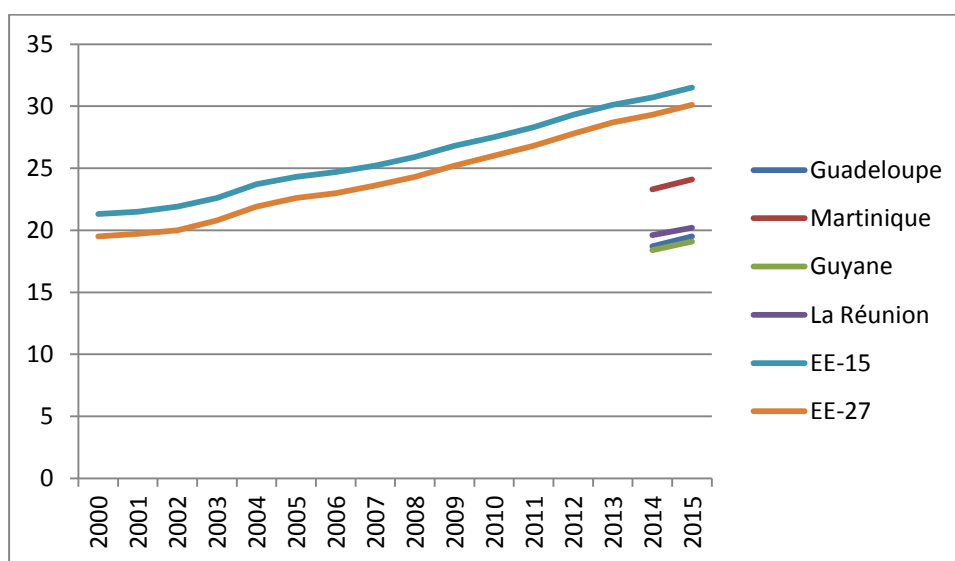
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 64: Ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ατόμων ηλικίας 25-64 ετών – Ισπανία, Πορτογαλία

Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 65: Ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ατόμων ηλικίας 25-64 ετών- Γαλλία

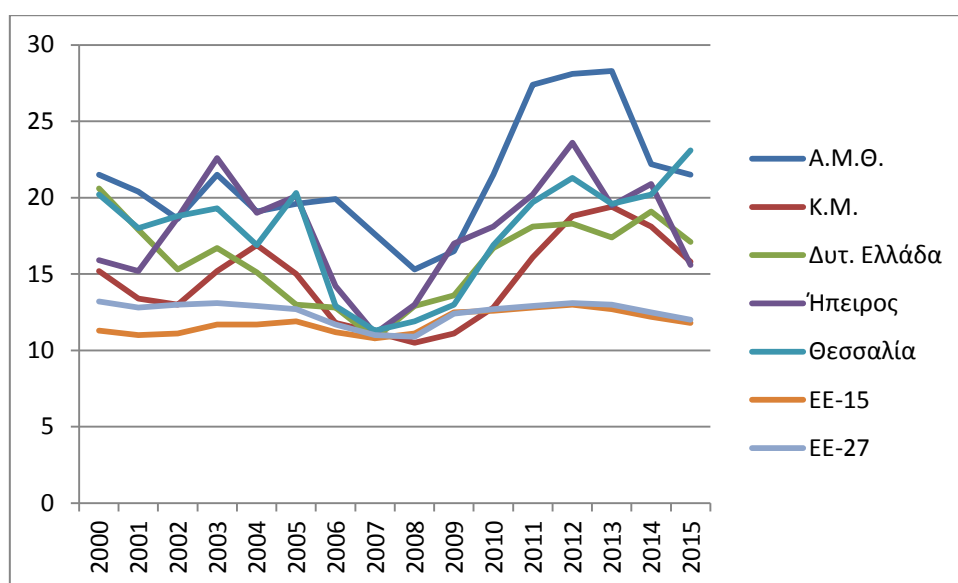

Πηγή: EUROSTAT

Συνεχίζοντας με τα στατιστικά δεδομένα αναφορικά με το ποσοστό των ατόμων που δεν βρίσκονται ούτε στον τομέα της εργασίας, ούτε σε κάποια εκπαιδευτική βαθμίδα, ούτε παρακολουθούν κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης, παρατηρούμε ότι σε ευρωπαϊκό επίπεδο υπάρχουν συνεχείς αυξομειώσεις όλη αυτή την περίοδο, ενώ, παράλληλα, η EE-27 μείωσε τα ποσοστά της συγκριτικά με εκείνα της EE-15 (της οποίας αυξήθηκαν σημαντικά τα έτη 2009 - 2012), με αποτέλεσμα να επέλθει σημαντική σύγκλιση, καθώς η πρώτη έφτασε το 12,0%, ενώ η δεύτερη το 11,8%. Αν και σε περιφερειακό επίπεδο, τις μεγαλύτερες μειώσεις τις πέτυχαν οι ελληνικές περιφέρειες (με τη μεγαλύτερη να παρατηρείται στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας κατά 16,99%), παρουσιάζοντας καλύτερα στοιχεία από τις ιταλικές, ωστόσο τόσο για τις πρώτες όσο και για τις δεύτερες, με το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης

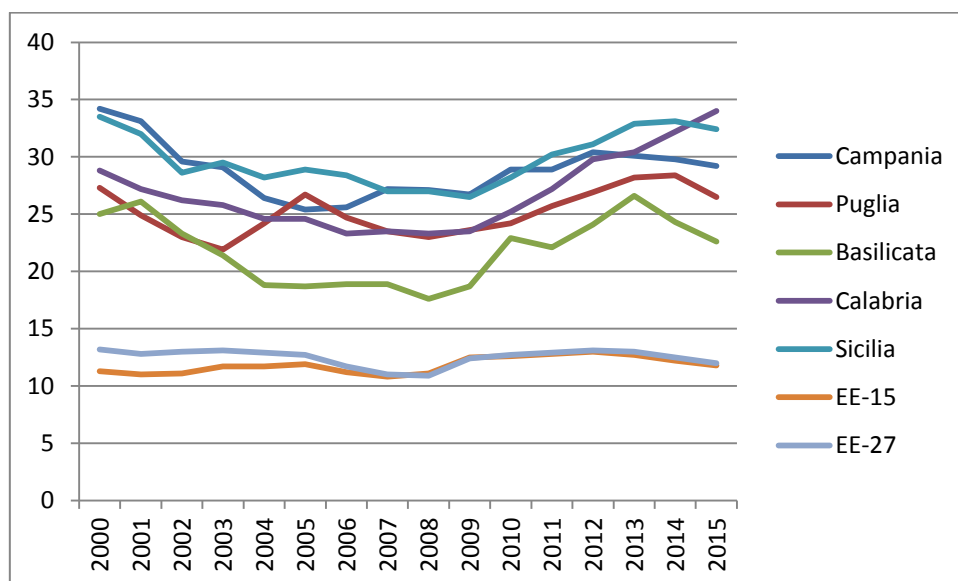
τα ποσοστά τους αυξήθηκαν ραγδαία, με τραγικά αποτελέσματα, ιδίως, για τις ιταλικές περιφέρειες, που παρουσίασαν διπλάσια ποσοστά του κοινοτικού μέσου όρου. Από την πλευρά τους, οι πορτογαλικές περιφέρειες, αν και ανέκαθεν είχαν χαμηλότερα ποσοστά από την ΕΕ, με τον καιρό αυξήθηκαν κατά 38,63% στο Norte, 30,26% στο Centro και 18,55% στο Alentejo, φτάνοντας στο 12,2%, 9,9% και 11,5% αντιστοίχως. Ωστόσο, η περιφέρεια της Extremadura παρουσιάζει καλύτερα αποτελέσματα από τις ιταλικές και ελληνικές περιφέρειες, με εξαίρεση την περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, η οποία παρουσίασε μια «μεσοσταθμική» σταθερότητα στο 21,5% και την περιφέρεια Θεσσαλίας, που αύξησε τα ποσοστά της κατά 14,35%, φτάνοντας στο 23,1%.

Διάγραμμα 66: Ποσοστό ατόμων ηλικίας 15-24 ετών που ούτε δουλεύουν, ούτε σπουδάζουν, ούτε παρακολουθούν κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης – Ελλάδα

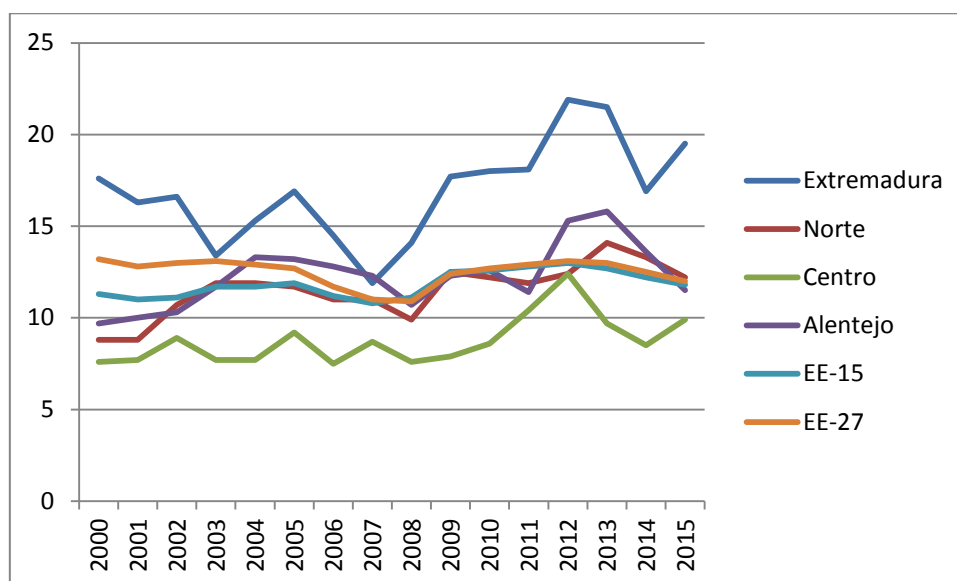
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 67: Ποσοστό ατόμων ηλικίας 15-24 ετών που ούτε δουλεύουν, ούτε σπουδάζουν, ούτε παρακολουθούν κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης – Ιταλία

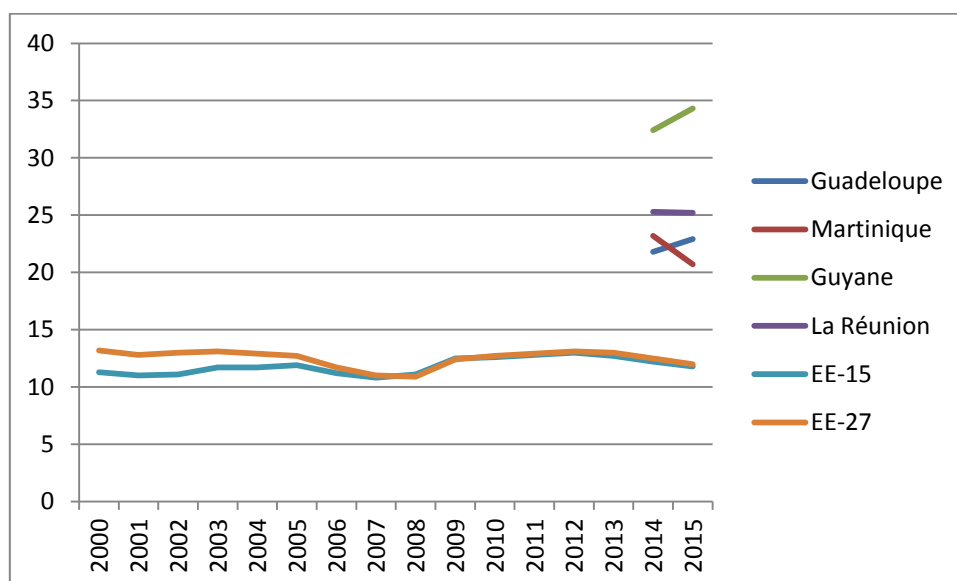
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 68: Ποσοστό ατόμων ηλικίας 15-24 ετών που ούτε δουλεύουν, ούτε σπουδάζουν, ούτε παρακολουθούν κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης – Ισπανία, Πορτογαλία

Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 69: Ποσοστό ατόμων ηλικίας 15-24 ετών που ούτε δουλεύουν, ούτε σπουδάζουν, ούτε παρακολουθούν κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης – Γαλλία

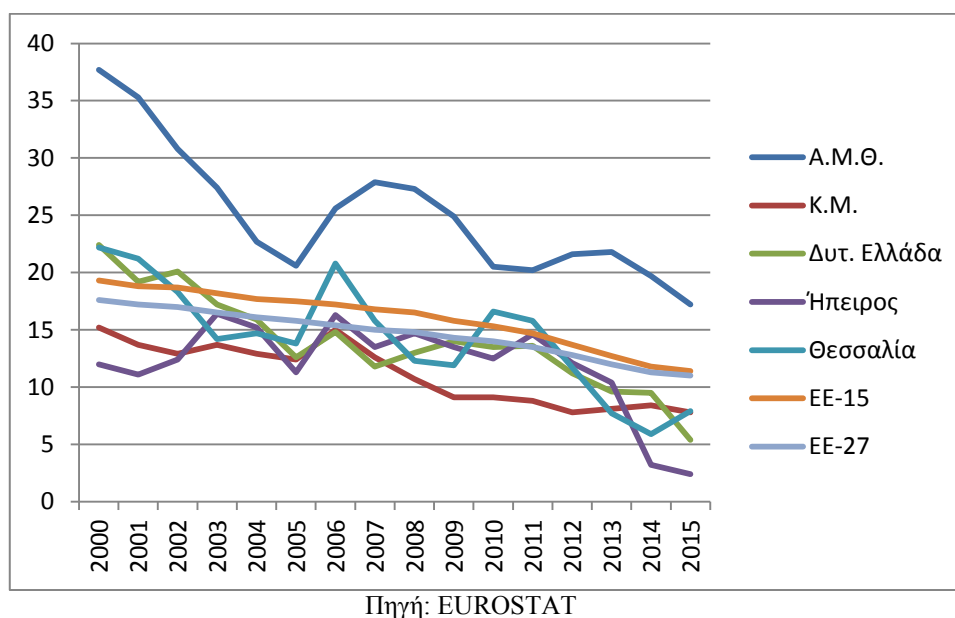

Πηγή: EUROSTAT

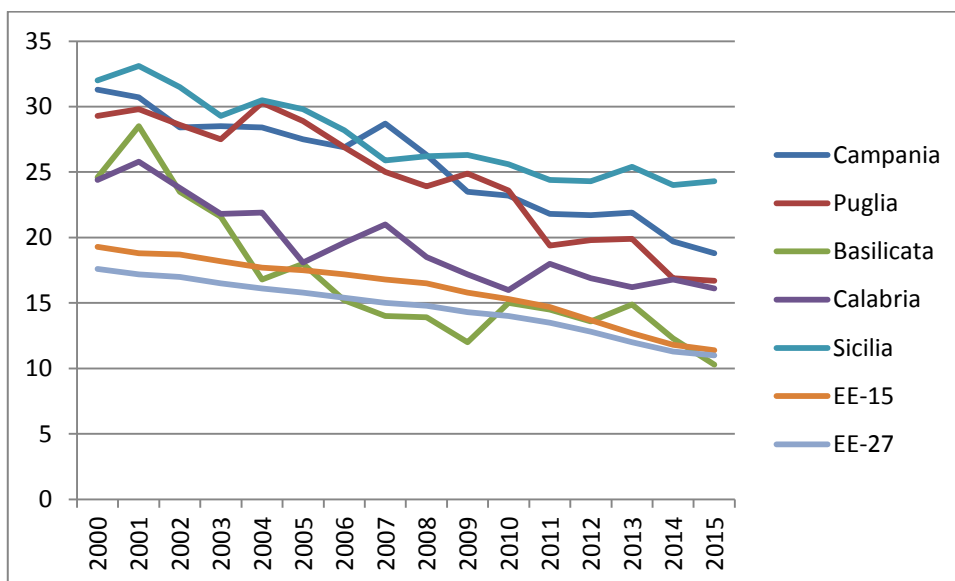
Κλείνοντας τον τομέα της εκπαίδευσης, καλό είναι να σταθούμε και στα ποσοστά της σχολικής διαρροής που σημειώνονται σε ευρωπαϊκό και περιφερειακό επίπεδο. Αρχικά, σε ευρωπαϊκό επίπεδο παρατηρείται μια σημαντική μείωση κατά περίπου 40,0%, καθώς σε επίπεδο EE-15 φτάνει το 11,4% και σε EE-27 το 11,0% αντιστοίχως. Μεγαλύτερη μείωση από το ευρωπαϊκό επίπεδο σημείωσαν όλες οι περιφέρειες, ιδίως η Ήπειρος κατά 80,0% και η Δυτική Ελλάδα κατά 75,89%, με εξαίρεση την περιφέρεια Sicilia, η οποία, παρά τη μείωση που πέτυχε κατά 24,06%, το 2015 «σκαρφάλωσε» σε ποσοστό υπερδιπλάσιο του ευρωπαϊκού μέσου όρου, αφού έφτασε το 24,3%. Τα υψηλά ποσοστά της Sicilia εμφανίζει και η περιφέρεια

της Extremadura (24,5%), παρόλο που εμφάνιζε αρχικά χειρότερα ποσοστά από την πρώτη. Επιπλέον, παρά τα πολύ μεγάλα ποσοστά της σχολικής διαρροής που εμφανίζονταν τα πρώτα έτη στις πορτογαλικές περιφέρειες (διπλάσια από την ΕΕ), κατάφεραν να υπερκαλύψουν ένα πολύ μεγάλο μέρος της διαφοράς τους από το ευρωπαϊκό ποσοστό, καθώς έφτασαν μέχρι το 14,3% στο Norte και το 12,5% στο Centro και το Alentejo. Επίσης, σημαντική είναι και η μείωση που συντελείται στις ιταλικές περιφέρειες, οι οποίες, με εξαίρεση την περιφέρεια Basilicata, που κατάφερε να μειώσει περισσότερο τα ποσοστά της κατά 58,13% έφτασε σε καλύτερα ποσοστά από τον κοινοτικό μέσο όρο, αγγίζοντας το 10,1% το 2015. Τέλος, καλύτερες είναι οι επιδόσεις σε όλες τις ελληνικές περιφέρειες, πλην Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης, καθώς παρουσιάζουν χαμηλότερα ποσοστά από την ΕΕ, αφού το ποσοστό στην περιφέρεια Ηπείρου ήταν υποτετραπλάσιο (2,4%), στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας ήταν σχεδόν το ήμισυ (5,4%) και στις περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας και Θεσσαλίας πλησίαζε το 8,0% (συγκεκριμένα 7,8% και 7,9% αντιστοίχως).

Διάγραμμα 70: Ποσοστό σχολικής διαρροής ατόμων ηλικίας 18-24 ετών (ως σύνολο) – Ελλάδα

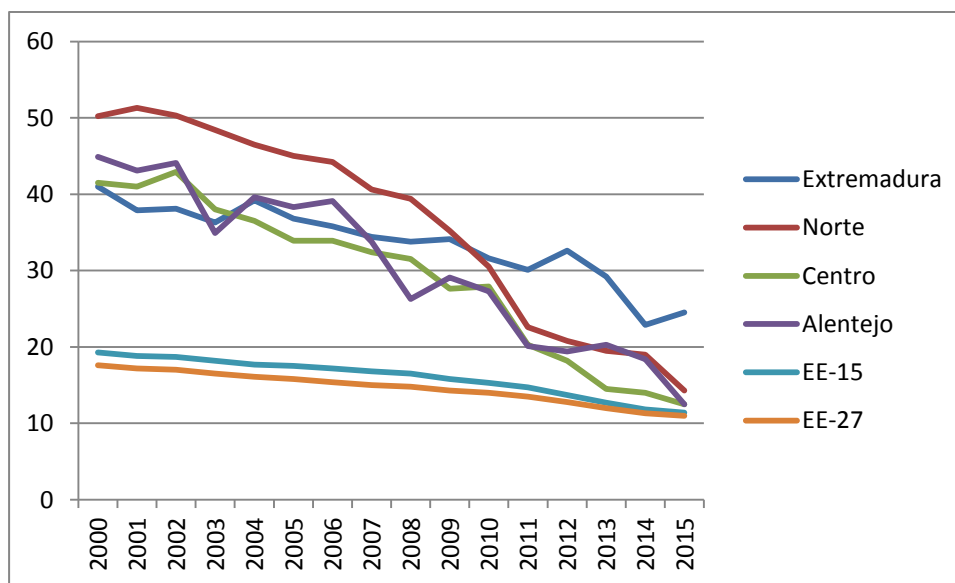

Διάγραμμα 71: Ποσοστό σχολικής διαρροής ατόμων ηλικίας 18-24 ετών (ως σύνολο) – Ιταλία

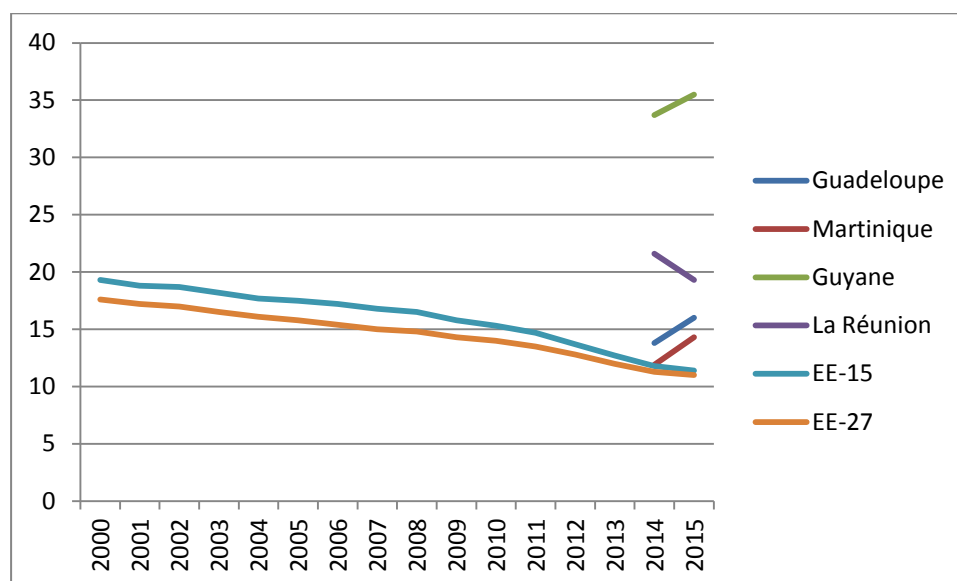
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 72: Ποσοστό σχολικής διαρροής ατόμων ηλικίας 18-24 ετών (ως σύνολο) – Ισπανία, Πορτογαλία

Πηγή: EUROSTAT

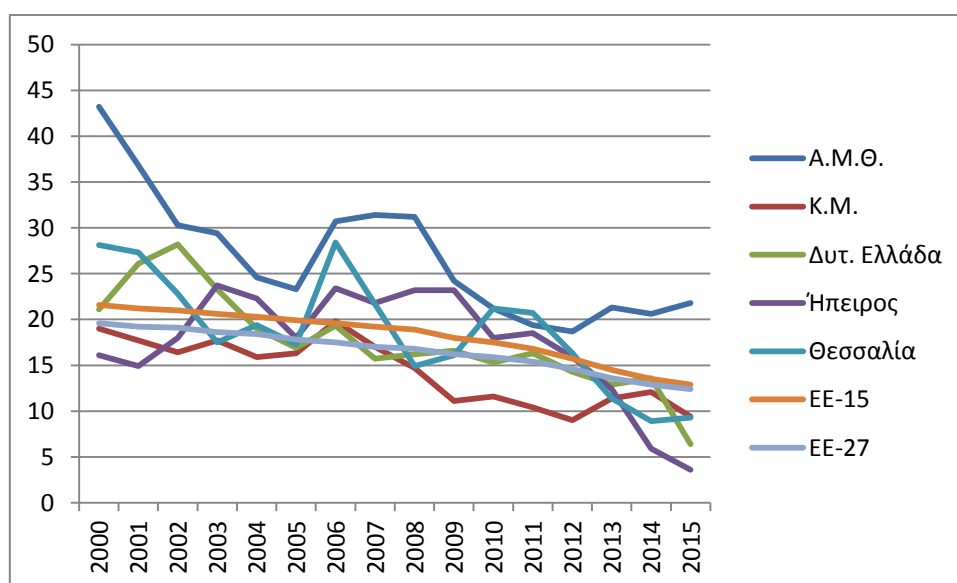
Διάγραμμα 73: Ποσοστό σχολικής διαρροής ατόμων ηλικίας 18-24 ετών (ως σύνολο) – Γαλλία

Πηγή: EUROSTAT

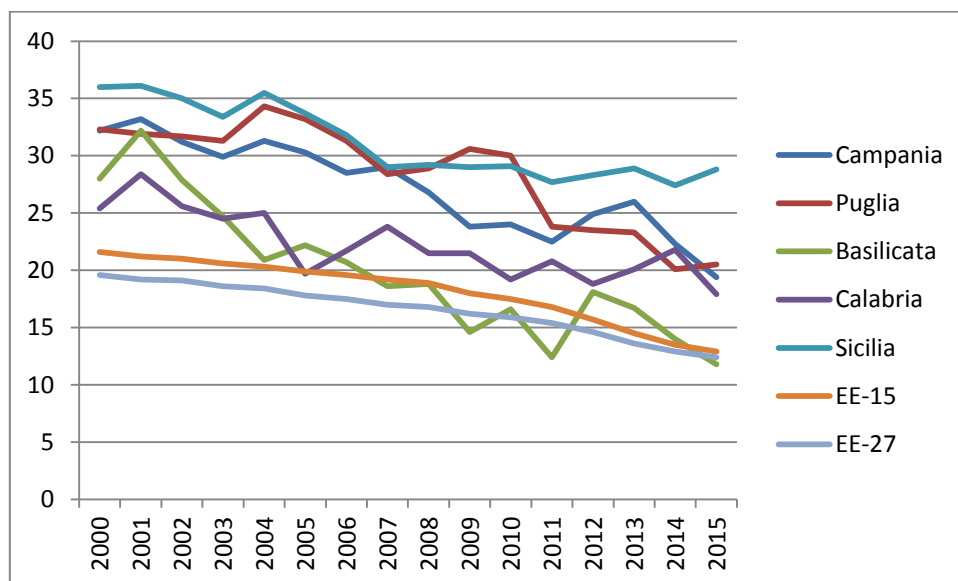
Ακριβώς ίδια είναι και η εικόνα των **ποσοστών σχολικής διαρροής αν τα εξετάσουμε βάσει φύλου**. Συγκεκριμένα, θα παρατηρήσουμε ότι τα ποσοστά στους άντρες, σε όλες τις περιφέρειες και σε επίπεδο ΕΕ, είναι αρκετά υψηλότερα από τα αντίστοιχα των γυναικών, στις οποίες χαρακτηριστική είναι η ραγδαία μείωση που εμφανίζουν στα ποσοστά τους οι πορτογαλικές περιφέρειες, όπου αν και στην αρχή ήταν διπλάσια της ΕΕ, με το πέρασμα των ετών και μέχρι το 2015, κατάφεραν να την προσεγγίσουν και να την ξεπεράσουν (Norte). Τέλος, πρέπει να τονίσουμε από τη μία πλευρά ότι τα ποσοστά της Ηπείρου και της Θεσσαλίας ήταν ανέκαθεν διπλάσια στις γυναίκες (μέχρι το 2014 η Θεσσαλία) από εκείνα των αντρών κι από την άλλη ότι η κατάταξη των περιφερειών τόσο στους άντρες όσο και στις γυναίκες είναι ακριβώς η ίδια με την αντίστοιχη του συνόλου του πληθυσμού.

Διάγραμμα 74: Ποσοστό σχολικής διαρροής ατόμων ηλικίας 18-24 ετών (άνδρες) – Ελλάδα

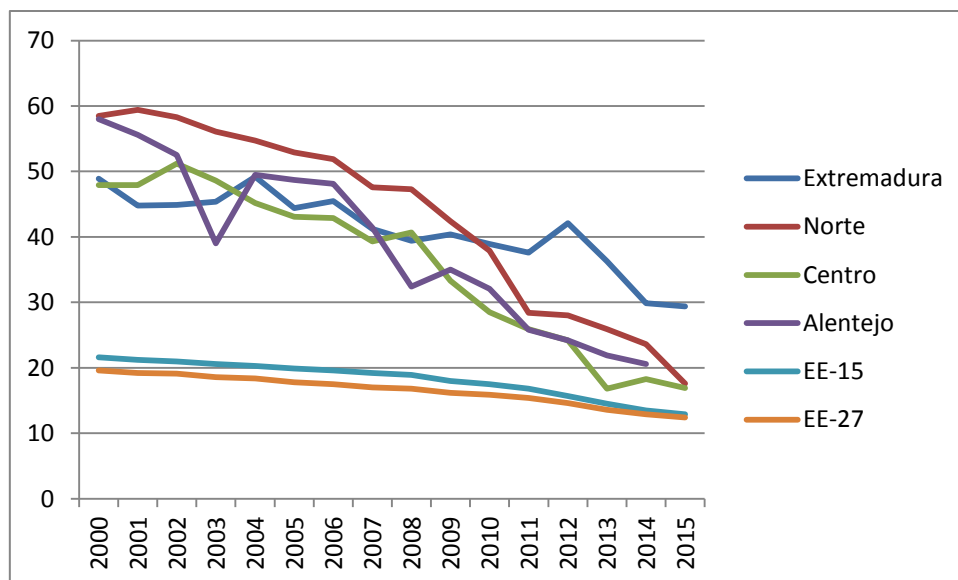
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 75: Ποσοστό σχολικής διαρροής ατόμων ηλικίας 18-24 ετών (άνδρες) – Ιταλία

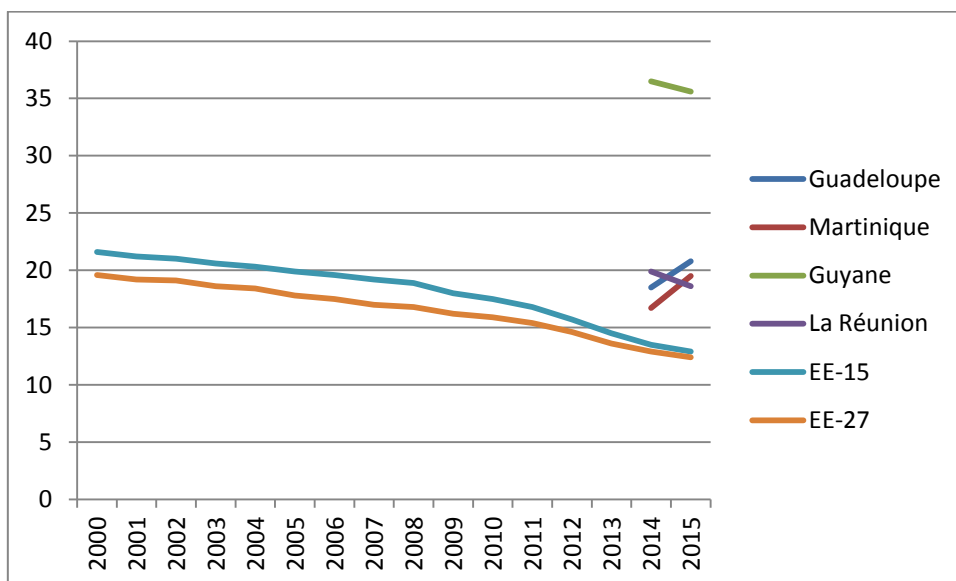
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 76: Ποσοστό σχολικής διαρροής ατόμων ηλικίας 18-24 ετών (άνδρες) – Ισπανία, Πορτογαλία

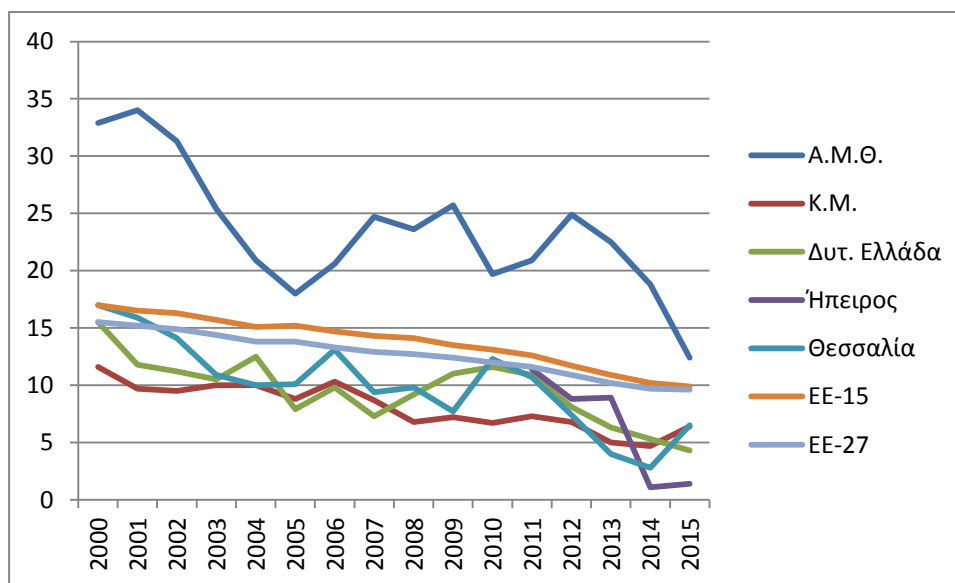
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 77: Ποσοστό σχολικής διαρροής ατόμων ηλικίας 18-24 ετών (άνδρες) – Γαλλία

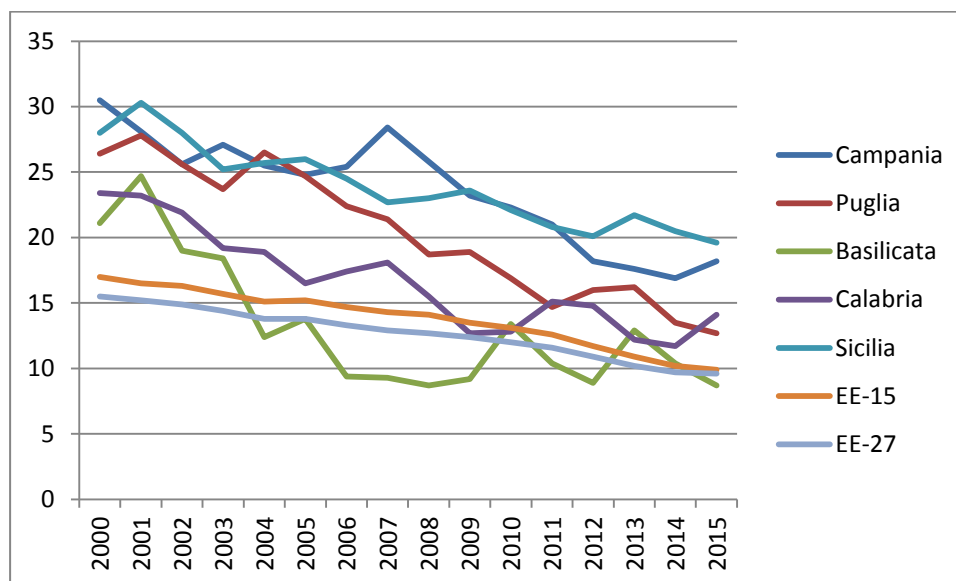
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 78: Ποσοστό σχολικής διαρροής ατόμων ηλικίας 18-24 ετών (γυναίκες) – Ελλάδα

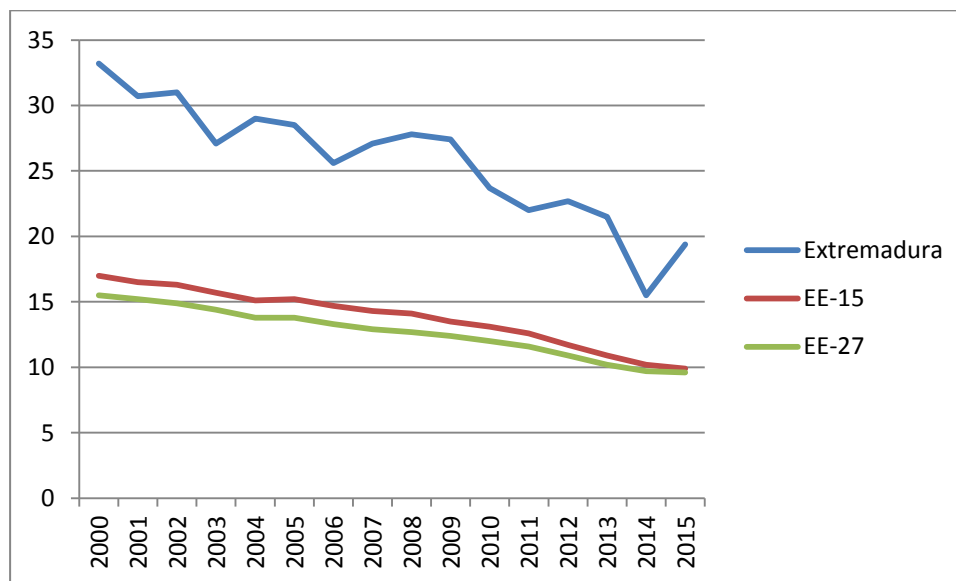
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 79: Ποσοστό σχολικής διαρροής ατόμων ηλικίας 18-24 ετών (γυναίκες) – Ιταλία

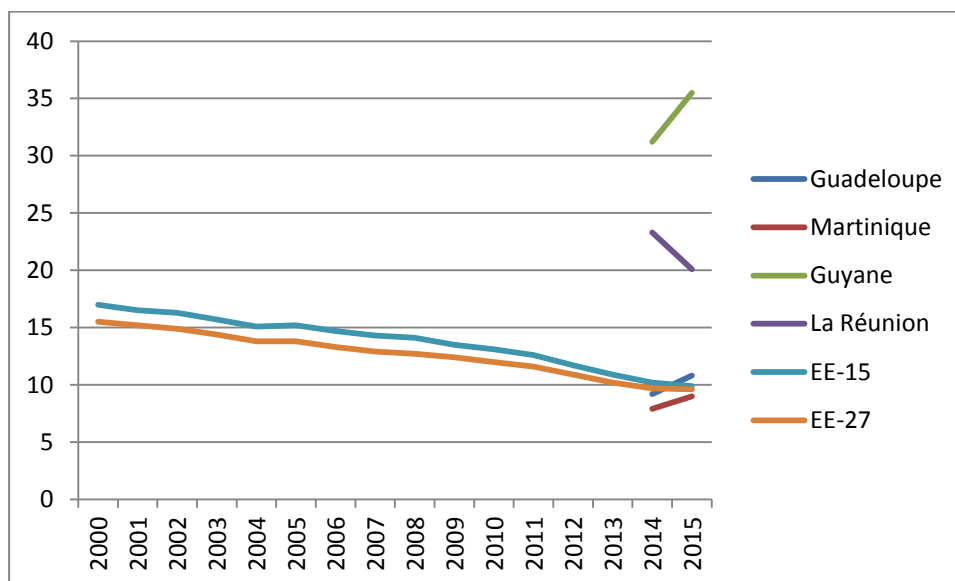
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 80: Ποσοστό σχολικής διαρροής ατόμων ηλικίας 18-24 ετών (γυναίκες) – Ισπανία

Πηγή: EUROSTAT

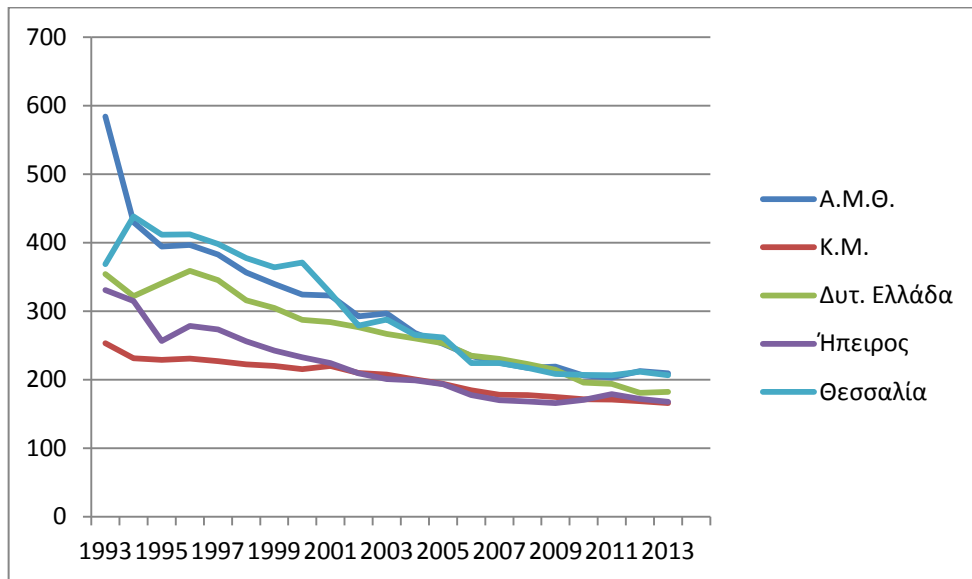
Διάγραμμα 81: Ποσοστό σχολικής διαρροής ατόμων ηλικίας 18-24 ετών (γυναίκες) – Γαλλία

Πηγή: EUROSTAT

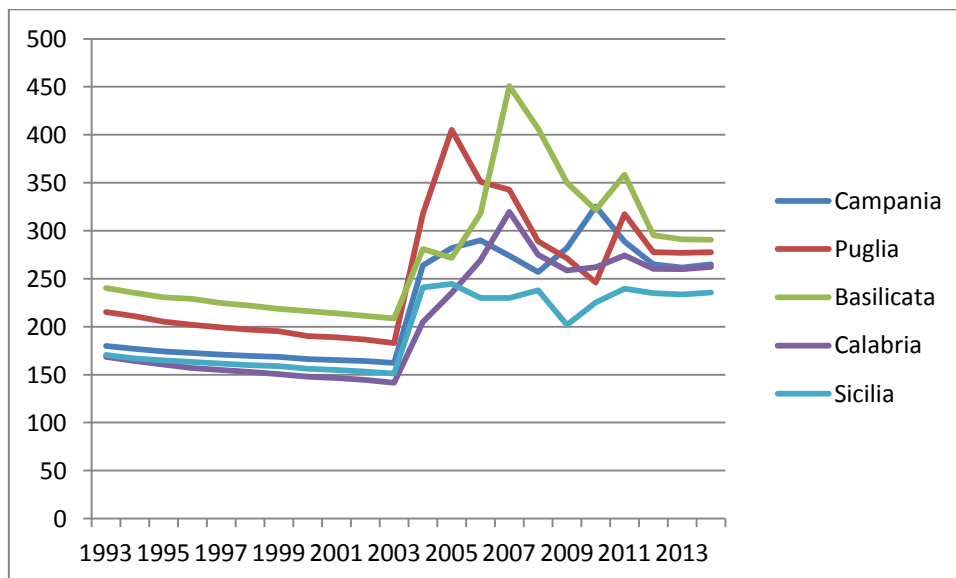
Στον **τομέα της υγείας** πολύ σημαντικό είναι να εξετάσουμε τόσο την αναλογία κατοίκων ως προς το ιατρικό προσωπικό (ιατροί) όσο και εκείνη μεταξύ των κατοίκων και των παρεχόμενων κλινών. Συγκεκριμένα, **ως προς το πρώτο σκέλος**, παρατηρούμε την σταδιακή πορεία της συγκεκριμένης αναλογίας, που συντελείται στις ελληνικές περιφέρειες, οι οποίες αν και στην αρχή παρουσίαζαν χειρότερα δεδομένα σε σχέση με τις ιταλικές, κατάφεραν, ωστόσο, να την αντιστρέψουν θεαματικά, με τη μεγαλύτερη μείωση να λαμβάνει χώρα στην περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας –Θράκης (209 κάτοικοι ανά ιατρό), όπου ξεπέρασε το 64,0%. Επίσης, από την ανάλυση της εξεταζόμενης περιόδου, προκύπτει ότι η περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας και Ηπείρου παρουσιάζουν την καλύτερη αναλογία, καθώς, αντιστοιχούν 165 και 167 κάτοικοι ανά ιατρό αντίστοιχα, ενώ από την άλλη πλευρά όλες οι ιταλικές περιφέρειες, το Norte, Centro και Extremadura εμφανίζουν αναλογία που κυμαίνεται λίγο παραπάνω από 200 κατοίκους ανά ιατρό. Ωστόσο, θα έπρεπε να τονίσουμε ότι οι περιφέρειες Extremadura και Alentejo, μείωσαν, κοντά στο ήμισυ, την αναλογία τους, η οποία, αρχικά, ήταν η χειρότερη σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Διάγραμμα 82: Αναλογία κατοίκων προς ιατρικό προσωπικό - Ελλάδα

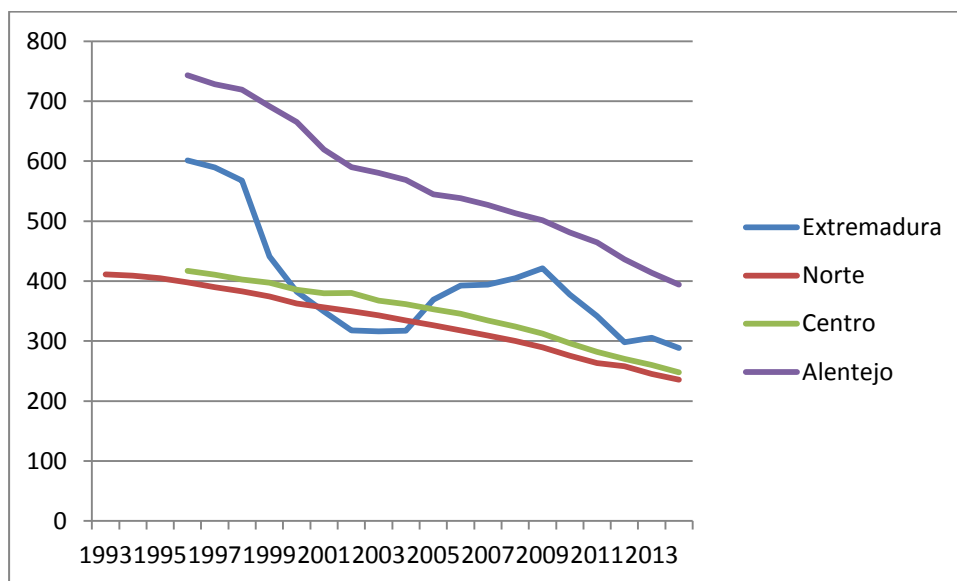
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 83: Αναλογία κατοίκων προς ιατρικό προσωπικό – Ιταλία

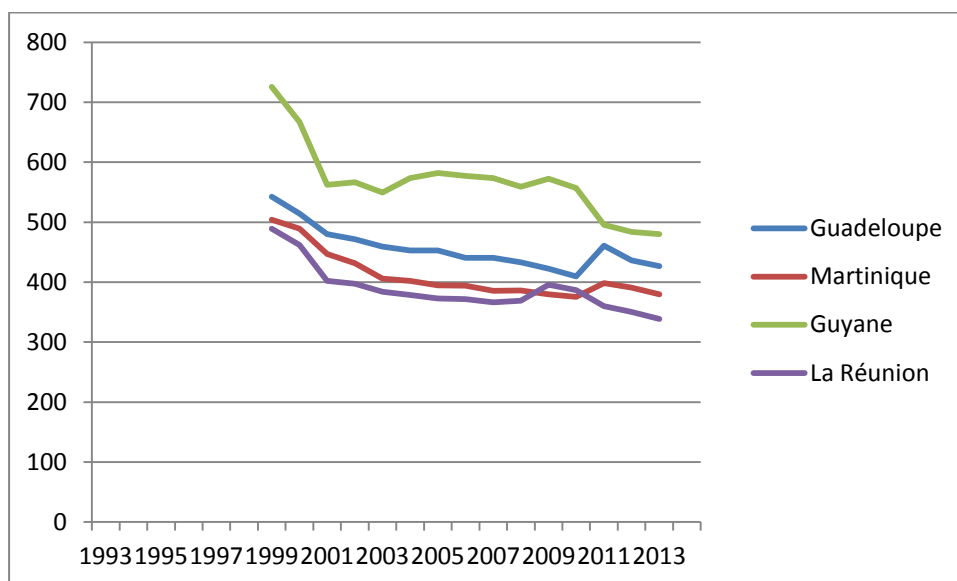
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 84: Αναλογία κατοίκων προς ιατρικό προσωπικό – Ισπανία, Πορτογαλία

Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 85: Αναλογία κατοίκων προς ιατρικό προσωπικό – Γαλλία

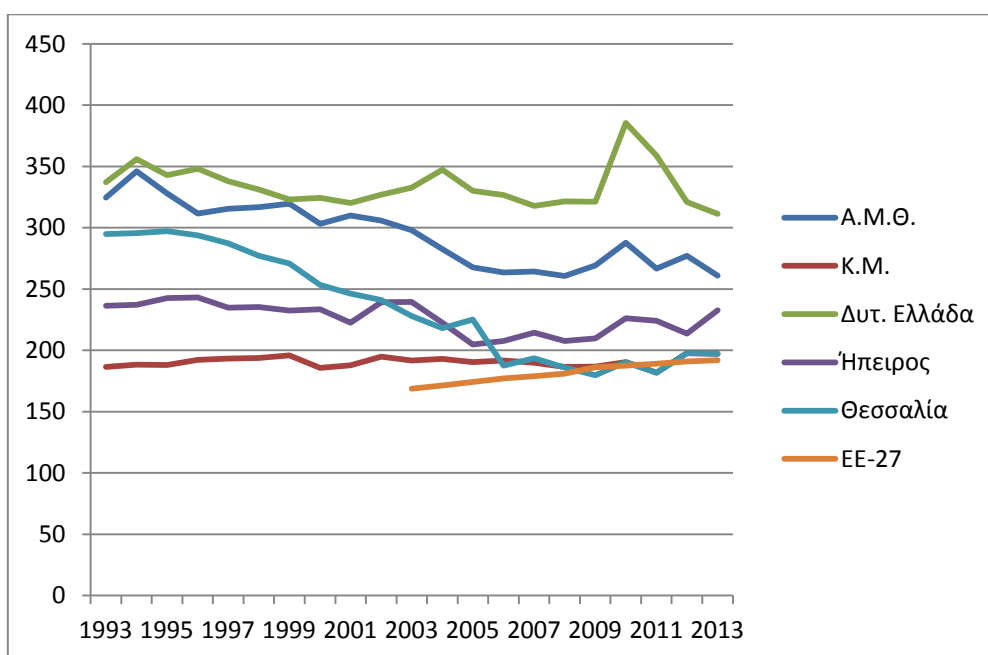

Πηγή: EUROSTAT

Σχετικά με την **αναλογία κατοίκων ανά διαθέσιμη κλίνη**, παρατηρούμε εξίσου ότι οι ιταλικές περιφέρειες, παρόλο που τα πρώτα χρόνια παρουσίαζαν καλύτερη αναλογία (140 με 190 κάτοικοι ανά κλίνη) συγκριτικά με τις ελληνικές, ισπανικές και τις πορτογαλικές περιφέρειες Norte και Centro, με το πέρας των ετών, εμφάνιζαν ολοένα και πιο δυσμενή αποτελέσματα καθώς, σημείωσαν άνοδο της αναλογίας τους (336 έως 408 κάτοικοι ανά κλίνη), τουλάχιστον κατά 88,0%, την ίδια στιγμή που περιφέρειες όπως η Ανατολική Μακεδονία-Θράκη (260 κάτοικοι ανά κλίνη), παρουσίασε μείωση κατά 19,75% και η Θεσσαλία (197 κάτοικοι ανά κλίνη) κατά 33,0%, φτάνοντας (η Θεσσαλία) κοντά στον ευρωπαϊκό μέσο όρο (190 κάτοικοι ανά κλίνη). Ειδικότερα, μόνο οι περιφέρειες Calabria (408 κάτοικοι ανά κλίνη) και Alentejo (447 κάτοικοι ανά κλίνη) φτάνουν στο σημείο να εμφανίζουν συνάμα υπερδιπλάσια ποσοστά από τον κοινοτικό μέσο όρο, καθώς, και διπλάσια από τις περιφέρειες Θεσσαλίας, Guadeloupe και Martinique. Παρ' όλα αυτά, από τα στοιχεία

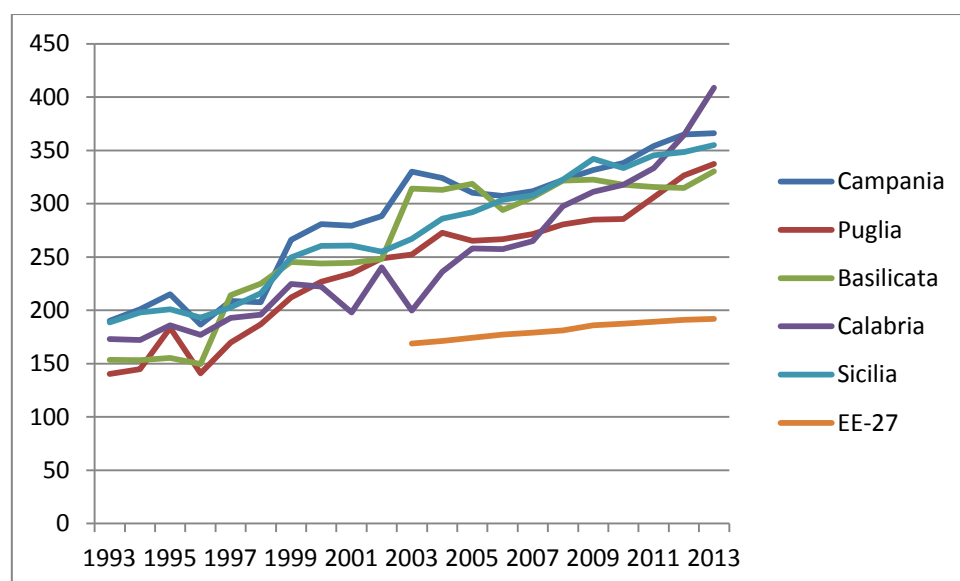
συνάγεται το συμπέρασμα ότι παρά την αύξηση της αναλογίας, που συντελέστηκε στις περισσότερες περιφέρειες τα έτη 2009-2012, οι περιφέρειες, που κατέβαλαν τις περισσότερες προσπάθειες βελτίωσης της εν λόγω αναλογίας σε συνολικό επίπεδο, μειώνοντας σημαντικά το χάσμα από τις υπόλοιπες περιφέρειες, ήταν εκτός από τις δύο ελληνικές, που μόλις αναφέραμε, η περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (182 κάτοικοι ανά κλίνη) και Ηπείρου (167 κάτοικοι ανά κλίνη), σε αντίθεση με τις υπόλοιπες που εμφάνισαν χειρότερα ποσοστά. Από την άλλη πλευρά, μόνο οι απομακρυσμένες γαλλικές περιφέρειες Guadeloupe (183 κάτοικοι ανά κλίνη) και Martinique (165 κάτοικοι ανά κλίνη) παρουσίαζαν τόσο τα καλύτερα ποσοστά μεταξύ των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών, όσο κι εν συγκρίσει με την ΕΕ, παρέχοντας, με αυτό τον τρόπο, κατά τι καλύτερες υπηρεσίες στους κατοίκους τους.

Διάγραμμα 86: Αναλογία κατοίκων προς νοσοκομειακές κλίνες – Ελλάδα

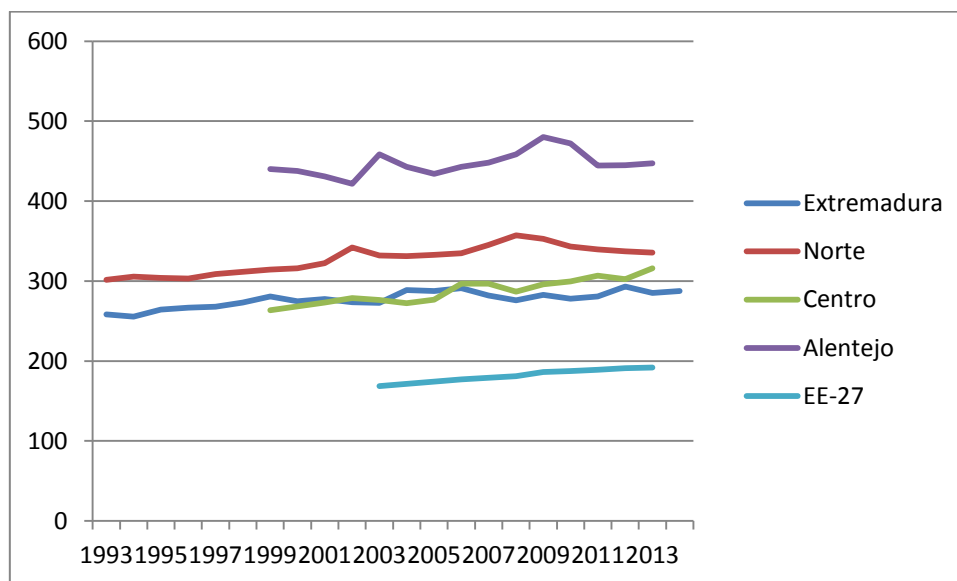
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 87: Αναλογία κατοίκων προς νοσοκομειακές κλίνες – Ιταλία

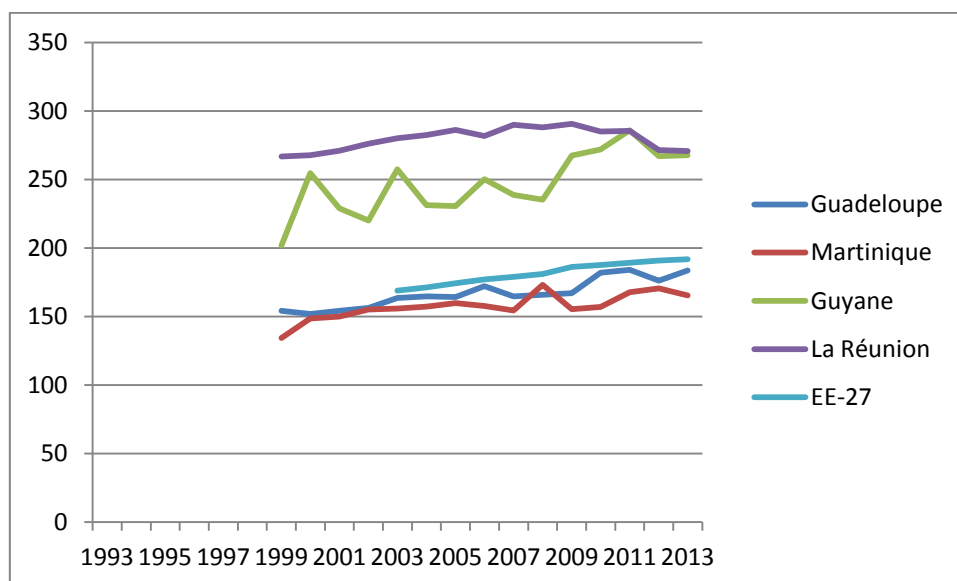
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 88: Αναλογία κατοίκων προς νοσοκομειακές κλίνες – Ισπανία, Πορτογαλία

Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 89: Αναλογία κατοίκων προς νοσοκομειακές κλίνες – Γαλλία

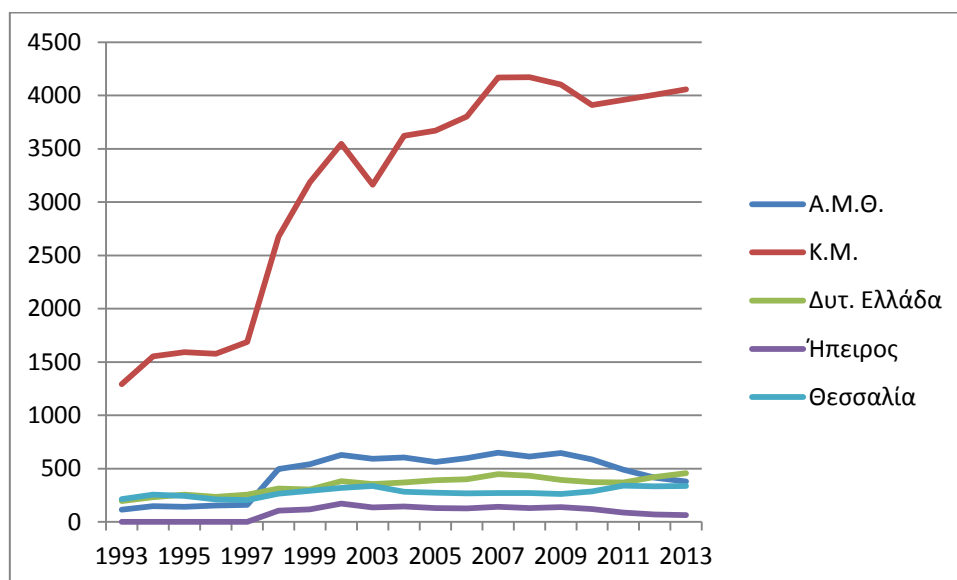

Πηγή: EUROSTAT

Συνεχίζοντας στον **τομέα των μεταφορών**, και πιο συγκεκριμένα στην **αεροπορική μετακίνηση των επιβατών** ανά περιφέρεια, παρατηρούμε ότι τα μεγαλύτερο μερίδιο διακίνησης επιβατών σημειώθηκε στην Sicilia, παρουσιάζοντας σταδιακή έντονη αύξηση των επιβατών της, (μέσω των αεροδρομίων του Palermo, Catania, Trapani) διακινώντας 12,7 εκατομμύρια επιβάτες και στο Norte (χάρη στο αεροδρόμιο της πόλης του Oporto), διακινώντας 6,3 εκατομμύρια επιβάτες. Συγκριτικά, μπορούμε να πούμε πως η περιφέρεια που πέτυχε την μεγαλύτερη αύξηση επιβατών ήταν εκείνη της Puglia, κατά 7.234%, μεταφέροντας περίπου 5,5 εκατομμύρια επιβάτες. Ωστόσο, πρέπει να τονίσουμε ότι συνολικά στις ιταλικές περιφέρειες σημειώνεται αξιοσημείωτη αύξηση των επιβατών, ιδίως λόγω της καλύτερης και ολοένα αναπτυσσόμενης συνδεσιμότητας των αεροδρομίων της με

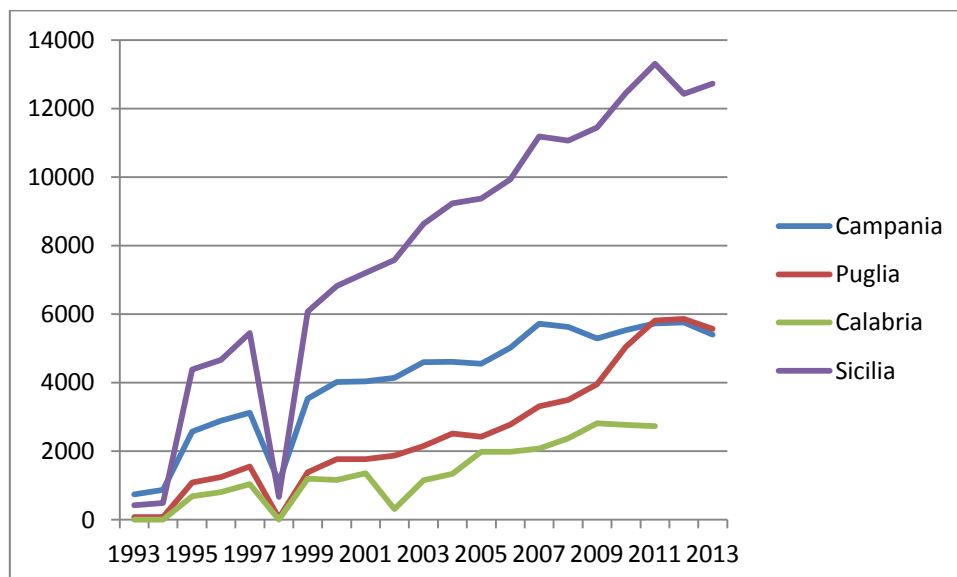
άλλες περιοχές της Χώρας ή της Ευρώπης, σε αντίθεση με τις ελληνικές περιφέρειες, οι οποίες ναι μεν αυξάνουν τη διακίνηση των επιβατών τους, ωστόσο, υπολείπονται σημαντικά των υπολοίπων περιφερειών, με χαρακτηριστικότερη την περιφέρεια Ηπείρου, η οποία «μεταφέρει» ελάχιστους επιβάτες.

Διάγραμμα 90: Αεροπορικές μετακινήσεις επιβατών (σε χιλιάδες) – Ελλάδα

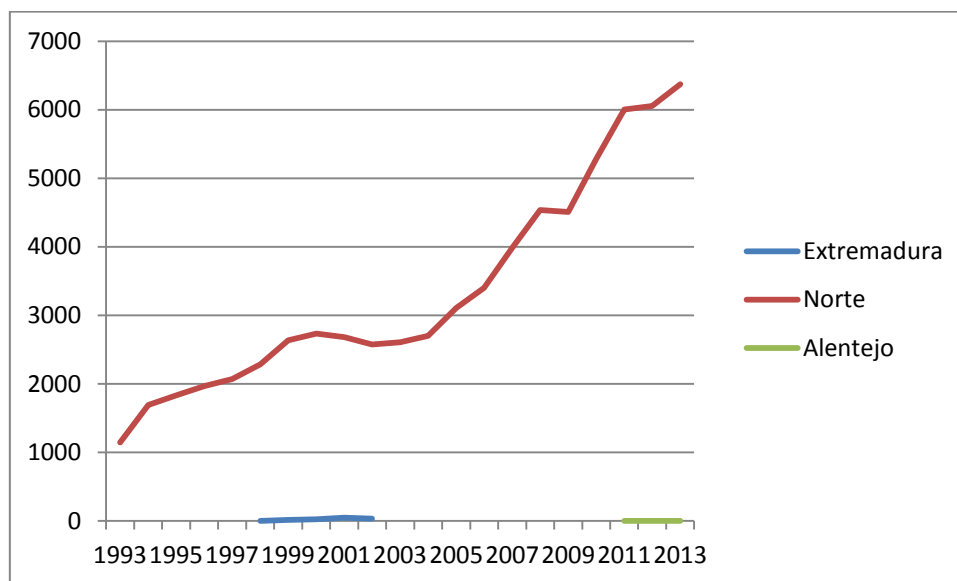
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 91: Αεροπορικές μετακινήσεις επιβατών (σε χιλιάδες) – Ιταλία

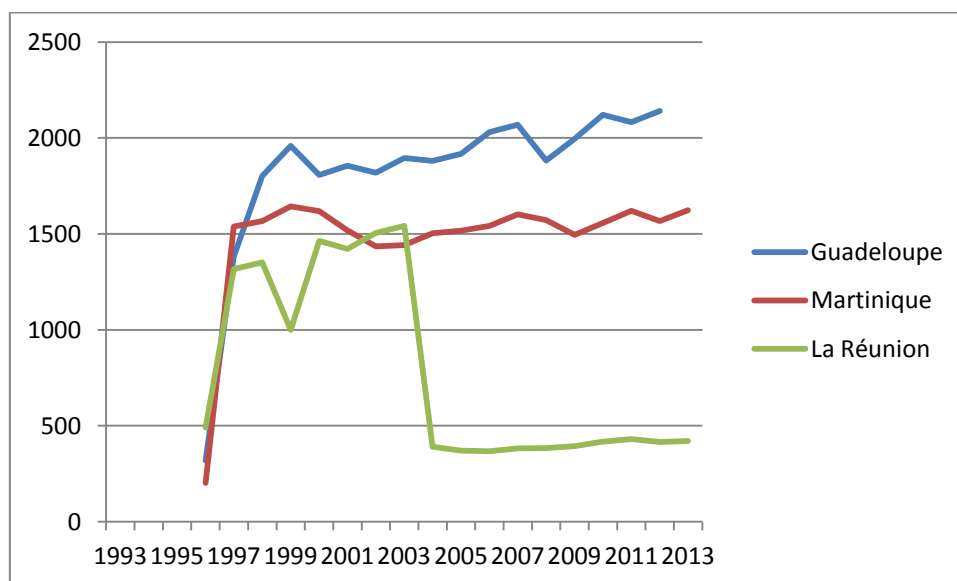
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 92: Αεροπορικές μετακινήσεις επιβατών (σε χιλιάδες) – Ισπανία, Πορτογαλία

Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 93: Αεροπορικές μετακινήσεις επιβατών (σε χιλιάδες) – Γαλλία

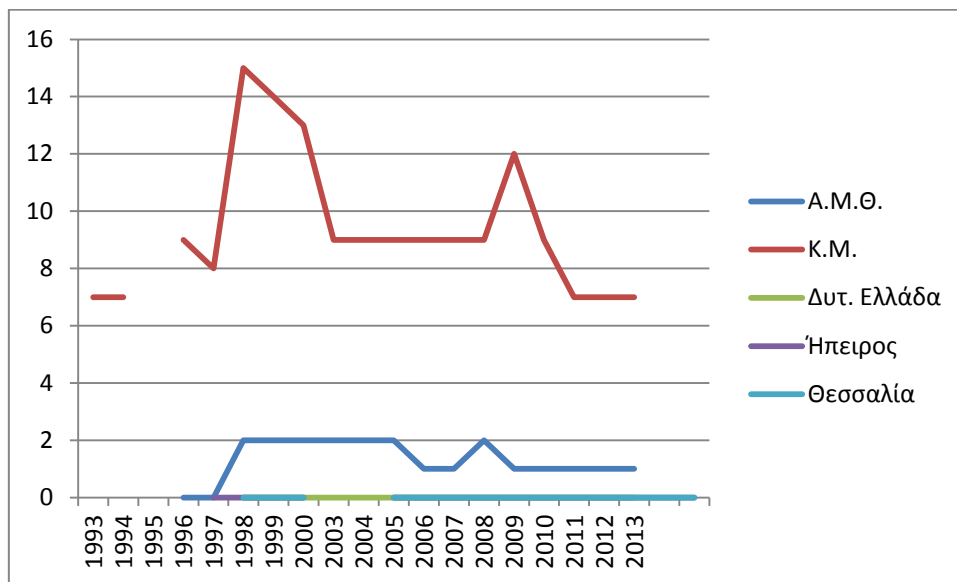

Πηγή: EUROSTAT

Σχετικά με την **αεροπορική διακίνηση των εμπορευμάτων**, παρατηρείται ότι τα πρωτεία κατέχει η περιφέρεια Norte με 28 εκατομμύρια τόνους, ακολουθούμενη από τις υπερπόντιες γαλλικές περιφέρειες (ιδίως την La Reunion, από όπου διακινήθηκαν περίπου 30 εκατομμύρια τόνους). Επίσης, οι ιταλικές περιφέρειες, οι οποίες, μετά το 2008, (όπως και οι περισσότερες περιφέρειες) σημείωσαν σημαντική πτώση στη διακίνηση των εμπορευμάτων τους, παρουσίαζαν όλα τα χρόνια μέτριες αποδόσεις σε περιφερειακό επίπεδο, με τα καλύτερα αποτελέσματα σε εγχώριο επίπεδο να εμφανίζονται στην περιφέρεια Sicilia, η οποία το 2001 έφτασε στο σημείο να διακινήσει 621 εκατομμύρια τόνους εμπορευμάτων, αν και ακολούθησε απότομη πτώση, τον αμέσως επόμενο έτος, για να καταλήξει το 2013 στους 8 εκατομμύρια τόνους. Τέλος, από την άλλη πλευρά, οι περιφέρειες Δυτικής Ελλάδας, Ηπείρου,

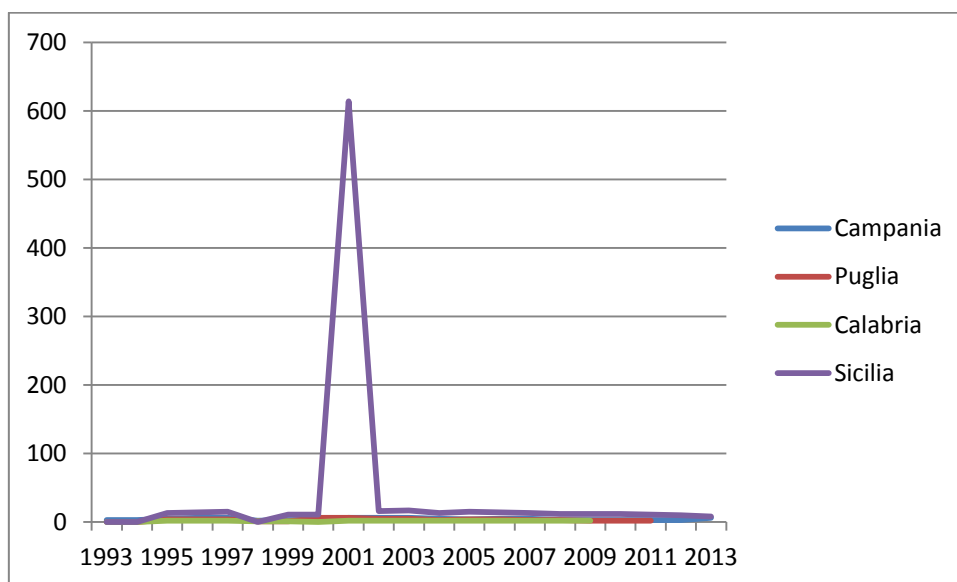
Θεσσαλία και Αlentejo δεν κατορθώνουν να διακινήσουν κανένα είδος εμπορεύματος μέσω των αεροδρομίων τους.

Διάγραμμα 94: Αεροπορικές μετακινήσεις εμπορευμάτων (σε χιλιάδες τόνους) – Ελλάδα

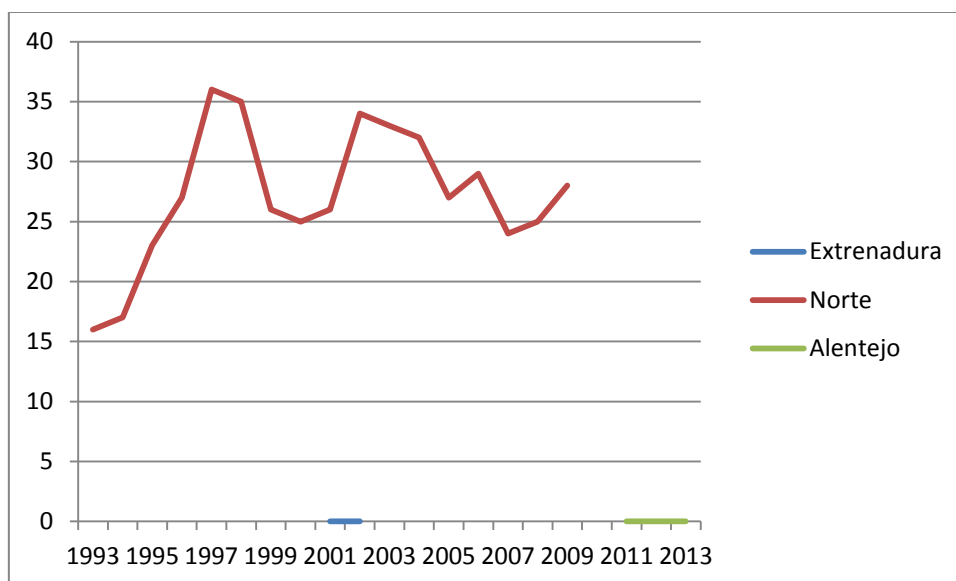
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 95: Αεροπορικές μετακινήσεις εμπορευμάτων (σε χιλιάδες τόνους) – Ιταλία

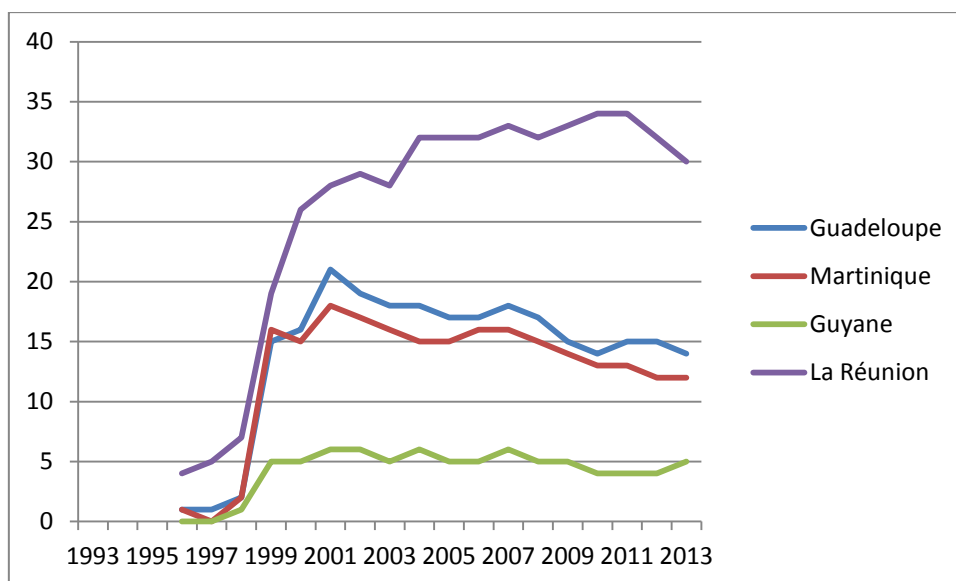
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 96: Αεροπορικές μετακινήσεις εμπορευμάτων (σε χιλιάδες τόνους) – Ισπανία, Πορτογαλία

Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 97: Αεροπορικές μετακινήσεις εμπορευμάτων (σε χιλιάδες τόνους) – Γαλλία

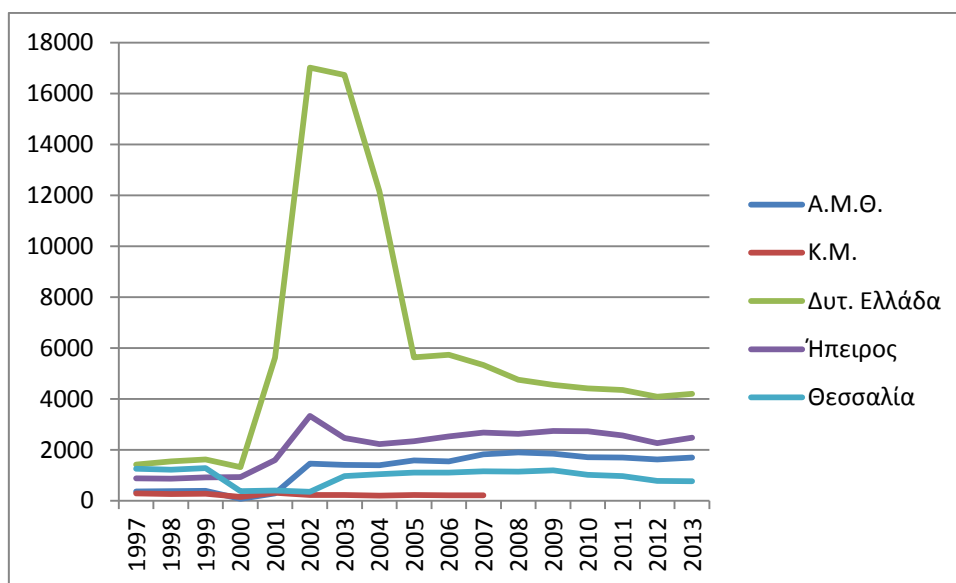

Πηγή: EUROSTAT

Περνώντας τώρα στις **θαλάσσιες μετακινήσεις των επιβατών**, διαπιστώνουμε την σημαντική επίδραση των λιμένων της Napoli, Messina-Palermo-Catania και Reggio di Calabria – Crotona, στην συνεχή αυξανόμενη μετακίνηση των επιβατών στις περιφέρειες Campania, Sicilia και Calabria, φτάνοντας το 2013 τους 11,2, 10,5 και 6,7 εκατομμύρια επιβάτες αντιστοίχως. Αυτές τρεις περιφέρειες κατέχουν τα πρωτεία στη διακίνηση επιβατών καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου, παρ' όλο που τα τελευταία έτη σημειώνουν μεσοσταθμική μείωση κοντά στο 32,0%. Επιπροσθέτως, πρέπει να τονίσουμε τη συνεισφορά του λιμένος της Πάτρας, που έχει

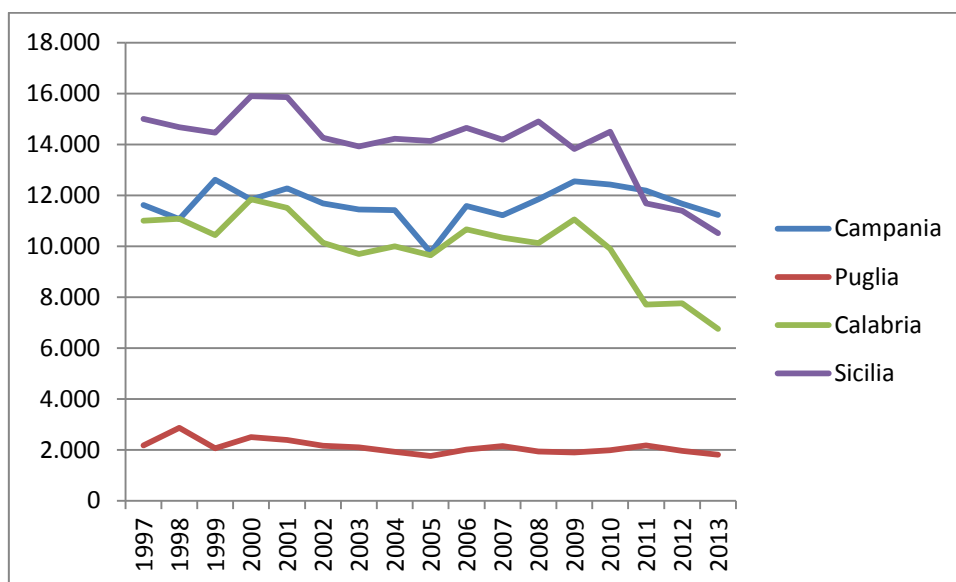
συμβάλει τα μέγιστα στην αναπτυξιακή πορεία της περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, από όπου διακινούνται περίπου 4,2 εκατομμύρια επιβάτες το 2013, αν και τα προηγούμενα έτη, ιδίως την περίοδο 2002 – 2004, μετακινούνταν τουλάχιστον τριπλάσιος όγκος επιβατών. Ωστόσο, οι υπόλοιπες περιφέρειες δεν έχουν παρά να επιδείξουν χαμηλά νούμερα στη μετακίνηση των επιβατών, με τα χαμηλότερα να σημειώνονται στην περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, την Martinique και την La Réunion, με λιγότερο από 250.000 επιβάτες.

Διάγραμμα 98: Θαλάσσιες μετακινήσεις επιβατών (σε χιλιάδες άτομα) – Ελλάδα

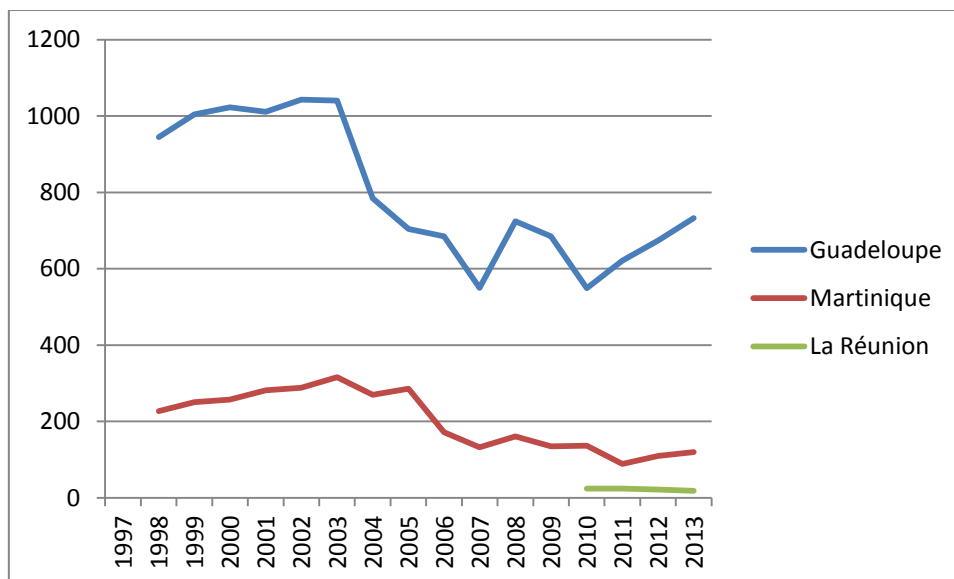
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 99: Θαλάσσιες μετακινήσεις επιβατών (σε χιλιάδες άτομα) – Ιταλία

Πηγή: EUROSTAT

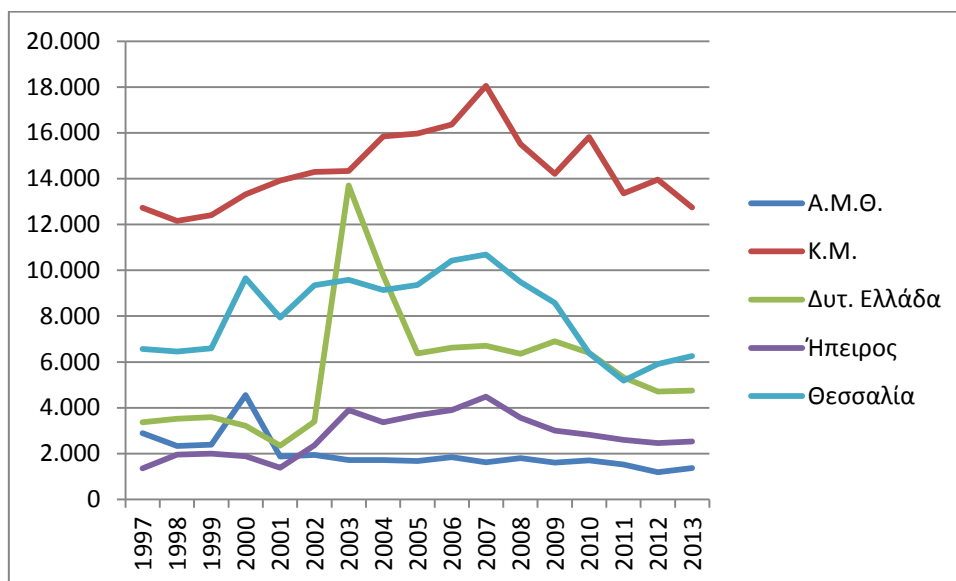
Διάγραμμα 100: Θαλάσσιες μετακινήσεις επιβατών (σε χιλιάδες άτομα) – Γαλλία

Πηγή: EUROSTAT

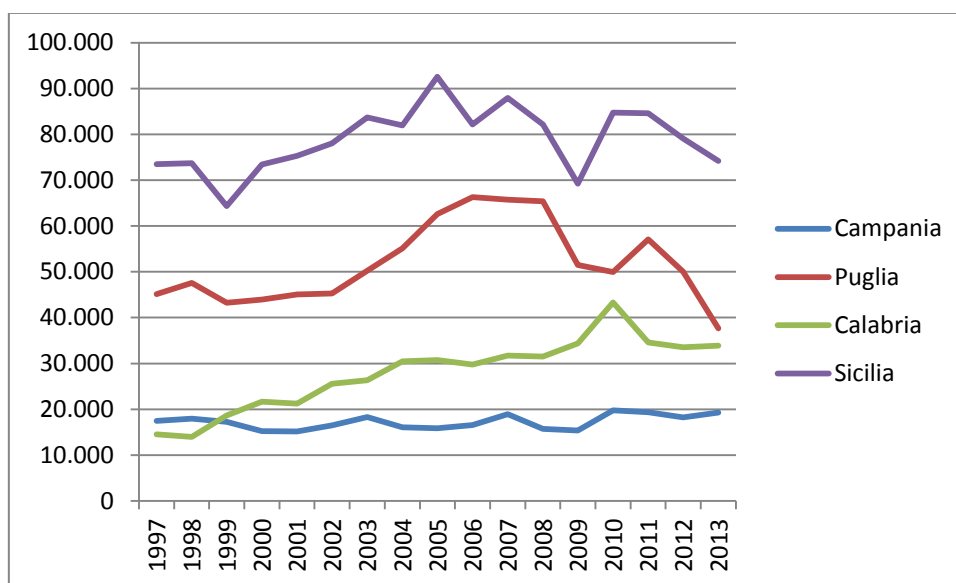
Κλείνοντας, τον τομέα των μεταφορών, σχετικά με τις **θαλάσσιες μεταφορές των εμπορευμάτων** παρατηρείται παρόμοια εικόνα με εκείνη της θαλάσσιας μετακίνησης των επιβατών. Σημαντική «ένταση» παρατηρείται στην περιφέρεια Sicilia, όπου διαχρονικά μεταφέρεται ο μεγαλύτερος όγκος εμπορευμάτων (περίπου 74 εκατομμύρια τόνοι το 2013), ακολουθούμενη από την περιφέρεια Alentejo (34,6 εκατομμύρια τόνοι) και τις υπόλοιπες ιταλικές περιφέρειες, κυρίως της Puglia (37,6 εκατομμύρια τόνοι), μέσω της συνεισφοράς των λιμένων του Bari και του Brindisi, παρά τη σημαντική μείωση που υφίστανται οι περισσότερες περιφέρειες μετά το 2010, η οποία αγγίζει ακόμη και το 42,3% (κυρίως στην περιφέρεια Puglia). Αξιοπρόσεκτη είναι επίσης η σημαντική αύξηση στη διακίνηση εμπορευμάτων, κατά 133,03%, 128,25%, 86,98% και 40,96%, που πραγματοποιήθηκε, καθ' όλη την περίοδο, μέσω των λιμένων των περιφερειών Calabria, Centro, Ηπείρου και Δυτικής Ελλάδας, οι οποίες το 2013 μετέφεραν 33,9, 6, 2,5 και 4,7 εκατομμύρια τόνους εμπορευμάτων αντιστοίχως. Στον αντίποδα, στην περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης παρατηρείται σημαντική μείωση των εμπορευμάτων, κατά 52,85%, διακινώντας συνολικά 1,3 εκατομμύρια τόνους το 2013. Τέλος, σταθερή παραμένει η διακίνηση εμπορευμάτων στην περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, όπου αγγίζει τους 12,7 εκατομμύρια τόνους το τελευταίο έτος.

Διάγραμμα 101: Θαλάσσιες μετακινήσεις εμπορευμάτων (σε χιλιάδες τόνους) – Ελλάδα

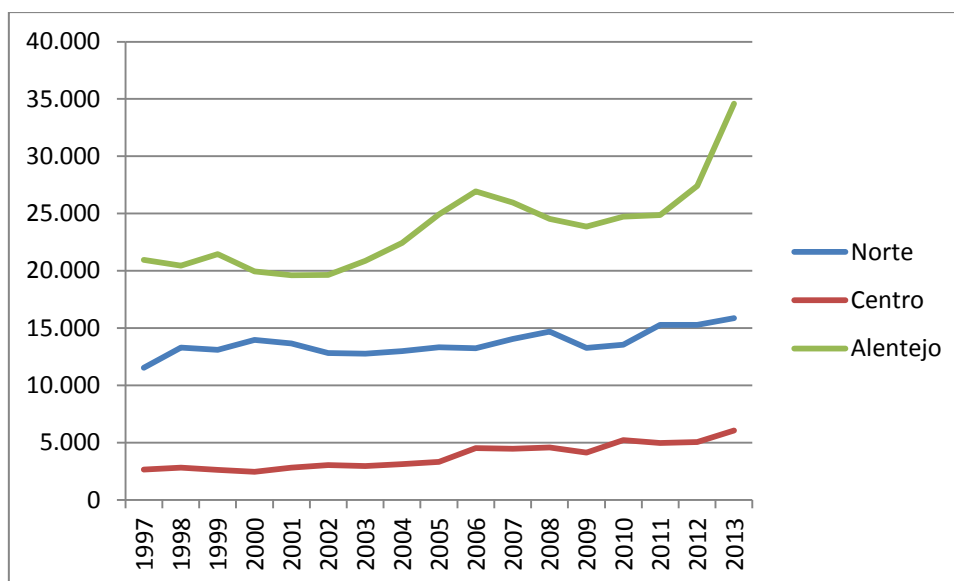
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 102: Θαλάσσιες μετακινήσεις εμπορευμάτων (σε χιλιάδες τόνους) – Ιταλία

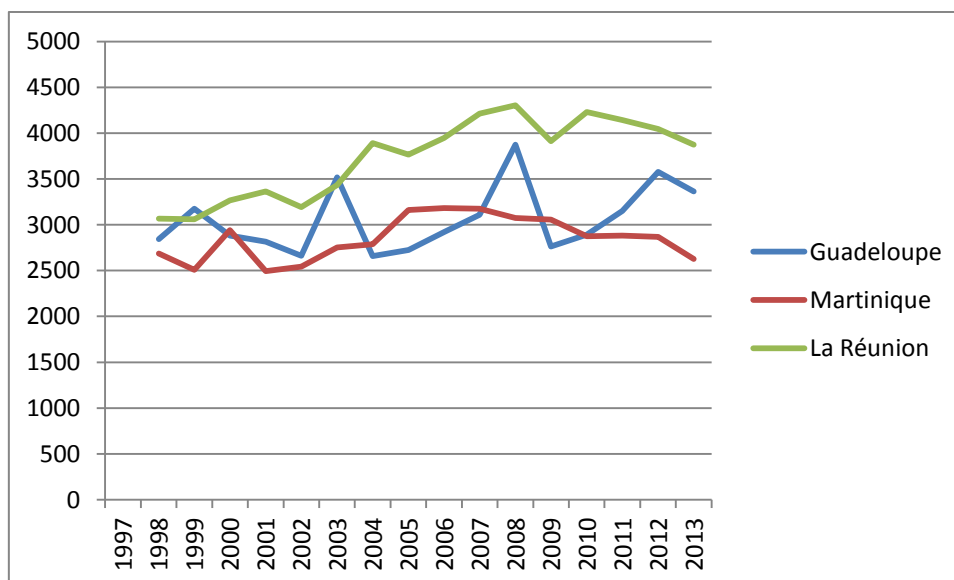
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 103: Θαλάσσιες μετακινήσεις εμπορευμάτων (σε χιλιάδες τόνους) – Πορτογαλία

Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 104: Θαλάσσιες μετακινήσεις εμπορευμάτων (σε χιλιάδες τόνους) – Γαλλία

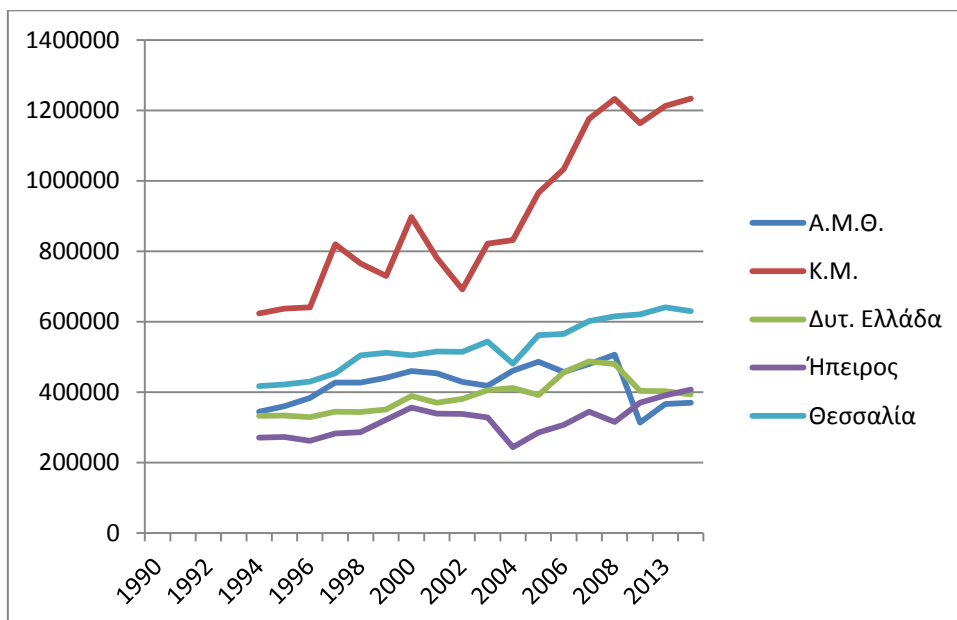

Πηγή: EUROSTAT

Τέλος, στον τουριστικό τομέα, οι περισσότερες **αφίξεις τουριστών** σε τουριστικά καταλύματα καταγράφονται διαχρονικά κυρίως στις πιο «τουριστικές» περιφέρειες, όπως είναι στην Campania και Puglia (με περίπου 2,6 εκατομμύρια επισκέπτες το 2014), την Sicilia (με περίπου 2,5 εκατομμύρια) και την Norte (με 2 εκατομμύρια). Αντιθέτως, παρατηρούμε τα γαλλικά υπερπόντια διαμερίσματα και τις ελληνικές περιφέρειες, εκτός της περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας (1,2 εκατομμύρια) να σημειώνουν πολύ χαμηλό αριθμό αφίξεων. Αξιοσημείωτο επίσης είναι να τονιστεί ότι ενώ οι ελληνικές περιφέρειες, την περίοδο 2008 – 2012, καταγράφουν σημαντική μείωση των αφίξεων, οι ιταλικές περιφέρειες παρουσιάζουν ενισχυμένη αύξηση. Τέλος, ενδεικτική των αυξομειώσεων των τουριστικών αφίξεων είναι η συγκριτική ανάλυση των περιφερειών με την αντίστοιχη σε ευρωπαϊκό

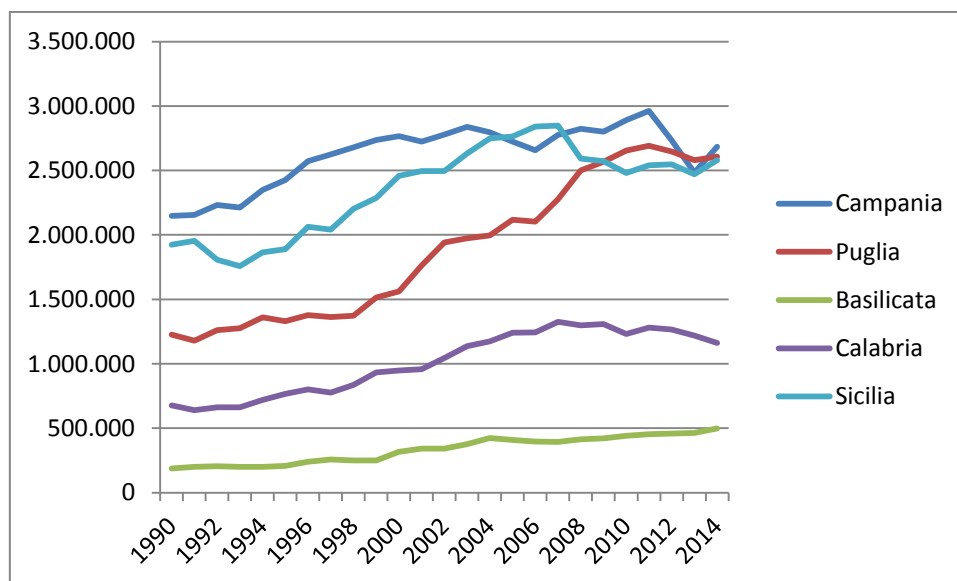
επίπεδο, κυρίως το χρονικό διάστημα μεταξύ 2008-2014. Ειδικότερα, διαπιστώνουμε πως οι αφίξεις σε ευρωπαϊκό έδαφος αυξήθηκαν κατά 15,6%, την ίδια στιγμή που στις περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης, Δυτικής Ελλάδας, Calabria, Campania, Sicilia μειώθηκαν σημαντικά, φτάνοντας ακόμη και πάνω από το 18,0% στις δύο πρώτες, ενώ στις περιφέρειες Norte, Basilicata, Alentejo και Ηπείρου αυξήθηκαν σημαντικά, ιδίως στην τελευταία με ποσοστό πάνω από 29,0%.

Διάγραμμα 105: Αφίξεις τουριστών σε τουριστικά καταλύματα – Ελλάδα

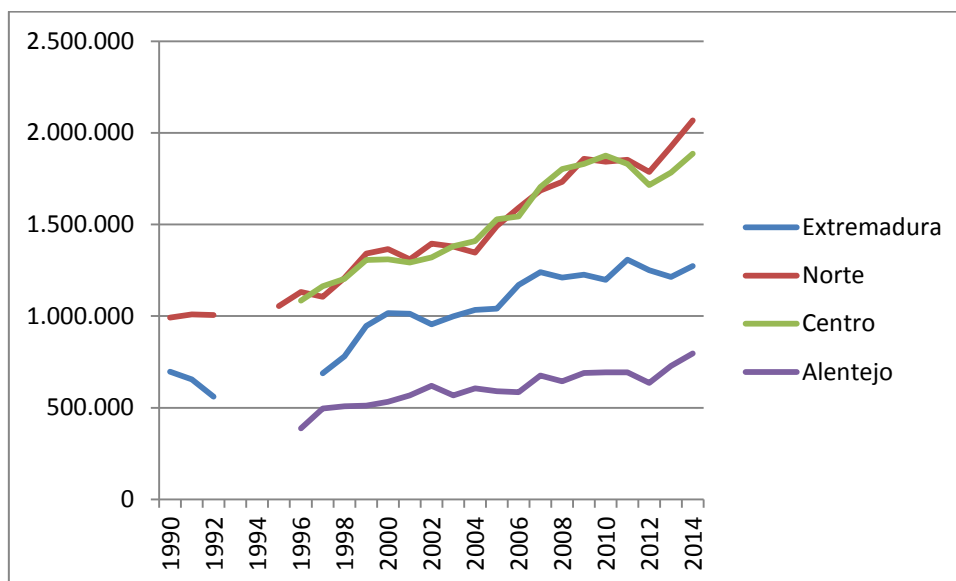
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 106: Αφίξεις τουριστών σε τουριστικά καταλύματα – Ιταλία

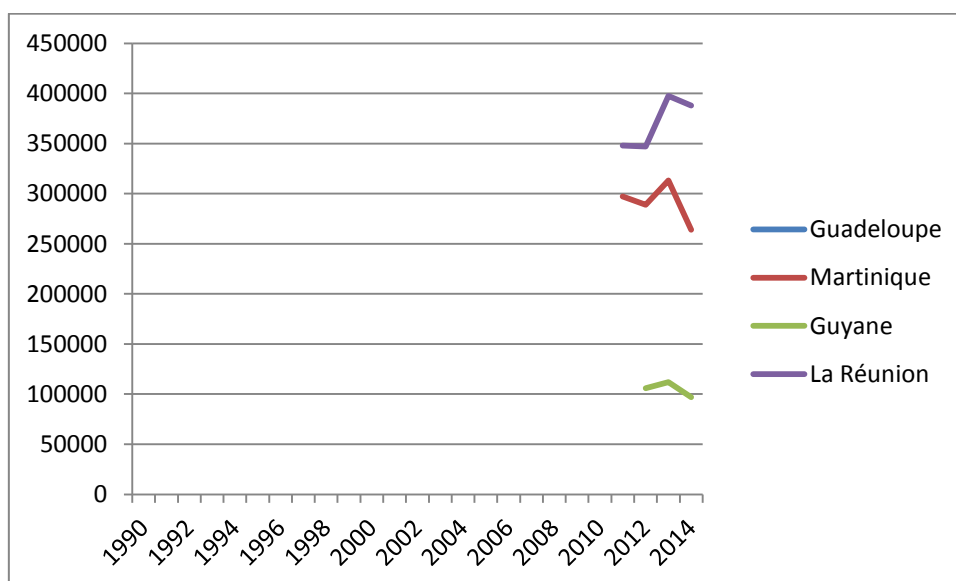
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 107: Αφίξεις τουριστών σε τουριστικά καταλύματα – Ισπανία, Πορτογαλία

Πηγή: EUROSTAT

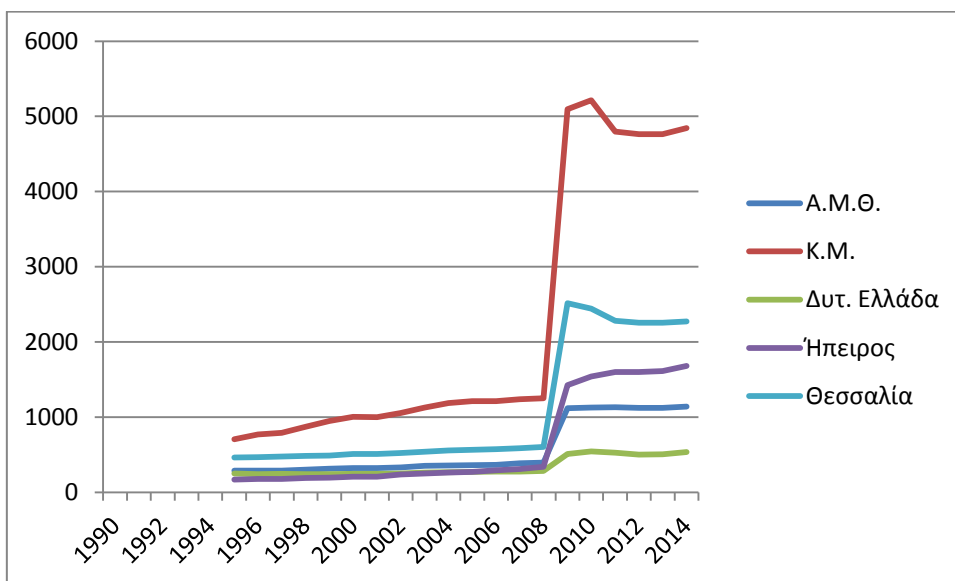
Διάγραμμα 108: Αφίξεις τουριστών σε τουριστικά καταλύματα – Γαλλία

Πηγή: EUROSTAT

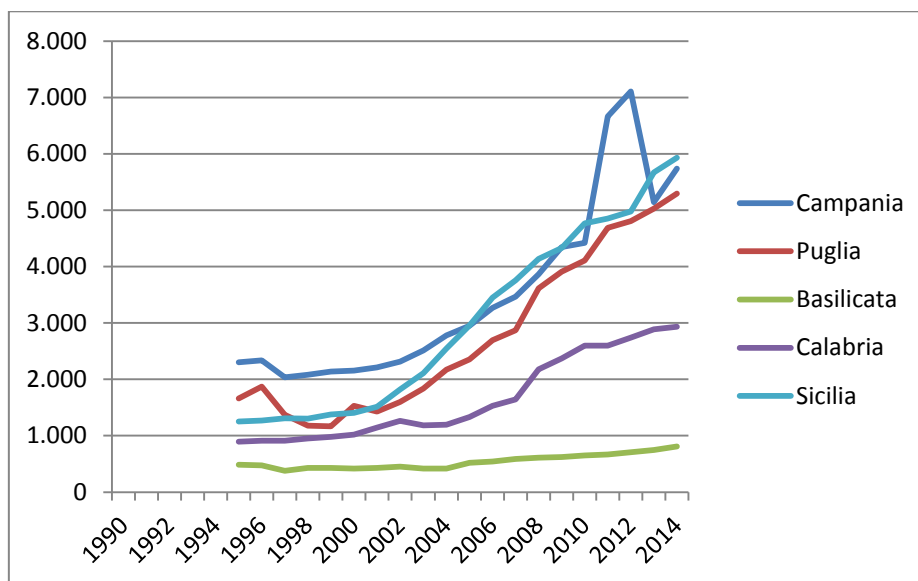
Στον τομέα της **παροχής τουριστικών καταλυμάτων**, παρατηρούμε τις περιφέρειες Sicilia, Campania, Puglia να προσφέρουν (η κάθε μία) μια διαθεσιμότητα της τάξης των περίπου 6000 καταλυμάτων στους «επισκέπτες» τους. Στις υπόλοιπες περιφέρειες καταγράφονται χαμηλά ποσοστά παροχής τουριστικών καταλυμάτων, τα οποία, όμως, έρχονται σε οξεία αντίθεση με την πορεία των τουριστικών αφίξεων, όπως αναλύθηκαν παραπάνω, καθώς, όλες οι ελληνικές, οι ιταλικές περιφέρειες και η περιφέρεια του Alentejo σημειώνουν αύξηση των καταλυμάτων τους, με ποσοστά άνω του 100,0%.

Διάγραμμα 109: Παροχή τουριστικών καταλυμάτων - Ελλάδα

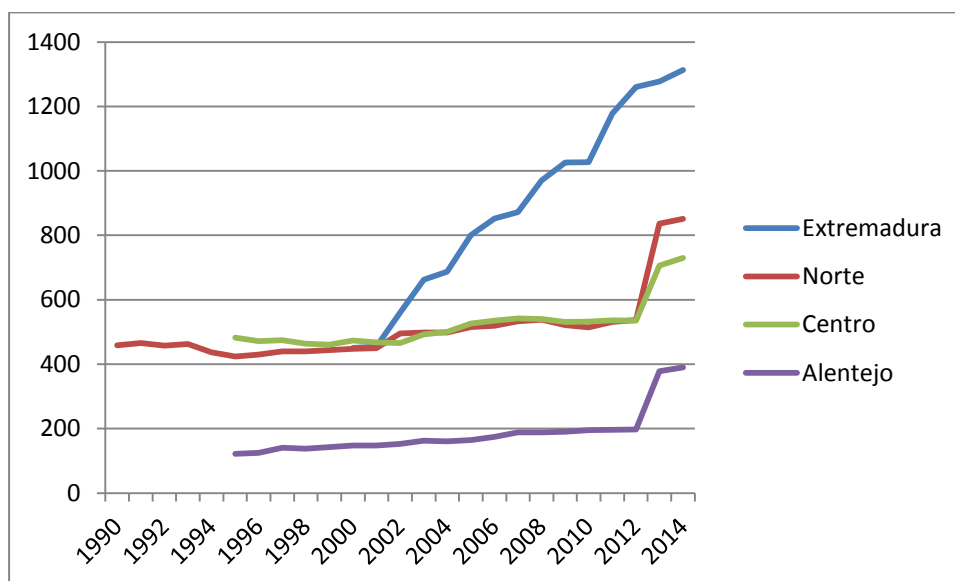
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 110: Παροχή τουριστικών καταλυμάτων – Ιταλία

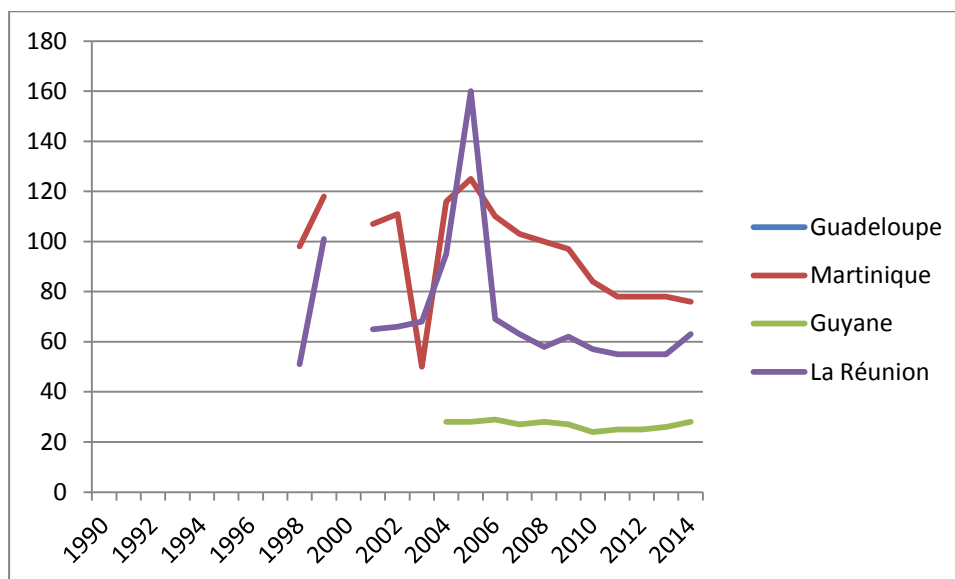
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 111: Παροχή τουριστικών καταλυμάτων – Ισπανία, Πορτογαλία

Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 112: Παροχή τουριστικών καταλυμάτων – Γαλλία

Πηγή: EUROSTAT

Μετά την παράθεση και την ανάλυση των μεταβλητών, καταλήγουμε στο συμπέρασμα, πως οι περιφέρειες του Centro και του Norte παρουσιάζουν υψηλότερα ποσοστά απασχόλησης και χαμηλά ποσοστά ανεργίας σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, παρά τα ισχνά ποσοστά των ατόμων – αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ οι περιφέρειες της Ιταλίας, σε όλες τις μεταβλητές, σε γενικές γραμμές, εμφανίζονται με σταθερά χαμηλά ποσοστά, που, όμως, είναι καλύτερες από τις ελληνικές περιφέρειες, οι οποίες αντιμετωπίζουν κυρίως πολύ υψηλά επίπεδα ανεργίας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η Περιφερειακή Πολιτική ως μία από τις σημαντικότερες πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εδώ και τρεις δεκαετίες, αντλώντας ένα μεγάλο μέρος του κοινοτικού προϋπολογισμού προσπαθεί να συνδράμει αποτελεσματικά στην καταπολέμηση των οικονομικών, κοινωνικών και εδαφικών ανισοτήτων, που συντελούνται στους κόλπους της Ένωσης, ιδίως μετά τις συνεχείς διευρύνσεις ων τελευταίων ετών, με χαρακτηριστικότερη την προσχώρηση δέκα νέων Κρατών το 2004. Αν και η περιφερειακή πολιτική εμφανίζεται ήδη στην ιδρυτική Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας το 1957, θα καταφέρει να πάρει πραγματικά «σάρκα κι οστά» μετά την υπογραφή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης το 1987, όπου τέθηκε για πρώτη φορά το θεσμικό πλαίσιο της περιφερειακής πολιτικής, το οποίο είχε ως βασικό στόχο την χρηματοδότηση των πιο οικονομικά καθυστερημένων περιφερειών της Ένωσης, με άμεσο σκοπό την επίτευξη της απόλυτης συνοχής στο εσωτερικό της «ευρωπαϊκής οικογένειας» σε κρατικό και περιφερειακό επίπεδο. Έτσι, λοιπόν, με κύριο γνώμονα την συνοχή, η περιφερειακή πολιτική, μέσω της δημιουργίας συλλογικής ευρωπαϊκής ταυτότητας και της πολιτικής ολοκλήρωσης της, θα καταφέρει να ενισχύσει την ηθική, κοινωνική και γεωγραφική υπόσταση της Ένωσης για να αντιμετωπίσει τις ορισθείσες συνέπειες, που θα προκύψουν από την οικονομική ολοκλήρωση, μετά την υλοποίηση της Συνθήκης του Μάαστριχτ.

Συνεπακόλουθα, η αντιμετώπιση των ανισοτήτων θα πραγματοποιηθεί μέσω της παροχής σταθερούς κι επαρκούς μεταβίβασης χρηματοδοτικών πόρων από τα πλουσιότερα στα φτωχότερα Κράτη, ως ένδειξη αλληλεγγύης, αποφέροντας, με αυτό τον τρόπο, και την σύγκλιση των λιγότερων αναπτυγμένων περιφερειών με τις περισσότερο αναπτυγμένες, μέσω της επίτευξης ταχύτερης ανάπτυξης των πρώτων. Συνεπώς, για την πραγματοποίηση χειροπιαστών αποτελεσμάτων, η Πολιτική Συνοχής έθεσε σε ενεργοποίηση τους κατάλληλους μηχανισμούς δράσης των Διαρθρωτικών Ταμείων, τα οποία σε συνδυασμό με την θεσμοθέτηση συγκεκριμένων μέτρων, δράσεων, χρηματοδοτικών εργαλείων, ταξινόμησης περιφερειών και ενός ιδιαίτερου συστήματος χωρικής κατάτμησης, θα αναλάμβανε την στοχευμένη ενίσχυση των λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών.

Έτσι, από το 1989, οι περιφέρειες που ενισχύθηκαν περισσότερο από την κοινοτική χρηματοδότηση εμφάνιζαν σημαντικά προβλήματα ως προς την οικονομική τους διάρθρωση, με έκδηλη την γεωργική εξάρτηση και τους υψηλούς δείκτες διαρθρωτικής ανεργίας. Το μεγαλύτερο μέρος των χρηματοδοτήσεων αποκόμισαν σε σταθερή βάση οι περιφέρειες των οποίων το κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους ήταν μικρότερο από το 75% του κοινοτικού μέσου όρου. Αυτές οι περιφέρειες ορίστηκαν κατά τη διάρκεια των τριών πρώτων κοινοτικών πλαισίων στήριξης (1989 - 2006), ως οι περιφέρειες Στόχου 1, στη συνέχεια την περίοδο 2007 - 2013 ως περιφέρειες Σύγκλισης και στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο ως οι λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες.

Μέσα από την ανάλυση των χαρακτηριστικών των περιφερειών που παρέμειναν λιγότερο αναπτυγμένες από το 1989 μέχρι σήμερα, παρατηρήσαμε πως οι πορτογαλικές περιφέρειες, κυρίως το Centro και το Norte, παρουσιάζουν υψηλότερα ποσοστά κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε σχέση με τις υπόλοιπες (λιγότερο αναπτυγμένες) περιφέρειες. Επίσης, το σημαντικότερο στοιχείο που τεκμαίρεται, είναι τα υψηλά ποσοστά της απασχόλησης, του οικονομικά ενεργού πληθυσμού και συνάμα τα χαμηλά ποσοστά ανεργίας, που εμφανίζονται στις εν λόγω περιφέρειες και τα οποία σε αρκετές χρονικές περιόδους ήταν υψηλότερα από τα αντίστοιχα, που καταγράφονταν σε ευρωπαϊκό επίπεδο, σε συνδυασμό με τα χαμηλά ποσοστά αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, παρά την σταδιακή αύξησή τους με την πάροδο των ετών. Από την άλλη πλευρά, αντιστρόφως ανάλογη είναι η εικόνα στις

περιφέρειες της Ιταλίας και της Ελλάδας, οι οποίες αν και αρχικά εμφάνιζαν καλύτερα ποσοστά ως προς τα παραπάνω δεδομένα, με την εκδήλωση της οικονομικής κρίσης, το 2008, επλήγησαν περισσότερο, με αποτέλεσμα να σημειώνουν σημαντική υστέρηση και μεγάλη απόκλιση τόσο από τις υπόλοιπες λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες όσο και από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Τέλος, ακολουθούν τα γαλλικά υπερπόντια διαμερίσματα και η περιφέρεια της Extremadura, εμφανίζοντας μια ανάμεικτη εικόνα με συνεχείς αυξομειώσεις, αν και τα ποσοστά τους παραμένουν μικρότερα από τις παραπάνω περιφέρειες.

Πιο συγκεκριμένα, παρά την αισθητή ανάκαμψη της οικονομίας των ελληνικών περιφερειών μέχρι το 2008, παρατηρείται μια σημαντική «οπισθοδρόμηση» του κατά κεφαλήν ΑΕΠ κατά 20,0%, επανέρχοντας σε δεδομένα πριν το 1989, κυρίως, ως απόηχο της εμφάνισης της οικονομικής κρίσης. Ειδικότερα, η Ήπειρος, παρά το υψηλό ποσοστό των ατόμων που εργάζονται στον τομέα της έρευνας και της ανάπτυξης, θα εξακολουθεί να παραμένει η περιφέρεια με το χαμηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ, καταγράφοντας τη μεγαλύτερη «διαφορά» τόσο από τον μέσο ευρωπαϊκό όρο και τις υπόλοιπες λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες όσο και από τις υπόλοιπες ελληνικές περιφέρειες, αφού χαρακτηριστική είναι η «απόσταση» της από την περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας, όπου σημειώνεται μεταξύ τους χάσμα περίπου δεκαεπτά ποσοστιαίων μονάδων. Παρόμοια είναι η εικόνα και στην ανεργία σε όλες τις ελληνικές περιφέρειες, καθώς, παρά την μείωση και την συνεπακόλουθη «σύγκλιση» που παρατηρούταν μέχρι τα μέσα της προηγούμενης δεκαετίας, από το 2008, η ανεργία θα εκτοξευτεί, φτάνοντας ακόμη και στο 28,5% στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας - δηλαδή τριπλάσια ποσοστά από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο - επιστρέφοντας εξίσου σε «εποχές» προ του 1989, ακολουθώντας την ίδια «εξέλιξη» με την Extremadura. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση των περιφερειών της Κεντρικής Μακεδονίας, Δυτικής Ελλάδας και Θεσσαλίας, όπου καταγράφεται δύομισι φορές μεγαλύτερη ανεργία από την αντίστοιχη του Centro. Επίσης, υπερδιπλάσια είναι και τα ποσοστά στην ανεργία των ανδρών, τα οποία, όμως, ενώ είναι υψηλότερα σε κάποιες χρονικές περιόδους των γαλλικών υπερπόντιων διαμερισμάτων, βρίσκονται σε απόλυτα αντίθετη πορεία από τα αντίστοιχα της περιφέρειας Centro, που θα καταφέρει να καταγράψει καλύτερα ποσοστά από το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2015. Στον τομέα της μακροχρόνιας ανεργίας, ως ποσοστό του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, οι περιφέρειες της Ελλάδας κατέγραψαν με την πάροδο των ετών τριπλάσια ποσοστά από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (μόνο η περιφέρεια Centro παρουσίασε ίδια ποσοστά με την EE-15), ενώ, παράλληλα, ως ποσοστό της ανεργίας, άγγιξε ακόμη και το 76,3% στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και το 74.5% στην περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, καταγράφοντας μεγαλύτερα ποσοστά από τις ιταλικές περιφέρειες και απέχοντας συνάμα περίπου είκοσι ποσοστιαίες μονάδες από τις περιφέρειες Centro και Alentejo, όπου δεν ξεπέρασε το 55,0%. Επιπλέον, αναφορικά με την ανεργία των νέων, τα ποσοστά ήταν ανέκαθεν διπλάσια των αντίστοιχων της συνολικής ανεργίας ενώ οι ιταλικές και οι ελληνικές περιφέρειες θα καταγράψουν με το πέρας των ετών όμοια περίπου ποσοστά και οι περιφέρειες της Extremadura και της Κεντρικής Μακεδονίας θα αγγίξουν ακόμη και το 61,5%, ένα ποσοστό αρκετά υψηλότερο ακόμη και από τις γαλλικές περιφέρειες.

Επιπροσθέτως, αναφορικά με τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό, οι πορτογαλικές περιφέρειες και η Extremadura (με σταθερή αύξηση) σημειώνουν ποσοστά κοντά στο 70,0%, την ίδια στιγμή που τα ποσοστά στις ιταλικές περιφέρειες κυμαίνονται κοντά στο 50,0%. Αναφορικά, με τον τομέα της απασχόλησης, εάν και από το 1999 παρατηρούνται υψηλότερα ποσοστά στις ελληνικές περιφέρειες από τις ιταλικές περιφέρειες κατά είκοσι ποσοστιαίες μονάδες, στη διάρκεια της οικονομικής κρίσης απώλεσαν την «υπεροχή» τους, σε αντίθεση με τις πορτογαλικές περιφέρειες,

που κατέγραφαν παρόμοια με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο ποσοστά, και κυρίως το Centro, που εμφάνιζε υψηλότερα ποσοστά. Ανάλογη είναι για τις πορτογαλικές περιφέρειες και η κατάσταση της απασχόλησης κατά φύλο, ενώ στον αντίποδα στις ελληνικές περιφέρειες παρατηρείται μια αυξημένη απασχόληση των ανδρών έναντι των γυναικών κατά τριάντα ποσοστιαίες μονάδες.

Συνεχίζοντας στον τομέα της εκπαίδευσης, παρατηρείται μια «υπερσυσσώρευση» αποφοίτων δημοτικού και γυμνασίου στις πορτογαλικές περιφέρειες, με ποσοστά που είναι πάνω από 60,0%, παρά την σταδιακή μείωσή του από το 80,0%, που ήταν τα αρχικά χρόνια. Συνεπώς, η διαφορά τους θα είναι σχεδόν διπλάσια από τα ποσοστά των ελληνικών περιφερειών, καθώς, κυρίως, στην περιφέρεια Θεσσαλίας θα αγγίξει το 33,0%. Από την άλλη πλευρά, διαχρονικά μεγαλύτερα ποσοστά αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης καταγράφονται στις ελληνικές περιφέρειες, των οποίων η διαφορά στην περίπτωση της Κεντρικής Μακεδονίας (29.1%) και της Calabria (15.0%) αγγίζει το διπλάσιο ποσοστό. Παρόμοια είναι η κατάσταση και στα ποσοστά της σχολικής διαρροής, όπου οι ελληνικές περιφέρειες εμφανίζουν, σταθερά, πολύ χαμηλά ποσοστά σε σχέση με τις υπόλοιπες περιφέρειες και καλύτερα από τα αντίστοιχα σε επίπεδο ΕΕ-15.

Επίσης, στον τομέα της υγείας παρατηρούνται μεγάλες ελλείψεις στις διαθέσιμες κλίνες ανά κάτοικο στις ιταλικές περιφέρειες, αφού εμφανίζουν διπλάσια ποσοστά τόσο από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο όσο και από την περιφέρειες της Θεσσαλίας και τις γαλλικές περιφέρειες, οι οποίες (οι τελευταίες) εμφανίζουν καλύτερη αναλογία από τις υπόλοιπες λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες.

Κλείνοντας την στατιστική ανάλυση των περιφερειών, στον τομέα του τουρισμού, αναδεικνύονται οι περιορισμένες δυνατότητες της περιφέρειας της Basilicata, λόγω έλλειψης, κυρίως, μεταφορικών υποδομών (αερολιμένας, λιμάνι), την ίδια στιγμή που οι υπόλοιπες ιταλικές περιφέρειες εμφανίζουν τα υψηλότερα ποσοστά τόσο στις αφίξεις τουριστών όσο και στην μετακινήσεις επιβατών και εμπορευμάτων, με προεξάρχουσες την Sicilia και την Campania. Από την άλλη πλευρά, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι οι γαλλικές περιφέρειες και η περιφέρεια της Ηπείρου καταγράφουν σχεδόν μηδαμινά ποσοστά στις αφίξεις τουριστών και στην αεροπορική μετακίνηση επιβατών.

Με το πέρας των προγραμματικών περιόδων, οι στόχοι της Πολιτικής Συνοχής μειώθηκαν σταδιακά από έξι σε δυο, απλοποιώντας με αυτό τον τρόπο την γεωγραφική κάλυψή των παρεμβάσεων της και προτάσσοντας σαφή εξειδίκευση σε συγκεκριμένες θεματικές προτεραιότητες. Ειδικότερα, από τη δεκαετία του 2000, οι δράσεις της Πολιτικής Συνοχής, σε συνδυασμό με την άνευ προηγουμένου εδαφική ποικιλομορφία, που δημιούργησε η μεγάλη διεύρυνση του 2004, «αφουγκραζόμενη» την ραγδαία εξάπλωση της παγκοσμιοποίησης και της ενιαίας αγοράς, ευθυγραμμίστηκαν σταδιακά με τις προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως αυτές τέθηκαν στη Συνθήκη της Λισσαβόνας και του Γκέτεμποργκ, για την ανάπτυξη της καινοτομίας, της αύξησης των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο, της οικονομίας της γνώσης και της προώθησης της βιώσιμης ανάπτυξης και στην Στρατηγική «ΕΥΡΩΠΗ 2020» για την σημαντική ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας σε όλες τις ευρωπαϊκές περιφέρειες. Ωστόσο, στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο, με τη σαφή ενίσχυση όλων ανεξαιρέτως των περιφερειών και την «επιβολή» των θεματικών προτεραιοτήτων (κυρίως λόγω του δεσμευτικού χαρακτήρα τους) στις οποίες πρέπει να επικεντρωθούν οι περιφέρειες, αφού, παρά, την εμφάνιση της «κατά τόπους προσέγγισης», η Πολιτική Συνοχής δεν λαμβάνει σοβαρά υπόψιν της τις ιδιαίτερες ανάγκες – φυσικά μειονεκτήματα ή συγκριτικά πλεονεκτήματα – της κάθε μίας περιφέρειας μεμονωμένα. Αποτέλεσμα αυτού θα είναι οι περιφέρειες, με ήδη αναπτυγμένο καινοτομικό και επιχειρηματικό κέλυφος, να γίνονται περαιτέρω ανταγωνιστικές, αφήνοντας πίσω τους τις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες, οι

περισσότερες εκ των οποίων βρίσκονται σε Κράτη-μέλη, με σημαντικά δημοσιονομικά προβλήματα, εφαρμόζοντας προγράμματα αυστηρής δημοσιονομικής εξυγίανσης και μακροοικονομικής προσαρμογής. Όλα αυτά σε συνδυασμό με τη μη σύνδεση της ροής χρηματοδότησης με την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων, με τη μικρότερη, για πρώτη φορά στα ιστορικά δεδομένα της Πολιτικής Συνοχής, χρηματοδότηση και με την εξάρτηση της έντασης ενίσχυσης με το επίπεδο ανάπτυξης, που πετυχαίνει η κάθε περιφέρεια, θα στερήσουν σημαντικούς αναπτυξιακούς πόρους, από τις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες (Κουρτέσης και Αυδίκος, 2013, 140-141)

Συνεπώς, για την επίτευξη μίας βιώσιμης ανάπτυξης, που θα είναι εμφανής, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς, η Πολιτική Συνοχής οφείλει να συνδράμει με περαιτέρω χρηματοδότηση και θεσμική «ευλυγισία» προς αυτή την κατηγορία περιφερειών για να μην ενταθεί περαιτέρω η απόκλιση, που παρατηρείται σε περιφερειακό επίπεδο, μέσω του ρήγματος, που διαφαίνεται στην εσωτερική συνεκτικότητα της Ένωσης, και να «διαρραγεί», εν τέλει, η ιδέα του ευρωπαϊκού οικοδομήματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- **Ελληνική**

Αθανασόπουλος, Δ. (2012). *Η περιφερειακή ανθεκτικότητα και οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στις περιφέρειες της Ελλάδας*, διπλωματική εργασία, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Ανδρικοπούλου, Ε., Καυκαλάς, Γ. (2000). *Ο νέος ευρωπαϊκός χώρος: η διεύρυνση και η γεωγραφία της ευρωπαϊκής ανάπτυξης*, Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο

Ανδρικοπούλου, Ε. (1995). *Οι Περιφέρειες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η εξέλιξη της Περιφερειακής Πολιτικής από την Συνθήκη της Ρώμης έως το Maastricht*, Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο

Βοσκόπουλος, Γ. (2009). *Ευρωπαϊκή Ένωση, Θεσμοί, Πολιτικές, Προκλήσεις, Προβληματισμοί*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Επίκεντρο

Γιώτη – Παπαδάκη, Ό. (2004). *Ευρωπαϊκή πολιτική ολοκλήρωση και πολιτικές αλληλεγγύης*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική

Γιώτη – Παπαδάκη, Ό. (2010). *Ευρωπαϊκή πολιτική ολοκλήρωση και πολιτικές αλληλεγγύης*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική

Γρηγορίου Π., Μεταξάς Α. (2006). *Ευρωπαϊκή διακυβέρνηση & Ευρωπαϊκή περιφέρεια*, Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα

Δεμαθάς, Ζ. (2004). *Η περιφερειακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα Διαρθρωτικά Ταμεία και η Ελλάδα, 1981-2004, στο Οικονομία και Πολιτική στη Σύγχρονη Ελλάδα*, Θ. Σακελλαρόπουλου, Τόμος Β', Αθήνα: Εκδόσεις Διώνικος

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (1996). *Διαρθρωτικά Ταμεία και Ταμείο Συνοχής. Κανονιστικά Κείμενα και σχόλια*, Βρυξέλλες

Ιωακειμίδης, Π.Κ. (1988). *Ο Μετασχηματισμός της ΕΟΚ. Από την Εντολή στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Ευρωπαϊκή Πράξη*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης

Καζάκος, Π. (1984). *Μαθήματα περιφερειακής ανάπτυξης*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης

Καμχής, Μ. (2007). *Η ενοποίηση του ευρωπαϊκού χώρου 1986-2006 : ένα σχεδιαστικό εγχείρημα μεγάλης κλίμακας*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική

Κοκμοτού Ζ (2008). *Οι τοπικές και περιφερειακές αρχές στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης*, Διπλωματική Εργασία που εκπονήθηκε στα πλαίσια του Π.Μ.Σ. Εθνικής και Κοινοτικής Διοίκησης του τμήματος Δημόσιας Διοίκησης, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα

Κόνσολας, Ν. (1997). *Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης

- Κουρτέσης, Αρ., Αυδίκος Β. (2013) *Η νέα πολιτική οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής 2014-2020. Μια πρώτη ανάλυση και κριτική*, Γεωγραφίες, Νο 21
- Κυριαζή, Ν. (2003). *Η Κοινωνιολογική Έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα
- Κωστόπουλος, Τ. (2000). *Ευρωπαϊκή οικονομική ολοκλήρωση και εθνικό κράτος, περιφέρειες και περιφερειακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη
- Λαγός, Δ., Γ. (2007). *Θεωρίες περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική
- Λαμπριανίδης, Λ. (2006). *Οικονομική γεωγραφία, Στοιχεία Θεωρίας και Εμπειρικά Παραδείγματα*, Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη
- Λιαργκόβας, Π., Ανδρέου, Γ. (2007). *Η νέα πολιτική συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Ελλάδα*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης
- Μαραβέγιας, Ν. (2001). *Περιφερειακή Πολιτική και Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή*, στο Γ. Δημόπουλου, Ν. Μπαλλά, Ι. Χασσίδ, *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές*, Τόμος Β', Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρης
- Μαραβέγιας, Ν., Ανδρέου Γ. (2007). *Η Διαρθρωτική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον Συλλογικό Τόμο Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση – Οργάνωση και Πολιτικές – 50 χρόνια*, Επιμέλεια Ν. Μαραβέγια – Ν. Τσινισιζέλη, Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο
- Μαραβέγιας, Ν., Σακελλαρόπουλος Θ. (2006). *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Ελλάδα – Οικονομία, Κοινωνία, Πολιτικές*, Αθήνα: Εκδόσεις Διόνικος
- Μαριόλης, Θ. (2011). *Ελλάδα, Ευρωπαϊκή Ένωση και Οικονομική Κρίση*, Αθήνα: Matura
- Μεταξάς, Α. (2006). *Κρατικές ενισχύσεις για την περιφερειακή ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση : Εισαγωγικές παρατηρήσεις για μια επίκαιρη προβληματική*, στο Π. Γρηγορίου, Α. Μεταξά, *Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση και Ευρωπαϊκή Περιφέρεια*, Αθήνα – Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα
- Μητσόπουλος, Κ. (2007). *Οι επιπτώσεις των Πολιτικών Κοινωνικής και Οικονομικής Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα κράτη-μέλη. Η περίπτωση της Ελλάδας, «Θεσμικές» και «Χρηματοδοτικές» όψεις του εξευρωπαϊσμού ελληνικών ΟΤΑ 1^{ου} Βαθμού*. Διδακτορική Διατριβή που εκπονήθηκε στα πλαίσια του Τμήματος Εφαρμοσμένης Πληροφορικής, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη
- Μούσης, Ν. (2013). *Ευρωπαϊκή Ένωση, δίκαιο, οικονομία, πολιτική*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης
- Μπαμπαλιούτας, Λ., Μητσόπουλος, Κων. (2014). *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Περιφερειακή Πολιτική της Ε.Ε.*, Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα
- Μητούλα, Ρ. (2006). *Βιώσιμη Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση και ανασυγκρότηση του Ελληνικού Αστικού Περιβάλλοντος*, Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλης

Παπαδασκαλόπουλος, Αθ., Χριστοφάκης, Μαν.(2009). *Περιφερειακός Προγραμματισμός*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης

Πετράκος, Γ. και Ψυχάρης, Γ. (2004). *Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική

Πολύζος, Σ. (1998). *Διαπεριφερειακά Οδικά Έργα και η Συμβολή τους στην Περιφερειακή Ανάπτυξη: Μια Θεωρητική και Μεθοδολογική Προσέγγιση*, Διδακτορική Διατριβή που εκπονήθηκε στα πλαίσια του τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Σχεδιασμού, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Ρουμελιώτης, Π. (2005). *Ευρωπαϊκή Οικονομική Διακυβέρνηση*, Αθήνα: Λιβάνης

Στεφάνου, Κ. (1999). *Πολιτικές και Δυναμική της Ολοκλήρωσης*, Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα

Τσούκαλης, Λ. (1998). *Η Νέα Ευρωπαϊκή Οικονομία. Στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης

Χατζημιχάλης, Κ.(1992). *Περιφερειακή Ανάπτυξη και Πολιτική, Κείμενα από τη Διεθνή Εμπειρία*, Αθήνα: Εκδόσεις Εκδοτική Α.Ε.

- **Ξενόγλωσση**

Allen, D. (2000). *Cohesion and Structural Funds – Transfers and Trades-offs*, στο H. Wallace, W. Wallace, *Policy Making in the European Union*, Oxford: Oxford University Press

Armstrong, H. W. (2001). *Regional Policy in The European Union: economics and policies*, El-Agraa, A. M., *Economics of the European Community*. Harlow, England: Prentice Hall Europe

Bache I. (1998). *«The Politics of European Union in Regional Policy»*, Contemporary European Studies, England:Sheffield Academic Press Ltd

Bachtler, J. (2001). *Where is regional policy going? Changing concepts of regional policy*. Glasgow, UK: European Policies Research Centre, University of Strathclyde

Bachtler, J., Michie, R. (1994). *Strengthening Economic and Social Cohesion? The Revision of the Structural Funds in Regional Studies*, Glasgow, UK: European Policies Research Centre, University of Strathclyde

Baun, M., J., Marek, D. (2008). *EU cohesion policy after enlargement*, Basingstoke, England: Palgrave Macmillan

Begg, H. (2003). *Complementing EMU: Rethinking Cohesion Policy*, Oxford: Oxford University Press

Benos N., Karagiannis S. (2007). *Convergence and Economic Performance in Greece: New Evidence at Regional and Prefecture Level*, *Discussion Paper No 95*, Centre of Planning and Economic Research.

- Beugelsdijk M.& Eijffinger S. (2005). «The effectiveness of Structural Policy in the EU: An Empirical Analysis for the EU-15 in 1995-2001», *Journal of Common Market Studies*, Volume 43, Number 1, pp. 35-49
- Blacksell, M., Williams, M., A. (1994). *The European Challenge: geography and development in the European community*, New York: Oxford University Press
- Bollen, I., Hartwig, I., Nicolaides, P. (2000) *EU Structural Funds beyond Agenda 2000. Reform and Implications for Current and future Member States*, Maastricht: EIPA
- Cappelen, A., Castellacci, F., Fagerberg, J. & Verspagen B. (2003) «The Impact of EU Regional Support on Growth and Convergence in the EU», *Journal of Common Market Studies*, Volume 41, Number 4. pp. 621-644
- Cini, M. (2003). *European Union Politics*, Oxford: Oxford University Press
- De-Michelis, N., Monfort, P. (2008). *Some reflections concerning GDP, regional convergence and European cohesion policy*, Directorate General for Regional Policy at the European Commission
- European Commission. (2010). *Citizens' awareness and perceptions of EU regional policy*, Analytical report – Eurobarometer, The Gallup Organization, Hungary
- European Union. (2008). *EU Cohesion Policy 1988-2008: Investing in Europe's future*, Inforegio Panorama, Regional Policy DG
- European Union. (2011). *Cohesion Policy 2014-2020*, Panorama magazine no.40, Inforegio, Βρυξέλλες
- Folmer, H.(1986). *Regional Economic Policy*, Dordrecht, Martinuw Nijhoff Hall, R., Smith, A., Tsoukalis, L. (2001). *Competitiveness and Cohesion in EU Policies*, Oxford: Oxford University Press
- Hooghe, L., Marks, G. (2001). *Multi – Level Governance and European Intergration*, Oxford: Rawman and Littlefield Publishers
- Jones A. R. (2001). *The politics and economics of the European Union: an introductory text*, UK: Edward Elgar Publishing Limited
- Rodriguez – Pose, A. (2002). *The European Union: economy, society and polity*, Oxford: Oxford University Press
- Shankar R., Shah A. (2009). *Lessons from European Union Policies for Regional Development*, Policy Research Working Paper 4977, The World Bank
- Stimson, R., Stough, R., Roberts, B. (2002/2006). *Regional Economic Development, Analysis and Planning Strategy*, Berlin:Springer

Ulltveit-Moe K.H., (2007). Regional policy design: An analysis of relocation, efficiency and equity. *European Economic Review*, Volume 51, Issue 6, pp. 1443-1467

Van Roozendaal G. (May/June 2006), «Regional Policy in the Americas: The EU Experience as a Guide for North-South Integration?», *Intereconomics*, pp. 159-168

Wallace, H. (1983). *Distributional Politics : Dividing up the Community Cake*, στο H. Wallace, C. Webb, *Policy Making in the European Community*, Chichester: John Wiley

Wallace H., Wallace W.(1996). *Policy-Making in the European Union*, Oxford: Oxford University Press

- **Ηλεκτρονικές Πηγές**

Κοινή ονοματολογία των εδαφικών στατιστικών μονάδων (NUTS)
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=URISERV:g24218>

Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία
<http://ec.europa.eu/eurostat>

Agenda 2000
https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/cap-history/agenda-2000/com97-2000_en.pdf

Πρώτη Έκθεση για την Οικονομική και Κοινωνική συνοχή (1996)
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/repo_en.htm

Δεύτερη Έκθεση για την Οικονομική και Κοινωνική συνοχή (2001)
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/contentpdf_en.htm

Τρίτη Έκθεση για την Οικονομική και Κοινωνική συνοχή (2004)
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion3/cohesion3_en.htm

Τετάρτη Έκθεση για την Οικονομική και Κοινωνική συνοχή (2007)
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion4/index_en.htm

Πέμπτη Έκθεση για την Οικονομική, Κοινωνική και Εδαφική Συνοχή (2010)
http://ec.europa.eu/regional_policy//sources/docoffic/official/reports/cohesion5/index_el.cfm

Έκτη Έκθεση για την Οικονομική, Κοινωνική και Εδαφική συνοχή (2014)
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion6/6cr_en.pdf

Πρώτη Έκθεση προόδου για την Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή (2002)
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/interim1_en.htm

Δεύτερη Έκθεση προόδου για την Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή (2003)
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/interim2_en.htm

Τρίτη Έκθεση προόδου για την Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή (2005)
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/interim3_en.htm

Τέταρτη Έκθεση προόδου για την Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή (2006)
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/interim4_en.htm

Πέμπτη Έκθεση προόδου για την Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή (2008)
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/interim5_en.htm

Έκτη Έκθεση προόδου για την Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή (2009)
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/interim6_en.htm

Έβδομη Έκθεση προόδου για την Οικονομική, Κοινωνική και Εδαφική Συνοχή (2011)
http://ec.europa.eu/regional_policy/el/information/publications/reports/2011/7th-progress-report-on-economic-social-and-territorial-cohesion-the-urban-and-regional-dimension-of-europe-2020

Όγδοη Έκθεση προόδου για την Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή (2013)
http://ec.europa.eu/regional_policy/el/information/publications/reports/2013/8th-progress-report-on-economic-social-and-territorial-cohesion-the-urban-and-regional-dimension-of-the-crisis

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM(2008/0800) 800 τελικό, Ένα Ευρωπαϊκό Σχέδιο για την ανάκαμψη της οικονομίας
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex:52008DC0800>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2009). Προσωρινό πλαίσιο της Ένωσης για τη λήψη μέτρων κρατικής ενίσχυσης με σκοπό να στηριχθεί η πρόσβαση στη χρηματοδότηση κατά τη διάρκεια της τρέχουσας χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης
https://www.ependyseis.gr/sub/kratikes/files/Framework_EL.PDF

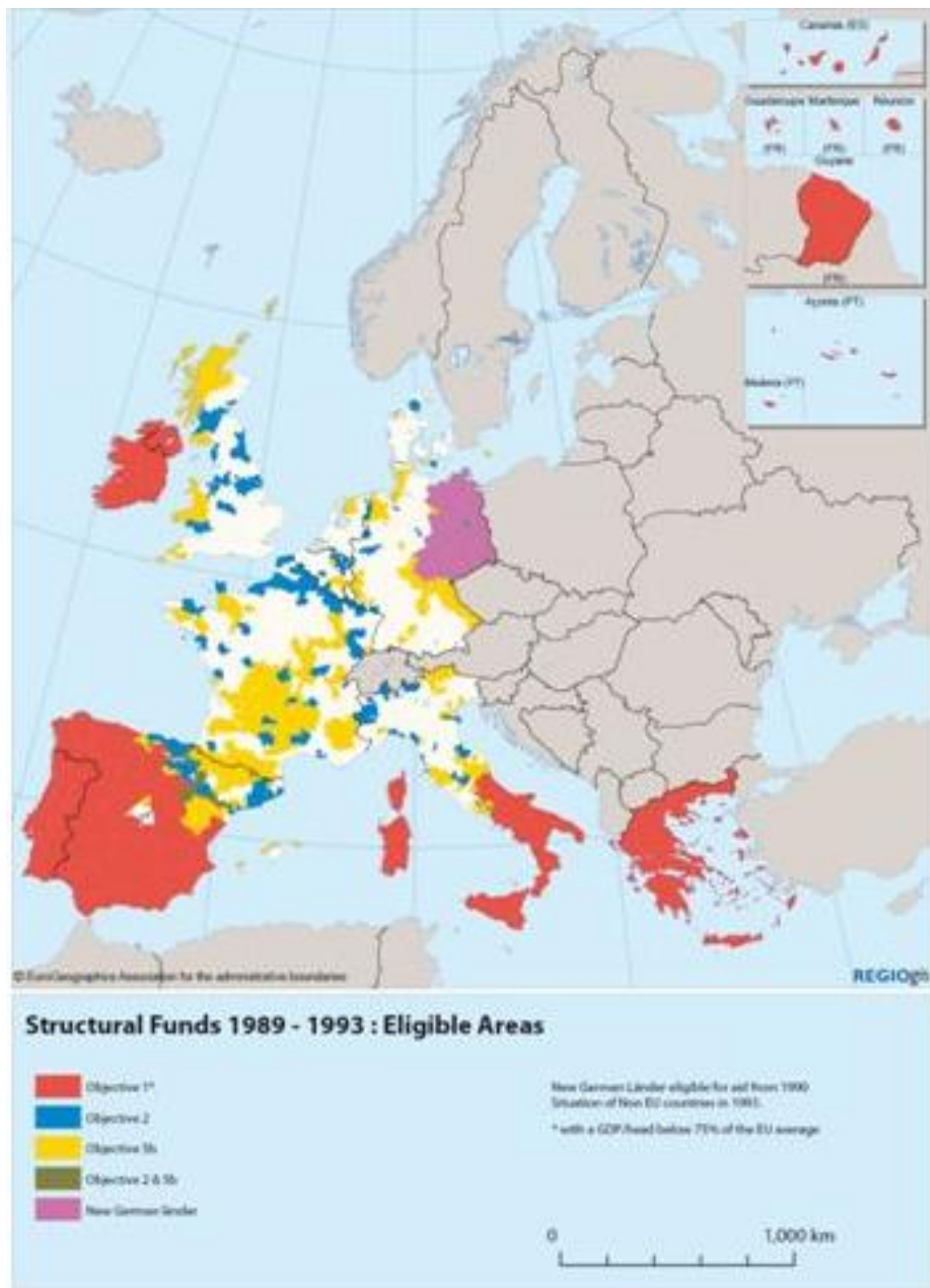
Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. (2006). Στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές της Κοινότητας για τη Συνοχή, Απόφαση (2006/702/EK), Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (L291/11), Βρυξέλλες
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=URISERV%3Ag24230>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2006). Κανονισμοί για τα Διαρθρωτικά Ταμεία για την περίοδο 2007-2013, Inforegio, Βρυξέλλες
http://ec.europa.eu/regional_policy/el/information/legislation/regulations/2007-2013/

ΕΥΡΩΠΗ 2020 - Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη
http://ec.europa.eu/europe2020/making-it-happen/index_el.htm

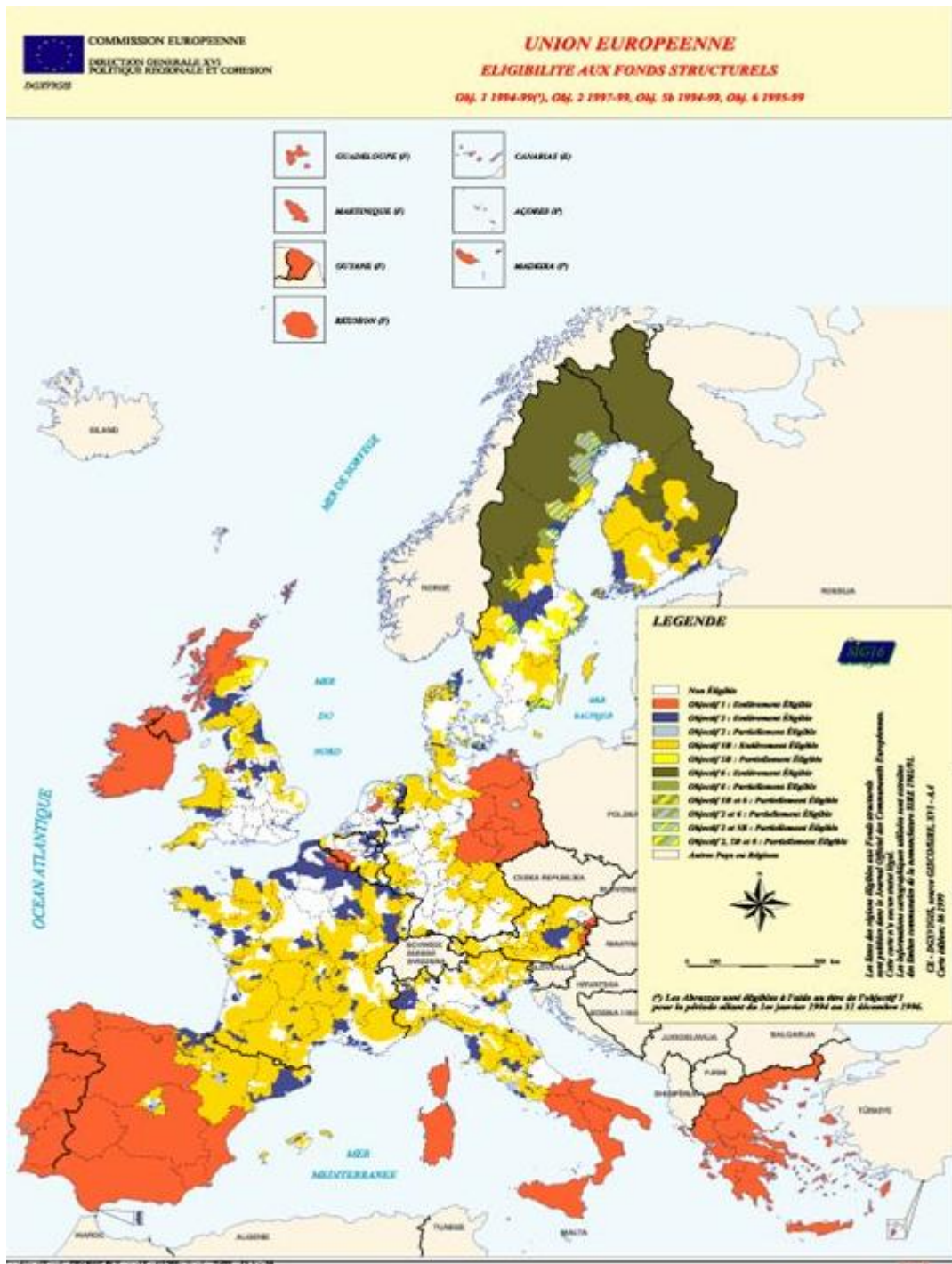
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Εικόνα 1: Περιφέρειες που δικαιούνται χρηματοδότηση από τα Διαρθρωτικά Ταμεία, 1989-1993

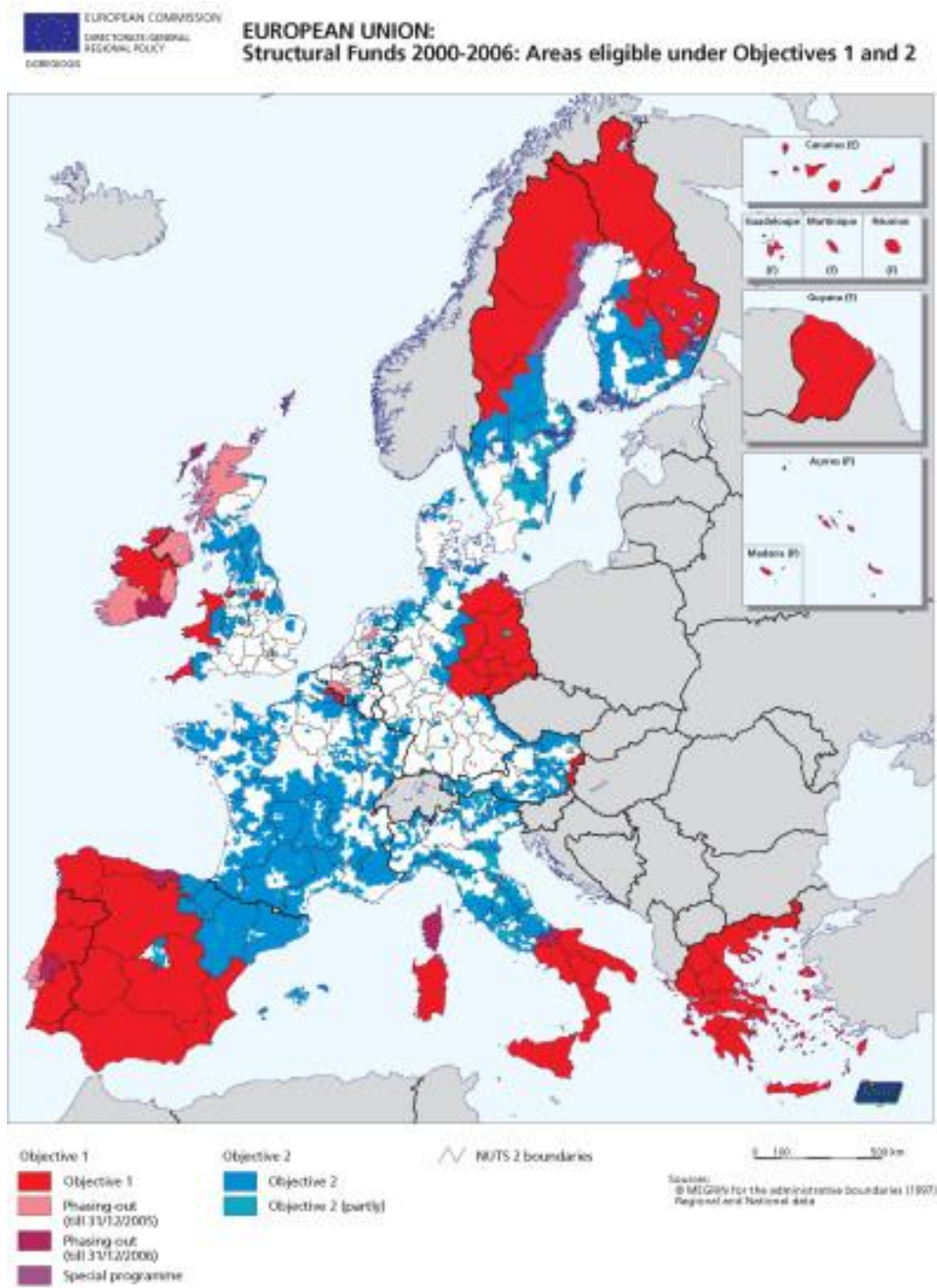
Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Εικόνα 2: Περιφέρειες που δικαιούνται χρηματοδότηση από τα Διαρθρωτικά Ταμεία, 1994 – 1999

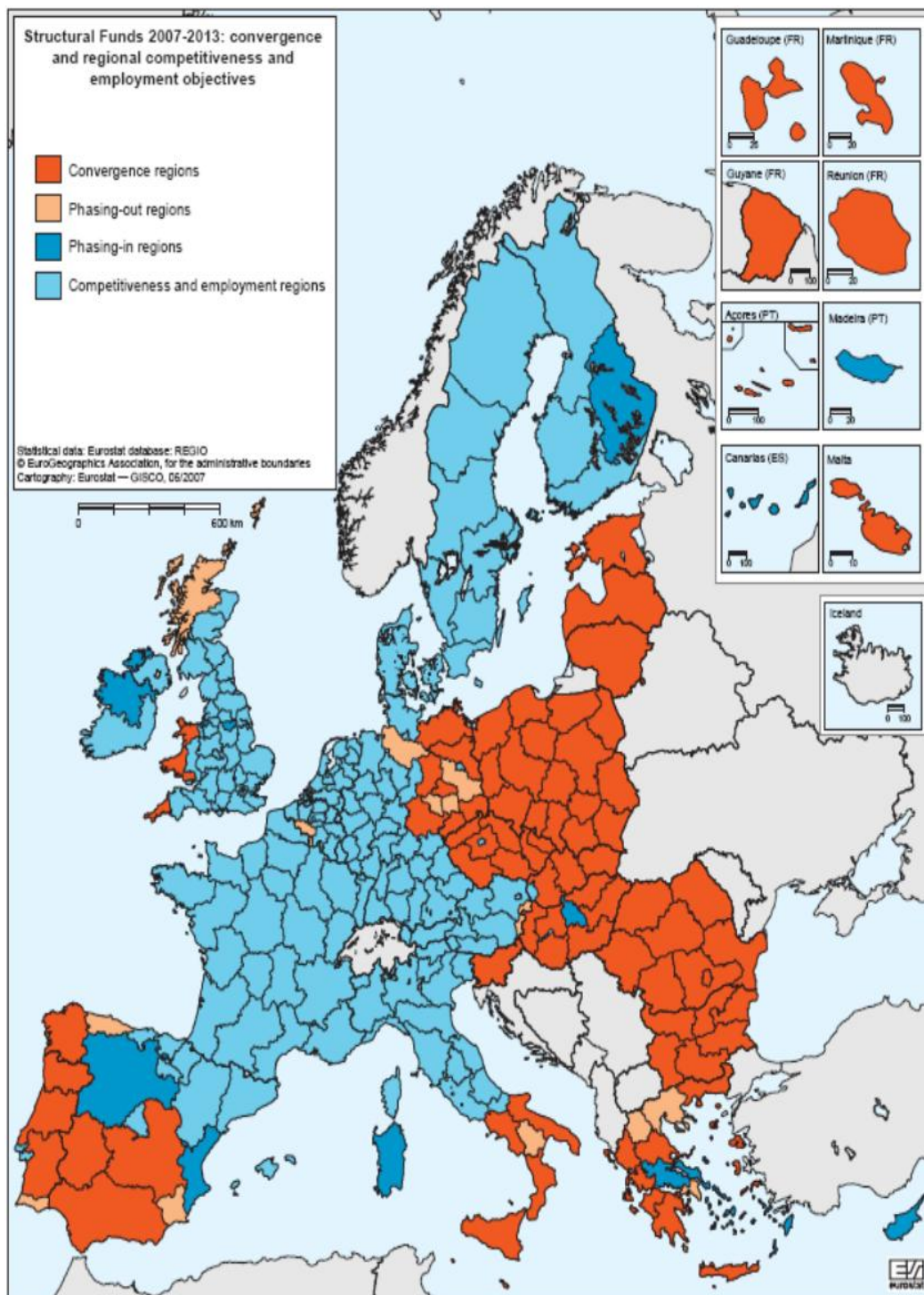
Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Εικόνα 3: Περιφέρειες που δικαιούνται χρηματοδότηση από τα Διαρθρωτικά Ταμεία, 2000 – 2006

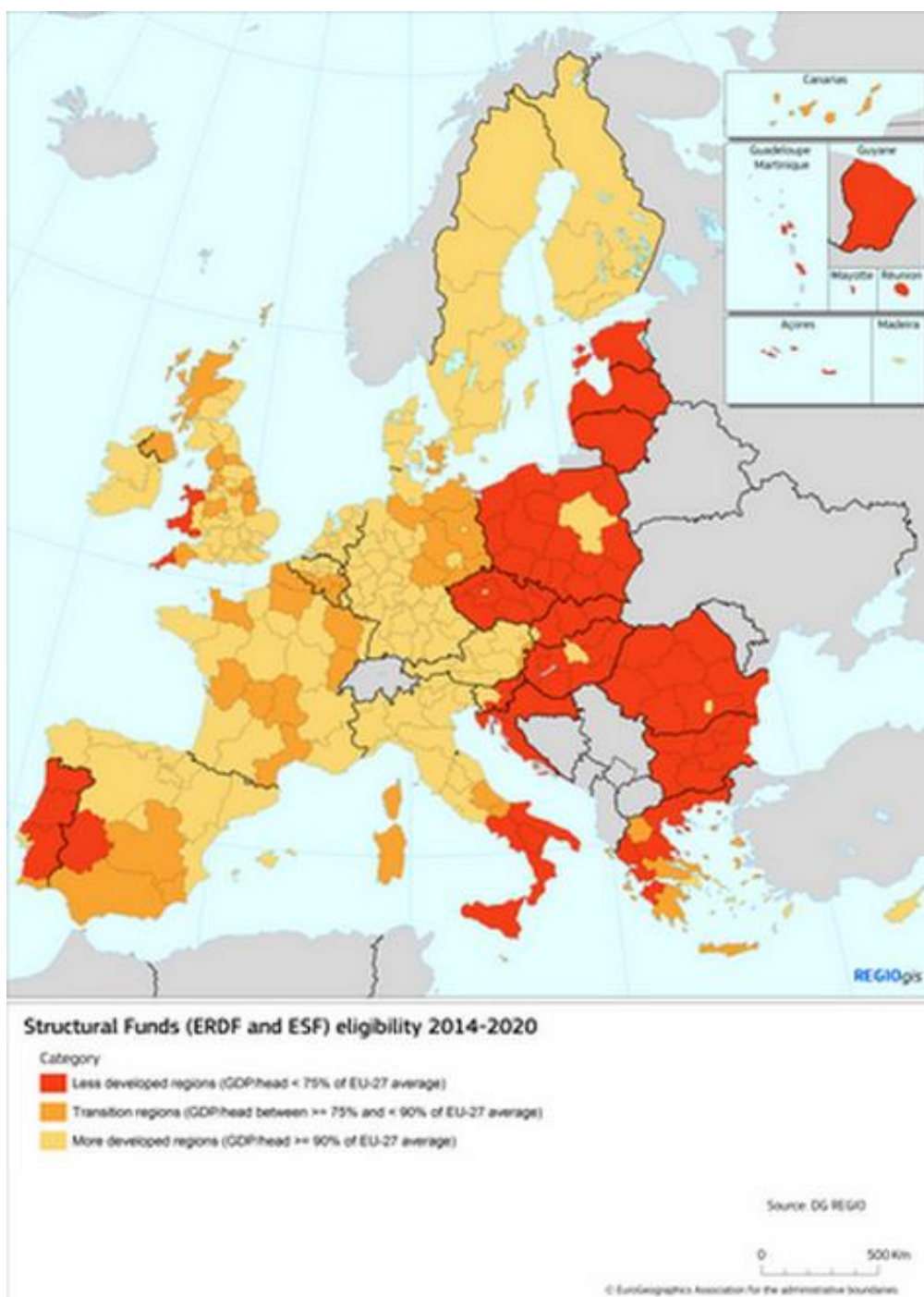
Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Εικόνα 4: Περιφέρειες που δικαιούνται χρηματοδότηση από τα Διαρθρωτικά Ταμεία, 2007 – 2013

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Εικόνα 5: Περιφέρειες που δικαιούνται χρηματοδότηση από τα Διαρθρωτικά Ταμεία, 2014 – 2020

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή